

553

JUSTINUS

IN POMPE

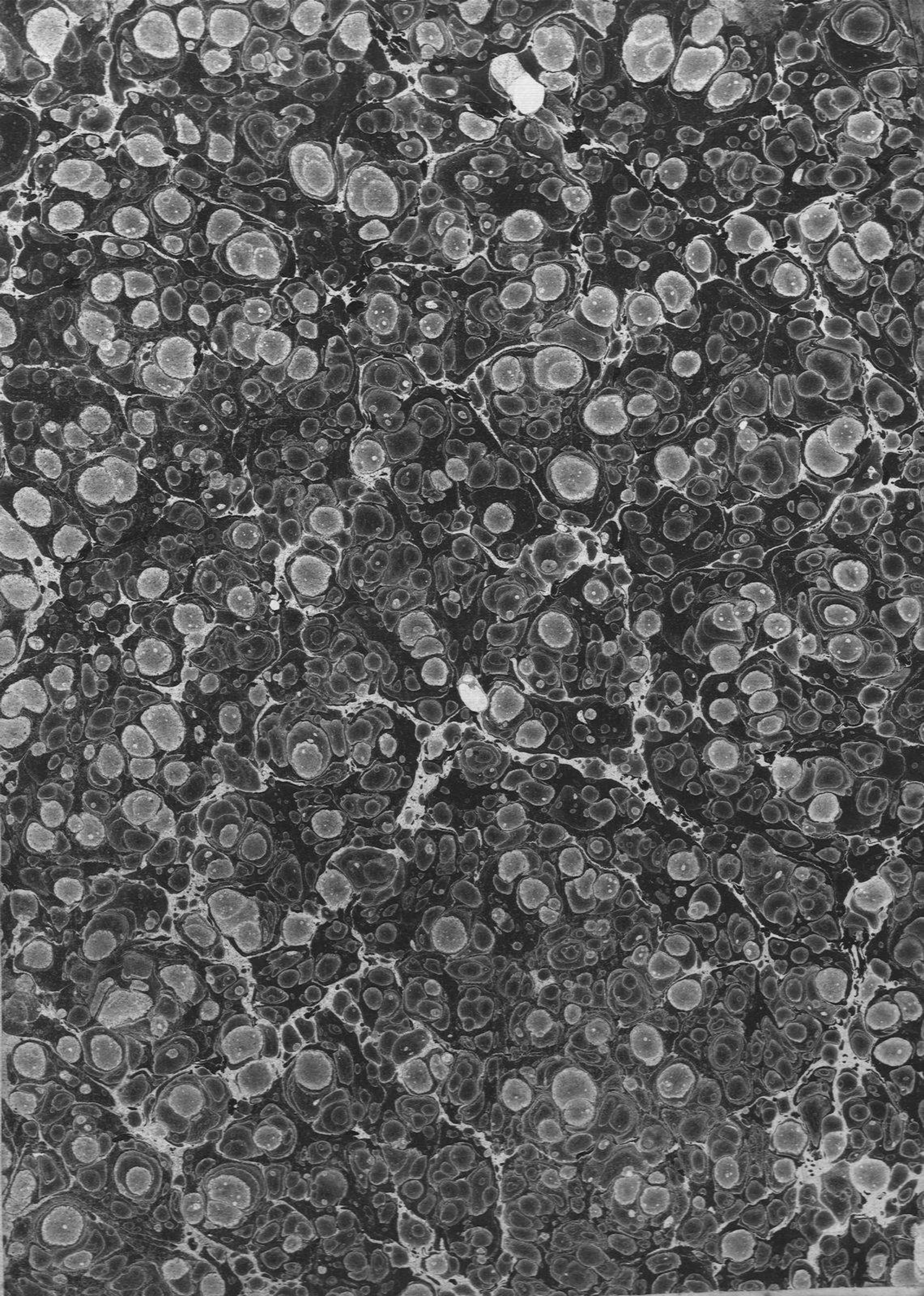
HISTORIA

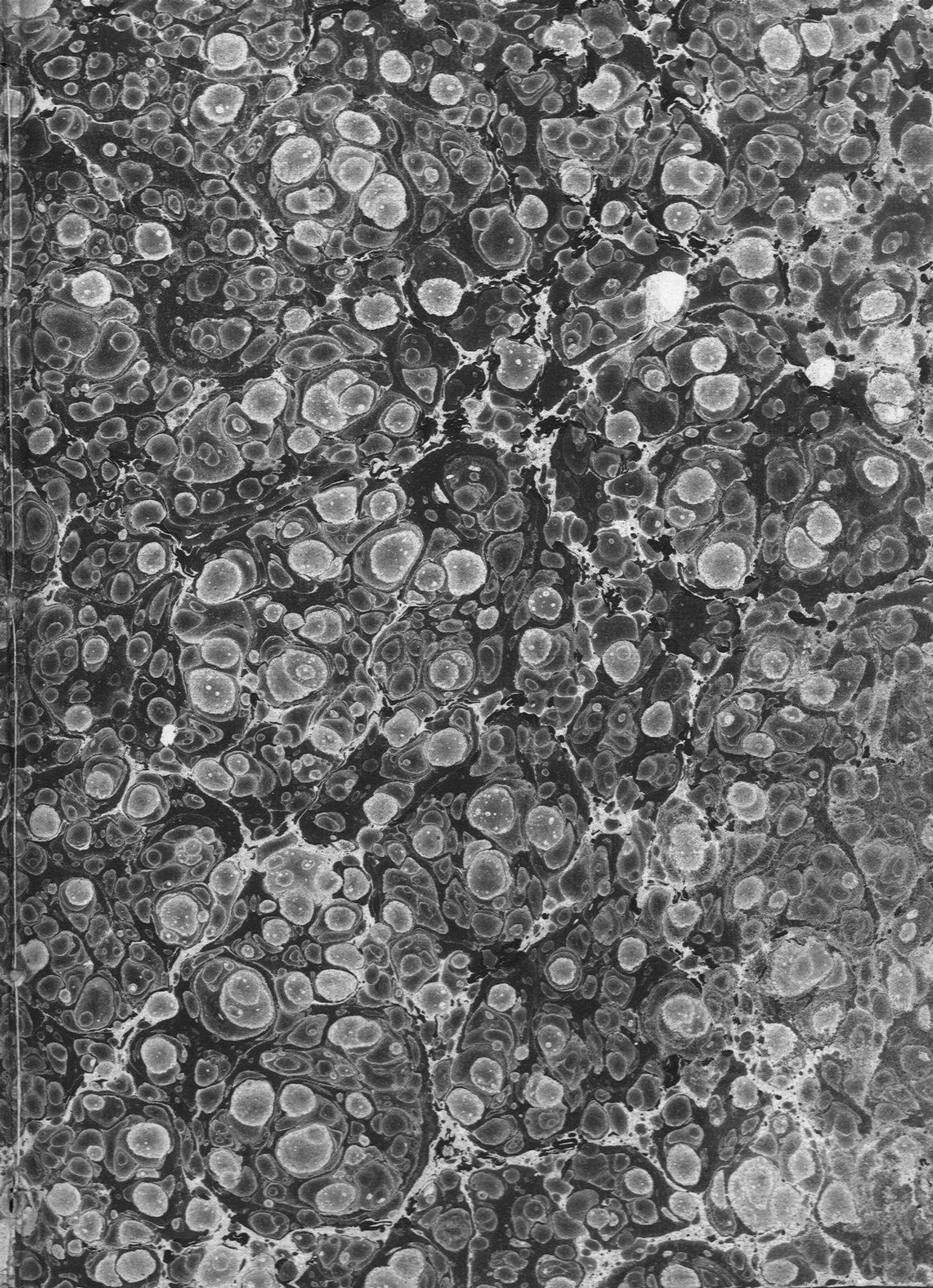
117

117

Box 335

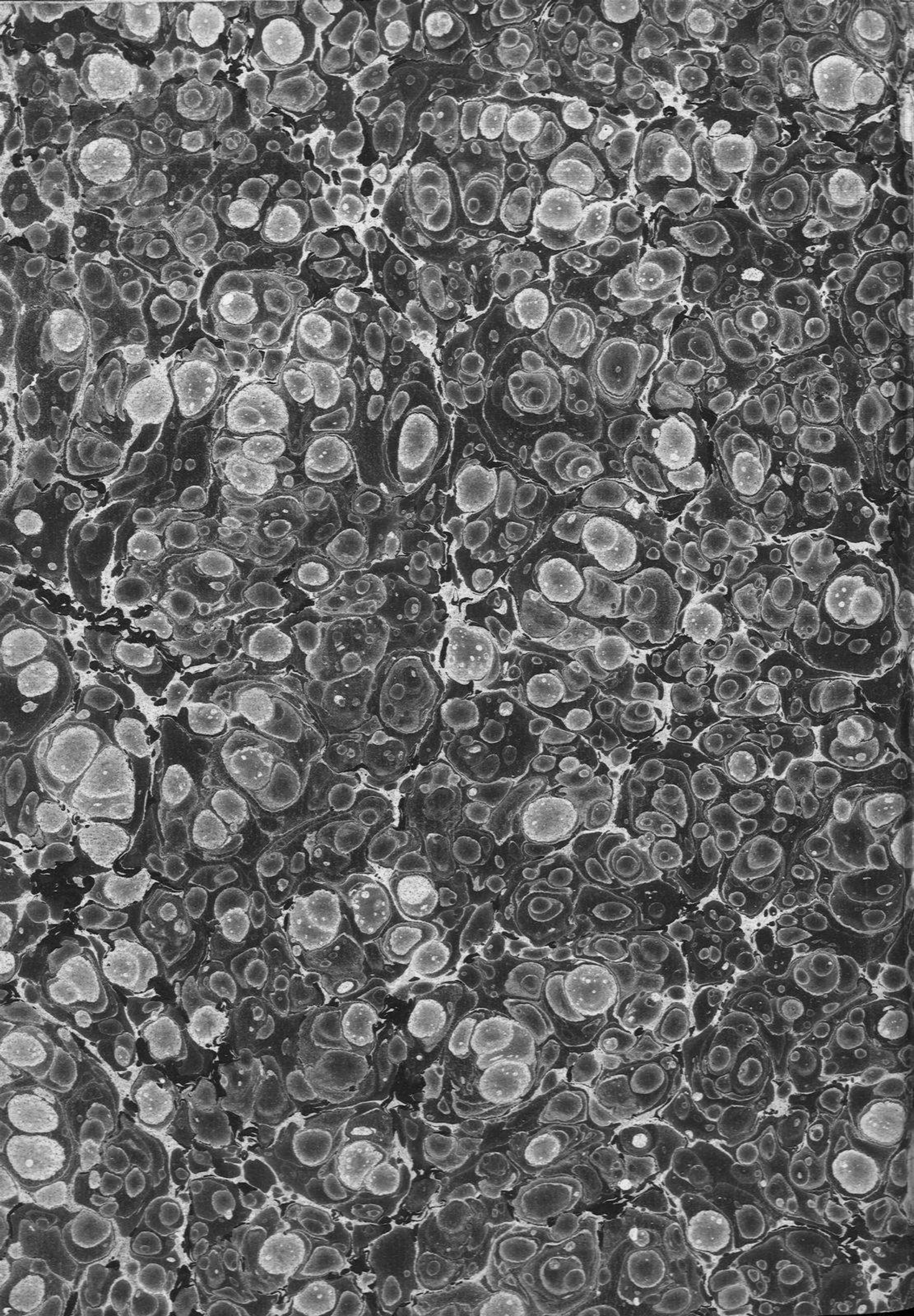
Box 117

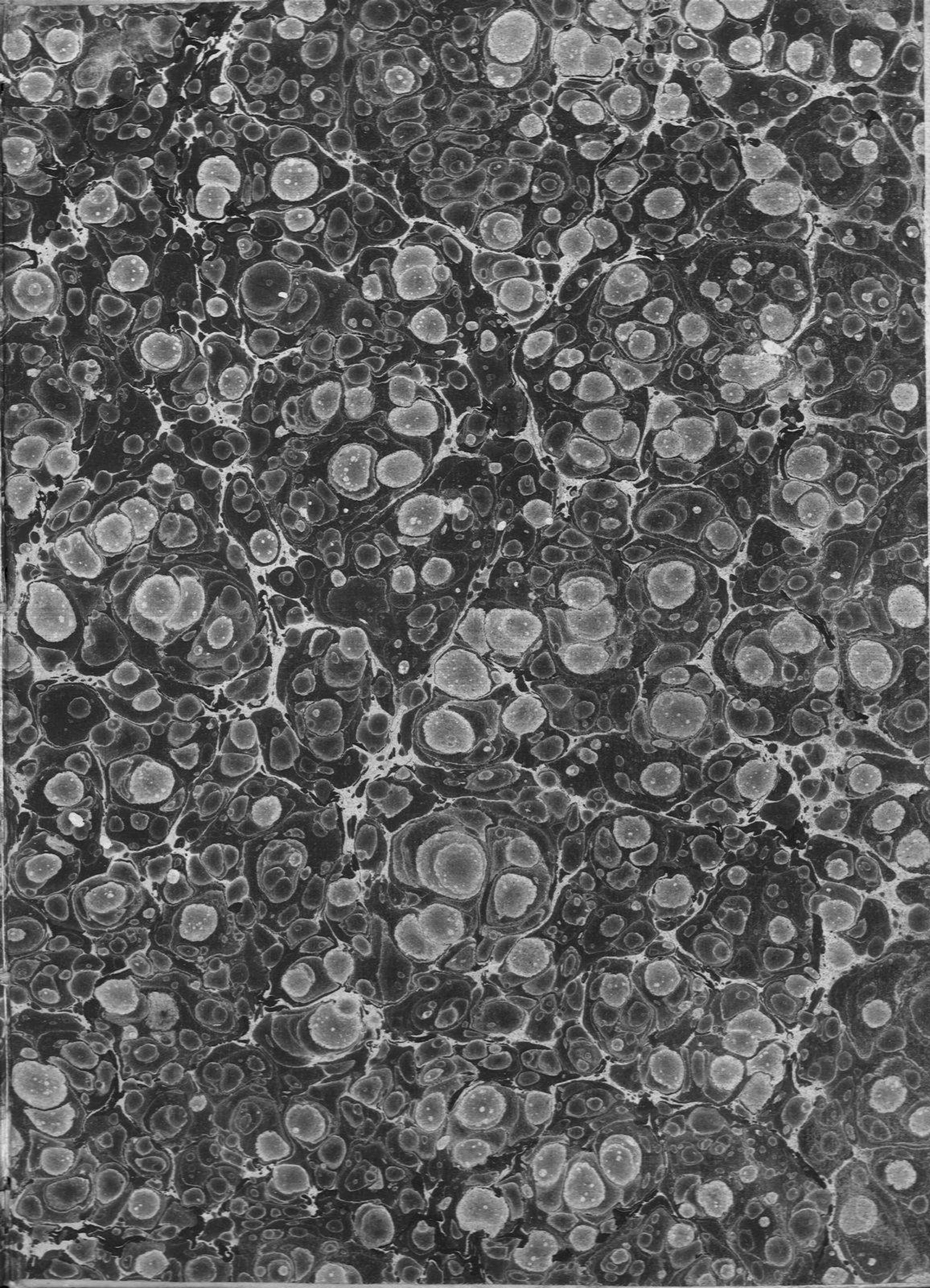

Esta edición la cita Brunet en el tomo 3º, edición
de 1862, pag. 652, col. 5ª, y siguiendo la opinión de Bert
cree que su impresión no es anterior á 1490, pero Larrea
Santander, tomo 3º pag. 74, cree que se imprimió en He-
nelia y que es la primera edición de estas obras reunidas,
y que fue hecha en 1475. Harter opinó que es edición
Princeps; pero ^{que sea} cualquiera la fecha, todo conviene en que
es edición manuscrita.

694834812

VM multi ex Romanis etiam consularis dignitatis uiri res romanas graeco peregrinoque sermone in historiam contulissent: seu aemulatione gloriae seu uarietate & nouitate operis delectatus uir priscae eloquentiae Trogi Pompeius graecae & totius orbis historias latino sermone composuit: ut cum nostra graece: graeca quoque nostra lingua legi possent: prorsus rem magna: & animi & corporis aggressus. Nam cum plerisque auctoribus singulorum regum uel populorum res gestas scribentibus opus suum ardui laboris uideretur: non ne Pompeius nobis herculea audacia orbem terrarum aggressus uideri debet: cuius libris omnium saeculorum: regum: nationum: populorumque res gestae continentur. Et quae historici graecorum prout commodum cuique fuit inter se gregatim occupauerunt: omissis quae sine fructu erant: ea omnia Pompeius diuisa temporibus: & serie rerum congesta composuit. Horum igitur quattuor & xl. uoluminum (nam totidem edidit) per otium quo in urbe uersabamur cognitione quaeque digna excerpserim. Sed omissis his quae nec cognoscendi uoluptate iucunda nec exemplo erant necessaria: breue ueluti corpusculum florum feci: ut haberet & qui graeca didicissent: quo admonerent: & qui non didicissent: quo instruerentur. Quod ad te non tam cognoscendi: quam emendandi causa transmisi: simul & otii mei: cuius & Cato reddendam operam putat: apud te ratio constaret. Sufficit enim mihi in hoc tempore iudicium tuum apud posteros: cum obrectationis inuidia decesserit: industriae testimonium habituro.

Trogi historia

Quattuor & quadraginta uolumina scripsit trogi

IVSTINI HISTORICI IN POMPEII TROGI HISTORIAS LIBER. I.

Rincipio rerum: gentium: nationumque imperium penes reges erat: quos ad fastigium huius maiestatis non ambitio popularis: sed spectata inter bonos moderatio prouehabat: populus nullis legibus tenebatur: arbitria principum pro legibus erant. Fines imperii tueri magis quam proferre mos erat. Intra suam cuique patriam regna finiebantur. Primus omnium Ninus rex assyriorum ueterem & quasi auitum gentium morem noua imperii cupiditate mutauit. Hic primus intulit bella finitimis & rudes adhuc ad resistendum populos terminos usque libyae perdomuit. Fuere quidem temporibus antiquiores: Vexores rex aegypti: & scythiae rex Tanais: quorum alter in pontum: alter usque aegyptum excessit: sed longinqua non finitima bella gerebant: nec imperium sibi sed populis suis gloriam quaerebant: contentique uictoria imperio abstinebant Ninus magnitudinem quaesitae dominationis continua possessione firmavit. Domitis igitur proximis: cum accessione uirium fortior ad alios transfiret: & proxima quaeque uictoria instrumentum sequentis esset: totius orientis populos subegit. Postremum illi bellum cum Zoroaste rege bactrianorum fuit: qui primus dicitur artes magicas inuenisse: & mundi principia: siderumque motus diligentissime spectasse. Hoc occiso & ipse decessit: relicto impubere adhuc filio Nino: ex uxore Semiramide. Haec nec immaturo puero ausa tradere imperium: nec ipsa imperium palam tractare: tot ac tantis generibus uix patienter uni uiro: nedum foeminae parituris simulat se pro uxore Nini filium: pro foemina puerum: Nam & statura utriusque mediocris: & uox pariter gracilis: & lineamentorum qualitas matri ac filio similis. Igitur brachia ac crura uelamentis: tiara caput tegit: & ne nouo habitu aliquid occultare uideret: eodem ornatu & populum uestiri iubet: quem morem uestis exinde gens uniuersa tenet. Sic primis initiis sexum mentita puer credita est. Magnas deinde res gessit: quarum amplitudine ubi inuidiam superatam putat: quae sit fatetur: quem uel simulasset. Nec hoc illi dignitatem regni ademit: sed admirationem auxit quod mulier non foeminas modo uirtute: sed etiam uiros anteiret. Haec babyloniam condidit: murumque urbis cocto latere circumdedit: harena: pice: bitumine interstrato: quae materia in illis locis passim e terra exaestuauit. Multa alia praecleara huius reginae fuere. Siquidem non contenta acquisitos a uiro regni terminos tueri: aethiopia quoque regno suo adiecit. Sed & indiae bellum intulit: quo praeter illam: & Alexandrum magnum nemo intrauit. Ad postremum quum concubitum filii petisset: ab eodem interfecta est. ii. & xl. annos post Ninum regno potita. Filius eius Ninus contentus elaborato a parentibus imperio belli studia deposuit: & ueluti sexum cum matre mutasset: raro a uiris uisus in foeminae turba consenuit. Posterius quoque eius exempla secuti responsa gentibus per internuncios dabant. Imperium assyrii: qui postea syri dicti sunt: annos. M. ccc. tenuere postremus apud eos regnauit Sardanapalus uir muliere corruptior. Ad hunc uidentem (quod nemini ante eum praemissum fuerat) praefectus ipsius medius praepositus nomine Arbactus: cum admitti magna ambitione aegre obtinuisset: inuenit eum iter scortorum greges purpurae colorate. & muliebri habitu: cum mollitia corporis & oculorum lasciuia omnes foeminas anteiret: pensa inter uirgines partiente. Quibus uisis indignatus tali foeminae tantum uiroque subiectum. tractantibus lanae ferrum & arma portantes parere: progressus ad socios suos: quid uiderit refert. Negat se ei parere posse: qui se foeminam malit esse quam uirum. Fit igitur coniuratio. Bellum Sardanapalo inferit: quo ille audito: non ut uir regnum defensurus: sed ut metu mortis

Arbitria principum pro legibus erant

nino fuit
mex rex
via a i. f. q.
dianicia

Vide ne re nus usque libyae sit legedum

Tanais rex scythiae

Babylonis conditio

Assyrii olim inde Syri dicti Sardanapalus Arbactus Sardanapali exitus

assiria
primus
& l. m. i. d.
a. m. o. h.
danap.
lo. q. m. t.
colleg.
media

mulieres solent: primo latebras circumspicit. Mox deinde cum paucis & incompositis in bellum progreditur. Victus in regiam se recipit: & extructa pyra se & diuitias in incendiū mittit. Hoc solo imitatus uirū. Post hæc statuitur rex interfecto eius Arbaetus: qui præfectus medorum fuerat. Is imperiū ab assyriis ad medos trãffert. Post multos deinde reges per ordinē successionis regnū ad Astyagen descendit. Hic per somniū uidit ex naturalibus filiæ: quam unicam habebat uitē enatā: cuius palmite omnis Asia obumbrabatur. Consulti arioli: ex eadem filia nepotem ei futurū: cuius magnitudo prænu-
ciatur: regnūq; ei amissionem portendi responderunt. Hoc responso perteritus neq; claro uiro neq; cui dedit filiā: in paterna maternaq; nobilitas nepotis aīum extolleret: sed de gēte obscura tunc tēporis per sagæ Cambyli mediocri uiro ī matrimoniū tradidit. Ac nec siquidē somnii metu deposito grauidā ad se filiam accersit: ut sub aui potissimū cōspectu fœtus necaretur. Natus īfans datur occidēdus Harpago regis omniū cōsiliōrū participi. Is ueritus si ad filiā mortuo rege uenisset imperium: eo quod nullū Astyages uirilis sexus genuerat: ne illa necati infantis ultionē: quam a patre nō potuisset: a ministro exigeret: pastori regii pecoris puerū exponēdū tradidit: forte eodem tempore & ipsi pastoris filius natus erat: Eius igit̃ uxor audita regii infantis expositione summis precibus rogat sibi afferi ostēdicq; puerū: cuius præcibus fatigatus pastor reuersus in siluā inuenit iuxta infantem canem fœminā paruulo ubera præbentē: & feris & alitibus defendentē. Motus etiam ipse misericordia: quā motā ipsam canē uiderat: puerū defert ad stabulū: eadē canē anxie prosequēte: quē ut in manum mulier accepit: ueluti ad notā allusit: tantusq; in illo uigor & dulcis quidā blandientis risus apparuit: ut pastore uxor ultro rogaret: quo suum partū pro illo expōeret: permitteretq; sibi siue fortunæ ipsius siue spei suæ pueq; nutrire. Atq; ita permutata sorte paruuloq; hic pro filio pastoris educat ille p nepote regis exponitur. Nutrici Sparcon postea nomē fuit: quia canē per sœ sic uocat. Puer deinde cum inter pastores esset: Cyri nomē accepit. Mox rex inter ludentes sorte delectus cū p lasciuā cōtumaces flagellis cecidisset a parētibus puerorū querela est regi delata indignātibus a seruo regio ingenuos homines seruilibus uerberibus affectos. Ille accersito puero & interrogato. cū nihil mutato uultu fecisse se ut regē respondisset: admiratus constantiam in memoriā somnii responsiq; reuocat. Atq; ita cum & uultus & similitudo & expositionis tempus & pastoris confessio conuenirent: nepotem agnouit. Et quoniam defunctus sibi somnio uideretur agitato inter pastores regno animum minacē dūtaxat in illo fregit. Cæterum Harpago amico suo infestus in ultionem seruati nepotis filium eius interfecit: epulandūq; patri tradidit. Sed Harpagus ad præsens tempus dissimulato dolore odium regis in uindictæ occasionem distulit: Interiecto demū tempore cum adoleuisset Cyrus dolore orbitatis admonitus scribit ei: ut relegatus in persas ab auo fuerit: ut occidi eū paruulū auus iusserit: ut beneficio suo seruatus sit: ut regem offenderit: ut filium amiserit. Hortatur exercitū parat: & pronā ad regnum uiam ingrediatur: medorum transitionem pollicitus: epistolaq; quia palam ferri nequibat: regis custodibus omnem aditum obsidentibus exenterato lepori inseritur: lepusq; in persas Cyro ferendus fido seruo traditur. addita sunt rætia: ut sub speciem uenationis dolus lateret. Lectis ille epistolis eandem uiam somnio aggredi iusus est. Sed præmonitus ut quem primum postea die obuium haberet: socium cœptis assumeret. Igitur ante lucano tempore ruri iter igressus obuiū habuit seruū de ergastulo cuiusdam medi nomine Sybarem. Huius requisita origine ut in persis genitū audiuit demptis compedibus assumptoq; comite Persepolim urbem egreditur. Ibi conuocato populo iubet omnes præsto cum securibus esse: & siluam uix circumdatam excidere: quod cum strenue effecissent eosdem postera die apparatis epulis inuitat: deinde cum alacriores ipso conuiuio factos uideret: rogat: ut si conditio proponatur: utrius uitæ sortem legant hesterni ne laboris an præsentium epularū præsentium ut acclamauere omnes: ait: hesterni similem labori omnem uitam acturos quoad medis pareant. se secutos hodiernis epulis. Lætis omnibus medis bellū infert. Astyages meriti in Harpago oblitus summam belli eidem committit: qui exercitum acceptum statim Cyro per deditiōē tradidit: regis crudelitatem perfidia defectionis ulciscitur: Quod ubi Astyages audiuit contractis undiq; auxiliis ipse in persas proficiscitur: & repetito alacrius certamine pugnantibus suis partem exercitus a tergo ponit: & tergiuersantes fero agi in hostes iubet: ac nunciat suis ni uincerint nō minus fortes etiam post terga inuenturos q̃ a frontibus uiros: proinde uideant fugientibus hæc an illa pugnantibus acies rumpenda sit. Ingens post necessitatem pugnandi animus exercitui eius accessit. Pulsa itaq; cum persarum acies paulatim cederet: mares & uxores eorū obuiam occurrunt: orant in prælium reuertantur: cunctantibus sublata ueste obscœna corporis ostendūt: rogantes num in uteros matrū uel uxorū uelint refugere. Hac repressi castigatione in prælium redeūt: & facta impressione quos fugiebant: fugere compellunt. In eo prælio astyastes capitur: cui cyrus nihil aliud nisi regnum abstulit nepotemq; in illo magis q̃ uictorem se gessit: eumq; maxime genti hircanorum præposuit. Nam ipse reuerti in medos noluit. Hic finis medorū imperii fuit: Regnauerūt annis. cccl. In initio regni Cyrus Sybarem cæptorum quē iuxta nocturnum uisum ergastulo liberauerat: comitemq; in omnibus rebus habuerat: Persis pposuit: sororemq; suam ei in matrimoniū dedit. Sed ciuitates: quæ medorū tributariæ fuerant: mutato imperio etiā conditionē suā mutatā arbitantes a Cyro defecerunt: quæ

Astyages
nemo
salio
dado

Cambyles

Harpagus

Att. cyri
fortunam

Att. asty-
gis ultionē

Sybaris

Perse a me
dis deficiūt

Att. foemi
narum faci
nus i persas
fugientes

Cp ias asty
ages

perio
med
anos

res multorum bellorum Cyro causa & origo fuit. Domitis demum plerisque cum aduersus babylonios bellum gererent: Babyloniis rex lydorum Croesus; cuius opes diuitiarum insignes ea tempestante erant: in auxilium uenit. uictusque iam de se sollicitus in regnum refugit. Cyrus quoque post uictoriam compositis in babylonia rebus bellum transferet in lydiam. Ibi fortuna prioris praelii percussam iam Croesi exercitum nullo negotio fundit. Croesus ipse capitur: sed quanto bellorum minoris periculi: tanto & mitior uictoria fuit. Croeso & uita & patrimonii partes & urbs Barce concessa sunt: in qua & si non regiam uitam: tamen & proximam maiestati regiae degeret. Hec clamentia non minus uictori quam uicto utilis fuit. Quippe ex uniuersa graecia cognito quod illatum Croeso bellum esset: auxilia uelut ad commune extinguendum incendium confluebant: Tantus Croesi amor apud omnes urbes erat: ut passurus Cyrus graue bellum graeciae fuerit: si quid in Croesum crudelius consuluisset. Interiecto deinde tempore occupato in aliis bellis Cyro rebellauere lydii: quibus iterum uictis arma & equi adepti iussuque cauponias ludicras artes & lenocinia exercere. Et sic gens industria quondam potens & manu strenua effoeminata mollicie luxuriaque uirtutem pristinam perdidit. Et quos ante Cyrum inuictos bella praestiterant: in luxuriam lapsos ocium ac desidia superauit. Fuere lydii multi ante Croesum reges uariis casibus memorabiles: nullus tamen fortunae Candauli comparandus qui cum uxorem suam: quam propter pulchritudinem nimium diligebat: omnibus praedicaret: non contentus uoluptatum suarum tacita conscientia: nisi etiam matrimonii reticenda publicaret prorsus quasi silentium damnum pulchritudinis esset: ad postremum ut affirmatione suae fidem faceret: eam Gygi sodali suo nudam demonstrauit. Quo facto & amicum in adulterum uxoris illectum hostem sibi fecit. & uxorem ueluti tradito alii amore a se alienauit. Nam breui post tempore caedes Candauli nuptiarum premium fuit. Vxor mariti sanguine dotata regnum uiri & se pariter adultero tradidit. Cyrus subacta Asia & uniuerso oriente in potestate redacto scythis bellum intulit. Erat autem eo tempore scytharum regina Tomiris: quae non muliebriter aduentu hostium terit cum prohibere eos: posset: uadum Araxis fluminis transire permisit: & sibi feliciorum pugnam inter regni sui terminos rata: & hostibus obiecturi fluminis fugam difficilior. Itaque Cyrus transiectis copiis cum aliquantisper in scythiam processisset castra metatus est. Deinde postera die cum simulato metu & quasi refugiens castra deseruisset: uinum affatum & ea quae erant epulis necessaria reliquit. Quod cum nunciatum reginae esset: adolescentulum filium ad insequendum eum cum tertia parte copiarum mittit. Cum uentum ad Cyri castra esset ignarus rei militaris adolescens ueluti ad epulas non ad praelium uenisset: ommissis hostibus insuetos barbaros uino onerare se patitur. Priusque scythae ebrietate quam bello uincuntur. Nam cognitis his Cyrus reuersus per noctem saucios opprimit. omnesque scythas cum reginae filio interfecit. Amisso tanto exercitu & quod grauius dolendum unico filio Tomiris orbitatis dolorem non in lachrymas effundit: sed in ultionis solatia intendit. Hostesque recenti uictoria exultantes pari insidiae fraude circudedit. Quippe simulata diffidentia propter uulnus exceptum refugiens cyrum aduersusque angustias perduxit. Ibi compositis in montibus insidiis ducenta milia persarum cum ipso Rege trucidauit. In qua uictoria etiam illud memorabile fuit: quod neque nuncius tantae cladis quod superfluit. Caput Cyri amputatum in utero humano sanguine repletum comitum regina iubet cum hac exprobratione crudelitatis. Satia te sanguine inquit: quem sitisti: cuiusque insatiabilis semper fuisti: Cyrus regnauit annis. xxx. non initio tantum regni: sed continuo totius temporis successu admirabiliter insignis. Huic successit filius Cambyses: qui imperio patris aegyptum adiecit: sed offensus superstitionibus aegyptiorum Apis caeterorumque deorum aedes dirui iubet. Ad ammonis quoque nobilissimum templum expugnandum exercitum mittit: qui tempestatibus & harenarum molibus oppressus interit. Post haec per quietem uidit fratrem suum Mergidem regnaturum quo somnio exteritus non dubitauit post sacrilegia etiam parricidium facere. Erat enim difficile ut parceret suis: qui contemptu religionis crassatus etiam contra deos fuerat. Ad hoc tam crudele ministerium magnum quendam ex amicis delegit nomine Comarim. Interim ipse gladio sua sponte euaginato in femore grauius uulneratus occubuit: poenasque luit seu imperati parricidii: seu sacrilegii perpetrati. Quo nuncio accepto magus ante famam amissi regis occupat facinus: prostratoque Mergide cui regnum debebatur: fratrem suum subiecit Horopastem. Erat enim oris & corporis liniametis per similes: ac nemine subesse dolum arbitrante pro Mergide rex Horopastes constituitur. Quae res eo occultior fuit: quod apud perfas personas regis sub speciem maiestatis occultitur. Igitur magi ad fauorem populi conciliandum tributa & militiae uacationem in triennium remittunt: ut regnum quod fraude quaesierant indulgentia & largitionibus confirmarent: quae res suspecta primo Orthani uiro nobili & in coniectura sagacissimo fuit. Itaque per internuncios quaerit a filia: quae inter regias pellices erat: an Cyri regis filius rex esset. Et illa nec se scire ipsam ait: nec ex alia posse cognoscere: quia singulae seperatim recludantur. Tum pertractare dormienti caput iubet. Nam mago Cambyses aures utraque perciderat. Factus deinde per filiam certior sine auribus esse regem otimatibus persarum rem indicat: & in caedem falsi regis impulsos sacramento religionis obstringit. Septem tantum conscii fuere huius conuersionis: qui ex continenti ne dato in poenitentia spatio res per quaequam narrare: occultato sub ueste ferro ad regiam pergunt: ibi obuiis interfectis ad magos perueniunt. Quibus ne ipsis quod animus in auxilium

Croesus ba
byloniis au
xilio uenitCroesus ca
piturAtq. cyri i
periū in ly
dios iterū
uictosCadaules
Gyges

Tomiris

*engano cro a tom
x and surreal the*Cyri consili
um i capiē
do hoste*uino d
at feci
cholar
de sub
legit
gomato losato
wimo de solbre*Cyrus cum
cc. milli
bus perage
caeditum
*de tomiris q pac
abrenganade*Cambyses
Rex
*de por sacri
30 atos drosesle*Herodorus
hunc smer
dem semp
appellat non
mergidem*mal q
perad
to*Hunc quo
que otanem
herodotus
uocat

Herodotus
ulneratos
ait non in-
terfectos

uvel
ouve.
hazie
iarcha
ualloprimeraq
rag per qumo
taro al qpare
to adia tomad
bloaly
erapje
lesua
Persae sole
pro deo ue-
nerantur
Darius rex
declaratur

suum defuit. Siquidem stricto ferro duos de coniuratis interficiunt. Ipsi tamen corripuntur a pluri-
bus: quorum alterum Gobryas amplexus magu cunctantibus sociis ne ipsum pro n ago transcede-
rent: quia res obscuro loco gerebatur: uel per suum corpus adigi mago ferum iussit. Fortuua tamen
ita regente illo incolumi magus interficitur: Occisus magis magna qdē gloria recuperati regni prin-
cipum Init: sed nulto maior in eo: quod cum de regno ambigerent concordare potuerunt: Erant enī
& uirtute & nobilitate ita pares: ut difficilem ex his populo electionē a qualitas faceret: p̄si igitur uia
inuenerunt: qua de se iudicium religioni & fortunæ cōmitterēt: Pacti inter se sunt die statuta omnes
equos ante regiam primo mane perducerent: & cuius equus ante solis ortum hinnitum prius edidit
set his rex cēt. Nā & solē unū deū p̄sae esse credūt: & equos eidē deo sacros ferūt. Erat inter coniu-
tos Darius Hystaspis filius: cui de regno sollicito equi custo ait: si ea res uictoriam moraretur: nil ne-
gocii superesset: perinde nocte equam pridie ante cōstitutam diē ad eundem locum ducit: ibiq; equae
equum admittit: ratus ex uoluptate ueneris futurum: quod euenit. Postera die cū ad statuta hora om-
nes uenissent: Darii equus cognito loco ex desyderio scēminae hinnitū statim edidit: & se gnis aliis
felix auspiciū domino primus emisit: Tanta moderatio ceteris fuit: ut audito auspicio cōfestim eqs
desilierint: & darium regem salutarint: populus quoq; uniuersus secutus iudicium principum eundē
cōstituit regem. Sic regnū persae septem nobilissimog; uirtute quāsitum tam leui momēto in unū
collatum est. Incredibile prorsus pro tanta pietate gessisse eos: quod ut eriperent a magis: mori nō re-
cusarent: q̄q; propter formā uirtutēq; hoc imperio dignam & cognatio Dario iuncta cum pristinis re-
gibus fuit. principio igitur regni Cyri regis filiam regalibus nuptiis regnum firmaturus in matrimo-
nium recepit: ut non tam in extraneum translatum q̄ in familiam Cyri reuertum uideretur. Interie-
cto deinde tempore cum assyrii desciuissent: & babiloniā occupassent: difficilisq; urbis expugnatio
esset: astuante rege unus de interfectoibus magorum zopyrus nomine domi se uerberibus lacerari
toto corpore iubēt: Nasum & labia & aures sibi praecidi: atq; ita regi inopinanti se offert. Attonitū &
quærentem Darium causas auctoremq; tam scēde lacerationis tacitus quo proposito fecerit edocet
formatoq; in futurum consilio transfugae titulo babiloniam proficiscitur: ibi ostendit populo lania-
tum corpus. Queritur crudelitatem regis a quo in regni portione non uirtute sed auspicio: nō iudi-
cio hominum sed hinnitu equi superatus sit. lubet illos ex amicis exemplū capere qd hostibus cauē-
dum sit. Hortatur ne mœnibus magis q̄ armis confidant: patianturq; se cōmune bellū recentiore ira
gerere. Nota nobilitas uiri pariter & uirtus omnibus erat: nec de fide timebant cuius ueluti pignora
uulnera corporis & iniuriæ notas habebant. Constituitur ergo dux omnium suffragio & accepta par-
ua manu semel atq; iterum cedentibus ex consulto persis secunda praelia fecit. Ad postremū uniuers-
sum sibi creditum exercitum regi prodiit: urbemq; ipsam in potestate eius redegit. Post hæc Darius
rex bellum scythis infert: quod sequenti uolumine referetur.

Zopyri fe-
cinus

Babylon
Zopyri ar-
tex recipit

IUSTINI HISTORICI LIBER SECVNDVS.

Scythae &
Aegyptio-
rū uetustas

Aegyptio-
rū argumē-
ta

Scytharum
argumenta

N relatione rerum a scythis gestarum: quæ satis amplæ satis amplæ magnificæq; fuerūt:
principium ab origine repetendum est. Non enim minus illustria initia q̄ imperiū habue-
re nō uirorum imperio magis quā scēminarum uirtutibus claruere. Quippe cum ipsi par-
thos bactrianosq; scēminae autem eorum amazonum regna condiderint: prorsus ut res
gestas uirorum mulierumq; considerantibus incertū sit: uter apud eos sexus illustrior fue-
rit Scytharum gens antiquissima semper habita: quāquā inter scythis & ægyptio diu cōtentio de ge-
neris uetustate fuerit: ægyptiis prædicantibus initio rerum cum aliæ terræ nimio feruore solis arde-
rent: aliæ rigerent frigoris immanitate: ita ut non modo generare homines sed ne aduenas quidem re-
cipere ac tueri possent: prius q̄ aduersus calorem: uel frigus uelamenta corporis inuenirentur: uel lo-
corum uitia quæsitis arte remediis mollirentur: Aegyptum ita temperata semper fuisse: ut neq; hy-
berna frigora: nec æstiuu solis ardore incolas eius premerent. Solum ita scēcundum: ut alimentorum
nulla terra feracior sit in usus hominum. Iure igitur ibi primū homines natos uideri debere: nbi edu-
cari facillime possent. Cōtra scythæ cæli tēpamēt unullū eē uetustatis argumentū putabāt. Quippe
naturā cū primū icremēta caloris & frigoris regiōibus distinxerit: statī ad locog; patiētiā aīalia quo-
q; generasse: sed arborum atq; frugum pro regionum conditione apte genera uariata. Et quanto scy-
this sit cælum asperius q̄ ægyptiis: tanto & corpora & ingenia esse duriora Cæterū si mundi quæ nūc
partes sunt: aliquando unitas fuit: siue illuuiēs aquarū principio rerū terras obrutas tenuit: siue ignis
qui & mundum genuit: cuncta possedit: utriusq; primordii scythis origine præstare. Nam si ignis pri-
ma possessio rerum fuit: qui paulatim extinctus sedem terris dedit nullam priusquam septentrionalē
partem hyemis frigore ab igne secretam: adeo ut nunc quoq; nulla magis rigeat frigoribus. Aegyptū
uerum & totum orientem tradissime temperatum: quippe qui etiam nunc torrenti calore solis ex-
stuet. Quod si omnes quondam terræ summerisæ profundo fuerunt: profecto editissimam quinque
partem decurrentibus aquis prius detectam: humillimo autem solo eandem aqua diutissime immo-

ratam. Et quanto prior quæq; pars terrarum siccata sit: tanto prius animalia generare coepisse. Porro scythiam adeo editiorem omnibus terris esse: ut cuncta flumina ibi nata in mare mæoticum: tū dein de in ponticum & in ægyptium mare decurrat. Aegyptum autem quæ tot regum tot sæculorum cura impensaq; munita sit: & aduersus uim decurrentium aquarum tantis instructa molibus tot fossis concisa ut cum his arceantur: illis recipiantur aquæ: nihilominus coli nisi excluso nilo non potuerit: nec possit uideri hominum uetustate ultimam. quæ exaggerationibus regum siue nili trahentis limū terrarum recentissima uideatur. His igitur argumentis superatis ægyptiis antiquiores semper scythæ uisi. Scythia in orientē porrecta includitur ab uno latere ponto: & ab altero montibus riphæis. A tergo asia & phasi flumine multum in longitudinem & latitudinem patet. Hominibus inter se fines nulli: neq; enim agrum exercent: nec domus illis ulla aut tectum aut sedes est. Armenta & pecora semper pascentibus & per incultas solitudines errare solitis: uxores liberosq; secum plaustri uehūt. Quibus coriis imbrium hyemisq; causa tectis pro domibus utuntur. Iusticia gētis ingeniis culta non legibus. Nullum scelus apud eos furto grauius: quippe sine tecto munimentoq; pecora & armenta habētibus quid saluum esset: si furari liceret? Aurum & argentum perinde aspernantur: ac reliqui mortales appetunt: lacte & melle uescuntur. Lanæ iis usus ac uestium ignotus: & quāquā cōtinuis frigoribus urantur: pellibus tamen ferinis aut murinis uestiuntur. Hæc continentia illis: morum quoq; iusticiam dedit nihil alienū cōcupiscentibus. Quippe diuitiarum cupido ibi est: ubi & usus. Atq; utinaq; reliquis mortalibus similis moderatio & abstinentia alieni foret. Profecto non bellorum tantum per omnia sæcula terris omnibus continuaretur: neq; plus hominum ferrum & arma q̄ naturalis fatorum cōditio raperet: Prorsus ut admirabile uideatur hoc illis naturam dare: quod græci longa sapientum doctrina præceptisq; philosophorum consequi nequeunt: cultosq; mores incultæ barbariæ collatione superari. Tanto plus in illis proficit uitiorum ignoratio q̄ in his cognitio uirtutis. Imperium asiæ ter quæsiuere scythæ: ipsi perpetuo ab alieno imperio aut intacti aut inuicti mansere. Darium regem per sarum turpi a scythia summouere fuga. Cyrum cum omni exercitu trucidarunt: Alexandri magni ducem Cæpyronam pari ratione cum copiis uniuersis deleuerunt: Romanorum audiuerunt: non sensere arma: Mox parthicum & bactrianum imperiū ipsi condiderunt: gens & laboribus & bellis aspera. Vi res corporum immensæ: nihil parauere: quod amittere timeant: nihil uictores præter gloriam concupiscunt. Primus scythias bellum indixit Vexores rex ægyptius missis prius legatis: qui hostibus parēdi legem dicerent. Sed Scythæ iam antea de aduentu regis a finitimis certiores facti: legatis responderunt. Tā opulenti populi ducem stollide aduersus inopes occupasse bellum: quod magis domi fuerit illi timendum: quod belli certamen anceps: præmia uictoriæ nulla damna manifesta sint. Igitur non expectaturos scythas: ut ad se ueniatur: cum tanto sibi in hoste plura concupiscenda sint: ultroq; prodituros obuiam. Nec dictores morata: quos cum tanta celeritate uenire rex didicisset: in fugam uertitur: & exercitu cum omni apparatu belli relicto: in regnum trepidus se recepit. Scythas ab ægypto paludes prohibuere. Exinde reuersi asiam perdomitam uectigalem fecerunt: modico tributo: magis in titulum imperii: q̄ i uictoriæ præmiū imposito quindecim annis pacandæ asiæ morati: Vxorū flagitatione reuocantur: per legatos denunciantium ni redeant: sobolem se ex finitimis quæsituras. nec passuras ut in posteritatem scytharum genus per scæminas interciderat. His igitur asia per mille quingentos annos uectigalis fuit: pendendi tributi finem Ninus rex assyriorū imposuit. Sed apud scythas medio tempore duo regii iuuenes Plinos & Scholopytus per factionem optimatum domo pulsi iuuentutem secum traxere: & in cappadociæ ora iuxta amnem thermodoonta confedere: subiectosq; themiscyros campos occupauere. Ibi per multos annos spoliare finitimos consueti: conspiratione populorum per insidias trucidantur. Horum uxores cum uiderent exilio suo additam orbitem arma sumpserunt: finesq; suos sumsmouentes primo: mox inferētes bella defendunt. Nubēdi quoq; finitimis animum omisere: seruitutem non matrimonium appellantes: singulare omnium seculorum exemplum. Auxere rempublicam sine uiris: iam etiam cum contemptu uirorum se tuētur: & ne feliciores aliæ aliis uiderentur: uiros: qui domi remanserant: interficiunt. Vltionem quoq; cæforum coniugium excidio finitimorum cōsequunt. Tūc pace armis quæsitæ ne gens interiret: concubitus finitimorum ineunt: Si qui mares nascerentur interficiebantur. Virgines in eundem ipsum morem nō ocio neq; lanificio. sed armis: equis uenationibus exercebant: iniustis infantium dexteribus marmis: ne sagittarum iactus impediretur: unde amazones dictæ sunt. Duæ reginæ his fuere Marthesia & Lamedo q̄ i duas partes agmine diuiso inclytæ iā opibus uicibus gerebāt bella sollicitæ terminos alternos defendentes: & ne successibus deesset auctoritas generatas se marte prædicabant. Itaq; maiore parte Europæ subacta asiæ quoq; nonnullas ciuitates occupauere. Ibi ephæso multisq; aliis urbibus conditis partem exercitus cum ingenti præda domum remittunt. Reliquæ quæ ad tuendū asiæ imperium remanserant: concursu barbarorum cum Marthesia regina interficiūtur. In cuius locum filia eius Orithya regno succedit. Cui præter singularem belli industriā eximia seruata i omne æuū uirginitatis admiratio fuit. Huius uirtute tantum additum gloriæ & famæ amazonibus est: ut Her-

De Aegy-
pto exagge-
rata uide
Herodotū
Scytharum
ritus

elsio
a confu-
tū bres
chasca
an hced

Scytharū
iusticia &
abstinentia

Scythæ ro-
arma audi-
uere nō sen-
sere

Vexoris fu-
ga

Amazonū
origo

Amazonū
succensus

Orithya

culi rex cui. xii. stipendia debebat: quasi impossibile imperauerit: ut arma reginæ amazonū sibi afferret. Igitur eo profectus longis nouem nauibus comitante principum græciæ iuuentute inopinantes aggreditur. Duæ ex quattuor tunc sorores amazonum regna tractabant: Antiope & Orithya: quarū Orithya foris bellum gerebat. Igitur cum Hercules ad littus amazonum applicuisset infrequens multitudo cum Antiopa regina nihil hostile metuente erat. Quare effectū est ut paucae repentino tumultu excitatæ arma sumerēt: facilemque uictoriā hostibus darent. Multæ itaque cæcæ captæque in his duæ captæ sūt Antiopæ sorores Menalippe ab Hercule: Hippolyte a Theseo. Sed Theseus obtentā in præmiū captiuam eandem in matrimonium assumit: ex ea genuit Hippolytum. Hercules post uictoriam Menalippen captiuam sorori reddidit: & præcium arma reginæ accepit. Atque ita imperio functus ad regē reuertitur. Sed Orithya ubi comperit bellum sororibus illatum & raptorem esse atheniensium principem: hortatur comites in ultionem: frustraque ponti sinum & asiam domitam esse dicit: si græcorum non tam bellis quam rapinis pateant. Auxilium deinde a Sagillo rege scytharum petit. Genus se scytharum esse: cladem uirorum: necessitatem armorum: belli causas ostendit. Assécutusque uirtute ne leniores uiris foeminas habere scythæ uideantur. Motus ille domestica gloria mittit cum ingenti equatu filium Penaxagoram in auxilium. Sed ante prælium dissensione orta ab auxiliis desertæ bello ab atheniensibus uincuntur. Receptaculum tamen habere castra sociorum: quoque auxiliis intactæ ab aliis gentibus in regnum reuertuntur. Post Orithyam Penthesilea regno potita est: cuius troiano bello inter fortissimos uiros cum auxilium aduersos græcos ferret magnæ uirtutis documenta extitere. In perfecta demum Panthesilea exercitumque eius absumpto paucae quæ remanserant: ægre se aduersus finitimos defendentes usque ad tempora Alexandri magni durauerunt. Harum Minithia siue Calestris regina concubitu Alexandri per dies. xiiii. ad sobolem: ex eo generandam obtento reuersa in regnū breui post tempore cum omni amazonum nomine intercidit. Scythæ autem tertia expeditione asiana cum annis. vii. a coniugibus & liberis abfuissent: serui bello aduini excipiuntur. Quippe coniuges eorum longa expectatione uirorum fessæ: nec iam teneri bello sed delectos ratæ seruis ad custodiam pecoris relictis nubunt: qui reuersos cum uictoria dominos uelut aduenas armati finibus prohibent. Quibus cum uariâ uictoria fuisset: admouentur Scythæ mutare genus pugnæ: memores non cum hostibus sed cum seruis præliandum: nec armorum sed dominorum iure uincendos: uerbera in aciem non tela ferenda: omissaque ferro uirgas & flagella cæteraque seruilis metus paranda instrumenta. Probato omnes consilio instructi sicut præceptum erat: posteaquam ad hostes accessere inopinantibus uerbera intentant: adeoque illos perturbant: ut quos ferro non poterant metu uerberum uincerent: fugamque non ut hostes uicti: sed ut fugitiui seruit capesserent: quicumque capi potuerunt: supplicia crucibus luerunt. Mulieres quoque male sibi consciæ partim ferro: partim suspendio uitam finierunt. Post hoc apud scythas pax fuit usque tempora Lanthini regis. huic Darius rex persarum: sicuti dictum est: cum filia eius nuptias non obrinuisset: bellum intulit: & armatis septingentis milibus hominum scythiam ingressus non facientibus hostibus pugnæ potestatem metuens ne interrupto ponte istri reditus sibi intercluderetur: amissis nonaginta milibus hominum trepide refugit: quæ iactura abundantē multitudine iter damna numerata non est. Inde asiam & macedoniam domuit. lonas quoque nauali prælio superat. Demum cognito quod athenienses lonis auxilium contra se tulissent: omnem impetum belli in eos conuertit. Nunc quoniam ad bella Atheniensium uentum est: quæ non modo ultra spem gerendi: uerum etiam ultra gesti fidem parata sunt operamque atheniensium effectū maiora quam uoto fuerunt: paucis uerbis origo repetenda est: quia non ut cæteræ gentes a sordidis initiis ad summam creuerent. Solum enim præter quod in cumento etiam origine gloriantur. Quippe non aduenæ neque passim collecta populi colluuius originem urbi dedit: sed in eodem nati solo: quod incolunt: & quæ illis sedes eadem origo est. Primi lanificii & olei & uini usum docuere: arare quoque & serere frumenta glante uescentibus monstrauerunt: litteræ certe ac sacundia & hic ciuilis ordo disciplinae ueluti templum athenas habent. Ante deucalionis tempora regem habuere Cecropem: quem. ut omnis antiquitas fabulata est: biforem prodidit. quia prius marem foeminae matrimonio iunxit. Huic successit Cranaus: cuius filia attis regioni nomē dedit. Post hunc Amphionides regnauit: qui primus Mineruæ urbem sacrauit: & nomē ciuitati Athenas dedit. Huius temporibus aqua illuuius maiorem partem græciæ absumpsit. Supfuerunt quos refugia montium receperunt: aut ad regem Thessaliæ Deucalionem ratibus uecti sunt: a quo præterea genus hominum conditum dicitur per ordinem deinde successionis regnū ad Herethæum descendit: sub quo frumeti satio apud eleusina a Triptolemo reperta: est cuius muneris honorem noctes initiorum sacratæ. Tenuit & Aegeus Thesei pater Athenis regnū: a quo per diuortium decedens Medea propter adultam priuigni ætatem colchos cum Medo filio ex Aegeo suscepto concessit. Post Aegeum Theseus ac deinde post Thesei filius Demophoon: qui auxilium græcis aduersus troianos tulit: regnum possedit. Erant inter athenienses & Dorienses simultatū ueteres offensa: quas uindicaturi bello Dorienses de euentu belli oracula consaluerunt: responsum superiores fo-

Amazonū
cades
Hercules
Theseus

Sigillus rex

Penthesi-
lea

Scytharū
consiliū in
uicēdis ser-
uis

Darii fuga

Athenarū
laudes

Cur bifrōs
dictus
Cecrops

diu
ular

Arthemanes maximus natu ætatis priuilegio regnum sibi uindicabat: quod ius & ordo nascentibus & natura ipsa gentibus dedit. Porro Xerxes cōtrouersiam non de ordine sed de nascendi felicitate referebat. Nam quod Arthemenes primum quidem Dario sed priuato prouenisse: se regi primū natū fratres itaq; suos: qui ante geniti essent priuato priuatū patrimoniū quod eo tēpore Darius habuisset non regnū sibi uendicare posse: se esse primū, quē in regnū rex pater iustulerit. Huc accedere quod arthemenes nō patre tātū sed & matre priuatæ adhuc fortunæ auo quoq; materno priuato creatus sit: se uero & matre regina natū: & patrē non nisi regē uidisse: auum quoq; maternū Cyrum regē habuisse non hæredē sed cōditorē tanti regni. Itaq; & si æquo iure utrūq; fratré pater reliquisset: materno se tamen iure & auito uincere. Hoc certamen concordī animo ad patruū suū Anafarnē ueluti ad domesticum iudicē deferūt: qui domi cognita causa Xerxem præposuit: adeoq; fraterna cōtētio fuit: ut nec uictor insultauerit: nec uictus indoluerit: ipsosq; litis tēpore inuicem munera miserint: & iucūda quoq; inter se non solū crudelia conuiuia habuerint. Iudiciū quoq; ipsum sine arbitris sine conuicio fuerit. Tanto moderatius tū fratres inter se regna maxima diuidebant: q̄to nūc exigua patrimonia partuntur. Igitur Xerxes bellū a patre acceptum aduersus græciam per quinquēniū instruxit. Quod ubi primum didicit. Demactus rex lacedæmonioꝝ: qui apud Xerxē exulabat. amicior patriæ post fugam quam regi post beneficia: ne inopinato bello opprimerentur: omnia in tabellis ligneis magistratibus perscripsit: eadēq; cæra super induc̄ta delet: ne aut scriptura sine tegmine iudiciū daret, aut recens cæra dolum proderet. Fido deinde seruo perferendas tradit: iussu magistratibus spartanorū tradere: quibus perlatis lacedæmona q̄oni res diu fuit. quod neq; scriptū aliquid uiderēt: nec frustra missas suspicarentur: tantoq; rem maiorē. q̄to sit occultior Putabant. Hærentibus in cōiectura uiris soror regis Leonidæ consiliū scribentis inuenit. Erasa igitur cæra belli consilia deteguntur. Iam Xerxes septingenta milia de regno armauerat: & trecenta milia de auxiliis: ut nō in merito proditū sit: flumina ab exercitu eius siccata: græciamq; omnē uix capere exercitū eius potuisse. Naues quoq; decies centum millia numero habuisse dicitur. Huic tanto agmini dux absuit. Cæterū si regem spectes: diuitias non ducem laudes. quarum tanta copia in regno eius fuit: ut cū flumina multitudine consumerent: opes tamen regis superessent: ipse autē primus in fuga: postremus in prælio semper uisus est: in periculis timidus: sicubi metus abesset inflatus. Deniq; ante expimētū belli fiducia uiriū ueluti naturæ ipsius dominus & montes in planū deducebat & conuexa ualliū æquabat: & quædam maria pontibus sternebat: quædam ad nauigationis cōmodū per cōpendium ducebat. cuius introitus in græciam q̄ terribilis: tam turpis: ac foedus discessus fuit. Nāq; cū Leonida rex spartanorū cū quattuor milibus militum angustias thermopylarum occupasset. Xerxes contemptu paucitatis eos pugnam capescere iubet quoq; cognati Maratonia pugna interfecti fuerunt: qui dū ulcisci suos querunt: principium cladis fuere succedente: deinde inutili turba maior cædes æditur: Triduo ibi cū dolore & indignatione persarum dimicatum quarto die cū nūciatū eēt Leonidæ a. xx. milibus hostiū sūmū cacumē teneri: tunc hortatur socios recedant: & se ad meliora patriæ tēpora referuent sibi cū spartanis fortunā experiendam plura patriæ q̄ uitæ debere: cæteros ad præsidia græciæ seruandos. Audito regis imperio discessere cæteri: soli lacedæmonii remanserunt. Initio huius belli sciscitantibus delphis oracula responsum fuerat: aut rari spartanorū: aut urbi cærendū. Et iccirco cū rex Leonides in bellū proficisceretur: ita suos firmauerat: ut regē se parato ad moriēdū animo scirent. Angustias preterea occupaauerat: ut cum paucis aut maiore gloria uinceret: aut minore dāno reipu. caderet. Dimissis igitur sociis: hortatur: spartanos: meminerēt: q̄litercūq; præliarent: cadēdū eē: cauerēt: ne fortius mansisse q̄ dimicasse uideantur: nec expectandum ut ab hoste circumuenirentur: sed cum nox occasionem daret securis & lætis superueniendū: nusq; uictores honestius q̄ in castris hostiū pituros. Nihil erat difficile persuadere persuasus mori. Statim arma capiunt: & sexcenti uiri castra quingentorū milium irrūpūt. Statimq; regis prætoriū petunt: aut cū illo aut si ipsi oppressi eēnt: in ipsius potissimū sede morituri. Tumultus totius castris orit̄. Spartani posteaq; regem nō inueniūt: per omnia castra uictores uagantur: cedunt: sternuntq; omnia ut qui sciant se pugnare: nō spe uictoriæ sed in mortis ultione. Prælium a principio noctis in maiorē partē diei tractū. Ad postremū nō uicti: sed uincendo fatigati inter ingentes stratog; hostiū cateruas occiderūt. Xerxes duobus uulneribus terrestri prælio acceptis expiri maris fortunam statuit. Sed Atheniensium dux Themistocles cum animaduertisset. Ionas: pp quos bellum p̄sax rex suscepit: in auxiliū regis classe uenisse: sollicitare eos i partes suas statuit. Et cum colloquendi copiā nō haberēt: quo applicituri erāt: symbolos p̄poni: & faxis p̄scribi curat. Quæ uos lonas dedementia tenet: quod facinus agitis: bellum inferre olim condictoribus uestris nup etiam uindicibus cogitatis. An ideo mœnia uestra condidimus: ut essent: qui nostra delerent: quid si non hæc & Dario prius & nunc Xerxi belli causa nobiscum foret: quid uos rebellantes non destituimus: quid uos in hec nostra castra ex ista obsidione transitis: Aut si hoc parum tutum extat uos commisso prælio. Ite cessum: inhibite remos: & a bello discedite. Ante naualis prælii congressionem miserat Xerxes quattuor milia armatorum delphos ad templum apollinis diripiendum: prorsus quasi non cum græcis tantum sed cum diis immortalibus bellum gereret: quæ manus tota imbr-

Xerxes in
græciā bel-
lum instruit

Atq; bellicū
Xerxis ap-
paratum

Leonidæ
Spartani fa-
cinus

Spartanorū
uirtus

Persarum
manus im-
bribus dele-
tas

bus & fluminibus deleta est: ut intelligeret quāto grauior offensa deoz esset: tāto nullas eē hoīum aduersus deos uires. Post hāc Thespias: & plateas & Athenas uacuas hominibus incendit: & quoniā ferro nō poterat in hoies: in aedificia igne crassatur. Nāq; Athenienses post pugna marathonia prae-monente Themistocle: uictoriam illā de persis non finē sed causam maioris belli fore, cc. naues fabri-cauerunt. Aduentante igitur Xerxe conuulentibus delphis oraculū responsum fuerat. salutem mu-ris ligneis tuerent. Themistocles nauū praesidium demonstratū ratus: psuadet omnibus patriā mu-nicipes esse non mœnia: ciuitatēq; nō in aedificiis sed in ciuibus positam. Melius itaq; salutē nauibus q̄ urbi cōmissuros: huius sententiā etiam deum auctorem esse. Probato consilio coniuges liberosq; cum preciosissimis rebus abditis insulis relicta urbe demadant. Ipsi naues armati cōscendunt: exem-plum atheniensium & aliā urbes imitatae. Itaq; cum adunata omnis sociorū classis: & intenta in bel-lum nauale esset: angustiasq; salaminii freti ne circūueniri a multitudine possent: occupassent: disse-lio inter ciuitatum principes oritur: qui cum deserto bello ad sua tuenda dilabi uellent: timens The-mistocles ne discessu sociorū minuerentur: per seruum fidū Xerxi nunciat uno in loco eum cōtractā grāciam posse capere facillime: q; si ciuitates quā iam abire uellent: dissipentur maiore labore ei sin-gulas consecandas. Hoc dolo impellit regem signum pugnae dare. Greci quoq; aduentu hostium oc-cupati praesidium collatis uiribus capeffunt. Interea Rex uelut spectator pugnae cum parte nauium in littore remanet. Arthemysia autem regina alicarnassi quā i auxilium Xerxi uenerat inter primores duces bellum acerrime ciebat: quippe ut in uiro muliebrem timorem ita in muliere uirilem audaciā cerneret. Cum anceps praesidium esset: lones iuxta praescriptum Themistoclis pugnae se paulatim sub-trahere coeperūt: quorum defectio animos ceteris fregit. Itaq; circūspicientes fugā pelluntur per sae: & mox praesidio uicti in fugam uertuntur. In qua trepidatione multae summersae naues. multae captae sunt: plures tamen non minus saeuitiam regis q̄ hostem timentes domum dilabuntur. Hac clade per-culsum: & dubium consilii Xerxem Mardonius aggredit. Hortat: ut in regnū abeat nequit seditio-nis moueat fama aduersi belli: & in maius sicuti mos est: oīa extollēs sibi. ccc. milia armatoz lecta ex omnibus copiis relinquat: qua manu aut cū gloria eius perdomituz se grāciam: aut si aliter eventus ferat: sine eiusdem infamia hostibus cessuz. Probato cōsilio Mardonio exercitus tradit: reliquas co-pias rex ipse reducere i regnū parat. Sed graeci audita regis fuga cōsiliū ieunt pōtis iterrūpendi: quē ille abydo uelut uictor maris fecerat: ut itercluso aditu aut cū exercitu deleretur: aut desperationē rege pace uictus petere cogeretur. Sed Themistocles timens ne interclusi hostes desperationē i uirtutem uerterent: & iter quod aliter non pateret: ferro patefacerent: satis multos hostes in grācia remanere dictitans nec augeri numez retinendo oportere: cū uincere consilio ceteros nō posset: eundē seruū ad Xerxem mittit: certiorēq; consilii facit: & occupare transitum matura fuga iubet. Ille percussus nū-cio tradit ducibus milites pducendos: ipse cū paucis Abydō contendit. Vbi cum solutum pontē hy-bernis tempestatibus offendisset: piscatoria scapha traiecit trepidus. Erat res spectaculo digna: & ad aestimationem regis humanae sortis uarietate mirāda. In exiguo latē tem uidere nauigio: quem paulo ante uix aequor omne capiebat: carentem etiam omni seruoq; ministerio: cuius exercitus ppter mul-titudinem terrae graues erant. Nec Pedestribus copiis quas ducibus assignauerat felicius iter fuit. Si-qdē quottidiano labori (neq; enim ulla est metuētibus quies) etiam fames accesserat. multoz deīde diez inopia contraxerat & pestem: tantaq; foeditas. morientium fuit: ut uia cadaueribus impleantur: alitesq; & bestiae escae illecebris sollicitatae exercitum sequerentur. Interim Mardonius olyntum in grācia expugnat. Athenienses quoq; i spem pacis amicitiaq; regis sollicitat: spondens icensae eoz ur-bis etiā in maius restitutionem. Posteaq; nullo Precio libertatem uidit his uenalem icensae: quae aedi-ficare coeperat. copias i boetiā transfert: eo & graecoꝝ exercitus qui cētum miliū fuit: secutus ē. Ibiq; praesidium cōmissum: sed fortuna regis cū duce mutata nō est. Nā uictus Mardonius ueluti ex naufragio cū paucis pfugit: castra referta regalis opulentiae capta sunt. Vnde primū graecos diuiso inter se auro persico diuitiarum luxuria cepit. Eodem forte die quo Mardonii copiae deletae sunt: etiā nauali praesidio in asia sub monte mycale aduersus persas dimicatum est. Ibi ante congressionē cū clases exad-uerso starent: fama ad utrūq; exercitū uenit uicisse graecos: & Mardonii copias occiditōe cecidisse. tā tā fame uelo citatē fuisse: ut cū matutio tpe plū i Boetiā cōmissū sit: meridianis horis i Asiam p tot maria & tātū spatii tā breui horae momento de uictoria nūciatū sit. Cōfecto bello cū de praemiis ci-uitatū ageret: oīum iudicio atheniēsiū uirtus ceteris plata. Inter duces quoq; Themistocles princeps ciuitatum testimonio iudicatus: gloriā priā suā auxit. Igitur atheniēses aucti & pmiis belli & gloria ur-bē ex itegro cōdere moliant. Cū mœnia maiora cōplexi fuissent: suspecti eē lacedaemoniis coepere: re-cte reputatibus ruinā urbis tātū icremēti dedisse: q̄tū sit datura munita ciuitas. Mittūt ergo legatos qui monerēt ne munimēta hostibus & receptacula futuri. rursus belli cām extruāt. Themistocles: ut uidit: spei urbis inuideri non existimans abrupte agendum: respondit legatis. ituros lacedaemona: qui de ea re pariter cum illis consultant. Sic dimissis spartanis: hortatur suos: ut opus maturent. Deinde ipse interiecto tempore in legationem proficiscitur: & tunc in itinere infirmitate simu-lata: tunc tarditatem collegarum accusans: sine quibus agi iure nihil possit: diem de die pro-

Vid ne mu-nicipum sit potius legē dum q̄ mu-nicipes

Naualis pu-gna at Sala-minem cō-missa

Turpis Xer-xis fuga

Att. fortu-nae uarieta-tem i Xerxe

Vicif Mar-donius in-Boetiam

Themisto-clis ars i elu-dendis lace-daemoniis

ferendo spatium cōsumando operi quærebat: cum interim nunciatur spartanis opus Atheniensium maturari: propter quod denuo legatos mittunt ad inspiciendâ rem. Tum Themistocles per seruum magistratibus scribit: Lacedæmonû legatos uinciant: pignusq; teneant: ne in se grauius consulatur. adit deinde concionem lacedæmoniog; indicat permunitas Athenas esse: & posse illatum bellû non armis tantum sed etiam muris sustinere. Si quid ob eâ rem de se crudelius statuerent: legatos eorum athenis in hoc pignus retentos: grauius deinde castigat eos: q; non uirtute sed imbecillitate sociorû potentiam quæreret. Sic dimissis ueluti triûphatis spartanis a ciuibus excipitur. Post hæc spartani ne uires ocio corrumpere: & ut bis illatum a persis græciæ bellum ulciscerentur ultro fines eog; depopulant: ducē suo sociorûq; exercitui diligunt Pausaniâ: q; p ducatu regnû græciæ affectans pditionis premiû cum Xerxe nuptias filia eius pacificis redditis captiuis: ut fides regis aliquo beneficio obstringeretur. Scribit præterea Xerxi quoscunq; ad se nuncios misisset: interficeret, ne res loquacitate hominum proderetur. Sed dux Atheniensium Aristides belli socius electus collegæ conatibus obuiâ eundo simul & in rem sapienter consulendo proditiōis consilia discussit. Nec multo post accusatus Pausanias: damnatur. Igitur Xerxes cum proditiōis dolû publicatum uideret: ex itegro bellum instituit Græci quoq; ducē instituunt Cimonem Atheniensem filium Milciadis: quo duce apud Marathonē pugnatum est: iuuenem cuius magnitudinem futurâ pietatis documenta prodiderunt. Quippe patre ob crimen peculatus in carcerem coniectum ibiq; defunctum translatis in se uinculis ad sepulturam redemit. Nec in bello iudicium diligentium sefellit. Siquidem nō inferior uirtutibus patris Xerxes terrestri naualiq; bello superatum trepidum se recipere in regnum coegit.

Pausanias

Aristides

Cimon

Xerxes iterum uincitur

IVSTINI HISTORICI LIBER TERTIVS.

x Xerxes rex persarum terror antea gentium bello in græcia infeliciter gesto etiam etiâ suis contemptui esse cœpit. Quippe Artabanus præfectus eius deficiente quotidie regis maiestate in spem regni adductus cum septem robustissimis filiis regiam uesperis ingredit. Nam amicitia iure semper illi patebat. Trucidatoq; rege uoto suo obsistetes filios eius dolo agreditur. Securius de Artaxerxe puero admodum fingit regē a Dario qui erat adolescens:

Xerxis interitus

quo maturus regno potiretur occisum impellit Artaxerxem parricidium parricidîo uindicare: Cū uentum esset ad domum Darii dormiens inuentus quasi somnum fingeret interficitur: Deinde cum unum ex regis filijs sceleri superesse Artabanus uideret: metueretq; de regno: certamina principum assumit in societatem consilii Baccabassum qui presenti statu contentus rem prodit Artaxerxi: ut pater eius occisus sit: ut frater falsa parricidii suspitione oppressus: ut deniq; ipsi pararentur insidia. His cognitis Artaxerxes uerens Artabani numerum filiorum: in posterum diem paratum esse exercitum armatumq; iubet: recogniturus & numerum militum: & in armis industriam singulorum. Itaq; cum inter cætero: & ipse Artabanus armatus assisteret: rex simulat se breuiorem loriam habere. Iubet Artabanum secum commutare: exuentem se ac nudatum gladio traiecit. Tum & filio eius corripit iubet atq; ita egregius adolescens & cædem patris & necem fratris & se ab insidiis Artabani uindicauit. Dū hæc in persis geruntur interea græcia omnis ducibus lacedæmoniis & Atheniensibus in duas diuisa partes ab externis bellis uelut in uiscera: sua arma conuertit. Fiunt igitur de uno populo duo corpora: & eorumdem castrorum homines in duos hostiles exercitus diuiduntur. Hinc lacedæmonii communia quondam ciuitatum auxilia ad uires suas trahebant. Inde Athenienses & uetustate gentis & gestis rebus illustres propriis uiribus confidebant. Atq; ita duo potentissimi græciæ populi institutis Solonis & Licurgi legibus pares ex æmulatione uirium in bellum ruebant. Namque Licurgus cum fratri suo Polibitæ spartanog; regi successisset: regnumq; sibi uindicare potuisset Charilao filio eius q; natus posthumus fuerat: cū ad ætatē adultâ uenisset: regnû summa fide restituit: ut itelligeret oēs quâto plus apud bonos pietatis iura q; oēs opes ualeret. Medio igitur tēpore dū ifans coalescit: tutelaq; eius administrat: nō habetibus spartanis leges instituit. nō iuētioe eaz; magis quâ exēplo clarior: Siquidē nihil lege ulla i alio sanxit: cuius nō ipse primus in se documēta daret: populû in obsequia principum: principes ad iusticiâ iperioq; firmavit. Parsimoniâ oibus suasit: existimâs laborē militiæ assidua frugalitatis cōsuetudine faciliore fore. Emi singula nō pecunia sed cōpēsatiōe merciû iussit. Auri argētq; usum uelut oium sceleg; materiâ sustulit: administrationē reipublicæ p ordies diuisit. Regibus ptatē belloq; magistratibus iudicia & annuas successiōes: senatui custodiâ legû: populo sublegēdi senatû uel creâdi quos uellet magistratus ptatē pmisit: fundos oium æqualiter iter oēs diuisit: ut eq̄ta patrimonîa neminē potētiorē alteri redderēt: cōuiuari oēs publice iussit ne cuiq; diuitiæ uel luxuria i occulto eēt. Iuuenibus nō amplius una ueste uti toto âno pmisum: nec quēq; cultiusq; alteq; p̄gredi: nec epulari opulētius ne imitatio in luxuriâ uerteret. Pueros ipuberes nō i foris sed i agz; deduci p̄cepit: ut primos annos nō in luxuria sed i ope & i laboribus agerēt. Nihil eos somni cā substernere. & uitâ sine pulmēto degere: neq; prius in urbē redire q; uiri facti eēt: statuit uirgines sine dote nubere iussit ut uxores eligerēt nō pecuniâ: seueriusq; matrimonia sua uiri coacerēt: cū nullis dotis

Artabani cædes

Plutarchus polydectē nō polybitē uocat

Plutarchus ferreū nūmum ab inductum ait

ismatoa
p̄p̄r̄uiga
Aleisusar
si

uonoes
uifenes

frānis tenerentur. Maximum honorem non diuitum & potentum sed pro gradu ætatis senum esse uoluit. Nec sane usquā terrarū locū honorationem senectus habet. Hæc quoniā primo solitis antea moribus dura uidebant esse auctore eorū Apollinē delphicū fingit: & inde se ea ex præcepto numinis detulisse: ut cōsuecēdi tædiū metus religiōis euincat. Deinde ut æternitatē legibus suis daret iure iurādo obligat ciuitatē: nihil eos de eius legibus mutatuos priusquā reuertere: & simulat se ad oraculū delphicū p̄ficisci consultū quid addendū mutandūq; legibus uideret. Proficiscitur autē creatam: ibiq; perpetuū exiliū ægit: abiiciq; in mare ossa sua moriens iussit: ne relatis lacedæmona solutos se spartani religione iusiurandi & dissoluendis legibus arbitrarentur. His igit moribus ita breui ciuitas coaluit: ut cū messeniis propter strupatas uirgines suas in solenni messeniōq; sacrificio bellum intulissent: grauissima execratiōe obstrinxerint nō priusquā Messeniā expugassent reuersurōs: rātū sibi uel de uiribus suis uel de fortuna spondētes: quæ res initiū dissentiōis græciæ & intestini belli cā & origo fuit. Itaq; cū cōtra præsumptiōē suā annis decē in obsidione urbis tenerent: & quærelis uxorū post tā longā uiduitatē reuocarent: ueriti ne hac p̄seuerantia belli grauius sibi q̄ Messeniis nocerent: q̄ppe illis quātū iuuentutis bello itercidat mulierū s̄cunditate suppleri: sibi & belli dāna assidua & s̄cunditatē uxorū absentibus uiris nullā esse. Itaq; legūt iuuenes ex eo genere militū: qui post iusiurandū in supplementū uenerant: q̄bus spartam remissis p̄miscuos omniū s̄ceminarū cōcubitus permisere: maturiorē futurā conceptionē rati. si eam singulæ p̄ plures uiros experirent. Ex his nati ob notā materni pudoris parthenii sunt euocati: q̄ cū ad annos triginta peruenissent: metu inopiæ (nulli enim pater existerat: cuius in patrimoniuū successio speraretur) ducem Phalantū assumūt filiū Araci: qui auctor spartanis fuerat iuuentutis ad generandā sobolē domū remittēdā. Ut sicuti dudū patrē eius nascēdi habuissent auctore: sic ipsum spei ac dignitatis suæ haberēt. Itaq; nec salutatis matribus quæq; adulterio infamiā collegisse uidebantur: ad sedes requirendas p̄ficiscuntur: diuq; & per uarios casus iactati tandē in italiā deferunt: & oppugnata arce Tarentinorū expugnatis ueteribus incolis sedē sibi constituunt. Sed post annos plurimos dux eorū Phalantus per seditionē in exiliū p̄urbatus Brūdusium se contulit: quo expulsi sedibus suis ueteres tarentini cōcesserant. Is moriens p̄suaadet ut ossa sua postremaq; reliquias cōterant: & tacite spargi in foro tarentinorū curent. Hoc enī modo recuperare illos patriam suam posse Apollinē delphis cecinisse illi arbitantes eū in ultionē sui facta ciuiū p̄didisse præceptis paruere: sed oraculi diuersa sentētia fuerat: p̄petuitatē enī urbis nō amissionem hoc facto: p̄miserat. Itaq; ducis exulis consilio & nostiū ministerio possessio tarētina partheniis in æternū fundata. ob cuius beneficii memoriā Phalantus diuini honores decreuere. Interea Messeniis cum uirtute nō possent per insidias expugnari. Deinde cum per annos. lxxx. grauiā seruitutis uerbera plerūq; cæteraq; uicula captæ ciuitatis mala p̄pessi eēt: post lōgā p̄cænarū p̄ceniētā bellū instaurant. Lacedæmonii quoq; eo conspiratus ad arma concurrunt: quo aduersus seruos dimicaturi uidebantur. Itaq; cū hinc iniuria inde indignitas animos acueret: lacedæmonii de belli euentu oraculo delphis cōsulto iubētur ducē belli ab atheniensibus petere. Porro atheniēses cū responsū cognouissent in contemptum spartanorū Cyrtæū poetam claudum pede misere: qui tribus præliis fufus eo usq; desperationis spartanos adduxit: ut ad supplementū exercitus seruos suos manumitteret. Hisq; interfectorū matrimonia pollicerentur: ut nō numero tantum amissorū ciuiū: sed & dignitati succederent. Sed Reges lacedæmoniorū ne contra fortunam pugnādo maiora detrimēta ciuitati infunderent: reducere exercitum uoluerunt: ni interuenisset Cyrtæus: qui cōposita carmina exercitui pro concione recitauit. In quibus hortamēta uirtutis. damnorū solatia: belli consilia conscripseratq;. Itaq; tantum ardorē militibus iniecit: ut nō de salute sed de sepultura solliciti tesseras insculptis suis & patrum nominibus dextero brachio deligarent. Ut si omnes aduersum prælium consumpsisset: & temporis spatio confusa corporū liniamenta essent: ex inditio titulorū tradi sepulturæ possent. Cum sic animatum reges exercitum uideret: curāt rē hostibus nunciare. Messeniis autē nō timorē res sed æmulationem mutuā dedit. Itaq; tantis animis concursus est: ut raro unquā cruentius prælium fuerit. Ad postremum tamē uictoria lacedæmoniorū fuit. Interiecto tempore tertium quoq; bellū Messeniis reparauere. In cuius auxilium lacedæmonii iter reliquos socios etiā atheniēses adhibuere. quorum fidem cum suspectam haberent superuacuos eos simulantes a bello eodem dimiserūt. Hanc rē atheniēses grauius ferentes pecuniam quæ erat in stipendium perfici belli ab uniuersa græcia collata a delo athenas trāsserūt: ne deficientibus a fide societatis: lacedæmoniiis p̄dæ ac rapinæ eēt: Sed nec lacedæmonii: quere: q̄ cū Messeniōq; bello occupati eēt. Pelopōnēses imisere: q̄ bellū atheniē sibus facerēt. Paruæ tūc t̄pis classe in ægyptū missa uires atheniē sibus erant. Itaq; nauali prælio dimicantes facile superātur. Interiecto deinde tempore post reditū sociorū aucti & classis militum robore præliū reparant. Iā & lacedæmonii omisissis messeniis aduersus atheniēses arma uerterant: diu uaria uictoria fuit. Ad postremū æquo Marte utrinq; discessum. Inde reuocati lacedæmonii ad messeniōq; bellū ne mediū tēpus ociosum atheniensibus relinqueret: cū thebanis paciscunt: ut boetiōq; iperū his restituerent: quod temporibus perfici belli amiserant: ut illi atheniensium bella susciperēt. Tantis furor spartanorū erat: ut duobus bellis ip̄liciti suscipere tertiū nō recusarent: dūmodo inimicis suis

lacedæmonii & ab alijs q̄dā
p̄lofē las dābaxer q̄ sic sen
portuarius

Aliter plu
tarchus de
lycurgi exi
tu

Parthenii
Phalantus

Phalanti cō
mentum
in morte

Cyrtæus
poeta

Athenis
nauali præ
lio uincūt

Pericles & Sophocles hostes acquirerent. Igitur athenienses aduersus tantam tempestatem belli duos duces deligunt: Periclem speciatæ uirtutis uir & Sophoclem scriptorem tragœdiarum: qui diuerso exercitu & spartano tū agros uastauerunt: & multas achaicæ ciuitates atheniensium imperio adiecerunt. His malis fracti lacedæmonii in annos, xxx. pepigerunt pacem: sed tam longum otium inimicitia non rulerunt. Itaque inter quindecim annos rupto foedere cum contemptu deorum hominumque fines atticos populant. Et ne prædâ potius quâ pugnam expetisse uiderent: hostes ad prælium uocant sed athenienses consilio Periclis ducis populationis iniuriâ differunt in tempus ultionis superuacuum pugnam existimantes cum ulcisci hostem sine periculo possent. Deinde interiectis diebus naues conscendunt: & nihil sentientibus lacedæmoniis totam spartam deprædant: multoque plura auferunt: quam amiserant. Prorsus in comparatione damnorum longe plus fuerit ultio quam ira. Clara quidem hæc Periclis expeditio habita: sed multo clarior priuati patrimonii contemptus fuit. Huius agros in populatione cæterorum intactos hostes reliquerant: sperantes acquirere se illi posse aut periculum ex inuidia: aut ex suspitione proditoris infamiam: quod ante prospiciens Pericles & futuræ populo prædixerat: & ad inuidiæ impetum declinandum agros ipsos dono reipublicæ dederat. Atque ita unde periculum quaesitum fuerat: ibi maximam gloriam inuenit. Post hæc interiectis diebus nauali prælio dimicatum est. Victi lacedæmonii fugerunt. Nec cessatum deinceps est: quin aut terra aut mari uaria præliorum fortuna inuicem se trucidarent. Denique fessi tot malis pacem in annos quinquaginta fecerunt: quam non nisi sex annis seruauerunt. Nam inducias quas proprio nomine condixerat ex sociorum persona rubebat. Quippe quasi minus periurii contraheret si feretes sociis auxilia: potius quam si aperto prælio dimicasset. Hinc bellum in siciliam translatum: quod prius quam exponam: de Sicilia situ pauca dicenda sunt.

IVSTINI HISTORICI LIBER .III.

Siciliæ situs Siciliam ferunt angustiis quondam faucibus italiae adhæsisse direptam: uelut a corpore maiore impetu superioris maris: quod toto undarum onere illuc uehit. Est autem ipsa terra tenuis ac fragilis & cauernis quibusdam fistulisque ita penetrabilis: ut uentorum tota ferme flatibus pateat: nec non & ignibus generatis nutritisque solis ipsius naturali ui. Quippe intrinsecus stratum sulphure & bitumine tradit: quæ res facit ut spiritu cum igne iter interiora lucente frequenter & compluribus locis nunc flammam nunc uaporem nunc fumum eructet: inde denique ætænæ montis per tot secula durat incendiū: & ubi acrior per spiramenta cauernarum uentus incubuit: harenarum moles egerunt: proximum italiae promontorium Rhegium dicitur. Ideo quæ græce abruta hoc nomine pronuntiatur: nec mirum sit fabulosa est loci huius antiquitas: in quæ res tot coiere miræ. Primum quod nunc quæ alias torrens fretum nec solum citato impetu: ueget etiam sæuo: neque experientibus modo terribile: uerum etiam procul uisentibus undarum porro in se concurrentium tanta pugna est: ut alias ueluti terga dantes uorticibus mergi ac in immum delidere: alias quasi uictrices in sublime ferri uideas: nunc hic fremitum feruentis æstus: nunc illic gemitum in uoragine desidentis exaudias: accedunt uicini & perpetui ætænæ montis ignes & insularum æolidum uelut ipsis undis alacri incendium. Neque enim in tam angustiis terminis aliter durare tot sæculis tatus ignis potuisset: nisi & humoris nutrimentis aleret. Hinc igitur fabulæ scyllam & carybdim peperere: hinc latratus auditos: hinc monstri credita simulacra: dum nauigantes magnis uorticibus pelagi desidentis exterriti latrare putant undas: quas sorbentis æstus uorago collidit. Eadem causa etiam ætænæ montis perpetuos ignes facit. Nam aquarum ille concursus: raptum secum spiritum in immum fundum trahit: atque ibi suffocatum tadium tenet: donec per spiramenta terre diffusus nutrimenta ignis incendat. Iam ipsa italiae Siciliaeque uicinitas. Iam promontorium altitudo ipsa ita similis est: ut quantum nunc admirationis tantum antiquis terroris dederit credentibus coeuntibus in se promontoriis ac rursus discedentibus solida intercipi absumique nauigia. Neque hoc ab antiquis in dulcedinem fabulæ compositum: sed metu & admiratione transeuntium: Ea est enim procul inspicientibus natura loci: ut sinum maris non transitum putes: quo cum accesseris: discedere ac seiungi promontoria: quæ antea iuncta fuerant: arbitrere. Siciliae primo Trinacriae nomen fuit. Præterea Sicania denominata est. Hæc a principio patria Cycloperum fuit. Quibus extinctis Aeolus regnum insulae occupauit. post quem singulae ciuitates in tyrannorum imperium concesserunt: quorum nulla terra feracior fuit. Horum ex numero Anaxilaus iustitia cum cæterorum crudelitate certabat: cuius moderatio haud mediocrem fructum tulit. Quippe decedens cum filios paruulos reliquisset: tutelamque eorum Metallo spectatae fidei seruo commisisset: tantus amor memoriae eius apud omnes fuit: ut parere seruo quam deserere regis filios mallent. Principesque ciuitatis obliti dignitatis suæ regni maiestatem administrari per seruum paterentur. Imperium Siciliae etiam Carthagineses temptauere: diuque uaria uictoria cum tyrannis dimicatum ad postremum amisso Hamilchare imperatore cum exercitu aliquanti sper quieuerunt uicti. Medio tempore cum rhegini discordia laborarent: ciuitasque per dissensionem diuisa in duas partes esset. Veterani ab altera parte ab himera urbe in auxilium uocati: pulsas ciuitate contra quos implorati fuerat: & x moecæsis quibus tulerant auxilium: urbem cum coniugibus & liberis sociorum occupauere: ausi facinus nulli tyranno comparandum. Quippe ut rheginis melius fuerat uinci quam uicisse. Nam siue uictoribus captiuitatis iure serui

sent: siue amissa patria exulare necesse habuissent: non tamen inter aras & patrios lares trucidati crudelissimis tyrannis patriam cū coniugibus ac liberis prædam reliquissent. Catanenses quoq; cū Syracusanos graues paterent: diffisi uiribus suis auxilium ab Atheniensibus petiere: qui seu studio maioris imperii quod asiam græciamq; penitus occuparet: seu metu factæ pridem a Syracusanis classis ne Lacedæmoniis illæ uires accederent Lamponium ducem cū classe in Siciliam miseret: & sub specie ferendi Catanensibus auxilii tentarent Siciliae imperiū: Et quoniam prima initia frequenter cæsis hostibus prospera fuerant: maiore denuo classe & robustiore exercitu Lachetheo & Cariade ducibus Siciliam petiere. Sed Catanenses siue metu Atheniensium siue tædio belli pacem cū Syracusanis remissis Atheniensium auxiliis fecerunt interiecto deinde tempore cum fides pacis a Syracusanis non seruari: denuo legatos Athenas mittūt: qui sordida ueste capillo barbaq; plixis & omni squaloris habitu ad misericordiam cōmouēdā acq; sito concionē deformes adēūt addūt precibus lachrymæ: & ita misericordē populū supplices mouēt: ut damnarētur duces: qui ab his auxilia deduxerūt. Igitur classis ingens decernitur: creantur duces Nicæas & Alcibiades & Lamacus: tantisq; uiribus Sicilia repetit: ut ipsis terrori essent: in quoz; auxilia mittebantur. Breui post tēpore reuocato ad reatū Alcibiade duo prælia pedestria secunda Nicæas & Lamacus faciunt: munitionibus deinde circōdati hostes etiā marinis cōmeatibus i urbe clausos itercludūt. Quibus rebus fracti Syracusani auxiliū a Lacedæmoniis petierūt: ab his mittit Gylippus solus: sed i quo istar oīum auxilioz; erat. Is audito genere belli iā inclinato statu auxiliis: pti i græciā pti i Sicilia miseret cōtractis opportuna bello loca occupat. Duobus i de plis uictus: cōgressus tertio occiso Lamaco & hostes i fugā cōpulit & socios obsidiōe liberauit. sed dū athenienses a bello terrestri i nauale se trāstulisset Gylippus classē a lacedæmōe cū auxiliis accersit quo cognito & ipsi athenienses in locū amissi ducis Demosthenem & Eurimedonta cū supplemento copiaz; mittunt: Peloponnēsii quoq; cōmuni ciuitatū decreto ingentia Syracusanis auxilia miseret: & quasi Græciæ bellum in Siciliam trāstulit esset. Ita ex utraq; parte summis uiribus dimicabat. Prima igitur cōgressione naualis certaminis Athenienses uincunt. Castra quoq; cū omni publica ac priuata pecunia amittūt. Super hæc mala cū etiam terrestri prælio uicti essent: tūc Demosthenes censere cœpit ut abirent Sicilia: dum res quauis afflictæ nondū tamen perditæ forent: neq; in bello male auspiciato amplius perseverandum esse: domi grauiora & forsitan infeciliora bella esse: in quæ reseruare hos urbis apparatus oporteat. Nicæas seu pudore male actæ rei: seu metu destitutæ spei ciuiū: seu impelente fato manere cōtendit. Reparatur igitur nauale prælium: & a nimia prioris fortunæ procella ad spem certaminis reuocantur. sed inscitia ducū q; inter angustias maris tuentes se Syracusanos aggressi facile uincuntur. Eurimedon dux in prima acie fortissime dimicans primus cadit: triginta naues q; bus præfuerat: incendunt. Demosthenes & Nicæas etiam ipsi uicti exercitū in terram deponunt: tutiorem fugam rati itinere terrestri. Ab his relictas centū triginta naues Gylippus iuasit ipsos deinde insequitur fugientes: partim capit: cædit partim Demosthenes amisso exercitu a captiuitate gladio & uoluntaria morte se uindicat. Nicæas autem ne Demosthenis quidem exemplo ut sibi consuleret: ad monitus cladem suorum auxit dedecore captiuitatis:

Prima atheniensium Classis in siciliam missa

Nueas Alcibiades Lamacus

Gylippus Lacedæmoniis

Atf. Athenus: cladē

IVS TINI HISTORICI LIBER Q VINTVS.

Um athenienses in Siciliam bellum per biennium cupidius q̄ felicitus gerunt: Interim cōcinator & dux eius Alcibiades absens Athenis i simulat mysteria cereris initioz; sacra nullo magis q̄ silentio solēnia enunciauisse. Reuocatusq; bello ad iudiciū siue cōscientiā siue indignitatem rei non ferens tacitus in exilium elidem profectus est inde ubi non damnatum se tantum: ueq; etiam deis per oīum sacerdotum religiones deuotum cognouit Lacedæmonia se cōtulit. Ibiq; regē Lacedæmonioz; ipellit. turbatis Atheniensibus aduerso Siciliae plio ultro bellū i ferre. Quo facto oīa Græciæ regna uelut ad extinguēdū cōmune incēdiū concurrit: Tantū odiū Athenienses imoderati i perii crudelitate cōtraxerāt. Darius quoq; rex Persaz; memor paterni auitiq; i hāc urbē odii facta cū lacedæmoniis p Tisafernē pfectū Lydiae societate omnē sumptū belli pollicet. Et Erat, qdē titulus cū Græcis coeundi. Re autē uera timebat: ne uictis Atheniensibus ad se lacedæmonii arma trāsterrēt. Quis igitur miret tā florētes atheniensiū opes fuisse: cū ad opprimēdā unā urbē totius orientis urbes cōcurrerent: nō tamē ineriti neq; incruēto cecidere bello sed pliatu ad ultimū uictores: etiā i terdū cōsumpti magis fortunæ uarietate quā ui uicti sunt. Principio belli oēs etiā ab his socii desciuerāt: ut sit: quo se fortuna eodem etiam fauor hominū inclināt. Alcibiades quoq; motū aduersus patriam bellum non Gregarii militis opera sed imperatoris uirtutibus adiuuabat. Nempe acceptis qnq; nauibus in asiam contendit: & tributarias Atheniensium ciuitates auctoritate nominis sui ad defectionem compellit. Sciebant enim domi clarum: nec exilio uidebant factum minorem: nec tam ablatum Atheniensibus ducem q̄ Lacedæmoniis traditum: partaq; cum amissis imperia pensarēt. Sed apud Lacedæmonios uirtus Alcibiadis plus inuidiæ quam gratiæ contraxit. Itaq; cū principes uelut æmulū gloriæ suæ interficiendum insidiis mandassent: cognita re

Alcibiadis exilium

Atf. græciæ odia in athenus

Alcibiadis gesta i athenus

Alcibiales per uxorem Agidis regis quam adulterio cognouerat ad Tisafernem præfectum Darii regis profugit. Cui celeriter officii comitate & obsequendi gratia insinuauit. Erat enim & ætatis flore & formæ ueneratione: nec minus eloquentia etiam inter athenienses in signis: sed in reconciliandis amicitiarum studis quam in retinendis uir melior: quia morum uitia sub umbra eloquentiæ primo latebat. Igitur periuadet Tisaferni: ne tanta stipendia classi lacedæmoniæ præberet. Vocandos enim in portionem muneris Ionios: quorum pro libertate cum tributa atheniensibus penderent: bellum susceptum sit. Sed nec auxiliis nimis enixe lacedæmoniis iuuandos. Quippe memorem esse debere alienam se uictoriam non suam instruere: & eatenus bellum sustinendum ne inopia deseratur. nam regem Persarum dissentientibus græcis arbitrum pacis ac belli fore: & quos suis non possit ipsorum armis uicturum. perfecto autem bello statim ei cum uictoribus dimicandum. Domesticis itaque bellis Græciam obterendam ne exteritus uacet: ex æquandisque uires partium: & inferiores auxilio leuandos. Non enim quieturos post hanc uictoriã Spartanos: qui uindictas se libertatis Græciæ professi sunt: grata oratio Tisaferni fuit. Itaque comitatus malignæ præbere classem regiam non totam mittere: ne aut uictoriã totam daret: aut necessitatẽ deponendi belli imponeret. Interea Alcibiades hanc operã ciuibus uendicabat. ad quẽ cum legati atheniensium uenissent: pollicetur his amicitia regis si respu. a populo trãslata ad senatũ foret: speras ut aut cõcordate ciuitate dux belli ab oibus legeret aut discordia inter ordines facta ab altera parte i auxilium uocaret. Sed atheniensibus imminente periculo belli maior salutis quam dignitatis cura fuit. Ita permissiẽte populo iperũ ad senatũ transfertur: qui cum isita genti superbia crudeliter in plebẽ consuleret: singulis tyrãnis sibi potẽtiã uendicãtibz ab exercitu Alcibiades exul reuocatur. duxq; classi constituit. Statim igitur Athenas mittit ex cõtinẽti se cum exercitu uetuz. recepturumq; a quadringentis iura populi ni ipsi redderet. Hac denũciatiõẽ optimates territi prio urbẽ prodere lacedæmoniis tẽptauerẽ: deinde cum id nequiuissent i exiliũ p̄iecti sunt. Igitur Alcibiades i testino malo patria liberata summa cura classẽ instruit: atq; ita in bellum aduersus lacedæmonas pergit. Iam Zestromidarus & Pharnabazus lacedæmoniorum duces instructis nauibus expectabant. prælio commisso uictoria penes Athenienses fuit. In eo bello maior pars exercitus & omnes ferme hostium duces cãsi: naues octoginta captæ. Interiectis quoque ducibus cum bellum Lacedæmonii a mari in terram transtulissent: iterato uincuntur. His malis fracti pacem petiere: quam ne acciperent: opera eorum effectum est: quibus ea res quæstum præstabat. Interea & Syracusanorum auxilia illatũ a Carthaginensibus Siciliæ bellum domũ reuocauit: quibus rebus destitutis lacedæmoniis Alcibiades cum classe uictrici Asiam uastat: multis locis prælia facit: ubiq; uictor recepit ciuitates: quæ defecerant: nonnullas capit: & imperio atheniensium adiicit. Atq; ita prisca nauali gloria uendicata adiecta etiam laude terrestris belli deyderatus ciuibus suis Athenas reuertitur. His omnibus præliis ducenarum naues hostiũ de præda ingens capta ad hũc redeuntis exercitus triumphum effusa omnis multitudo obuiam procedit: & uiuerios quidem milites præcipue tamen Alcibiadem mirantur. In hũc oculos ciuitas uniuersa in hunc suspensã ora conuertit. Hunc quasi de cælo missum & ut ipsam uictoriã contuentur. laudant quæ pro patria. Nec minus admirantur quæ exul cõtragefferit: excusantes ipsi raturum prouocatumq; fecisse. Enim uero tantum in uno uiro fuisse momenti: ut maximi imperii subuersi & rursus recepti auctor esset: & unde stetit: eo se uictoria transfertet: fieretq; cum eo mira quædam fortunæ inclinatio. Igitur omnibus non humanis tantũ: uerũ etiã & diuinis eũ honoribus honorant. certant secũ ipsi. utrum contumeliosius eũ expulerint: an reuocauerit honoratius. ipos illi deos gratulantes tuere obuiam: quorũ execrationibus erat deuotus. Et cui paulo ante omnem humanam opem interdixerant: eum si queant: in cælo posuisse cupiunt. Explet contumelias honoribus: detrimenta muneribus. execrationes præciibus. Non Siciliæ illis aduersa pugna in ore ẽ: sed græciæ uictoria non classes per illum amissæ sed acquisitæ: nec Syracusarũ sed Ioniarũ hellepontiq; meminerũt. Sic Alcibiades nuq̃ mediocribus: nec in offensam nec fauorem studiis suoz exceptus est. Dum hæc agitur a lacedæmoniis. Lyfander classi belloq; perficitur: & in locũ Tisafernis Darius rex persarum filiũ suum Cyrũ Ioniarũ Lydiarũq; præposuit: q; lacedæmonios auxiliis opibusq; ad spem fortunæ prioris erexit. Aucti igitur uiribus Alcibiadẽ cum centũ nauibus in Asiam profectum quũ agros longa pace diuites securos populatur: & prædæ dulcedine sine insidiarum metu sparsos milites haberet: repẽtino aduentu oppressere: tantaq; cædes palantium fuit: ut plus uulneris eo prælio Athenienses acciperent: q; superioribus dederant: & tanta desperatio apud athenienses erat: ut ex continenti Alcibiadem ducẽ Conone ducẽ cõmutarent: arbitantes uictos se non fortuna belli sed fraude imperatoris: apd quem plus prior offensa ualuisset q; recentia beneficia. Vicisse autem eũ priore bello ideo tantum ut ostenderet hostibus: quem ducem spreuisent: & ut carius eis ipsam uictoriã uenderet. Omnia enim credibilia in Alcibiade uigor ingenii & uitiorũ amor & mox luxuria faciebat. Veritus itaq; multitudinis impetum denuo in uoluntariũ exilium proficiscitur. Itaq; Cono Alcibiadi suffectus habes ante oculos cui duci successisset: classẽ maxima idultria exornat: sed nauibus exercitus deerat fortissimis quibusq; in Asiæ populatione amissis. Armantur tamen senes aut impuberes ueri: & numerus militũ sine exercitus robore expletur. Sed non magnã bello morã ætas fecit. Imbelles aut caduntur passim.

Alcibiadis
consilium
aduersus
Græcos

Reuocatur
ab exilio
Alcibiadis
dux

Athensium
uictoria

Alcibiades
redit
athenas

Lyfander

Attalus
clades
Conon

aut fugientes capiuntur. Tantaq; strages aut occisorū aut captiuorū fuit: ut Atheniensium deletū nō imperium tantum uerumetiam nomen uideretur: quo praelio perditis & desperatis rebus ad tantam inopiam rediguntur: ut consumpta militari ætate: peregrinis ciuitatē: seruis libertatē: damnatis impunitatem darent. Ea q; colluione hominū domini antea Græciæ conscripto exercitu uix libertatē tuebantur. Iterum tamē fortunam maris experiendā decernūt. Tanta uirtus animorum erat: ut cum pauloante salutē desperauerint: nunc nō desperent uictoriā. Sed neq; is miles erat: qui nomen Atheniensium tueretur. neq; hæ uires quibus uincere consueuerāt: neq; ea scientia militaris in his: quos uincula nō castra continuerūt. Itaq; omnes: aut capti: aut occisi: cū dux Conon praelio superfuisset: solus crudelitātē ciuium metuens cū octo nauibus ad regem Cyprium contendit. Euagoras autē dux lacedæmoniog; rebus feliciter gestis fortunæ hostiū insultat. captiuas naues cū præda bellica in triūphi modum ornatas mittit lacedæmona: ac tributarias atheniensiuū ciuitates: quas metus dubiæ belli fortunæ in fide tenuerat uoluntarias recepit: nec aliud ditioni Atheniensium præter urbem ipsam reliquit: quæ cuncta cū athenis nunciata essent: omnes relictis domibus per urbem discurrere pauidi. Alius alium sciscitari: auctore nūciū requirere: non pueros imprudentia: nō senes debilitas: nō mulieres sexus imbecillis domi tenet: adeo ad omnē ætatem tanti mali sensus penetrauerat. In foro deinde coeunt: atq; ibi perpeti nocte fortunā publicam quæstibus iterant. Alii fratres: aut filios: aut parētes deflent: cognatos alii: alii amicos cariores cognatis: & cum priuatis casibus quærelam publicā miscēt iam se ipsos: iam ipsam patriā perituram miserioresq; incolumiū q̄ amissog; fortunam iudicantes sibi quisq; ante oculos obsidionem famē & superbū uictoreq; hostem proponētes. iam ruinam urbis & incendia: iam omniū captiuitatem & miserrimam seruitutē recordantes feliciores prorsus priores urbis ruinas ducentes: quæ incolumibus filiis parentibusq; tectog; tantū ruina taxatæ sint. Nunc autē non classem: in quam sicuti pridem confugiant: superesse: nō exercitū: cuius uirtute seruari pulchriora possent mœnia extruere. Sic defletæ ac prope perditæ urbi hostes supueniūt: & obsidione circūdatos obsessos fame urgent. Sciebant enim neq; ex aduectis copiis multum superesse: & ne nouæ aduehi possent prouiderāt: quibus malis rebus Athenienses fracti post longam famem & assidua suorum funera pacem petiuere. quæ an dari deberet diu inter Spartanos sociosq; deliberatum. Cū multi delēdum Atheniensium nomen urbēq; incendio consumēdā celerēt: negarunt se spartani ex duobus græciæ oculis alterum eruturos: pacē polliciti: si demissa pyræū uersus muri brachia deiecerint. nauesq; reliquæ forent traderent. resq; publica ex semetipsis. xxx. rectores acciperet. In has leges traditam sibi urbem lacedæmonii formadā Lyfandro tradiderūt. Insignis hic annus & expugnatione athenarum & morte Darii regis perlag; & exilio Dionysii Siciliae tyrāni fuit: mutato statu Athenæ etia ciuium conditio mutatur. Rectores. xxx. reipu. constituunt: qui fiūt tyrāni. quippe a principio tria milia sibi satellitum statuūt: quantū ex tot cladibus prope nec ciuiū superfuerat. & quasi paruus hic ad continēdam ciuitatē exercitus esset: septingentos milites a uictoribus accipiūt: cædes deinde ciuium ab alcida suspicantur: ne iterum rempublicā sub obtentu liberationis inuaderet: quē cū profectum ad Artaxerxem persarum regem cōperissent: citato itinere miserunt: qui eū interciperēt: a quibus occupatus cum occidi aperte non posset uiuus in cubiculo: in quo dormiebat: crematus est. Liberati hoc ultoris metu tyranni miseris urbis reliquias cædibus & rapinis exhauriunt: quod cū displicere uni ex numero suo therameni didicissent: ipsum quoq; ad terrorem omniū interficiūt. Fit igit; ex urbe passim omnium fuga: repleturq; Græcia atheniensium exulibus: quod etiam ipsum auxiliū a miseris eripit nam lacedæmoniog; edicto ciuitates exules recipere prohibebantur. Omnes se argos & Thebas contulere. Ibi non solum tutum exilium egerunt: uerum etiam spem recuperandæ patriæ receperunt. Erat inter exules Thrasylbulus uir strēnuus & domi nobilis: qui audendum aliquid pro patria & p salute communi etiam cum periculo ratus adunatis exulibus castellum Finem Atticorum finium occupat. nec deerat quarundam ciuitatum tam crudelis casus miserantiū fauor. Itaq; & his Menias thebanorum princeps & si publicis nō poterat priuatis tamen uiribus adiuuabat: & Lysias Syracusanus orator exul tunc quingentos milites stipendio suo instructos in auxilium patriæ communis eloquētiæ misit. Fit itaq; asperum praelium: ied cum hinc pro patria summis uiribus inde pro aliena dominatione securius pugnaretur: tyranni uincunt ur: uicti in urbem refugerunt: quam exhaustam cædibus suis etiā armis spoliant. Deinde cum omnes athenienses productionis suspectos haberent: demigrare eos ex urbe iubent: & in brachiis muri. quæ diruta fuerant. habitare extraneis militibus imperium tuentes. Post hæc Thrasylbulū corrūpere iperii societate pollicentes conātur: quod cū nō cōtingisset auxilia a lacedæmonis petiuere. Quibus accitis iterato praeliant. In eo bello Critias & Hippolochus omniū tyrānog; sæuissimi cadūt. Cæteris uictis cum exercitus eog; ex quibus maior atheniensium erat: fugeret. magna uoce Thrasylbulus exclamat cur se uictoriae fugiant: potius quam ut uindictam cōis libertatis adiuuent: ciuium illā meminerint acie nō hostium eē: nec se ideo arma cepisse ut aliqua uicti adimat: sed ut adempta restituat. xxx. se dominis nō ciuitati bellū inferre admonet. Deinde cognationis legum sacrorum tum uetusti per tot bella commilitii orat miserentur exulum ciuiū si tam patienter ipsi seruiant: reddant sibi patriam: accipiant libertatem. His uocibus tantū per mo-

Atf. retenti
or Atheni.
clades

Atheniēsiū
cōsternatio

athenæ i la
cedæmo
norum po
testatē ces
sere
atf. annum
insignem

alcibiadis
interitus

atf. Thrasyl
buli uirtu
tem

rum est: ut reuersus in urbē exercitus. xxx. tyrannos emigrare. Eleusina iuberet: substitutis decem: qui rempublicam regerent: qui nihil exemplo prioris dominationis. territi eandem uiam crudelitatis aggressi sunt. Dum hæc aguntur nunciatur lacedæmonæ in bellum athenienses exarsisse: ad quod comprimendū Pausanias rex mittitur: qui misericordia exulis populi permotus patriā miseris ciuibus restituit: & decem tyrannos ex urbe Eleusina migrare ad cæteros iubet. Quibus rebus cū pax statuta esset: interiectis diebus repente tyranni nō minus restitutos exules quam se in exilium actos indignatur. quasi uero aliorum libertas sua seruitus esset: & bellum Athenienses inferunt: sed ad colloquium ueluti dominationem recepturi progressi per insidias comprehensi ut pacis uictimæ trucidant. Populus: quem emigrare iusserant: in urbem reuocatur. Atq; ita per multa membra ciuitas diuisa in unū tantum corpus redigitur: & nequa dissensio ex ante actis nasceretur: omnes iureiurando obstringuntur discordiæ obliuionē fore. interea Thebani corinthiūq; legatos ad lacedæmonios mittunt: qui ex manubiis portionē prædæ cōmunis belli periculiq; peterēt, quibus negatis: nō quidē aperte bellum aduersus lacedæmonios decernūt: sed tacitis animis tantā irā cōcipiūt: ut subesse bellū itelligi posset. eodem fere tempore Darius rex Persarū moritur artaxerxe & Cyro filiis relictis: regnū Artaxerxi. Cyro ciuitates: quæ præfectus erat testamento legauit. Sed Cyro iudiciū patris iniuria uidebatur. Itaq; occulte aduersus fratrem bellū parabat, quod cū nūciatum Artaxerxi esset: accersitū ad se fratrem & innocentia dissimulationē belli simulante cōpedibus aureis uinxit: interfecissetq;: ni mater prohibuisset. Dimissus igitur Cyrus iam nō occulte bellū sed palam nec per dissimulationē sed aperta professione parare cœpit: auxilia undiq; contrahit. Lacedæmonii memores atheniensi bello enixe eius opera adiutos uelut ignorantes contra quē bellum pararetur: decernūt auxilia Cyro mittenda: ubi res eius exegisset: quærentes apud Cyrum gratiam: & apud artaxerxem. si uicisset ueniam patrocina: cū nihil aduersus eū aperte decessissent. Sed cū in bello fors prælii utrūq; fratrem pugna obtulisset: prior artaxerxes a fratre uulnerat: quē cum equi fuga periculo subtraxisset. Cyrus a cohorte regia oppressus interficitur: sic uictor artaxerxes & præda fraterni belli & exercitu potitur. In eo prælio decem milia græcorum in auxilio Cyri fuere: quæ & in cornu in quo steterant: uicerūt: & post mortē Cyri neq; armis tanto exercitu uinci neq; dolo capi potuerunt: reuertentesq; inter tot indomitas nationes & barbaras gentes per tanta itineris spatia uirtute se usq; terminos patriæ defenderunt.

IVSTINI HISTORICI LIBER SEXTVS:

Iacedæmonii more ingenii humani quo plura habent: eo ampliora cupientes: non contenti accessione Atheniensiū opum uires sibi duplicatas totius Asiæ imperiū affectare cœperunt: sed maior pars sub regno persarū erat. Itaq; Hercilides dux in hanc militiā electus cum uideret sibi aduersus duos præfectos Artaxerxis regis Pharnabum & Tisafernē maxime gentiū uiribus succinctos dimicadū pacificari cū altero statuit aptior uisus Tisafernes uir & industria potior & militibus Cyri quōdam regis instructior in colloquium uocat: & statutis cōditionibus ab armis dimittit. Hanc rē Pharnabasus apud cōmunē regē criminat: ut lacedæmonios Asiam ingressos nō repulerit armis: sed impēis regiis aluerit: merceturq; ab his ut differant bella: quæ gerat: tāq; nō ad unius summā imperii detrimentum omne perueniat. Indignū ait bellū nō p̄fici sed redimi hostē præcio nō armis sumoueri. His uocibus regem Tisaferni alienatū hortatur: ut in locū eius nauali belli ducē eligat Cononem atheniensem qui amissa bello patria Cypro exulabat. Quippe atheniensibus & si fractæ sunt opes manere tamē naualem usum: nec si eligendus sit ex uniuersis meliorem aliū esse. Acceptis igitur quingētis talentis iussus est Conona classi præficere. His cognitis lacedæmonii & ipsi a rege ægypti Hercimonem in auxiliū naualis belli per legatos petunt: a quo centū triremes & sexcentū milia modiorū frumenti missa: a cæteris quoq; sociis ingētia auxilia cōtracta sunt. Sed tāto exercitui & cōtra tātū ducē deerat dignus imperator. Itaq; postulantibus sociis Agesilaum ducē regem tunc lacedæmoniorū propter responsum oraculi delphici diu lacedæmonii an eū summæ rei præponerēt: deliberauerūt: quibus futurum imperiū finis denunciabat: cum regiū claudicasset imperiū: erat enim pede claudus. Ad postremum statuerunt melius esse incesu regem quam imperio regnum claudicare: posteaq; Agesilaum cū ingentibus copiis in asiam misere. nō facile dixerim: quod aliud par ducū tam bene comparatum fuerit. Quippe ætas uirtus consilium sapientia utriq; prope una: gloria quoq; rerum gestarum eadem. Quibus cum patria omnia fortuna dederit: inuictum tamen ab altero utrunq; seruauit: magnus igitur amborum apparatus belli. magnæ res gestæ fuerūt. Sed Cononem seditio militum inuadit: quos præfecti regis fraudare stipendio soliti erant: eo constantius: debita poscentibus quo grauiorē sub magno duce militiam præsumebant. Itaq; Conon diu rege per epistolas frustra fatigato ad postremum ipse ad eum pergit. cuius aspectu & colloquio prohibitus est: quod eū more persarū adorare nollet. Agit tamē cū eo per internuncios: & quæritur opulentissimi regis bella inopia delabi: & qui exercitum parē hostibus habeat pecunia uinci: quæ præstet: inferioremq; eum ea parte uirium inueniri: quæ longe superior sit:

Tyranni atheniensiun-
tur

Cyrus

Hercilides
Artaxerxes
Pharnaba-
sus
Tisapher-
nes

Conon

agesilaus

Cononis uir-
tus

postulat sibi dari ministerium impensæ: quia pluribus id mandari perniciosum sit. Dato stipendio ad classem remittitur: nec moram agendis rebus facit multa fortiter: multa feliciter agit. Agros hostiles uastat: urbem expugnat & quasi tempestas quædam cuncta prosternit. Quibus rebus territi lacedæmonii ad patriæ subsidiū reuocandū ab asia agefilaum decernūt: interim Lysander ab agefilao proficiscente dux patriæ relictus ingentem classem summis uiribus instruit fortunā belli tentaturus. Nam & ipse Conon tunc primū cum hostiū exercitu concursurus magna cura suos ordinat. Sūma igitur non ducum tantum in eo prælio q̄ militū æmulatio fuit. Nam ipse dux Conon nō tam persis q̄ patriæ studebat & sicuti afflictis Atheniensium rebus auctor amissæ dominationis fuerat: sic uolebat idem haberi redditæ: patriamq; uincendo recipere: quam uictus amiserat, eo speciosius q̄ ne ipsorum quidē Atheniensium: sed alieni plii uiribus dimicet & pugnaturus periculo regis uicturus præmio patriæ: gloriamq; diuersis artibus q̄ priores ciuitatis suæ duces consecuturus. Quippe illos uincendo per fas patriam defendisse Persas uictores faciendo restitutorū patriam esse: porro Lysander præter coniunctionem Agefilai etiam uirtutum æmulator erat: contendebatq; ne a rebus gestis eius & gloriæ splendore decederet: neue tot bellis ac sæculis quæsitū imperiū breuissimi momenti culpa subuerteret. Eadem militū & omniū regum cura erat: quos maior sollicitudo cruciabat: nō tam ne ipsi quæsitas opes amitterent: q̄ ne ipsi Athenienses pristinas reciperent. Sed quāto maius prælium fuit: tanto & clarior uictoria Cononis. Victi lacedæmonii fugam capessunt: præsidia hostium athenis deducunt. populo restituta dignitate conditio seruilis eripitur: multæ quoq; ciuitates recipiuntur. Hoc initiū atheniensibus resumendæ potentia & lacedæmoniis habendæ finis fuit. Nāq; ueluti cum imperio etiam uirtutem perdidissent cōtemni a finitimis cœpere. Primi igitur Thebani auxiliantibus atheniēsis bellum his intulere: quæ ciuitas ex infinitis incrementis uirtute Epaminūdæ ducis ad spem imperii Græciæ erecta est. Fit itaq; terrestre prælium eadem lacedæmoniog; fortuna qua pugnatum aduersus Conona nauali prælio fuerat. In eo bello Lysander quo dux atheniēses uicti a lacedæmoniis fuerant: interficitur. Pausanias quoq; alter dux lacedæmoniog; prodicionis accusatus in exilium abiit. Igitur Thebani potiti uictoria uniuersum exercitum ad urbem lacedæmoniog; ducunt. facilem expugnationem rati quoniam deserti a sociis omnibus erāt: quod metuentes lacedæmonii regem suum Agefilaum ex asia qui ibi magnas res gerebat. ad defensionē patriæ accersunt. Occiso enim Lysandro nullius alterius fiduciam ducis habebant: cuius quoniā serus aduentus erat: conscripto exercitu obuiam hosti procedunt. Sed uictis aduersus pauloante uictores nec animus neq; uires pares fuere. Prima igitur congressione funduntur: deletis iam suoꝝ copiis superuenit rex agefilaus: q̄ restituto prælio non difficulter recenti & multis expeditionibus indurato milite hostibus uictoriam eripuit: ipse tamen grauiter fauciatur. Quibus rebus cognitis athenienses uerentes ne iterum lacedæmoniis uictoribus in pristinam sortem seruitutis redigerentur: exercitum contrahunt: eumq; in auxilium Boeotiorum Phiphocratem. xx. quidem annos natū: sed magnæ indolis iuueni duci iubent. Huius adolescentis supra ætatem uirtus admirabilis fuit: nec unq̄ ante eū athenienses inter tot tantosq; duces aut spei maioris: aut indolis maturioris imperatorē habuerūt. In quo non imperatoriæ tantū uerū etiam oratoriæ artes fuere. Conon quoq; audito reditu agefilai & ipse ex asia ad populandos lacedæmoniorum agros reuertitur. Atq; ita undiq; belli formidine circūstrepente clausi spartani ad summā desperationem rediguntur. Sed Conō hastatis hostium terris athenas pergit ubi magno ciuiū gaudio exceptus: plus tamen tristitiæ ipsi & ex incensa & diruta a lacedæmoniis patria q̄ læticiæ ex recuperata post tantum temporis cepit. Itaq; quæ incensa fuerant: prædæꝝ sumptu & exercitu persarū restituit: quæ diruta fuerant. reficit. Fatum illud athenag; fuit: ut ante a persis crematæ manubiis eoz; & nunc a lacedæmoniis diruræ ex spoliis lacedæmoniog; restituerentur: uersa quoq; uice nunc haberent socios: quos tunc hostes habuerunt: & hostes nūc paterentur: cū quibus iuncti tunc carissimis societatis uinculis fuerant. Dum hæc aguntur artaxerxes rex persarum legatos in græciam mittit: p̄ quos iubet omnes ab armis discedere: qui aliter fecisset eum se pro hoste habiturum ciuitatibus: libertatē suaq; omnia restituit: quod non græciæ laboribus assiduisq; bellorum inter ciues odiis consulens fecit. sed ne occupato sibi ægyptio bello quod propter auxilia aduersus prefectos suos lacedæmoniis missa susceperat: exercitus sui in græciam detinerentur. Fessi igitur tot bellis græci cupide paruere. Hic annus non eo tantum insignis fuit: quod repente pax tota græcia facta est. sed etiam eo quod eodē tempore urbs romana a gallis capta est: sed lacedæmonii secuti insidiantes absentia Archadū speculati castellū eoz; expugnant: occupatoq; præsidium imponunt. Itaq; armato instructoq; exercitu archades adhibitis in auxilium thebanis amissa bello repetunt in eo prælio Archidamus dux lacedæmoniorum uulneratur: qui cum cædi suos iam ut uictos uideret: per præconem corpora interfectorum ad sepulturam poscit. Hoc est enim signum apud græcos uictoriæ traditæ: qua confessione contenti thebani signū parcendi dedere. post paucis diebus neutris quicquam hostile facientibus cum quasi consensu tacito induciæ essent lacedæmoniis alia bella aduersus finitimos gentibus: thebani Epaminunda duce occupandæ urbis eorum spem cœperunt. igitur principio noctis taciti lacedæmona proficiscuntur: nō tamen aggredi incautos potuerunt. Quippe senes & cætera imbecillis ætas cum aduentum hostium

Att. cononis consiliū

Athenis hostium præsidium deicitur

Lysandri interitus

Cononis reditus athenas

Att. Athenarum fatū

pax toti græciæ restituta

Quo tempore Roma a gallis capta

Spartanorū
senum uir-
tus

persensissent: in ipsis portarum angustiis armati occurrunt: & aduersus quindecim milia militum nō
amplius centum iam affoetæ ætatis uiri pugnae se offerunt: tantum animorū uiriūq; patriæ & pena-
tum conspectus sumministrat: tantoq; præsentia q̄ recordatione sui maioris spem largiuntur. Nam ut
uiderunt intra quæ & p̄ quibus starent: aut uincendū sibi: aut moriendū censuerūt. Pauci igitur susti-
nuere senes aciem: cui par ante diem uniuersa iuuentus esse nō potuit in eo prælio duo duces hostiū
ceciderunt: cum interim agesilai aduentus nunciatur. thebani recessere: nec bellum diu dilatum. Siqui-
dem spartanorum iuuentus senū uirtute & gloria incensa teneri non potuit: quin ex continenti acie
decerneret: cū uictoria thebanorū esset. Et Epaminundas dū non ducis tantum uerū etiam fortissimi
militis officio fungitur: grauius uulneratur quo audito his ex dolore metus: & illis ex gaudio stupor
iniicitur: atq; ita ex placito consensu a prælio discedit. Post paucos deinde dies Epaminundas dece-
dit: cum quo uires quoq; reipublicæ ceciderunt. Nam sicuti telo si primam aciem præfegeris: reliquo
ferro uim nocendi sustuleris: sic illo uelut mucrone teli ablato duce thebanorū reipublicæ uires he-
betatæ sunt: ut non tam illū amisisse q̄ cum illo interisse omnes uiderentur. Nam neq; hūc ante ducē
ullum memorabile bellum gessere: nec postea uirtutibus: sed cladibus insignes fuere: ut manifestum
sit patriæ gloriam & natam & extinctam cū eo fuisse. Fuit autem incertum uir melior an dux eēt: nā
& imperium non sibi semp̄ sed patriæ quæsiuit. & pecuniæ adeo parcus fuit: ut sumptus funeri defue-
rint. gloriæ quoq; non cupidior q̄ pecuniæ: quippe recusanti omnia imperia ingesta sunt. Honoresq;
ita gessit ut ornamentum non accipere sed dare ipsi dignitati uideretur. Iam litterarū studium iā phi-
losophiæ doctrina tanta: ut mirabile uideretur: unde tam insignis militiae scientia homini inter litte-
ras nato: neq; ad hoc uitæ p̄posito mortis ratio dissensit. Nam ut relatus in castra semi animis: uocē
spiritumq; collegit id unū a circumstantibus requisit: nū cadenti sibi scutum laborū gloriæq; sociū
osculatus est. Iterum quæsiuit utri uicissent: ut audiuit thebanos bene habere se rem dixit: atq; ita ue-
lut gratulabundus patriæ expirauit. Huius morte etiam atheniensium uirtus intercudit: siquidem
amisso cui æmulari consueuerant: in segnitie corporeq; resoluti nō ut olim in classem exercitus: sed
in dies festos apparatusq; ludorum redditus publicos effundunt & cum auctoribus nobilissimis poe-
tisq; theatra celebrant: frequentius scænam q̄ castra uisentes. Versificatoresq; meliores q̄ duces lau-
dantes. Tunc uectigal publicum: quo ante milites & remigēs alebatur: cū urbano populo diuidi cœ-
ptum. Quibus rebus effectum est: ut inter ocia græcorū sordidum & obscurum antea macedonū no-
men emergeret. Et Philippus obses triennio thebis habitus Epaminundæ & Pelopidarū uirtutibus
eruditus. Regnum macedoniæ græciæ & asiæ ceruicibus ueluti iugum seruitutis imponeret.

Epaminun-
dæ iteritus

Epaminun-
dæ uirtutes

Philippus
obses olim
thebanorū da-
tus

IUSTINI HISTORICI LIBER SEPTIMVS:

Macedoniæ
uetustas

Acedæmonia antea nomine Emathionis regis cuius prima uirtutis experimenta i
illis locis extant: Emathia cognominata est. Huius sicuti incrementa modica: ita
termini per angustia fuere: populus pelasgi & regio boetia dicebatur. Sed postea uir-
tute regum & gentis industria: subactis primo finitimis mox populis nationibusq;
imperium usq; extremos orientis terminos prolatū ē. In regione pæoniæ: quæ nunc
portio est macedoniæ: regnasse fertur Thelogōus pater Astriopæi: cuius troiano
bello inter clarissimos uindices urbis nomen accepimus. Ex alio latere in europa

Europus

Europus nomine regnum tenuit. Sed & Caranus cū magna multitudine græcorū sedes i macedonia
responso oraculi iussus quærere: cum in Emathiā uenisset: urbem edyssam nō sentiētibus oppidanis
propter ibriū & nebulæ magnitudinē gregē caprarū ibre fugientiū secutus occupauit. reuocatusq; in
memoriā oraculi quo iussus erat: ducibus capris imperiū quærere: regni sedem statuit: religioseq; po-
stea obseruauit quocūq; agmen moueret ante signa easdem capras habere: ceptorū duces habiturus

Macedonū
incrementa

quos regni habuerat auctores. Urbem edyssam ob memoriā muneris ægæam populo: ægæadas uo-
cauit. Pulso deinde Medanamis quoq; portionē macedoniæ tenuit: aliisq; regibus pulsus in locū om-
nium solus successit: primusq; adunatis gētibus uariorū populorū ueluti unū corpus macedoniæ fe-
cit: crescentiq; regno ualida incrementorū fundamenta cōstituit. Post hūc Perdicas regnauit: cuius ui-
ta illustris & mortis postrema ueluti ex oraculo p̄cepta memorabilia fuere. Siquidē senex moriēs Ar-
gæo filio mōstrauit locū: quo cōdi uellet: ibiq; nō sua rātū sed etiā succedentiū sibi in regnū ossa poni
iussit. Præfatus quoad ibi conditæ posteriorum reliquiæ forent: regnum in familia mansurum cre-
duntq; hac superstitione extinctam in Alexandro stirpem: quia locum sepulturæ mutauerit. Argæus

Vnd mace-
donibus bel-
lica uirtus
quæsitā

moderate & cum amore populi administrato regno successorē filium Philippum reliquit: qui imma-
tura morte raptus. Europum paruulum admodum instituit hæredem. Sed macedonibus assidua cer-
tamina cum thracibus & illyriis fuere. quorum armis ueluti quottidiano exercitio idurati gloria bel-
licæ laudis finitimos terreabant. Igitur illyrii infantia regis pupilli contēnētes bello macedonas aggre-
diuntur: qui prælio pulsi rege suo in cunis prolato & pugnae ante aciē posito: acrius certamen repeti-
uerūt. Tāq; ideo uicti fuissent antea: q̄ bellatibus sibi regis sui: auspicia defuissent: futuri uel p̄pterea

uictores: q̄ ex sup̄stitione animum uincēdi ceperant: simul & miseratio eos infantis tenebat: quem si uicti forent: captiuum de rege facturi uidebantur. Conserto itaq; prælio magna cæde illyrios fudere ostenderuntq; hostibus suis priore bello: regem macedonibus nō uirtutem defuisse. Huic Amyntas succedit: & propria uirtute & Alexandri filii egregia indole insigniter clarus: Cui alexandro tanta omnium uirtutum naturæ ornamenta extitere: ut etiā olympio certamine uario ludicrorum genere cōtendit. Cum interim Darius rex persarum turpi a scythia fuga summotus: ne ubiq; deformis militiæ damnis haberetur: mittit cum parte copiarū Megabasum ad subigendā thraciā: cæteraq; eius tractus regna quibus pro ignobili momento erat accessura macedonia: qui breui tempore executo regis imperio legatis ad Amyntam regem macedoniæ missis obsides in pignus futuræ pacis sibi dari postulabat: Sed legati benigne excepti inter epulas ebrietate crescente rogant Amyntam: ut apparatus epularum adiiciat ius familiaritatis adhibitis in conuiuium suum filiis & uxoribus & filiabus: id apud persas haberi pignus ac fœdus hospitii: qui ut uenerunt petulantius eas contrectantibus filius amyntæ Alexander rogat patrem respectu ætatis ac grauitatis suæ abire e conuiuium: pollicitus se hospitum temperaturū iocos. Quo digressio mulieres quoq; paulo e conuiuium euocat: cultius exornaturus gratioresq; reducturus. In quaz locum matronali exornatos habitu iuuenes supponit: eosq; petulantiam legatorum ferro: quod sub ueste gerebant compescere iubet. Atq; ita interfectis oībus ignarus rei. Megabasus cū legati non redirent: mittit eo cum exercitus parte Bubarem: ut in bellū facile & mediocre dedignatus ipse ire ne dehonestaretur prælio tam fœdæ genti: Sed Bubares ante bellum amore filiæ Amyntæ captus omisso bello nuptias facit: depositisq; hostilibus animis in affinitatis iura succedit. Post discessum a macedonia Bubaris Amyntas rex decedit: cuius filio & successori Alexandro cognatio Bubaris non Darii tantum temporibus pacem præstitit: uerū etiam Xerxem cōciliauit: adeo ut cū græciam ueluti tempestas quædam occupasset: intus olympū hæmūq; montes totius regionis eū imperio donauerit. Sed nec uirtute minus q̄ persarum libertate regnum ampliavit. Per ordinem deinde successionis regnum macedoniæ ad Amyntam fratris eius Menelai filium peruenit: Hic quoq; insignis industria: & omnibus imperatoriis uirtutibus instructus fuit: q̄ ex Eurydice tres filios sustulit Alexandrum: perdicam: Philippum alexandri magni macedonis patrem: & filiā Euryonem. Ex Cygæa autem Archelaum: Arideum: Menelaū: qui cum Illyriis deide & cū olynthiis grauiā bellageffit. Insiidiis autem Eurydices uxoris: quæ nuptias generi pacta occidendū uirum: regnumq; adultero tradendum susceperat: occupatus fuisset: ni filia pellicatum matris & sceleris consilia prodidisset. Functus itaq; tot periculis senex recessit: regno maximo & filiis Alexandro tradito. Igitur Alexander inter prima initia regni bellum ab illyriis pacta mercede: & Philippo fratre dato obside rededit. Interiecto quoq; tempore per eundem obsidē cū thebanis gratiā pacis reconciliat: quæ res Philippo maxima incrementa egregiæ indolis fuit. Siquidem triennio thebis obses habitus prima pueritiæ rudimēta in urbe seueritatis antiquæ & in domo Epaminūdæ sūmi & philosophi & iperitoris deposuit. Nec multo post Alexander insidiis Eurydices matris appetitus occubuit: cui amyntas in scelere depræhense p̄pter cōmunes liberos ignarus eisdē quādōq; exitiosam fore pepercerat. Frater quoq; eius Perdica pari insidiarū fraude decipitur: indignū prorsus libidinis cā liberos a m̄re uita priuatos: quā scelex suoz supplicis liberorū cōtēplatio uindicauerat. Perdica hæc indignior cædes uidebatur: q̄ ei apud matrē misericordiā nec puulus qdē filius cōciliauerat. Itaq; Philippus diu nō se regē sed tuto rem pupilli egit. At ubi grauiora bella iminebāt: seruūq; auxiliū in expectatione infantis erat: cōpulsus a populo regnū suscepit: ut est ingressus imperiū magna de illo spes oībus fuit: & p̄pter ipsius ingeniū qd̄ magnū sp̄debat uigē: & p̄pter uetera macedoniæ fata: quæ cecinerant uno ex Amyntæ filiis regnante florētissimū fore macedoniæ statū: cui spei scelus matris hūc residuū fecerat. Principio regni cū hinc cædes fratris indigne pemptorū: inde hostiū multitudo: hinc insidiarū metus: inde inopia continui belli & exhausti regni & imaturā ætatē tyronis urgeret: bellaq; ueluti cōspiratiōe qdā ad opprimendā macedoniā multarū gentiū ex diuersis locis unō tempore cōfluebāt: quoniā oībus par eē non poterat dispēlanda ratus aliā interposita pactiōe cōponit: alia redemit facillimis qbusq; aggressis: quorum uictoria & militū trepidos aīos firmaret: & cōtēptū sibi hostiū demeret. Primū illi cū atheniensibus certamē fuit: qbus p̄ insidias uictis metu belli grauioris cū interficere oēs posset: incolumes sine precio dimisit. Post hos bello in illyriis trās lato multa milia hostiū cædit. Urbē nobilissimā larissæā capit: hinc thessaliā nō prædæ cupiditate sed qd̄ exercitui suo robur thessaloz equitū adiūgere gestiebat: nihil minus q̄ bellū metuētē iprouisus expugnat: unūq; corpus equitū pedestriūq; copiarū inuicti exercitus fecit: qbus rebus feliciter pueniētibus Olympiada Neoptolemi regis molossoz filiam uxore ducit: cōciliatē nuptias fratre patruale tutore uirginis Arisba rege molossoz: q̄ sorore Olympiadis Troadā in matrimoniū habebat: q̄ cā illi exitii malorūq; oīum fuit. Nā dū regni incrementa affinitate Philippi acq̄ situz se spat p̄prio regno ab eodē priuatus i exilio cōsenuit. Is ita gestis philippo iā nō cōtētus sū mouere bella: ultro et̄ q̄etos laceffit. Cū methonā urbē oppugnaret in prætereuntem de muris sagitta iacta dextrum oculum regis effodit. quo uulnere nec segnior in bellum nec iucundior aduersus hostes factus est: adeo ut interiectis diebus pacem deprecantibus dederit: nec modera-

Att. I. persarū lasciuia

Alexandri facinus

Bubaris

Amyntas

Alexander Perdica fratres Philippus Alexandri pater

Vbi philippus precipuas uirtutes imberit

Philippi gesta

Olympias cuius filia

Vbi oculū Philippus amiserit

rus tantum uerum etiam mitis aduersus uictos fuerit:

IUSTINI HISTORICI LIBER OCTAVVS:

Ræciæ ciuitates dum imperare singulæ cupiunt: imperium omnes perdidērunt. Quippe in mutuum exitium sine modo ruentes ab omnibus uictæ periere: quod singulæ amitterent: non nisi oppressæ senserunt. Siquidem philippus rex macedoniæ ueluti e specula quadam libertati omnium insidiatus dū contentiones ciuitatum alit: auxilium inferioribus ferendo uictos pariter uictoresq; subire regiã secundam fortunam imbecillo animo ferentes uictos armis lacedæmonios & phocenses quasi parua supplicia cædibus & rapinis luissent: apud commune græciæ conciliū superbe accūsauerunt. Lacedæmoniis crimini datū q; arcē thebanam indiciarum tēpore occupassent: phocencibus q; boetiam depopulati essent: prorsus quasi post arma & bellū locum legibus reliquissent. Cum iudicium arbitrio uictorum exerceretur: tanta pecunia damnantur: quanta exolui non posset. Igitur phocenses cum agris liberis coniugibusq; priuarētur desperatis rebus Philomenæ quōdam duce uelut deo irascente templū ipsum Apollinis delphis occupauere. Inde auro & pecunia diuites conducto mercenario milite bellum thebanis intulerunt: factumq; phocensiū tametsi omnes execrarentur pp sacrilegium: plus tamen inuidiæ thebanis: a quibus ad hanc necessitatē compulsi fuerant: q; ipsis intulit. Itaq; auxilia his & ab atheniensibus & a lacedæmoniis missa. Prima igitur congressione Philomenes thebanos castris exiit: sequenti prælio primus inter confertissimos dimicans cecidit: sacrilegii pœnas impio sanguine luit. In huius locū dux Oenomaus creatur aduersus quem thebani thessaliq; nō ex ciuibus suis ne uictoris potentiam ferre non possent: sed Philippum macedoniæ regem ducem eligunt: & externæ dominationi, quam in suis timuerunt: sponte succedunt. Igitur Philippus quasi sacrilegii non thebanorum: ultor esiet: omnes milites coronas laureas sumere iubet: atq; ita ueluti deo duce in prælium pergit. Phocenses insignibus dei conspectis conscientia delictorum territi abiectis armis fugam capeffunt: pœnasq; uiolatæ religionis sanguine & cædibus suis pendunt. Incredibile quantum ea res apud nationes Philippo gloriam dedit. Illū uindictam sacrilegii: illū ultorem religionū: qd orbis uiribus expiari debuit: solū qui piacula exigeret extitisse dignū. Itaq; diis proximus habetur: p quem deoz maiestas uindicta sit. Sed athenienses audito belli euentu ne in græciam Philippus transiret: angustias thermopilarū pari ratione secuti antea aduenientibus persis accupauere: sed nequaquā simili aut uirtute aut causa. Siquidem tunc pro libertate græciæ nunc pro sacrilegio publico: tunc a rapina hostium templa uindicaturi: nunc aduersus uindictas temploz raptos defensuri. Aguntq; se propugnatores sceleris: cuius turpe erat alios uindictas fuisse: immemores prorsus q; in dubiis rebus suis illo deo etiam consiliorum auctore usi fuerant: q; illo duce tot bella uictores inierāt: tot urbes auspicate condiderant: tantum imperiū terra mariq; quæsierāt: q; nihil sine maiestate numinis eius aut priuatæ unq; aut publicæ rei gesserant. Tantum facinus admisisse ingenia oīa doctrina exulta: pulcherrimis legibus institutisq; formata: ut q; unde posthac succensere iure barbaris possint: nō haberent: sed nec philippus melioris fidei aduersus socios fuit. Quippe ueluti timens ne ab hostibus sacrilegii scelere uinceret: ciuitates quaz pauloante dux fuerat: quæ sub auspiciis eius militauerāt: q; gratulatæ illi sibiq; uictoriã nactæ fuerāt hostiliter occupatas diripuit. Cōiuges liberosq; oīum sub corona uændidit: nō deoz immortalīū tēplis: nō ædibus sacris: nō diis penatibus publicis priuatissq; ad quos pauloante ingressus hospitaliter fuerat pepcit. Prorsus ut nō tā sacrilegii ultor extitisse: q; sacrilegioz licentiã quælissee uideret. Inde ueluti rebus egregie gestis i capadociã traicit: ubi bello pari pfidia gesto captisq; p dolū & occisis finitis regib; uniuersã puiciã iperio macedoniæ adiūgit. Deinde ad abolendã iudiã famã q; insignis p cæteris tūc tps habebat. p regna mittit & opulētissimas ciuitates & phana ac tēpla q; opinionē ferret regē philippū magna pecunia locare: & muros p ciuitates & phana ac tēpla faciēda: & ut p pcones susceptores sollicitarent: q; cū i macedoniã uenissent uariis dilatiōibus frustrati uim regiæ maiestatis timētes taciti pficiscebant. Post hæc Olynthios aggredit: recepat. n. p misericordiã post ædē unius duos fratres eius: quos Philippus ex nouerca genitos ueluti pticipes regni interficere gestiebat. Ob hanc igit cãm urbē antiq; & nobile excidit: & fratres olī destinato supplicio tradit: pdaq; ingēti pariter & parricidii uoto fruit. In d q; oīa: q; agitasset aio: ei liceret: auraria i thessalia argēti metalli i thracia occupat. Et ne qd ius uel fas i uiolatū pmitteret: piraticã quoq; exercere instituit. His ita gestis forte uenit ut eū fratres duo regis thraciæ nō cōtēplatiōe iusticiæ eius: sed iuicē metuentes ne alterius uirib; accederet disceptationū suaz iudicē eligerēt. Sed Philippus more igenii sui ad iudiciū ueluti ad bellū iopinātibus fratribus istructo exercitu supuenit: regno utrūq; non iudicis more sed fraude latronis ac scelere spoliauit. Dū hæc agunt legati atheniēsiū petētes pacē ad eū uenerunt quibus auditis & ipe legatos athenas cū pacis cōditiōibus misit: ibiq; ex cōmodo utrorūq; pax facta. Ex cæteris quoq; græciæ ciuitatibus non pacis amore sed belli metu legationes uenere. Siquidem crudelente ira Thessali Boetique orant: ut professum aduersum phocenses ducem Græciæ exhibeat tanto odio phocensium ardentes: ut obliti cladium suarum perire ipsi qui non perdere

Thebanoz
iniuria

philomenes

Oenomaus

Philippigloria

Olynthiacum bellū

philippi scelera

eos præoptaret, expertamque Philippi crudelitatem pati: quæ parcere hostibus suis mallent. Contra phocensium legati adhibitis lacedæmoniis & atheniensibus bellum deprecabantur: cuius ab eo dilatione ter iam emerant. Fœdum profus miserandumque spectaculum: græciam etiam nunc & uiribus & dignitate orbis terrarum principem regum certe gentiumque semper uicticem: & multarum adhuc urbium dominam alienis excubare sedibus: aut rogantem bellum aut deprecantem in alterius ope omnem spem posuisse. Orbis terrarum uindices eo usque discordia sua ciuilibusque bellis redactos ut adulescentem ultro sordida pauloante clientelæ suæ partem & hoc potissimum facere thebanos lacedæmoniosque antea iter se imperium nunc græciæ imperantis æmulos. Philippus inter hæc uindicatione gloriæ suæ tantarum urbium fastigiū agitatur: atque utros potius dignetur: æstimat. Secreto igitur auditis utrisque legationibus his ueniam belli pollicetur iureiurando adactis responsum nemini prodituros: illis contra uenturum auxiliumque laturum. Utrosque uetat parare bellum aut metuere: sic uariato responso securis omnibus thermopylarum angustias occupat. Tunc primum phocenses se captos in fraude Philippi animaduertentes trepidi ad arma confugiunt. Sed neque spacium erat instruendi belli nec tempus ad contrahenda auxilia: & Philippus excidium minabatur: ni fieret deditio. Victi igitur necessitate pacta salute se dunt. Sed pactio eius fidei fuit: cuius antea fuerat deprecati belli promissio. Igitur cædunt passim: rapiunturque: non liberi parentibus: non coniuges maritis: non deorum simulachra templis suis relinquuntur: unum tantum miseris solatium fuit: quod cum Philippus Portione prædæ socios fraudasset: nihil rerum suarum apud inimicos uiderunt. Reuersus in regnum: ut pecora pastores nunc in hybernos nunc in æstiuos saltus traiciunt: sic ille populos & urbes. Ut illi uel replenda uel dereliquenda quæque loca uidebantur: ad libidinem suam transfert: miseranda ubique facies: & excidio similis erat. Non quidem paucor ille hostilis: nec discursus per urbem militum erat: non tumultus armorum: non bouum atque hominum rapina: sed tacitus memor & luctus: uerentibus ne ipsæ lachrymæ pro contumacia haberent. Crescit dissimulatio ipsa dolor: hoc altius dimissus quo minus profiteri licet: Nunc sepulchra maiorum: nunc ueteres penates nunc tecta: in quibus geniti erant in quibusque genuerant: considerabant. Miserantes nunc uicem suam: quæ in eam diem uixissent nunc filiorum: quæ non post eam diem nati essent: alios populos in finibus ipsis hostibus opponit: alios in extremis regni terminis statuit: quosdam bello captos in supplementis urbium diuidit. Atque ita ex multis gentibus nationibusque unum regnum populorumque constituit: Compositis ordinatisque macedoniæ rebus dardanos cæterosque finitimos fraude captos expugnat. Sed nec a proximis manus abstinet. Siquidem Arisban regem eperi uxori suæ Olympiadi arctissima cognatione uinctum pellere regno statuit: atque Alexandrum priuignum eius uxoris Olympiadis fratrem puerum honestæ pulchritudinis in macedonia nocte sororis accersit: omnique studio sollicitatum in spem regni simulato amore ad stupri consuetudinem perpulit maiora in eo oblequia habiturus sine conscientie pudore sine regni beneficio. Igitur cum xx. ad annos puenisset ereptum Arisban regnum puero admodum tradit scelestus in utroque: nam nec in eo ius cognationis seruauit: cui ademit regnum: & eum cui dedit, impudicum fecit ante quem regem.

ISTINI HISTORICI LIBER NONVS.

In græciâ Philippus cum uenisset sollicitatus paucarum ciuitatum direptione & ex præda modicam urbium quantum opes uniuersarum eent animo prospiciens: bellum toti græciæ inferre statuit. Ad cuius emolumentum egregie pertinere ratus si sibi byzantium nobile & maritimam urbem receptaculum terra marique copiis suis futurum in potestate redegisset: eadem claudere sibi portas obfidiōe cinxit. Hæc namque urbs condita primo a Pausania rege spartanorum & per .vii. annos possessa fuit: deinde uariante uictoria: nunc lacedæmoniorum: nunc atheniensium uiris habitata est: quæ incerta possessio efficit: ut nemine quasi sua auxiliis iuuante libertatem constantius tueretur. Igitur Philippus longa obsidionis mora exhaustus pecunie commercium de piratica mutuat. Captis itaque, clxx. nauibus mercium ex distractis anhelante inopia paululum recreauit. Deinde ne unius urbis oppugnatione tantus exercitus teneretur perfectus cum fortissimis multas Chersonesium urbes expugnat filium Alexandrum, x. & .viii. annos natum: ut sub militia patris tyrocini rudimenta deponeret: ad se accersit: in scythiam quoque prædandi causa perfectus more negociacium in peras belli alio bello refecturus. Erat eo tempore rex scytharum Matthæas qui cum bello istrianorum premeretur auxiliū a Philippo per apollonienses petit: in successione eum regni scythiarum adoptaturus: cum iterum istrianorum rex decedens & metu belli & auxiliorum necessitate scythas soluit itaque Matthæas remissis macedonibus renūciari Philippo iubet: neque auxiliū eius se petisse: neque adoptionem mādasse. Nam neque uindicta macedonum egeret scythas, quibus meliores foret: neque hæredem sibi icolumi filio deesse. His auditis Philippus legatos ad matthæam mittit: in peras obsidionis portionem petentes: ne inopia bellum deserere cogatur. Quod eo promptius eum facere debere quam missis a se in auxiliū eius militibus nec sumptum quod uia non modo officii præcia dederit. Matthæas iclemetiam cæli & terræ sterilitatem causatus: quæ non patrimoniis ditet scythas: sed uix alimeta exhibeat: respondit: nullas sibi opes esse: quibus tantum regem expleat: & turpius putaret pro defungi quam totum abnuere. Scythas autem uirte animi & duricia corporis non opibus ceteri. Quibus derisus Philippus soluta obsidione byzantii scythica bella aggreditur: præmissis legatis: quo securiores faceret quam nun-

Quid possit discordia aduerte

Phocentium excidium

Philippi successus

Bizantium a quo conditum

Prima alexandri militia

Ars philippi in scythico bello mouendo

cient Mathææ dum byzantium obsidet uouisse statuam Herculi: ad quã in hostio Istri ponendã se uenire placatum accessum ad religionem dei petens amicus ipse scythis uenturus. Ille si uoto fungi uelit: statuam sibi mitti iubet: non modo ut ponatur: uerum etiã ut inuiolata maneat: pollicetur. Exercitum autem fines ingredi negat se passurum: ac si inuitis scythis statuam ponat: eo digresso sublaturũ uersurumq; æs statuæ in aculeos sagittarum. His utrinq; irritatis animis prælium committit. Cũ uirtute & animo præstarent scythæ: astutia Philippi uincuntur. xx. milia puerorum ac sceminarũ capta: pecoris magna uis auri argentique nihil. Ea primum fides inopiæ scythiæ fuit. xx. milia nobilium equarum ad genus faciendum in macedoniam missa. Sed reuertenti a scythia tribali Philippo occurrunt: negant se transitum duros: nisi portionem accipiant prædæ. Hinc iurgium & mox prælium. In quo ita in femore uulneratus est Philippus: ut per corpus eius equus interficeretur. cum omnes occisum putarent: præda amissa est. Ita scythica uelut deuota spolia pene luctuosa macedonibus fuere. Vbi uero ex uulnere primum conualuit diu dissimulatum bellum atheniensibus infert: quoque causa thebani se iunxere: ne uictis metuẽtes atheniẽsibus ueluti uicinũ icediũ belli ad se transiret. Facta igitur inter duas paulo ante infestissimas ciuitates societate legationibus græciã fatigant: communem hostem putant communibus uiribus summouendum. Neq; enim cessaturum Philippum si prospere prima successerint: nisi omnem græciam domuerit. Motæ quædam ciuitates atheniensibus se iungunt: quædam autem ad Philippum belli metus traxit. Prælio commisso cum athenienses longe maiore militum numero præstarent assiduis bellis indurata uirtute macedonium uincuntur: non tamen immemores pristinæ gloriæ cecidere. Quippe aduersis uulneribus omnes loca quæ tuẽda a duobus acceperant: morientes corporibus texerunt. Hic dies uniuersæ græciæ & gloriã dominationis & uetustissimam libertatem finit. huius uictoriæ callide dissimulata læticia est. Deniq; non solita sacra Philippus illa die fecit: non conuiuio risit: non ludos inter epulas adhibuit: nõ coronas aut unguenta sumpsit: & quantum in illo fuit ita uicit ut auctorem nemo sentiret. Sed nec regẽ se græciæ sed ducem appellari iussit. Atq; ita iter tacitam læticiã & dolorem hostium temperauit: ut neq; apud suos exultasse: neq; apud uictos insultasse uideretur. Atheniensibus quos passus infestissimos fuerat: & captiuos gratis remisit: & bello consumptorum corpora sepulturæ reddidit: reliquiasq; funerum ut ad sepulchra maiorum ferrent ultro ortatus est. super hæc Alexandrum filium cum amico Antipatro: q; pacem cum his amicitiamq; iungeret: athenas misit. Thebanorum porro non solum captiuos: uerum etiam interfectorum sepulturam uendidit. Principes ciuitatis alios securi percussit: alios in exiliũ redigit: bonaq; omnium occupauit: pullos deinde per iniuriam in patriam restituit ex horum numero. ccc. exules iudices rectoresq; ciuitati dedit. Apud quos cum potentissimi quinq; rei eius ipsius criminis postularentur: quod per iniuriam se in exilium egissent: huius constantiæ fuerunt: ut omnes se auctores faterentur: meliusq; cum re. p. actum cum damnati essent: q̃ cum restituti contenderent. Mira prorsus audacia de iudicibus uitæ necisq; suæ quemadmodum possunt sententiam ferunt: continentque absolutionem: quam dare inimici possunt. & quoniam rebus nequeunt ulcisci uerbis usurpant libertatem. Compositis in græcia rebus Philippus omnium ciuitatum legatos ad formandum rerum præsentium statum euocari corinthum iubet. Ibi pacis legem uniuersæ græciæ pro meritis singularum ciuitatum statuit: consiliumque omnium ueluti unum senatum ex omnibus eligit. Soli lacedæmonii & legem & regem contempserunt: seruitutem non pacem rati: quæ non ipsis ciuitatibus conueniret: sed a uictore ferretur. Auxilia deinde singularum ciuitatum describuntur: siue adiuuandus ea manu rex oppugnante aliquo foret: seu duce illo bellum inferendum: neque enim dubiũ erat imperium per sarum his apparatibus peti. Summa auxiliorum. cc. milia peditum fuere: & equitũ. xv. milia. Extra hanc summam & macedoniæ exercitus erat: & confinis domitarum gẽtiũ barbaries. Initio ueris tres duces in asiam per sarum uiris præmittit Parmemõem. Amyntam: & Attalum: cuius sororem nuper expulsa Alexandri matre Olympiade propter stupri suspicionem in matrimonium acceperat. Interea dum auxilia a græcia coeunt: nuptias cleopatræ filiæ Alexandri: quem regem Epiri fecerat: celebrat. Dies erat pro magnitudine duorum regum & collocantis filiam & uxorem ducentis apparatibus insignis. Sed nec ludorum magnificentia deerat: ad quorum spectaculum Philippus cunã sine custodibus medius inter duos Alexandros filiũ generumq; concederet. Pausanias nobilis ex macedonibus nemini suspectus adolescens occupatũ angustis Philippũ in tráitu obtruncat: diẽq; læticiæ destinatũ foedũ luctu funeris facit. Hic Pausanias primis pubertatis annis stuprum p̃ iniuriam passus ab Attalo fuerat: cuius indignitati hæc etiam foeditas accesserat. Nam perductum in cõuiuio solutũq; mero Attalus non suæ tantũ uerum & couiuarum libidini uelut scortum uile subiicerat: ludibriũq; oĩum inter coæquales reddiderat. Hãc rẽ ægre ferens Pausanias querelã Philippo sæpe detulerat. Cũ uariis frustrationibus nõ sine risu deferret: & honoratum insuper ducatu aduersariũ cernebat: iram in ipsum Philippum uertit: ultionẽq; quam aduersario nõ poterat: ab iniquo iudice exegit. Creditum est etiam immisum ab Olympiade matre Alexandri fuisse: nec ipsum Alexandrum ignarum paternæ cædis extitisse: q̃ppe nõ minus Olympiadẽ repudiũ & prælatam sibi Cleopatram q̃ stuprum Pausaniã doluisse. Alexandrũ quoq; regni æmulum fratrem ex nouerca susceptum tinuisse: eoq;

Scythæ a philippo uincuntur

Athenienses a philippo uincuntur

Seuitia philippi in thebanos

Attalus philippi regis bellicum apparatum Olympias expulsa stupri suspitione

Pausanias philippum obtruncat

actum ut in conuiuio antea primum cum Attalo mox cum ipso patre iurgaret: Adeo ut etiam stricto gladio eum Philippus confectatus sit: ægreque a filii cæde amicorum precibus exoratus. Quamobrem Alexander ad auunculum se in Epirum cum matre: inde ad reges illiriorum contulerat: uixque reuocanti mitigatus est patri: precibusque cognatorum ægre redire compulsus. Olympias quoque fratrem suum Alexandrum Epiri regem in bellum subornabat: peruicissetque ni filiae nuptiis pater generum occupasset. His æmulis irarum utriusque Pausaniam de impunitate stupri sui querentem ad tantum facinus impulisse credunt. Olympias certe fugienti percussori equos quoque præparatos habuit. Ipsa deinde audita regis nece cum titulo officii ad exequias eadem nocte cucurrisset: in cruce pendentis Pausaniae capiti eadem nocte qua uenit: coronam auream imponit: quod nemo alius audire nisi hæc superstitiæ Philippi filio potuisset. Paucos deinde post dies refixum corpus interfectoris super reliquias cremauit: & tumulum ei eodem fecit in loco: parentarique eidem quot annis incussa populo superstitione curauit. Post hæc Cleopatram: a qua pulsa Philippi matrimonio fuerat: in gremio eius prius filia interfecta finire uitam suspendio coegit: spectaculoque pendentis ultionis potita est: ad quam per parricidium festinauerat. Non minus gladium illum: quo rax percussus est: Apollini sub nomine myrtalis consecrauit. Hoc enim nomen ante Olympiadis paruulæ fuit quæ omnia ita palam facta sunt: ut timuisse uideatur: ne facinus ab ea commissum non probaret. Decessit Philippus. xl. & vii. annorum cum annis. xxv. regnasset: genuit ex Larissæ saltatrice filium Arideum qui post Alexandrum regnauit. habuit & multos alios filios ex uariis matrimoniis regio more susceptos: qui partim fato partim ferro perire: Fuit rex armorumque conuiuio et apparatus studiofior: cui maxime opes erant instrumenta bellorum diuitiarum quaestuque custodia solertior. Itaque inter quotidianas rapinas semper inops erat misericordia in eo & perfidia pari iure dilectæ. Nulla apud eum turpis ratio uincendi: blandus pariter & insidiosus alloquio qui plura promitteret: quam præstaret. In seria & iocos artifex: amicitias utilitate non fide colebat: Gratiam fingere in odio: instruere iter concordantes odia: apud utrumque gratiam querere solentis illi consuetudo. Inter hæc eloquentia & insignis oratio acuminis & solertia plena: ut nec ornatui facilitas nec facilitati inuentionum deesset ornatus. Huic Alexander successit & uirtute & uiciis patre maior. Itaque uincendi ratio utriusque diuersa hic apta uisille artibus bella tractabat. deceptis ille gaudere hostibus: hic palam fulis. Prudentior ille consilio: hic animo magnificentior: iram pater dissimulare plerumque & uincere: hic ubi exarsisset: nec dilatio ultionis nec modus erat. Vini nimis uterque auidus: sed ebrietatis diuersa uitia patri mos erat: & de conuiuio in hostem procurrere: manum conferere: periculis se temere offerre. Alexander non in hostem: sed in suos saeuiebat quamobrem Philippum saepe uulneratum praelia remittere: hic amicorum interfectore conuiuio frequenter excessit. Regnare ille cum amicis uolebat: hic in amicos regna exercebat. Amari pater malle: hic metui: litterarum cultus utriusque similis. Solertiae pater maioris: hic fidei: uerbis atque oratione Philippus: hic rebus moderatior: parcendi uictis filio animus & promptior & honestior: frugalitati pater: luxuriae filius magis deditus erat: quibus artibus orbis imperii fundamenta pater fecit: operis totius gloriam filius consumauit.

ISTINI HISTORICI LIBER. X.

Rtaxerxi regi persarum ex pellicibus. cxv. filii fuere: sed tres tantum iusto matrimonio suscepti: Darius: Ariarates, & Occhus. Ex his Darius contra morem persarum: apud quos rex nisi morte mutatur: per indulgentiam pater regem uiuus fecit: nihil sibi ablatum existimans: quod in filium contulisset: sinceriusque gaudium ex procreatione captus: si insignia maiestatis suae uiuus in filio conspexisset. Sed Darius post noua paternae pietatis exempla interficiendi patris consilium cepit. Sceleratus fuisset: si solus parricidium cogitasset: tanto sceleratior quanto in societate facinoris assumptos. I. fratres fecit parricidas. Ostendi prius genus: ubi in tanto populo non solum sociari: ueque et filii parricidium potuit: ut ex. I. liberis nemo iuuetus sit: quem aut paterna maiestas aut ueneratio senis: aut indulgentia patris a tanta imanitate reuocaret. Adeo ne uile paternum nomen apud tot numero filios fuit: ut quoque presidio tutus et aduersus hostes esse debuerat: eorum insidiis circumuetus tutior ab hostibus quam a filiis fuerit. Cuius parricidii sceleratior ipso parricidio fuit. Occiso quippe Cyro fraterno bello: cuius metio supra habita est. Astasia pellicem eius rex Artaxerxes in matrimonium repererat. Hanc partem cedere sibi sicuti regnum Darius postulauerat: quod per indulgentiam suam in liberos primo factum se dixerat: mox poenitentia ductus ut honeste negaret: quod temere promiserat: solus eam sacerdotio precepit: quod perpetua illi ab omnibus uiris pudicitia imperabatur. Hic exacerbatus iuuenis in iurgia primo prius erupit mox facta cum fratribus coniuratione dum prius insidias parat: dephesus cum sociis poenas parricidii diis paternae maiestatis ultoribus dedit: coniuges quoque omnium cum liberis: ne quod uestigium tanti sceleris extaret: interfectae sunt. Post hæc Artaxerxes morbo ex dolore contracto decedit. Rex qui pater felicior. Hereditas regni occho tradita: quod timens parum coniurationem regiam cognatorum cæde & strage principum replet: nulla non sanguinis non ætatis misericordia promouit. s. ne inoportunior fratribus parricidiis haberet. Atque ita ueluti purificato regno bellum armeniis infert. In eo cum aduersus prouocatum hostium Codomanus

Argumenta cædis ab olympiade in philippum meditate

Myrtalis olim olympias dicta

Eloquentia in philippo

Comparatio philippi & alexandri

Att. filiorum numerum artaxerxis

Plutarchus Aspasia uocat non astasia & Artaxerxes non artaxerxem

Darii interitus

quidam omnium favore processisset: hoste caeso uictoriam suis pariter & prope amissam gloriam restituit. Ob haec decora idem Codomanus praeficitur Armeniis. Interiecto deinde tempore post mortem Occhi regis ob memoria pristinae uirtutis rex a populo constituit. Darii nomine ne quod regiae maiestati deesset honoratus bellumque cum Alexandro magno diu uariante fortuna magna uirtute gessit. Postremo uictus ab Alexandro & a cognatis occisus uitam pariter cum persarum regno finiuit.

IUSTINI HISTORICI LIBER. XI.

Motus qui post philippi mortem sunt secuti

Uiscitur alexander caedem patris

Demosthenis auctoritas

Art. Eleade uerba ad alexandrum

N exercitu Philippi sicuti uariae gentes erant: ita eo occiso diuersi motus animorum fuerunt. Alii quippe iniusta seruitute oppressi ad spem se libertatis erigebant. Alii taedio longinquae militiae remissam sibi expeditionem gaudebant: nonnulli facem nuptis filiae accensam rogo patris subditam dolebant. Amicos quoque tam subdita mutatione rerum haud mediocri metu ceperat, reputantes nunc prouocatam Asiam: nunc Europam nondum perdomitam: nunc Illirios & thracas & dardanos caeterasque barbaras gentes fidei dubiae & mentis infidae: qui omnes populi si pariter deficiant resisti nullo modo posse. His rebus uelut medela quaedam interuentus Alexandri fuit: qui pro concione ita uulgus omne consolatus hortatusque pro tempore est: ut & metum timetibus demeretur: & in spem sui omnes impelleret. Erat hic annos, xx. natus. in qua aetate ita moderate de se multa pollicitus est: ut appareret plura eum expimentis reservare. Macedonibus immunitatem cunctaque regem praeter militiae uacationem dedit. quo facto tantum sibi fauorem omnium conciliauit: ut corpus hominis non uirtutem regis mutasse se dicerent. Prima illi cura paternae exequiae fuit. In quibus ante omnia caedis confocios ad tumultum patris occidi iussit: soli Alexandro lyncistae fratri pepercit: seruans in eo auspiciu dignitatis suae nam regem eum primus salutauerat. aemulum quoque imperii Caranum fratrem ex nouerca susceptum interfici curauit: Inter initia multas gentes rebellantes compescuit: orientes nonnullas seditiones extinxit: quibus rebus erectus tacito gradu in graeciam contendit: ubi exemplo patris Corinthum euocatis ciuitatibus dux in locum eius substituit. Inchoatum deinde a patre persicum bellum aggreditur: in cuius apparatu occupato nunciatur Athenienses Thebanos & Lacedaemonios ab eo ad persas defecisse: auctoremque eius defectiois magno auri pondere a persis corruptum Demosthenem oratorem extitisse: qui macedonum delatas omnes cum rege copias a tribalis affirmauerit: producto in concionem auctore qui in eo praelio: in quo rex ceciderat: se quoque uulneratum diceret. Qua opinione mutatos omnium ferme ciuitatum animos esse praesidia Macedonum obsideri: quibus motibus occursum tanta celeritate instructo paratoque exercitu graeciam oppressit: ut quem uenire non senserant: uidere se uix crederent: In transitu hortatus Thessalos fuerat beneficiorumque Philippi patris maternaeque suae cum his ab aacidarum gente necessitudinis admonuerat: cupide haec thessalis audientibus exemplo patris dux uniuersae gentis creatus erat: & uectigalia omnia redditusque suos ei tradiderant: Sed Athenienses sicuti primi defecerunt: ita primi poenitere coeperunt: contemptum hostis in admiratione conuertentes: pueritiamque Alexandri spretam antea supra uirtutem uetere ducum extollentes: Missis itaque legatis bellum deprecantur: quibus auditis & grauius increpatis Alexander bellum remisit. Inde thebas exercitum conuertit: eadem indulgentia usus si poenitentiam inuenisset. Sed Thebani armis non precibus nec deprecatione usi sunt. Itaque uicti grauissima quaeque supplicia miserimae captiuitatis experti sunt. Cum in consilio de excidio urbis deliberaretur Phocenses & Plataenses & Thespienses & Orchomenii Alexandri socii uictoriaeque participes excidium urbium suarum crudelitatemque thebanorum referebant: studia in persas non praesentia tantum uerum etiam & uetera aduersus graeciae libertatem increpantes. Quam obrem odium eos omnium populorum esse: quod uel ex eo manifestari: quod iureiurando se omnes abstrinxerit ut uictis persis Thebas diruerent: adiiciunt & scelestae priorum fabulas: quibus omnes scenas repleuerant: ut non praesenti tantum perfidia: uerum & uetere infamia inuili forent. Tunc Eleadas unus ex captiuis data potestate dicendi non a rege se de fecisse: quem interfectum audierint: sed a regis haeredibus: quicquid in eo sit admissum credulitatis non perfidiae culpam esse: cuius tamen iam magna se supplicia pependisse. Deleta iuuentute nunc senum foeminarumque sicuti infirmum: ita innoxium restare uulgus: ipsumque stupris contumeliosisque ita uexatum esse: ut nihil amarius unquam sint passi: nec iam pro ciuibus se: qui tam pauci remanserint orare: sed pro innoxio patriae solo & pro urbe: quae non uiros tantum ueget etiam deos genuerit. Priuata etiam regem superstitione deprecatur: geniti apud ipsos Herculis: unde originem gens aacidarum trahat. Actaque Thebis a parte eius Philippo pueritia rogat: urbi parcat: quae maior res eius partem apud se genitos deos adoret: partem educatos summae maiestatis reges uiderit. Sed poterior fuit ira quam praesens. Itaque urbs diruit: agri inter uictores diuidunt: captiui sub corona uandunt: quorum praesentium non ex ementium comendo: sed ex inimicorum odio extedit: miseranda res Atheniensibus uisa. Itaque portas refugis profugorum contra interdictum regis aperuere quam rem ita grauius tulit Alexander: ut secunda legatione denuo bellum deprecantibus ita demum remisit: ut oratores & duces quoque fiducia toties rebellent: sibi dedant: paratimque atheniensibus ne cogant subire bellum: eo res deducta est: ut retentis oratoribus. duces ex in exilium

rentur: qui ex continenti ad Darium profecti non mediocriter momentum persarum uiribus accessere. Proficiscens ad persicum bellum omnes nouercae suae cognatos: quos Philippus in excelsiore dignitatis locum prouehens imperiis praefecerat: interficit: sed nec suis: qui apti regno uidebant: pepercit: ne qua materia seditionis per se agente in macedonia remaneret: & reges stipendiarios conspectioris ingenii ad comilitium secum trahit: seniores ad tutelam regni relinquit: adunato deinde exercitu naues onerat: unde conspecta asia incredibili ardore mentis accensus duodecim aras deorum in belli uota statuit. Patrimonium omne suum: quod in macedonia europaque habebat amicis diuidit: sibi asia sufficere praefatus: Priusquam nulla naus littore cederet: hostias caedit: petens uictoriam bello: quo totiens a persis peritae gratiae ultor relictus sit: quibus longa iam satis & matura imperia contigisse: quorumque tempus esse uices excipere melius acturos. Sed neque exercitus eius alia quam regis animorum presumptio fuit. Quippe obliuio omnes coniugium liberorumque & longinqua a domo militiae persicum auxilium & totius orientis opes iam quasi suam praedam ducebant: nec belli periculis sed diuitiarum meminerant. Cum delati in continentem essent: primus alexander iaculum uelut in hostilem terram iecit: armatusque de naui tripudianti similis prosiluit: atque ita hostias caedit: precatus ne se regem illae terrae inuitae accipiant. In illo quoque ad tumulos eorum: qui troiano bello ceciderant: parentauit. Inde hostem petens milites a populatione asiae prohibuit: parcendum suis rebus praefatus: nec perdeda ea quae possessuri uenerant. In exercitum eius fuere peditum, xxxii: milia: equitum quattuor milia quingenti naues centum, lxxxii. hac tam parua manu uniuersum terrarum orbem utrum sit admirabilius uicerit: an aggredi ausus fuerit incertum est: cum ad tam periculosum bellum exercitum legerit non iuuenes robustos nec primo flore aetatis: sed ueteranos pluresque etiam emeritae militiae: qui cum patre patruisque militauerant: elegit: ut non tam milites quam magistrum militiae electos putares. Ordines quoque nemo nisi sexagenarius duxit: ut si principia castrorum cerneret: senatum te alicuius praescae reipublicae uidere diceret. Itaque nemo in plio fugam sed uictoriam cogitauit: nec in pedibus cuiquam spes sed in lacertis fuit. Contra rex persarum Darius fiducia uirum nil astu agere affirmans suis occulta consilia uictoriae furtiue conuenire: nec hostem regni finibus arcere: sed intimum regnum accipere: gloriosius ratus repellere bellum: quam non admittere. Prima igitur congressio in campis Adrastris fuit. In acie persarum sexcenta milia militum fuere: quae non minus arte alexandri quam uirtute macedonum superata terga uerterunt. Magna itaque caedes persarum fuit. De exercitu alexandri nouem pedites: centum, xx. equites cecidere: quos rex impense ad caeterorum solatia humatos statuis equestribus donauit: cognatisque eorum immunitates dedit. Post uictoriam maior pars asiae ad eum defecit: gessit & plura bella cum praefectis Darii: quos iam non tam armis quam terrore nominis sui uicit. Dum haec agunt: interim inditio captiui ad eum fertur: insidias ei ab alexandro lyncistarum genero Antipatris qui praepositus macedoniae erat: parari: ob quam causam timens ne quis interfectio eo in macedonia motus oriretur: in uinculis eum habuit. Post haec gordium urbem petit: quae posita est iter phrygiam maiorem & minorem: cuius urbis potiunda non tam propter praedam cupido eum cepit: sed quod audierat in ea urbe in templo iouis iugum plaustrum gordii positum: Cuius nexum si quis soluisset: eum tota asia regnaturum antiqua oracula cecinisse: huius rei causa & origo illa fuit. Gordius cum in his regionibus bobus conductis araret: aues eum omnis generis circum uolare coeperunt. Profectus ad consulendos augures uicinae urbis obuiam in porta habuit uirginem eximia pulchritudinis: percunctatusque eam quem potissimum augurem consulere. Illa audita causa consulendi gnara artis ex disciplina parentum regnum ei portendi respondit: polliceturque se & matrimonii & spei sociam: tam pulchra conditio prima regni felicitas uidebatur: post nuptias inter phrygas orta seditio est: consulentibus de fine discordiarum oracula responderunt rege discordiis opus esse: iterato quaerentibus de persona regis: iubentur eum regem obseruare. quem reuersi primum in templum iouis euntem plaustro repperissent: obuius illis Gordius fuit: statimque eum regem consalutant: Ille plaustrum: quo uehenti regnum delatum fuerat: in templo iouis positum maiestati consecrauit regiae. Post hunc filius Mida regnauit: qui ab Orphea sacrorum solemnibus initiatus phrygiam religionibus impleuit: quibus tutoir omni uita quam armis fuit. Igitur alexander capta urbe cum in templum iouis uenisset: iugum plaustrum requisitum: quo exhibito cum capita loramentorum intra nodos abscondita reperire non posset: uiolentius oraculo usus gladio loramenta caedit. Atque ita resolutis nexibus latentia in nodis capita inuenit hoc illi agenti nunciatur Darii cum ingenti exercitu aduentare. itaque timens angustias magna celeritate Taurum transcendit. In qua festinatione quingenta stadia cursus fecit: cum tarsum uenisset captus cydni fluminis amoenitate per mediam urbem influentis proiectis armis plenus pulueris ac sudoris in praefrigida nudum undam se proiecit. Tum repente tantus nervos eius occupauit rigor: ut interclusa uoce non spes modo remedii: sed nec dilatio periculi iterueniret. Unus erat ex medicis nomine philippus qui solus remedium polliceret. sed & ipsum Parmenionis pridie a cappadocia missae epistolae suspectum faciebant qui ignarus infirmitatis alexandri scripserat a philippo medico ut caueret. nam corruptum illum a Dario ingenti pecunia esse: tutius tamen ratus dubiae se fidei medici credere quam indubitato morbo perire. Accepto igitur poculo epistolam medico tradidit: atque ita iter bibendum oculos in uultum legentis intendit. Ut securum conspexit: laetior factus est sanitate: quarta die recepit. Igitur darius cum, ccc. milibus peditum & centum milibus equitum in aciem

Atf. alex.
uota

Alexandri
copiae

Principia
quid sint

Vide ne
Adramiti-
nis sit legē-
dum

Gordii
plaustrum

Gordius
Mida

Tarsus
Cydnus

Atf. salu-
bre Alex:
consilium

procedit. Mouebat hæc multitudo hostium respectu paucitatis suæ Alexandrum: sed interdum reputabat: quantas res cum ista paucitate gessisset: quantoque populos fudisset. Itaque cum spes metum uinceret periculosius differre bellum ratus: ne desperatio suis cresceret circumuectus suos singulas gentes diuersa oratione alloquitur. Illyrios & Thracas operum ac diuitiarum ostentatione graecos ueterum bellorum memoria æternique cum persis odii accendebant. Macedones autem nunc europæ uictæ admonet: nunc asiæ expetitæ. nec inuentas illis toto orbe pares uires gloriatur. Cæterum & laborum finem hunc & gloriæ cumulū fore: atque inter hæc identidem consistere acie iubet: ut hac mora consuescat oculis turba hostium sustinere: nec Darii segnis opera in ordinanda acie fuit. Quippe omissis ducum officiis ipse omnia circumire: singulos hortari: ueteris gloriæ persæque imperiique perpetuæ a diis immortalibus datæ possessionis admonere. Post hæc prælium ingentibus animis committit. In eo uterque rex uulnerat tam diu certamen anceps fuit: quoad fugeret Darius. Exinde cædes persæque secuta est. Cæsa sunt peditem unum & sexaginta milia: equitum decem milia: capta quadraginta milia. Ex macedonibus cecidere pedestres. cxxx. equites. c. l. in castris persæque multum auri cæterarumque operum inuentum. Inter captiuos castroque mater & uxor eademque soror & filia duæ Darii fuere: ad quas uiscendas hortandasque cum alexander uenisset conspectis armatis inuicem se complexæ uelut statim morituræ comploratione ediderunt. Prouolutæ deinde genibus Alexandri non mortem: sed ut Darii corpus sepeliant: dilatione mortis deprecantur. Motus tanta mulierum pietate Alexander & Darium uiuere dixit: & timetibus mortis metum dimisit: easque haberi & saluari ut reginas precepit: filias quoque non sordidius dignitate patris spare matrimonium iussit. Post hæc opes Darii diuitiarumque apparatus contemplatus admiratione tantarum rege capitur. Tunc premium luxuriosa conuiuia & magnificentiam epulæ sectari: tunc Bersanien captiuam diligere propter formæ pulchritudinem cepit. Aqua postea susceptum puerum Hercule uocauit: memor tamen adhuc Darium uiuere. Parmenionem ad occupandam persicam classem: aliosque amicos ad recipiendas asiæ ciuitates misit: quæ statim audita fama uictoriæ ipsius Darii præfectis cum auri magno pondere tradentibus se in potestate uictorum uenerunt. Tunc in syriam proficiscitur: ubi obuios cum insulis multos regis orientis habuit. Ex his pro meritis singulorum alios in societatem recepit: alios regnum ademit: suffectis in loca eorum nouis regibus. Insigni præter cæteros fuit Abartomius rex ab Alexandro sidoniæ constitutus: quem Alexander cum operam oblocare ad puteos exhauriendos hortosque irrigandos solitus esset: misere uitam exhibentem regem fecerat: sprete nobilibus ne generis id non dantis beneficium putarent. Tyrionum ciuitas cum coronam auream magni ponderis per legatos in titulum gratulationis Alexandro misisset: grate munere accepto tyrum se ire uelle ad uota Herculi reddenda dixit: cum legati rectius id eum in tyro uetere & antiquiore templo facturum dicerent: inde deprecantes eius introitum ita exarsit: ut urbi excidium minaretur. Confestimque exercitu insulæ applicato non minus animosis tyriis fiducia carthaginensium bello excipitur. Augebat enim tyriis animos Didoniis exemplum: quæ carthagine condita tertiam partem orbis quaesisset: turpe ducentes si foeminis suis plus animi fuisset in imperio quaerendo quam sibi in tuenda libertate: Amota igitur imbelli ætate carthagine & accersitis mox auxiliis non magno post tempore proditionem capiuntur. Inde Rhodum Alexander ægyptum ciliciamque sine certamine recepit. Ad louem deinde Ammonem pergit consulturus & de euentu futurorum: & de origine sua. Namque mater eius Olympias confessa uiro suo Philippo fuerat: Alexandrum non ex eo se sed ex serpente ingentis magnitudinis concepit se. Denique Philippus ultimo prope uitæ suæ tempore filium suum non esse palam prædicauerat: qua ex causa Olympiada uelut stupri comperta repudio dimiserat. Igitur Alexander cupiens originem diuinitatis acquirere simul & matrem infamia liberate per præmissos subornat antistites quod sibi responderi uelit. Ingredientem templum statim antistites ut Ammonis filium salutant. Ille lætus dei adoptione hoc se patre censerit iubet. Rogat deinde an omnes interfectores patris sui sit ultus: respondent patrem eius nec posse interfici nec mori: regis Philippi peractam plene ultionem esse. Tertiam interrogationem posceti uictoria omnium bellorum possessionemque terrarum dari respondent: comitibus quoque suis responsum: ut Alexandrum pro deo non pro rege colerent. Hinc illi aucta insolentia mirisque animo increuit tumor exoptata comitate quam & grecorum litteris & Macedonum institutis didicerat. Reuersus ab Ammone alexandriam condidit: & coloniam Macedonum caput esse ægypti iubet. Darius cum Babyloniam profugisset: per epistolas alexandrum deprecatur redimendarum sibi captiuarum potestatem faciat. inque eam rem magnam pecuniam pollicetur. Sed alexander in precium captiuarum regnum omne non pecuniam petit. Interiecto tempore alia epistola Darii alexandro reddunt: quibus filia matrimonium & regni portio effertur. Sed alexander sua sibi dari rescripsit: iussitque supplicem uenire: & regni arbitria uictori permittere. Tum spe pacis amissa bellum Darius reparat: quadringentis milibus peditem & centum milibus equitum obuiam uadit alexandro. In itinere nunciatur uxorem eius ex collisione abiecti partus decessisse: eiusque mortem illachrymatum alexandrum exequiasque benigne prosecutum: idque eum non amoris sed humanitatis causa fecisse. Nam semel eam tantum alexandro uisam esse: cum matrem paruulamque filias eius frequenter consolaretur. Tunc Darius se ratus uere uictum cum post tot prælia & beneficiis ab hoste superaretur: gratumque sibi esse si uincere nequeat. quia tali potissimum uinceretur. Scribit itaque & tertias epistolas & gratias agit: quod nihil in suos hostile fecerit. Offert deinde maio-

Att. acre
prælium

Regnoque
ordinatio

Alexander
ad ammonem
Iouem proficiscitur

Alexandriæ
conditio

rem partem regni usque ad flumē eufratem: & alteram filiam uxorem: pro reliquis captiuis triginta milia talentorum: ad hoc Alexander gratiarum actionē ab hoste superuacaneam esse respondit: nec a se quicquā factum in hostis adulatione: nec quod in dubios belli exitus aut in leges pacis sibi lenocinia quærerent sed animi magnitudine: qua didicerit aduersus uires hostiū non aduersus calamitates cōtendere. Polliceturque se pręstaturum ea Dario si secundus sibi non par haberi uelit. Cęterę neque mundum posse duobus solibus regi: neque orbem summa duo regna: saluo statu terrarū habere: proinde aut deditio- nem eadē die aut in posteram aciem parat: & nec polliceatur sibi aliā quę sit expertus uictoria: Postera die aciem producunt: cum repente ante pręlium confectū curis Alexandrū somnus arripuit. Cū ad pugnam solus rex deesset a Parmenione ægre exercitatus: quęrentibus somni causa oībus inter pericula cum etiam in ocio semper parcior fuerit: magno se metu liberatū ait: somnūque sibi a repentina securitate datum: quod licet cum oībus Darii copiis cōfligere ueritum se longam belli morā: si persę exercitum diuidissent: ante pręlium utraq; acies hostibus spectaculo fuit: Macedones multitudinē hominum corporum magnitudinem armorūque pulchritudinem mirabantur: persę autē a tam paucis uicta suorum tot milia stupebant. Sed nec duces circūire suos singulos cessabant Darius uix denis armatis singulos hostes: si diuisio fieret euenire dicebat. Alexander macedonas: monebat: ne multitudine hostium: ne corporis magnitudine uel coloris nouitate mouerētur: tantum meminisse iubet. nam iisdem se tertio pugnare: nec meliores factos putarent fuga: cum in aciem secum tam tristē memoriā cędium suarum & tantum sanguinis de duobus pręliis fusi ferrent. Et quemadmodū Dario maiore turbam hominum esse sic uiriū sibi. Hortatur spernant illam aciem auro & argento fulgente: in qua plus prędę quę periculi sit cū uictoria non ornamentorum decore sed ferri uirtute quęrat. Post hęc pręlium committitur: Macedones in ferrum cum contemptu totiens a se uicti hostis ruebāt: cōtra persę mori quam uinci pręoptabant. Raro etiam ullo pręlio tantum sanguinis fusum est. Darius cum uinci socios uideret: uoluit mori & ipse: sed a proximis fugere compulsus est. Suadentibus deinde quibusdam ut pons Cydni fluminis ad iter hostium impediendum includeret non ita saluti suę uelle cōsultum ait: ut tot milia sociorum hostibus obiciat: debere & aliis fugę uia patere: quę patuerit sibi. Alexander autē periculossima quęque aggrediebatur: & ubi confertissimos hostes acerrime pugnare cōspexisset: eo se semper ingerebant: periculaque sua esse non militum uolebat. Hoc pręlio Asię imperiū rapuit: quinto post acceptū regnū anno: cuius felicitas tanta fuit: ut post hoc nemo rebellare etiā ausus sit: patienterque Persę post imperium tot annorum iugū seruitutis acceperint. Donatis rectisque militibus. xxxiiii. cōtinuis diebus prędā recognoscit. In urbe deinde clausa. xi. milia talentorum inuenit. Expugnat & Persepolim caput persici regni urbē multis annis illustrē: refertaque orbis terrarum spoliis. quę interitu eius primū appuerūt. Inter hęc octingenti admodū gręci occurrūt Alexandro: quę pœnā captiuitatis truncata parte corporum tulerant: rogantes ut sicuti gręciā se quoque ab hostis crudelitate uindicaret. Data potestate redeundi agros: recipere maluerūt: ne nō tam gaudiū parentibus quę detestandū sui cōspectū reportarēt. Interea Darius in gratiam uictoris a cognatis suis aureis compedibus cathenisque in uico spartanorum Tanea uincit. Credo ita diis immortalibus uindicantibus: ut in terra eorumque successuri imperio erāt: persę regnū finiret. Alexander quoque citato cursu postera die superuenit. Ibi cognouit Dariū clauso uehiculo per noctē exportatū iussu itaque exercitu subsequē cū septē milibus equū fugiētē issequē. in itinere multa & periculosa pericula fecit. Emēsus deinde multa milia passuum cū nullū Darii indicium repperisset respirandi equis data potestate: unus ex militibus dum ad fontē proximū pergit in uehiculo Dariū multis quę uulneribus cōfossū sed spirantē adhuc inuenit quę applicito captiuo cū ciuē ex uoce cognouisset: id saltē presentis fortunę solatiū se habere dixit: quę apud intellectum locuturus esse: nec incassum postremas uoces emissurus. Proferri hęc Alexandro iubet se nullis in eum meritorum officiis maximorumque illi debitorē mori: quę in matre liberisque suis regiō eius nū hostilē animū expertus: feliciusque hostem quę cognatos sortitus sit. Quippe & matri ac liberis suis ab eodē hostem uitā datā: uibi a cognatis ereptā: quibus & uitā & regna dedit. Quāobrem gratiā illi eā futurā: quā ipse uictor uolet. Alexandro referre se: quā solā moriēs potest gratiā pericari superę & inferū numina & regales deos: ut illi terrarum oīum uictori cōtingat imperiū: pro se iustā magis quę grauē sepulturę ueniā orare. Quod ad ultionē pertinet iā nō suā sed exēpli cōmunēque oīum regū esse causam: quā negligere illi & indecorum esse & periculosum: quippe cū in altero iustitię eius: in altero et utilitatis cā uerset: in quā re unicū pignus fidei regię dextrā se ferendā Alexandro dare. Post hęc porrecta manu expirauit. Quę ubi Alexandro nūciata sunt: uiso corde defuncti tam indignam illo fastigio mortem lachrymis profecutus est: corpusque regio more sepeliri: & reliquias eius maiorum tumulis inferri iussit.

Atq; magnificū alex. re sponsis

Atq; Darii charitatē in suos

Verba Darii extrema ad Alex.

IVSTINI HISTORICI LIBER. XII:

Lexander in persequendo Dario amissos milites magnis sumptibus impensis extulit reliquias expeditionis eius sociis. xv. milia talentorum diuisit. Equorum maior pars aestu amissa in utilibusque etiam quę superfuerant facti pecunia omnis. ciiii. milia talentorum ex uictoria nup con-

Pecuniam bello quaesita.

a

c

Alexander
epirotā

A quibus
Brundisiū
conditum

Alexandri
epirotā in-
teritus

Successus
bellorum
alex.

Thalestris
Minothea
Amazonū
regina

Att. alex. i.
stitutum

Epigoni
Vnde par-
thorū reges
originē ha-
buerint

gesta: eiq; parmenio præficitur. Dum hæc aguntur epistolæ antipatris a macedonia redduntur: quibus bellum Agidis regis spartanorū in græcia: Alexandri regis epirotæ in Italia: bellum Sophyrionis præfecti eius in scythia continebant: quibus uarie affectus plus tamē letitiæ cognitis moribus duorū æmulorū regū quæ doloris amissi cū Sophyrione exercitus suscepit. Nāq; post præfectionē Alexandri græcia ferme omnis in occasione recuperandæ libertatis ad arma cōcurrerat auctoritatē lacedæmoniorū secuta: quæ Philippi Alexandriq; pacē soli spreuerant: & leges respuerant. Dux huius belli Agis rex lacedæmoniorū fuerat: quæ motū Antipater contractis militibus in ipso ortu oppressit: magna tamē utrinq; cedes fuit. Agis rex cū suos terga dantes uideret dimissis satellitibus: ut Alexandro si felicitate nō uirtute inferior uideret: tantas strages hostiū edidit. ut agmina interdū fugaret. Ad extremū & si a multitudine uictus: gloria tamen omnes uicit. Porro Alexander rex epirotæ in Italiam a tarentinis auxilia aduersus brutios deprecantibus sollicitatus ita cupide profectus fuerat: ut in diuisione orbis terrarum Alexandro Olympiadis sororis suæ filio oriens & sibi occidens sorte contigisset: nō minorē regni materiā in Italia africa siciliāq; quæ ille in asia & in persis habiturus. Huc accedebat ut sicut Alexandro magno delphica oracula insidias in macedonia: ita huic responsum dodonæi Iouis orbē pondosā amnēq; acherulium prædixerant: quæ utraq; cū in epiro essent: ignarus eadem & in Italia esse ad declinandā fatorū pericula peregrinam militiā cupidius elegerat. Igitur cū in Italia uenisset: primū illi bellū cū apulis fuit: quoq; cognito urbis fato breui post tempore pacē & amicitiam cū rege eorū fecit. Erat nāq; tunc temporis urbis apulis brundisiū: quam ætoli secuti fama rerū in troia gestarū clarissimū ac nobilissimū duce Diomedem condiderant: sed pulsī ab apulis cōsules oracula responsum acceperāt: locū quæ reperissent perpetuo possessuros. Hac igitur ex cā p̄ legatos sub belli cōminatiōe restitui sibi ab apulis urbem postulauerant. sed ubi apulis oraculū innotuit interfectos legatos in urbe sepeliunt perpetuo ibi sedē habitos: atq; ita defuncti respōlo diu urbē possederūt. Quod cū factū cognouisset Alexander epirotæ antiquitatis fata ueneratus bello apulorum abstinuit. Gessit & cum brutiis lucanisq; bellum: multasq; urbes cœpit. tum & cū metapontinis & rutulis & romanis foedus amicitiamq; fecit sed brutiis lucanisq; cū auxilia a finitimis contraxissent: acrius bellū repetiuere. Ibi rex iuxta urbē pondosiam & flumen acheronta non prius fatalis loci cognitio noīe quæ occideret: interficī: moriensq; non in patria fuisse sibi periculosam mortē: propter quam patriam fugerat: intellexit corpus eius tyrii publice redemptū sepulturæ tradiderunt. Dum hæc agunt in Italia Sophyrion quoq; præfectus ponti ab Alexandro magno relictus ociosum se ratus si nihil ipse gessisset adunato. xxx. miliū militū exercitu scythias bellū intulit. Cæsus cū omnibus copiis poenas temere illati belli genti innoxia luit. Hæc cū nūciata in parthiam Alexandro essent: simulato mœrore propter Alexandri cognitionē exercitui suo tri duo luctum indixit. Oībus deinde uelut Darii morte perpetrato bello reditū in patriam expectantibus cōiuges & liberos suos animo iam quodāmodo complectentibus ad concionem exercitū uocat. Ibi nihil actū tot egregiis præliis ait: si incolumis orientalis barbaries relinquat: nec se corpus sed regnum Darii petisse. persequendosq; esse eos: quæ a regno defecerint. Hæc oratione uelut ex integro incitatis militū animis hyrcaniam Mardosq; subegit. Ibi ei occurrit Thalestris siue Minothea amazonū regina cum. ccc. mulieribus uiginti quinque diebus inter cōfertissimas gentes itinere cōfecto ex rege liberos quæsiturā: cuius cōspectus aduentusq; admirationi fuit: & propter insolitum scæminis habitum: & p̄pter expetitū cōcubitū. Ob hoc triginta diebus ocio datis ut uisa est utiq; implese discessit. Post hæc Alexander habitū regū persarū & diadema insolitū ante a in regibus macedonicis uelut in leges eorū: quos uicerat: transiret: assumit: quæ ne inuidiosius & in se uno cōspicerent. amicos quoq; suos longam uestem auream purpureāq; sumere iubet: ut luxū quoq; sicuti cultū imitare. persarū inter pellicum regeaq; greges electæ pulchritudinis nobilitatis noctiū uices diuidit. His rebus igentes epulæ apparatus adiicit: ne ieiuna & destructa luxuria uideret. cōuiuū quoq; iuxta regiā magnificentiam ludis exornat. immemor prorsus tantas opes amitti his moribus non quæri solere. Inter hæc indignatio omnium totis castris erat: illū a Philippo patre tantum detenerauisse: ut etiam patriæ nomen euitaret: moresq; persarū assumeret: quos propter tales mores uicerat. sed ne solus uitiiis eorū: quos armis subegerat: succubuisse uideret: militibus quoq; suis permisit: si quæ captiuarū cōsuetudine tenerent ducere uxores: existimans minorem in patriam reditus cupiditatem futuram habentibus in castris imaginem quandam lariū ac domesticæ sedis: simul & laborem militiæ melliorē fore dulcedine uxore. In supplementa quoq; militū minus exhauriri posse Macedoniā: si ueteranis patribus tyrones succederent militaturi in uallo: in quo nati essent: constantioresq; futuri: si non solum tyrocina uegetiam incunabula in ipsis castris posuissent. quæ cōsuetudo in successores quoq; Alexandri misit. Igitur & alimenta pueris statuta: & instrumenta armorum equorum quoq; iuuenibus data: & patribus pro numero filiorū p̄mia statuta. si quoq; patres occidissent: nihilominus pupilli stipendia patrū trahebant: quorum pueritia inter uarias expeditiones militia erat. Itaq; a paruula ætate periculis laboribusq; indurati inuicti exercitus fuere. neq; castra aliter quæ patriam: neq; pugnam aliud unquam quæ uictoriam duxere. hæc soboles nomen habuit epigoni. Parthis deinde domitis præfectus his statuit ex nobilissimis persarū Andragoras: unde postea originē parthorū reges habuerunt. Interea nō Alexander

regio sed hostili odio saeuire in suos coepit: maxime indignabatur carpi sermonibus suorum patris Philippi patriaeque mores subuertisse, propter quae crimina Parmenion quoque senex dignitate regi proximus cum Philota filio de utroque prius quaestionibus habitis interficiuntur. Fremere itaque omnes uniuersis castris coepere innoxii senis filiique casum miserantes: interdum se quoque non debere melius sperare dicentes. Quae cum nunciata Alexandro essent: uerens ne haec opinio etiam in macedoniam diuulgaretur: & ne uictoriae gloria saeuitiae macula offuscaretur: simulat se ex amicis quosdam in patriam uictoriarum nuncios missurum. Hortatur milites suis scribere: rariorem habituros occasionem propter militiam remotiorem, datos facces epistolae ad se tacite deferri iubet: ex quibus cognito de se singulorum iudicio in unam cohortem eos: qui de rege durius opinati fuerant contribuunt: aut consumpturus eos: aut in ultimis terris in colonias distributurus. Inde Dracas: Euergitas: Parimas: Parapammenos: Hydasprios: caeterosque populos: qui in radice caucasi morabantur: subegit. Interea unus ex amicis Darii Bersus uinctus perducitur: qui regem non solum perdidit: uerum etiam interfecerat: quem in ultione perfidiae excruciatum fratri Darii tradidit: reputans non tam hostem suum fuisse Darium quam amicum eius: a quo esset occisus: & ut his terris nomen relinqueret: urbem Alexandriae super amnem Tanaim condidit intra diem septimum decimum muro. vi. milia passuum circumsumato: translatus eo trium ciuitatum populis: quas Cyrus condiderat. In bactrianis quoque sogdianisque. xii. urbes condidit: distributis his quoscumque in exercitu seditiosos habebat. his ita gestis soleni die amicos in conuiuium uocat: ubi orta inter ebrios rex a Philippo gestae mentione praefere se patri ipse: rerumque suarum magnitudinem extollere caelotenus coepit: assentante maiore conuiuiae parte. Itaque cum unus ex senibus Clytus ductus fiducia amicitiae regiae: cuius palmam tenebat: memoriaeque Philippi tueret: laudaretque eius res gestas: adeo regem offendit: ut telo ad a satellite rapto eundem in conuiuio trucidauerit: qua caede exultans mortuo patrocini Philippi laudemque paternae militiae obiecitabat. Postquam satiatum caede animus quieuit: & in locum irae successit existimatio: modo & causam occidendi considerans: pigre eum facti coepit: qui paternas laudes tam iracunde accepisse se quam nec conuicia debuisset: amicumque senem personam occisi modo innoxium a se occisum iter epulas & pocula dolebat. Eodem igitur furore in poenitentiam quo pridem in iram uersus mori uoluit: Primum in fletus progressus amplecti mortuum: uulnera tractare: & quasi audienti confiteri dementiam: arreptum telum in se uertit: peregrissetque facinus nisi amici interuenissent. Mansit haec uoluntas moriendi etiam sequentibus diebus: Accesserat enim ad poenitentiam nutricis suae & sororis Clyti recordatio: cuius absentis eum maxime pudebat: tam scedam illi alimentorum suorum mercedem redditam: ut in cuius manibus pueritiam egerat: huic iuuenis & uictor pro beneficiis funera remitteret. Reputabat deinde quantum in exercitu suo: quantum apud gentes deuictas fabulae atque inuidiae: quantum apud caeteros amicos metum & odium sui fecerit: quam amarem & triste reddiderit conuiuium suum: non armatus in acie quam conuiuio sedens terribilior. Tunc Parmenio & Philotas: tunc Amyntas consobrinus: tunc nouerca fratresque interfecti: tunc Attalus: Eurylotus: Pausanias: aliique Macedoniae extincti principes occurrebant. Ob haec illi quadriduo perseuerata inedia est: donec exercitus uniuersi precibus exoratus est: precantis ne ita mortem unius doleat: ut uniuersos perdat: quos in ultimam deductos barbariam inter infestas & irritatas gentes bello destituat: multum profuere & Calisthenis philosophi preces condiscipulatu apud Aristotelem familiaris illi. & tunc ab ipso rege ad prodenda memoriae acta eius accitus. Reuocato igitur ad bellum animo Charafinos & Dracas in deditioem accepit. deinde quod primo ex persico superbiae regiae more distulerat: ne omnia pariter inuidiosiora essent: non saluari sed adorari se iubet. Acerrimus inter recusantes Calisthenes fuit: quae res & illi & multis principibus macedonum exitio fuit: siquidem sub specie insidiarum omnes interfecti: retentus tamen est a macedonibus mos salutandi regis explosa adorationem. Post haec indiam petit: ut Oceano ultimoque oriente finiret imperium: cui gloriae ut etiam exercitus ornamenta conuenirent: phaleras equorum & arma militum argento inducit: exercitumque suum ab argenteis clypeis argyraspidas appellauit. Cum ad nysam urbem uenisset: opidanis non repugnantibus fiducia religionis Liberi patris: a quo condita urbs erat: parci iussit: laetus non militiam tantum uerum etiam uestigia se dei secutum. Tunc ad spectaculum sacri montis duxit exercitum naturalibus bonis uite haerereque uestiti: non aliter: quam si manu cultus colentiumque industria exornatus esset. Sed exercitus eius ubi ad montem accessit: repentino mentis impetu in sacros dei ululatus instinctus cum stupore regis sine noxa discurret: ut intelligeret non tam oppidanis parcendo quam exercitui suo se consuluisse. Inde motes daedalos regnaeque Cleophris reginae petit: quae cum se dedidisset eius concubitu redemptum regnum ab Alexandro recepit: illecebris consecuta quod armis non potuerat. filiumque ab eo genitum Alexandrum nominauit: qui postea regno Indorum potitus est. Cleophris regina propter prostratam pudicitiam scortum regium exinde appellata est ab indis. Peragrata india cum ad saxum mirae magnitudinis & asperitatis in quod multi populi confugerant: peruenisset: cognoscit Herculem ab expugnatione eiusdem saxi terrae motu prohibitu. Captus itaque cupidine Herculis acta superare cum summo labore ac periculo potitus saxo eius omnes loci gentes in deditioem accipit. Unus ex regibus indorum fuit. Porus nomine uiribus corporis & animi magnitudine pariter insignis: qui bellum iam pridem audita Alexandri opinione in aduentum eius parabat. Commisso itaque praelio exercitum suum inuadere macedonas iubet: sibi regem eorum priuatum hostem deposcit. Nec Alexander moram pugnae fecit: sed prima congressione uulnerato equo

Att. celeritatem operis

Alexander in conuiuio clytum occidit

Plutarchus anaxarchi uerbis ait alex. lenatum

Argyraspides Nysa

Cleophris regina

Alexander alex. filius

Porus Rex

Indicæ gē-
tes ab alex.
uictæ

gens ad her-
cule in In-
dia condi-
ta

Att. alexan-
dri pericu-
lum

Herba salu-
bris per ge-
rem demō-
strata

Missio ue-
teranogē

Alexandri-
ira in suos

Perfæ ad
custodiam
corporis
ab alex. le-
guntur

cum præceps in terrâ cecidisset: concursu satellitū seruatus est. Porus multis uulneribus obrutus ca-
pitur: qui uictum se adeo doluit: ut cū ueniā ab hoste inuenisset: neq; cibū sumere uoluerit: neq; uul-
nera curari passus sit: ægreq; sit ab eo obtentū: ut uellet uiuere: quē Alexander ob honorem uirtutis
incolumen i regnū remisit. Duas Igit̄ urbes cōdidit unā nicæā alterā ex nomine equi bucephalen uo-
cauit. Inde adrestras: stathenos: passidas. gāgaritas cæsis eog; exercitibus expugnat. Cū ad euphites ue-
nisset: ubi cū ducentū milibus hostiū equitū opperiebant: omnis exercitus nō minus uictoriæ; nu-
mero q̄ laboribus fessus lachrymis eum deprecā: ut finem tādē belli faceret: aliquādo patriæ reddi-
tusq; meminisset: respiceret militū annos: q̄bus uix ætas ad reditū sufficeret ostendere alius caniciem
alios uulnera. alius ætate consumpta corpora: alius cicatricibus exhausta. Solos se esse qui duorum re-
gū Philippi Alexandriq; continuā militiā pertulerint. Tandē orare ut reliq; saltē suas paternis sepul-
chris reddat: quoq; nō studiis deficiat: sed annis. Ac si nō militibus uel ipse sibi parcat: ne fortunā suam
nimis onerando fatiget. Motus his tam iustis precibus uelut in finem uictoriæ castra solito magnifi-
centiora fieri iussit: quoq; molitionibus & hostis terreret: & posteris admiratio sui relinqueret. nul-
lum opus milites lætius fecere. Itaq; cæsis hostibus cū gratulatione in eadē reuerterent. Inde Alexan-
der ad amnē agesynē pergīt. Per hūc ad oceanū deuehit. Ibi gesonas asybosq; quos Hercules condidit
in deditiōne accepit. hinc ad ambros & sycambros nauigat: quæ gentes cū armatis. lxxx. milibus pedi-
tum & lx. milibus eqtū excipiunt. Cū prælio uictor esset: ad urbē eog; exercitū ducit: quā desertam a
defensoribus cū de muro quem primus ceperat animaduertisset: in urbis planiciem sine ullo satellite
desiliit. Itaq; cū eū hostes solū cōspexissent: clamore edito undiq; concurrunt: si possint: in uno capite
orbis. bella finire: & ultionē tot gentibus dare: nec minus Alexander cōstanter restitit: & unus aduer-
sus tot milia præliat. Incredibile dictū est: ut eū nō multitudo hostiū: nō magna telog; uis: non tantū
laceffentiū clamor terruerit: solus tot milia cæderet: ac fugaret. Vbi uero se obrui multitudine uidit:
trūco se: q̄ ppe mng; stabat: applicuit: cuius auxilio totus cū diu agmen sustinuisset: tandem cognito
periculo eius amici ad eum desiliūt: ex quibus multi cæsi: præliūq; tam diu anceps fuit: quoad omnis
exercitus muris deiectis in auxiliū ueniret. In eo prælio sagitta sub māmā traiectus cū sanguinis flu-
xu deficeret: genu posito tam diu præliatus est: donec eū: a quo uulneratus fuerat: occideret. curatio
uulneris grauior ipso uulnere fuit. Itaq; ex magna desperatiōe tandē salutē redditus. Polyperonta cū
exercitu babiloniā mittit. ipse cū lectissima manu naues conscendit: & oceani littora peragrat. Cum
uenisset ad urbem Ambigeri regis oppidani inuictū ferro audiētes sagittas ueneno armāt. atq; ita ge-
mino mortis uulnere hostē a muris summouentes plurimos interficiūt. Cū iter multos leraliter uul-
neratus etiā Ptolemæus: moriturusq; iam uideretur: p̄ getem regi monstrata in remedia ueneni her-
ba ē: qua in potu accepta statim periculo ē liberatus: maiorq; pars exercitus hoc remedio seruata: Ex-
pugnata deinde urbe reuersus in naues oceano libamenta dedit: prospex; in patriā reditū precatus: ac
ueluti curru circa metam acto positus imperii terminis: qua sinus aut terrarū solitudines prodire pas-
sæ sunt: aut mare nauigabile fuit: secūdo æstu ostio fluminis Indi in uehitur. In monumenta regē a se
gestæ urbem barcen condidit: arasq; statuit relicto ex numero amicog; littoralibus indis præfecto.
Inde iter terrestre facturus cū arida loca medii itineris dicerentur: puteos opportunis locis fieri præ-
cepit: quibus ingenti dulci aqua inuenta Babiloniam redit. Ibi multæ deuictæ gentes præfectos suos
accusauerūt: quos sine respectu amicitiae Alexāder in conspectu legatog; necari iussit. Post hæc Darii
regis filiam staturam in matrimonium recepit: sed & optimatibus macedonū lectas ex omnibus gē-
tibus nobilissimas uirgines tradidit: ut cōmuni facto crimē regis leuaretur. Tunc ad concionē exer-
citurum uocat: & promittit se æs alienum omnium propria impensa soliturum: ut prædam præmiaq;
integre domum ferant. Insignis hæc munificentia non summa tantum uerum etiam titulo muneris
fuit: nec a debitoribus magis q̄ a creditoribus gratius accepta: quoniam utrisq; exactio pariter ac solu-
tio difficilis erat tria & uiginti milia talentorum: in hos sumptus expēsa. Dimissis ueteranis exercitū
ex iunioribus supplet: sed retenti ueteranog; discessum ægre ferentes missionē & ipsi flagitabant: nec
annos sed stipendia sua numerari iubebant: pariter in militia lectos: pariter sacramento solui æquum
censentes: nec iam precibus sed conuicio agebant: iubentes eū solū cū patre suo Ammone finire bel-
la: ut milites suos fastidiat. contra ille nūc castigare milites: nūc lenibus uerbis monere: ne gloriosam
militiam seditionibus infuscarent. Ad postremum cum nihil proficeret uerbis ad corripiendos sedi-
tionis auctores e tribunali in cōcionem armatam in ermis ipse desiliit: & nemine prohibēte. xiii. cor-
reptos manu sua. ipse ad supplicia duxit: tantam uel illis moriendi patiētiam metus regis: uel huic exi-
gendi supplicia constanciam disciplina militaris dabat. Inde separatim auxilia perfax; in concionem
alloquit. Laudat perpetuā illog; tum in se: tum in pristinos reges fidem sua in illos beneficia memorat:
ut nunquā quasi uictos sed ueluti uictoriæ socios habuerit. Deniq; se in illog; non illos in gentis suæ
morem transisse: affinitatibus cōnubiog; uictos uictoribus cōmiscuisse. Nūc quoq; ait custodiā cor-
poris sui non macedonibus tantum se uerū etiam illis creditur. Atq; ita mille ex his iuuenes in nu-
merū satellitū legit: auxiliog; quoq; portionē armatā in disciplinam macedonū exercitui suo miscet
quā rem ægre macedones tulerunt: iactātes hostes suos in officium suū a rege subactos. Tūc uniuers

si flentes regē adeunt torant: ut suppliciis suis potius saturet se q̄ contumeliis: qua modestia obtinuerunt: ut .xii. milia militū ueteranorū exauditoraret. sed ex amicis dimissi senes Polypercon: Clytos: Gorgias: Polydamas: Antigōas. Dimissis his Crateris p̄pōit iussus p̄esse macedōibus ī Antipatri locū Antipatrūq; cum supplemento tyronū in locū eius uocat stipendia reuerentibus ueluti militantibus data. Cum hæc agunt: unus ex amicis eius Ephestion decedit dotibus primo formæ pueritiæq; mox obsequiis regi percarus: quē cōtra decus regiū Alexander diu luxit: tumulūq; ei duodecim milia talento rū fecit: eūq; post mortē colit: ut deū iussit. Ab ultimis littoribus oceani Babyloniam reuertenti nunciā legatiōes carthaginēsiūq; cæterarūq; africæ ciuitatū. s. hispaniæ siciliæ galliæ sardinæ: nonnullas quoq; ex italia eius aduētū babylonix opiri: adeo uniuersum terræ orbē nois eius terror iuaserat ut cūctæ gētes ueluti destinato ibi regi adularent. Hac igif ex cā Babyloniā festinanti uelut cōuētū terræ orbis: acturo quidā ex magis p̄dixit: ne urbē itroiret testatus hūc locū ei fatalē fore. Ob hoc omifsa Babylonia ī byrsiā urbē trans euphratē desertā olim cōcessit. Ibi ab Anaxarcho philosopho cōpulsus est rursus magorū p̄dicta cōtēnere: ut falsa ut incerta: & si fatis constent: ignota mortalibus: ac si naturæ debeant: imutabilia. Reuersus igif Babyloniā multis diebus ocio deditis intermissum olim cōuiuū solēniter instituit: totusq; in lætitiā fusus cū diei noctē cōiunxisset perungilē: iā e cōuiuio medicus Thessalus ingaurata cōmessatione & ipsum & sodales eius inuitat: Accepto poculo media potione repente ueluti telo Alexander cōfixus ingemuit. Elatusq; e cōuiuio semianimis tanto dolore cruciatus est: ut ferrū in remedia posceret: tactūq; hoīum uelut uulnera indolesceret. Amici cām morbi intemperie ebrietatis disseminauerūt. Re autē uera insidiæ fuerūt: quæ infamiā successorū potētia oppressit. Auctor insidiæ Antipater fuit: qui cū carissimos amicos eius interfectos uideret. Alexandrum genex suū lyncistæ occisum se magnis rebus in græcia gestis: nō tā gratū apud regē q̄ inuidiosum esse: a matre quoq; eius Olympiade uariis se criminationibus uexatū. Huc accedebāt ante paucos dies supplicia ī p̄fectos deuictæ nationū crudeliter habita: ex quibus rebus se quoq; a macedonia nō ad societate militiæ: sed ad poenā euocatū arbitrabat. Igif ad occupandū regē Cassandrū filiū dato ueneno subornat: q̄ cū fratribus Philippo & Iolla ministrare regi solebat: cuius ueneni tanta uis fuit: ut nō ære: nō ferro: nō testa contineret: nec aliter ferri nisi in ungula eq̄ potuerit: præmonito filio ne aliis q̄ Thessalo & fratribus crederet. Hac igif ex cā apud Thessalū paratū repetitūq; cōuiuū ē: Philippus & Iollas p̄gustare potū regis soliti in aqua frigida uenenu habuerūt: quā p̄gustatā iā potioni sumiserūt. Quarto die Alexander indubitata mortē sentiens agnoscere se fatū domus maiorū suorū ait. Nā plærosq; æcidæ inter trigesimū annū defunctos: tumultuantes deinde militis insidiis perire regē suspicantes ipse sedauit: eosq; oēs cū platus in æditissimū urbis locū esset ad conspectū suū admisit. osculandāq; dexterā suā flētibus porrexit: Cū lachrymarent oēs: ipse nō sine lachrymis tantū uerū etiam sine ullo tristioris mentis argumento fuit: ut quosdā ipariētius dolentes cōsolatus sit. Quibus dā mādata ad parētes eorū dedit: adeo sicut in hostē ita & in mortē inuictus aīus fuit. Dimissis militibus amicos circūstātes percōtat: uideant ne similit sibi reperturi regē: tacentibus cunctis tūc ipse ut hoc nesciat: ita illud scire uaticinariq; se ac pene oculis uidere dixit: q̄tū sit in hoc certamie sanguinis fusura macedōia: quātisq; cædibus quo cruore mortuo sibi parentatura. Ad postremū corpus suum Ammonis tēplo condi iubet. Cū deficere eū amici uiderent: quærunt quē iperri faciāt hæredē: respōdit dignissimū. Tāta illi magnitudo animi fuit: ut cū Hercule filiū: cū fratre Arideū: & cū Roxanem uxore prægnantē relinqueret: oblitus necessitudinū dignissimū nuncuparet hæredē. Prorsus quasi nefas esset uiro forti aliū quam uirū fortē succedere: aut tanti regni opes aliis q̄ pbatis relinqui. Hac uoce ueluti bellicū inter amicos cecinisset: aut malum discordiæ misisset. ita oēs in æmulationē consurgūt: & ambitione uulgi tacitū fauorē militū quærunt. Sexto die præclusa uoce exemplū digypto annulū p̄dicæ tradidit: quæ res gliscentē amicorū dissensionē: sedauit. Nā & si nō uoce nūcupatus hæres: iudicio tamen electus esse uidebat. Decessit Alexander mense uno. annos tres & .xxx. natus: uir supra humanā potentiā magnitudine animi p̄ditus: qua nocte eū mater Olympias cōcepit: uisā per gemem est cum ingenti serpente uoluntari: nec dei deceptā somnio est. Nā profecto maius humana mortalitate opus uero tulit: quam cū æcidæ gens ab ultima seculorū memoria: & regnum patris fratris mariti ac deinceps maiorū oīum illustrauerit: nullius tamē nomine q̄ filii clarior fuit. Prodigia magnitudinis eius in ipso ortu nonnulla apparuerunt: Nā ea die qua natus est: duæ aquilæ rota die præpetes supra culmen domus patris eius sederunt: omen duplicis imperii europæ asiæq; p̄ferentes: eademq; die nunciū pater eius duæq; uictoriæ accepit: alterius belli illyrici: alterius certaminis Olympiaci: in quod quadrigæ currus miserat: quod omen uniuersæ terræ uictorias infanti portendebat. Puer acerrimus littetæq; studiis eruditus fuit. Exacta pneritia per quinquēniū sub Aristotele doctore inclyto omniū philosophorū creuit. Accepto deinde imperio regem se terræ omniū ac mundi appellari iussit: tātamq; fiduciam suis militibus fecit: ut illo præsentē nullius hostis arma nec inermes timuerint. Itaq; cum nullo hostium unquā cōgressus est: quem non uicerit Nullam urbem obsedit: quam non expugnauerit. Nullā gentē adiit: quā nō calcauerit Victus deniq; existat est ad postremum non uirtute hostili: sed insidiis suorum & fraude ciuili.

Alexander
uenenum
bibit

Antipater

Att. Alexā
dri constā
tiā ī morte

Alexandri
conceptus

Prodigia q̄
in alex. or
tu euenere

Omnes uictæ gentes eum ut parentes luxerunt

Art. uectigal

Primæ macedonum discordiæ

Arideus alexandri frater.

Seditio militaris

Quæ quibus prouinciæ sit & maced. delegatæ

Xtincto in ipso ætatis ac uictoriarum flore Alexandro magno triste apud omnes totaq; babyloniam silentium fuit. Sed nec de uictæ gentes fidē nuncio habuere: q; ut inuictum regem sic immortalem eum crediderant. Recordantes quotiens presenti morti ereptus esset: quam sæpe ferro amisso repente se non sospitem tantum suis uerum etiam uictorem obtulisset. ut uero mortis eius fides affuit: omnes barbaræ gētes pauloante ab eo de uictæ nō ut hostem eum: sed ut parentem luxerunt. Mater quoq; Darrii regis: qua amisso filio a fastigio tantæ maiestatis in captiuitatem redactam indulgentia uictoris in eam diem uitæ nō poenituerat: audita morte Alexandri mortē sibi ipsa cōsciuit: nō q; hostē filio præferret: sed q; pietatem filii in eo: quem hostem timuerat: experta esset. Contra Macedones uersa uice non ut ciuem ac tantæ maiestatis regem ueq; ut hostem amississent: gaudebant: seueritatē nimiam & asidua belli pericula execrantes. Huc accedebat q; principes regnum & imperia uulgi militū thesauros & grande pondus auri uelut inopinaram prædam spectabant illi successionem regni: hi opum ac diuitiarum hæreditatem cogitantes: Erant enim in thesauris, c. milia talentorū: & in annuo uectigali tributo, ccc. milia. Sed nec amici Alexandri frustra regnum spectabant. Nam eius uirtutis erant ac uenerationis: ut singulos reges putares. Quippe ea formæ pulchritudo & pceritas corporis & uiriū ac sapientiæ magnitudo in omnibus fuit: ut qui eos ignoraret: non ex una gente sed ex toto terrarū orbe electos iudicaret: neq; enim unquā antea macedonia uel ulla gens alia tam clarorum uirorum prouentu floruit: quos primum Philippus mox Alexander tanta cura legerant: ut nō tam ad societatem belli quā in successionem regni electi uiderentur. Quis igitur miretur talibus ministris orbem terrarum uictum cū exercitus macedonum a tot nō ducibus sed regibus regeretur: qui nunquā sibi reperiri ptes si non inter se concurrissent. Multosq; macedonia pro uno Alexandro habuisset: nisi fortuna eos ex æmulatione uirtutis in perniciem mutuam armasset. Cæterq; occiso Alexandro non ut læti ita & securi fuere omnibus in unū locū competentibus: nec minus milites inter se timebant: quoq; & libertas solutior & fauor incertus erat. Inter ipsos uero æqualitas discordiam augebat: nemine tantum cæteros excedente: ut ei aliquis summitteret. Armati itaq; in regia coeunt ad formandum rerū præsentium statum. Perdicas censet Roxanis expectari partum: quæ exacto mense octauo matura iam ex Alexandro erat: & si puerum peperisset: hunc dari successorem patri. Meleager negat differenda i patris dubios consilia: nec esse expectandū dum reges sibi nascerentur: cū iam genitis uti liceret: seu si puer illis placeat esse pergami filium Alexandri natum ex Garbine nomine Herculem: seu mallent iuuenem esse in castris fratrem Alexandri Arideum comitem: & cunctis non suo tantum uerum patris Philippi nomine acceptissimum. Cæterum Roxanem esse orginis persicæ: nec esse fas: ut macedonibus ex sanguine eorum: quorum regna deleuerint: reges constituantur. quod nec ipsum Alexandrum uoluisse. dicit. Deniq; morietem nullam de eo mentionem fecisse. Ptolemæus recusat regem Arideū non propter maternas modo sordes: q; ex larissæo scorto nasceret: sed etiam propter inualitudinem maiorem quam patiebatur: ne ille nomen regis alius imperiū teneret: & melius esse ex his legi: qui p uirtute regi suo proximi fuerint: qui prouincias regnant: quibus bella mandentur: q; sub persona regis indignorum subiiciantur imperio. Vicit Perdica sententia ex consensu uniuersorum. Placuit itaq; Roxanis expectari partum: & si puer natus fuisset tutores Leonatum & Perdicam Crateron & Antipatrum constituunt: confestimq; in tutorum obsequia iurant. Cum equites quoq; idem fecissent: pedites indignati nullas sibi consiliorum partes relictas: Arideum Alexandri fratrem regem appellat satellitesq; illi ex tribu sua legunt: & nomine Philippi patris uocari iubent. quæ cum nunciata equitibus essent: legatos ad mitigandum eorum animos duos ex proceribus Attallum & Meleagram mittunt: qui potentiam ex uulgi adulatione quærentes omissa legatione militibus consentiunt: statim & seditio creuit: ubi caput & consilium habere cœpit. Tūc ad delendum equitatum cūcti armati i regiam irrumpūt: quo cognito, equites trepidi ab urbe discedunt: castrisq; positis & ipsi pedites terreri cœperunt. Sed nec procerum inter se odia cessabant. Attalus ad interficiendum perdicam ducem alterius partis mittit: ad quem armatum & ultro prouocantem cū accedere percussores ausi non fuissent: tanta cōstantia pdicæ fuit: ut ultro ad pedites ueniret: & in concionē euocatos edoceret. Quod facinus molirentur: respicerent contra quos arma sumpsissent: non illos persas: sed macedones: non hostes sed ciues esse. Plærosq; etiam cognatos eorū certe & commilitones eorundem castrorū & periculorū socios: edituros: deinde egregiū hostibus suis spectaculū: ut quoq; armis uictos se doleāt: eorū mutuis cædibus gaudeant: parentaturosq; sanguine suo manibus hostiū a se interfectorū. Hæc cū pro singulari facundia sua Perdica perorasset: adeo mouit pedites: ut pbato cōsilio eius dux ab omnibus legeret. Tū etiā equites in concordiam reuocati in Arideū regē consentiūt. Seruata est portio regis alexandri filio si natus esset. Hoc agebat posito in medio corpore alexandri: ut maiestas eius testis decretorū esset. His itaq; cōpositis macedoniæ & græciæ antipater præponitur. Regiæ pecuniæ custodia Cratero tradit. Castrorū exercitus & rerum cura Meleagro & Perdica assignatur: iubeturq; arideus

corpus alexandri in ammonis tēplum deducere. Tunc Perdica in sensus seditionis auctoribus repente ignaro collega lustrationē castroꝝ ppter mortē regis in posteoꝝ edicit. Posteaꝫ armatū exercitum in cāpo cōstituit cōsentiētibus uniuersis euocatos dumtaxat de singulis manipulis seditiosos supplicio tradi occulte iubet. Reuersus deinde inter principes prouincias diuisit: simul ut remoueret æmulos: & munus imperii beneficii sui faceret. Primo Ptolemæo ægyptus & africæ arabicæq; pars sorte uenit: quē ex gregario milite alexander uirtutis causa puexerat: cui ad tradendā prouinciā Deomenes: qui alexandriā edificauerat: datur. Confinē huic prouinciæ syriam Laomedon mitylenæus: ciliciā Philotas cū filio & illyrios accipiūt. Mediæ maiori acropatos: minori alcera Perdica preponit. Susania gens Syno: Phrygia maior antigono Philippi filio assignatur. Lyciā & Pamphiliā Learcus. cariam Cassander: Lydiā menander sortiunt. Leonato minor phrygia euenit. Thracia & regiones pontici maris Lysimacho Cappadocia cū paphlagonia Eumeni datur: summus castroꝝ tribunatus Seleuco antiochi filio cessit. Stipatoribus regis satellitibusq; Cassader filius Antipatri pficitur. In Bactriana ulteriore & india regionibus priores: præfecti detenti. Seres inter amnes duos hydaspem & indū Taxiles habebat. In colonias in indis conditas Phyton Agenoris filius mittitur. Parapomenos fines caucasi montis Axiarches accepit: Draicas & Argæos Statanor: Bactrianos Amyntas sortit. Sagiliāos Scythæus: Nicāor parthos Philippus hyrcanos: Fratrafranes armenios: Neoptolemus persas: Peustestes babylonios: Arthous pelasgos: Archesilaus mesopotamiā adepti sunt. Hæc diuisio cū ueluti fatale munus singulis cōtigisset: ita magna incrementoꝝ materia plurimis fuit. Siquidē nō magno post tēpore quasi regna nō præfecturas diuisissent: sic reges ex præfectis facti magnas opes nō sibi tātū parauerūt: uerum & posteris reliquerūt. Cū hæc in oriente aguntur: in græcia athenienses & ætoli bellū: quod iam uiuo Alexandro mouerant: sumis uiribus instruebant. Causæ belli erant: quod reuersus ab india Alexander epistolas i græciam scripserat: quibus oīum ciuitatū exules præter cædis dānatos restituebātur quæ recitata præsentē uniuersa græcia in mercato olympiaco magnos motus fecerant: quod plurimi nō legibus pulsi patria sed per factionē principū fuerāt: uerentibus iisdē principibus ne reuocati potentiores in repu. fierēt. Palā igit. iā tūc multæ ciuitates libertatē bello uendicandā fremebāt. Principes tamen omniū athenienses & ætoli fuere: quod cū nūciatū esset Alexandro mille naues longas sociis i perari præceperat: quibus in occidēte bellū gereret: excursurusq; cū ualida manu fuerat ad athenas delēdas Igitur athenienses cōtracto. xxx. miliū militū exercitu. & cc. nauibus bellū cū antipatro: cui græcia sorte euenerat: gerūt eūq; detractantē præliū & heraclæ urbis mœnibus tuentē se obsidione cinxerunt. Eodē tēpore Demosthenes atheniēsis orator pulsus patria ob crimen accepti ab Harpago auri. q. crudelitātē alexandri fugerat: quod ciuitatē in eiisdē alexandri bellū ipelleret. Forte megaris exulabat. q. cum missum ab atheniēsis hyperidē legatū cognouit: qui peloponēses in societate armooꝝ sollicitarent: secutus eū Sicyōa: argos: & Corynthū cæterasq; ciuitates eloquētia sua atheniensibus iūxit. Ob quod factum missa ab atheniensibus obuiam nauis ab exilio reuocatur. Interim i obsidione antipatri Leosthenes dux atheniensiuū telo e muris in transeuntē iacto occiditur. quæ res tātū animorum antipatro dedit. ut etiā uallū rescindere auderet: Auxiliū deinde a Leonato petit per legatos: qui cū uenire nunciaret cū exercitu: obuii ei atheniēses cū instructis copiis fuere: ibiq; equestri prælio graui uulnere ictus extinguitur. antipater & si auxilia sua uideret deuicta: morte tamē Leonati letatus ē. Quippe & æmulū sublatū: & uires eius accessisse sibi gratulabatur. Statim igitur exercitu eius recepto cum par hostibus etiā prælio uideret: solutus obsidione in Macedoniā concessit: græcorum quoq; copiarum a finibus græciæ hoste pulso in urbes dilapsæ sunt. Interea Perdica bello innoxio Ariarathi regi cappadocum illato prælioque uictor nihil præmii præter uulnera & pericula rettuli. Quippe hostes ab acie in urbem recepti occisis coniugibus: & liberis domos quisque suas cum omnibus copiis incenderunt. Eodem congestis etiam opibus semetipsi præcipitant: ut nihil hostis uictor suarum rerū præter incendii spectaculo frueretur. Inde ut uiribus auctoritatē regiam acquireret: ad nuptias Cleopatrarum sororis Alexandri magni & alterius alexandri quōdā uxoris nō aspernate Olympiade mæris eius intēdit: sed prius antipatro sub affinitatis obtētū capere cupiebat. Itaq; fingit se i matrimoniū filiā eius petere: quo facilius ab eo supplementū tyronū ex macedonia obtineret. quē dolū præsentiente antipatro cū duas eodē tēpore uxores quærit: neutram obtinuit. Post hæc bellū inter antigonū & perdicam orit. Antigono Crateros & antipatrum auxiliū ferebat: q. scā cū atheniēsis pace polipcōta græciæ & macedoniæ pponūt. pdica alienatis rebus Arideū & Alexandri magni filiū i cappadocia: quoꝝ cura illi mādata fuerat: de summa belli in consilium adhibet: quibusdam placebat bellū in macedoniam trāsseri ad ipsum fontem & caput regni: ubi & Olympias esset mater alexandri: nō mediocre momētū partiū & ciuium fauor propter alexandri Philippiq; nomina: sed in rem uisum est ab ægypto incipere: ne in macedoniam profectis asia a Ptolemæo occuparet. Eumeni præter prouincias quas acceperat. paphlagonia & Caria & Lycia & phrygia adiciuntur. Ibi Cratero & antipatrum operiri iubentur. adiutores ei dantur cum exercitibus suis frater perdicæ alcetas & Neoptolemæus: Clyto cura classis traditur. Cylicia philotæ adempta Filoxeno datur. ipse perdica ægyptum cum ingenti exercitu petit: sic macedonia in duas partes discurrentibus ducibus in sua uiscera arma. ferrūq; ab hostili bello in ciuilem

Prouinciæ
ordinatioSeres inter
hidaspē &
IndumGræciæ sta
tusatq. appara
tū belli ab
alexandro
destinatūMegaris de
mosthenes
exulauitatq. barba
rorum de
sperationēVarii bello
rum motus
inter alex.
successores

Ptolemæi
opes

Cyrenes cō
ditio

Cyrenes fa
bula

Eumēis suc
cessus

Eumēis cō
siliū i dī
cutiēdo pi
culo quod
sic ab Anti
gono instā
bat

Vincit Eu
menes ab
Antigono

sanguinem uertit: exemplo furentiū manus ac membra sua ipsa cæsura. Sed Ptolemæus in ægypto so
lerti industria magnas opes parabat. Quippe & ægyptios insigni moderatione in fauorem sui sollici
tauerat: & reges finitimos beneficiis obsequiisq; deuinxerat: terminos quoq; imperii acq̄sita cyrene
urbe ampliauerat: factusq; iam tantus erat: ut nō tā timeret hostes: q̄ timendus ipse hostibus esset. Cy
rene autē condita fuit ab Aristæo: cui nomē Bactus propter linguæ obligationē fuit. Huius pater Cy
mus rex theramenis insulæ cū ad oraculū delphos p̄pter dedecus adolescentis filii nōdū loquentis
deum deprecaturus uenisset: responsū accepit: quo iubebat filius eius Bactus africanam petere: & ur
bem Cyrenē condere: usum linguæ ibi accepturus. Cū responsū ludibrio simile uideret propter si
militudinē theramenis insulæ: qua coloni ad urbē condendā in africā tam longinquæ regionis pro
ficisci iuebantur: res omīssa est. Interiecto deinde tempore uelut cōtumaces ex pestilentia deo pare
re compelluntur: quoq; tā insignis paucitas fuit: ut uix unam nauem cōplerent. Cū uenissent in africā
pulsis accolis montē Cyram & propter amoenitatē loci & p̄pter fontis ubertatē occupauere. Ibi Ba
ctus dux eorū linguæ: nodis solutis loqui primū cœpit: quæ res aīos eorū ex promissis dei iā pte præ
cepta in reliquā spē condendæ urbis accendit. Positis igitur castris opinionē ueteris fabulæ accipiunt
Cyrenē eximīæ pulchritudinis uirginē: a Thessaliæ monte pelio ab Apolline raptā perlatāq; in eius
dem montis iuga: cuius collē occupauerant: a deo repletā. iiii. pueros peperisse Nomīū Aristēū Euto
cum Agæū: missos a patre Hispero rege Thessaliæ: q̄ pergreret uirginē: loci amoenitate: captos i iisdē
terris cū uirgine reledisse: ex his pueris tres adultos in Thessalia reuersos auita regna cepisse. Aristēū
in Arcadia late regnasse. eūq; primū & ap̄lum & mellis usum & lactis & coaguli hoībus tradidisse sol
sticialisq; ortus & syderū primū inuenisse q̄bus auditis Bactus uirgīs noīe ex respōsis agnito urbē Cy
renē cōdidit. Igitur Ptolemæus huius urbis auctus uiribus bellū in aduentu Perdica parabat: sed per
dica plus odiū arrogantiaē q̄ uires hostiū nocebāt: quā exosi etiā socii ad Antipatrū gregatim cōfugie
bant. Neoptolemæus in auxiliū Eumeni relictus nō solū transfugere: uerū etiā prodere partium exer
citur uoluit: quā cū rē præsensisset Eumenes cū p̄ditore decernere prælio necesse habuit. Victusq;
Neoptolemæus ad Antipatrū & Polypercōta p̄fugit: hisq; persuadet: ut continuatis mansionibus læ
to ex uictoria & securo fuga sua Eumeni superueniat: sed res Eumenē nō latuit. Itaq; insidiæ in insi
diatores uersæ: & qui secuz aggressuros se putabant: securis itinere & peruigilia noctis fatigatis oc
cursus ē. In eo prælio Polypercon occiditur. Neoptolemæus quoq; cū Eumene congressus diu mu
tuis uulneribus acceptis colluctatus est: & in sūma uictus occūbit. Victor igitur duobus p̄lis conti
nuis Eumenes afflictas partes transactione sociorū paululum sustentauit. Ad postremum tamen Per
dica occiso (ab exercitu hostis cum Phytone & Illyrio & Alceta fratre Perdica rex appellatur: bellūq;
aduersus eos Antigono decernitur.

IVSTINI HISTORICI LIBER XIII.

Eumenes ut Perdica occisū: se ut hostē a macedōibus iudicatū: bellūq; antigono decre
tū cognouit: ultro ea militibus suis indicauit: ne fama aut rē in maius extolleret: ut mi
litū aīos regē nouitate terreret: simul ut an cōtra se animati essent cognosceret: sum
pturus cōsiliū ex motu uniuersorū: cōstanter tamē præfatus ē: si cui hæc terrori eēt:
habere eū dicēdi ptatē: q̄ uoce adeo cūctos i studiū p̄tū suaz induxit: ut ultro illū om
nes hortarent: rescissurosq; se ferro decreta macedonū affirmaret. tūc exercitū i æto
liam p̄moto: pecunias ciuitatibus ierat recusantes dare hostiliter diripit. Inde sardis p̄fectus est ad
Cleopatrá sororē Alexandri magni: ut eius uoce cēturiōes principalesq; cōfirmarent existimaturus:
ibi maiestatē regiā uerti: unde soror Alexandri stare. tāta ueneratio magnitudinis alexandri erat: ut etiā
per uestigia muliez fauor sacrati eius noīs q̄reret. Cū reuersus i castra eēt: epistolæ totis castris abie
ctæ inueniunt: q̄bus iis q̄ Eumenis caput ad antigonū detulissent: magna p̄mia diffiniebant. Is cogni
tis Eumenes uocatis ad eōcionē militibus priō grās agit: q̄ nemo iuētus sit: q̄ spē cruēti p̄mii fidei sa
cramēto anteponeret tū deīde callidæ subnectit cōfictas a se has epistolas ad expiēdos suorū aīos esse
cæteq; salutē suā i oīum ptatē eē. nec antigonū nec quēq; ducū sic uelle uicere: ut ille i se exēplū pessī
mū statuatur. Hoc factū & i p̄senti labātū aīos deterruit: & i futuz p̄uidet: ut siqd simile accedisset: nō
se ab hoste corrūpi: sed a duce tētari milites arbitrarent. Oēs igit operā suā certatī ad custodiā salutis
eius offerūt. Interī antigonus cū exercitū supuenit: castrisq; positus postera die i aciē p̄cedit. Nec Eu
menes morā p̄lio fecit. q̄ uictus i munitū quoddā castellū cōfugit: ubi cū uideret se fortunā obsidiōis
subituz: maiorē exercitus ptē dimisit: ne aut cōsensu multitudis hosti traderet: aut obsidio ipa mul
titudie grauaret: legatos deīde ad antipatrū q̄ solus par antigoni uiribus uidebatur: supplices mittit: a
quo cum auxilia Eumeni missa antigonus didicisset: ab obsidione recessit. Erat quidem solu
tus ad tempus metu mortis Eumenes. Sed nec salutis dimisso exercitū magna spes erat oīa igitur
circunspicienti optimum uisum est: ad alexandri magni argyraspidas inuictum exercitū & tot ui
ctoriarum præfulgentem gloria decurrere sed argyraspides post alexandrum omnes duces fastidie
bant: sordidam militiā sub aliis post tanti regis memoriā existimantes. Itaq; Eumenes blandimen

ris agere, singulos suppliciter alloqui: nunc cōmilitones suos: nunc patronos: appellans periculis & operum orientaliū socios: nūc refugia salutis suæ & unica præsidia cōmemorans: solos esse quoque uirtute oriens sit domitus: solos qui militiam Liberi patris qui Herculis monumēta superauerint: per hos Alexandrū magnū factū: p̄ hos diuinos honores & immortalē gloriā cōsecutū: orat ut nō tam ducem se q̄ cōmilitonē recipiant: unūq; ex corpore suo esse uelint. Receptus hac lege paulatim imperiū primū monendo singulos: mox quæ perperā facta erant: blande corrigendo usurpat: nihil in castris sine illo agi: nihil administrari sine solertia eius poterat. Ad postremū cū Antigonū uenire cū exercitu esset nunciatū: compellit eos in aciem descendere. Ibi dū ducis imperia contemnūt: hostiū uirtute superantur. in eo prælio non gloriā tantū tot belloꝝ: ueꝝ etiā cū coniugibus & liberis præmia longæ militiæ parta perdidērūt. Sed & Eumenes qui auctor cladis erat: nec aliam sp̄ salutis reliquam habebat: uictos horrabat: nam & uirtute eos superiores fuisse affirmabat: quippe ab his quinq; milia hostium cæsa & si in bello perstent: ultro hostes pacē petituros: damna quibus se putent uictos: duo milia mulierū & paucos infantes & seruitia eē: quæ melius uincēdo possint reparare q̄ deserendo uictoriam porro Argyraspides neq; fugam se tentaturos dicūt post damna matrimonioꝝ & post cōiuges amissas: neq; bellū gesturos cōtra liberos suos. Vltroq; eū conuiciis agitāt: q̄ se post tot annos emeritorum stipendioꝝ redeuntē domū cum præmiis tot belloꝝ ab ipsa amissione rursus ī nouā militiā immensaꝝ bella reuocauerit: & a laribus quodāmodo suis & ab ipso limite patriæ abductos inanibus promissis deceperit: nūc quoq; amissis oībus felicis militiæ quæstionibus: ne uictos quidē in misera & inopi senectā quiescere sinat. Ignaris deīde ducibus confestim ad Antigonū legatos mittunt: petētes ut sua reddi iubeat. Iis redditurum se pollicetur. si Eumenem sibi tradant: quibus cognitis Eumenes cū paucis fugere tentauit: sed retractus desperatis rebus cum concursus multitudinis factus esset. Petit ut postremū sibi alloqui exercitum liceret. Iussus ab uniuersis dicere facto silentio laxatisq; uinculis prolatam sicut erat chatenatus: manū ostendit cernite milites inquit habitū atq; ornāmēta ducis uestri: quæ non hostium quisq; imposuit: nam hoc etiam solatio foret: uos me ex uictore uictum: uos me ex imperatore captiuū fecistis: quater intra hunc annum in mea uerba iureiurando obstricti estis: & ista mitto (neq; enim miseros conuicia decēt) unū oro si propositoꝝ Antigoni in meo capite summa constituit: inter uos me uelitis mori: nam neq; illius interest: quēadmodum aut ubi cadam: & ego fuero ignominia mortis liberatus hoc si impetro: soluo uos iureiurādo quotiens uos sacramēto mihi deuouistis: aut si ipsos pudet roganti uim adhibere: ferrū huic date: & permittite: quod uos facturos pro imperatore iurastis. Imperatorem pro uobis sine religione iusiurandi facere. cū non obtineret preces in irā uertit. ad uos ait deuota capita respiciant dii piurioꝝ uindices: talesq; uobis exitus dent: quales uos ducibus uestris dedistis: nempe uos idē pauloante & Perdica sanguine estis aspersi: & in Antipatrū eadem moliti: ipsum deniq; Alexandrū si fas fuisset: eū mortali manu cadere interempturi: quod maximū erat seditionibus agitastis. ultima nūc ego perfidorum uictima: has uobis diratq; inferias dico: ut inopes extorresq; omne æuum in hoc castrensi exilio agatis: deuorentq; uos arma uestra: quibus plures uestros q̄ hostiū duces absumpsistis. Plenus deinde iræ custodes suos præcedere ad Antigoni castra cœpit. sequitur exercitus prodito imperatore suo: & ipse captiuus: triūphūq; de se ipso ad uictoris sui castra ducit. omnia auspicia regis Alexandri & tot belloꝝ palmas laureaꝝq; una secū uictori tradentes: & ne quid deesset p̄pæ: elephantū quoq; & auxilia orientalia subsequunt tanto pulchriora hæc Antigono q̄ Alexandro tot uictoriæ fuerunt: ut cū ille orientem uicerit: hic eos a quibus oriens uictus fuerit: superauerit: Igit̄ Antigonus domitores illos orbis exercitui suo diuidit: redditis quæ in uictoria ceperat. Eumenē uero uerecundia prioris amicitia in cōspectū suum uenire prohibitū assignari custodibus precepit. Interea Euridice uxor Aridei regis: ut Polypercontā a grācia redire in Macedoniā cognouit: & ab eo accersitā Olympiada muliebri æmulatione percussa abutens ualitudine uiri: cuius officia sibi uendicabat: scribit regis nomine Polyperconti: Cassandro exercitum tradat: in quē regni administrationem rex transtulerit: eadē & in Asiam Antigono p̄ epistolas nūciat. quo beneficio deuinctus Cassander: nihil nō ex arbitrio muliebris audaciæ gessit. Deinde profectus in Grāciā multis ciuitatibus bellū infert: quaz; excidio ueluti uicino icēdio territi spartani urbē: quē semp armis nō muris defenderant: tū contra responsa fatoz; & uetoz; maiorz; gloriam armis diffisi: muroꝝ p̄sidio icludūt tantū eos degenerauisse a maioribus: ut cū multis sæculis murus urbis ciuiū uirtus fuerit: tūc ciues saluos se fore nō existimauerit: nisi itra muros laterēt. Dū hæc aguntur. Cassandꝝ a Grācia turbatus macedōiæ status domum reuocauit. Nāq; Olympias m̄ Alexandri magni regis cū Epiro ī macedōiā p̄sequēte æacida rege molossoꝝ ueniret p̄hiberiꝝ finibus ab Eurycide & Arideo rege cœpisset: seu memoriā mariti seu magnitudie filii: & indignitate rei moti macedones ad Olympida trāsire: cuius iussu & Eurydice & rex occidit̄ sex ānis post Alexandꝝ potitus regno: Sed nec Olympias diu regnauit. Nā cū p̄cipū passim cædes muliebri magis quā regio more fecisset fauorem suum in odiū uertit. Itaq; audito Cassandri aduentu diffisa Macedonibus cum nuru Roxane & nepote Hercule Pictuam urbem concessit: Proficiscenti Deidamia æacidæ regis filia & Thessalonica priuigna & ipsa clara philippi patris nomine: multaz; aliæ principum matronæ speciosus

Ars Eumenis

Argyraspides uincuntur

Att. Eumenis constantiam in summo piculo

duæ execrationes

Olympiadis apud maced. gratia

magis q̄ utilis grex fuere comites. Hæc cū nūciata Cassandro essent: statim citato cursu Pictuā uenit: & urbē obsidione cinxit. cū fame ferroq; urgeret Olympias longæ obsidionis tædio pacta salute uictori se tradit. Sed cū Cassander ad cōcionē uocato populo suscitaturus qd de Olympiade fieri uellet: subornat parentes interfectoz; qui sumpta lugubri ueste crudelitæ mulieris accusarent: a quibus accensi Macedones sine respectu pristinæ maiestatis occidēdā decernūt: imemores p̄sus: quod per filium eius uirūq; nō solū uitā ipsi inter finitimos tutam habuisse: uerū etiā tantas opes imperiūq; orbis quæfissent: Sed Olympias ubi obstinatos uenire ad se armatos uidit. uestæ regali duabus ancillis innixa ultro obuiā p̄cedit: qua uisa p̄cursores attoniti fortuna maiestatis prioris & tot in eam memoriæ occurrentibus regū suoz; noībus substiterūt: donec a Cassandro missi sunt: qui eā cōfoderūt: non refugentē gladiū: nec uulnera aut muliebriter uociferantē: sed uiroz; more fortium p̄ gloria ueteris profapiæ morti succumbentē: ut Alexandrū posses etiā moriente matre conspiciere. Insuper expirans capillis & ueste crura contexisse fertur: ne quid posset in corpore eius indecorum uideri. Post hæc Cassander Thessalonice regis Aridei filiam uxorem duxit. Filium Alexandri cum matre in arcem amphipolitanam custodiendos mittit.

IVSTINI HISTORICI LIBER XV.

Erdica & fratre eius Alceta Eumene ac Polyperconte cæterisq; ducibus diuersæ partis occisis finitū certamē inter successores Alexandri magni uidebatur: cū repente inter ipsos uictores nata discordia: quippe postulantibus Ptolemæo & Cassandro & Lyfimacho ut pecunia in præda capta puinciæq; diuiderent: Antigonus negauit se i eius belli socios admissurum in cuius periculum solus descenderat: & ut honestum aduersus socios bellū suscipere uideret: diuulgat se Olympiadis mortem a Cassandro interfecte ulcisci uelle: & alexandri regis sui filiū cū matre obsidiōe amphipolitana liberare. His cognitis Ptolemæus & Cassander inita cū Lyfimacho & Seleuco societate bellū terra mariq; enixe instruebant. Tenebat Ptolemæus ægyptū cū africæ parte maiore & Cypro & Phœnice Cassandro parebat macedonia cū Græcia asiam & partē orientis occupauerat antigōus: cuius filius Demetrius prima belli congressione a Ptolemæo apud calamā uincit. In quo prælio maior Ptolemæi moderationis gloria: quā ipsius uictoria fuit. Siquidē & amicos Demetrii non solū cū suis rebus dimisit: uerū etiā additis in super muneribus honorauit: & ipsius Demetrii priuatū omne instrumentū ac familiā reddidit: adiecto honore uerboz; nō se propter prædā: sed p̄pter dignitatem inisse bellū idignatū q̄ antiochnus deuictis diuersæ factiōis ducibus solus uictoriæ cōmunis præmia corripuisset. Dū hæc aguntur Cassander ab apollonia rediens incidit in abdetitas: qui propter ranaz; murūq; multitudinē relicto patriæ solo sedes quærebant: ueritus ne macedoniā occuparent facta pactiōe in societate eos recepit: agrosq; iis ultimis Macedoniae finibus assignat. Deinde ne Hercules alexandri filius: qui pene annos. xiiii. excefferat fauore paterni noīs in regnū macedoniæ uocaret: occidi eū tacite cū matre Barsene iubet: corporaq; eoz; terra obruit: ne cædes sepultura p̄deret: & q̄si pag; facinoris in ipso pri mum rege mox in matre eius Olympiade ac filio admisisset. altez; quoq; filiū cū matre Roxane pari fraude interficit: sed quasi regnū Macedoniae: quod affectabat aliter consequi q̄ scelere nō possit. Interea Ptolemæus cū Demetrio nauali prælio iterato cōgreditur: & amissa classe hostiq; cōcessa uictoria in ægyptū refugit. Demetrius filiū Ptolemæi Leuticū & fratrem Menelaū amicosq; eius cū priuati instrumenti ministerio puocatus pari antea munere ægyptū remittit & ut apperet eos nō odii sed dignitatis gloria accētos donis muneribusq; iter ipa bella cōtēdebāt. Tāto honestius tūc bella gerebantur: q̄to nūc aicitia colunt. Hac uictoria elatus antigonus regē secū demetrio filio appellari a populo iubet. Ptolemæus quoq; ne minoris apud suos auctoritatis haberet: rex ab exercitu cognominatur: q̄bus auditis Cassander & Lyfimachus & ipi regiā sibi maiestatem uēdicauerūt. Huius honoris ornamenti tā diu oēs abstinerūt: q̄ diu filii regis sui suasse potuerūt. Tāta i illis uerecūdia fuit: ut cum opes regias haberēt: regū tamē noībus æquo aīo caruerint: quoad alexandro iustus hæres fuit. Sed ptolemæus & Cassander cæteriq; factionis alterius duces cū carpi se singulos ab antigono uiderēt: dum priuatū singuloz; nō cōe uniuersoq; bellū ducūt: nec auxiliū ferre alter alteri uolūt: q̄si uictoria unus nō oīum foret: p̄ epistolas se iuicē cōfirmātes: tēpus locū coeūdi cōdicūt: bellūq; cōibus uiribus instruūt: cui cū Cassander itereffe p̄ finitimū bellū nō posset: Lyfimachū cū ingētibus copiis i auxiliū sociis mittit. Erat hic Lyfimachus illustri qdē Macedoniae loco natus: sed uirtutis experimētis oī nobilitate clarior: q̄ tāta i illo fuit: ut ai magnitudie philosophia ipa uiriūq; gloria oēs: p̄ quos oriēs domitus est: uicerit: quippe cum Alexander magnus Calisthenem philosophum propter salutationis persicæ interpellatum morem insidiarum: quæ sibi paratæ fuerant: consciū fuisse ratus fuisset: eumque truncatis crudeliter membris abscissisque auribus ac naso labiisque deforme ac miserandum spectaculum reddidisset. Insuper cum cane in cauea clausum ad metum cæterorum circumferret: tunc Lyfimachus audire Calisthenem & præcepta ab eo recipere uirtutis solitus miseratus tanti uiri nō culpæ sed libertatis pœnas pendentis uenenū ei in remediū calamitatū dedit: quod ad oegre alexander tulit: ut eū obiici ferocissimo leoni iuberet. Sed cū ad conspectū eius cōcitus leo im-

Olympia
dis cædes

Noua du-
cum discor-
dia

atq; abderi-
tarum cla-
dem
Hercules
alexandri fi-
lius cū ma-
tre occidit

in q̄ multis
uno tempo-
re eruperit
regii nomi-
nis appella-
tio

Calisthenes
foed ab ale-
xandro oc-
cisus

petum fecisset: manū manipulo inuolutam Lyfimachus in os leonis imiserit: arreptaq; lingua feram exanimauit: quod cū nunciatum regi eēt: admiratio in satisfactiōe cessit: cariorēq; eū ppter cōstantiam tantæ uirtutis habuit. Lyfimachus quoq; magno aīo regis ueluti parentis tulit cōtumeliam. de niq; omni ex aīo huius facti memoria exturbata: postea in india insectanti regi quosdam palantes hostes cum a satellitū turba equi sui celeritate deserrus esset: solus ei per imensas harenag; moles cursus comes fuit. quod idem antea philippus frater eius cū facere uoluisset: inter manus regis expiraue rat. Sed Lyfimachū desiliens equo alexander hastæ cuspidē ita in fronte uulnerauit: ut sanguis aliter cludi nō posset: q̄ diadema sibi dēptum rex alligandi uulneris causa capiti eius imponeret: quod auspiciū primum regalis maiestatis Lyfimacho fuit. Et post mortem Alexandri cū inter successores. Alexandri prouinciæ diuiderent: ferocissime gentes quasi omniū fortissimō assignatæ sunt. Adeo ēt coniensu uniuersog; palmā uirtutis inter cæteros tulit. Prius q̄ bellū inter Ptolemæū sociosq; eius aduersus Antigonū cōmitteret: repēte ex Asia maiore digressus Seleucus nouus Antigono hostis accesserat. Huius quoq; & uirtus clara & origo admirabilis fuit. Siquidem mater eius Laodice cum nupta esset Antiocho claro inter Philippi duces uisita est sibi p quietem ex cōcubitu Apollinis concepisse: grauidāq; factā munus cōcubitus annulū a deo accepisse: cuius gēma anchora sculpta eēt. Ius saq; id donū filium quem pepisset dare: admirabilem fecit hunc uisum & annulus q̄ postera die eiusdem sculpturæ in lecto inuentus est: & figura anchoræ: quæ ī femore Seleuci nata cum ipso paruulo fuit. Quāobrem Laodice annulū Seleuco eunti cum Alexandro magno ad p̄ficam militiam edocto de origine sua dedit. Vbi post mortē Alexandri occupato regno orientis urbē condidit. Ibiq; geminæ originis memoriā cōsecrauit: nam & urbē ex Antiochi patris nomine antiochiā uocauit: & campos uicinos urbi Apollini dicauit: originis eius argumentū etiā posteris māsit: siquidē filii nepotesq; eius anchoram in femore ueluti notā generis naturalem habuere. Multa in oriēte post diuisionē inter socios regni Macedonici bella gessit principio Babyloniam cœpit. Inde auctus ex uictoria uiribus bactrianos expugnat: transitū deinde in Idiam fecit: quæ post mortē Alexandri ueluti a ceruicibus iugo seruitutis excusso prefecto eius occiderat: auctor libertatis sandrocottus fuerat. sed titulū libertatis post uictoriam in seruitutē uerterat: siquidem occupato regno populum quē ab externa dominatione uendicauerat: ipse seruitio premebat. Fuit hic quidē humili genere natus: sed ad regni ptātem maiestate numinis impulsus: quippe cū p̄citate sua Alexandrū regem offendisset īterfici a rege iussus: salutē pedum celeritate quæsierat: ex qua fatigatione cū somno captus iaceret: leo īgentis formæ ad dormientem accessit: sudorēq; p̄fluentem lingua ei deterlit: expergefactūq; blande reliquit. Hoc prodigio primū ad spem regni impulsus contractis latronibus Indos ad nouitatem regni sollicitauit. Moliēti deinde bellū aduersus prefectos Alexandri elephātus ferus infinitæ magnitudinis ultro se obrulit: & ueluti domita māfuerudine eū tergo exceptit. Duxq; belli & præliator insignis fuit. Sic acquisito regno Sandrocottus ea tēpestare: q̄ Seleucus futuræ magnitudinis fundamēta faciebat. Indiā possidebat: cū quo facta p̄actione Seleucus cōpositisq; in oriente rebus in bellū antigoni descēdit. Adunatis igif oīum sociog; copiis præliū cōmittit. In eo Antigonus occidit. Demetrius filius eius ī fugā uertitur: sed socii p̄fligato hostili bello denuo in semetip̄os arma uertūt: & cū de præda nō conueniunt: iteg; ī duas factiōes deducunt. Seleucus Demetrio: Ptolemæus Lyfimacho iūgitur: Cassandro defuncto Philippus filius succedit: sic quasi ex integro noua Macedonia bella nascuntur.

Att. Lyfimachi uirtutē in conficiēdo leone

Ecce ex his datur intelligi qui diadema sit

Seleuci origo

Att. prodigium ī leone

Antigonus occiditur

IVTSTINI HISTORICI LIBER XVI.

Ost Cassandri regis filiiq; eius Philippi cōtinuas mōrtēs. Thestalonice regia uxor Cassandri nō magno post tpe ab Antipatro filio cū uitā ēt p ubera materna dēpcaret: occidit. Cā pricidii fuit. qd̄ post mortē mariti ī diuisiōe īter fratres regni p̄p̄sior fuisse Alexandro uidebat: qd̄ facinus eo grauius oibus uisum ē: qd̄ nullū maternæ fraudis uestigiū fuit: q̄q; ī parricidio nulla satis iusta cā ad sceleris patrociniā p̄tēxi pōt. Ob hæc igif Alexander ī uliōe maternæ necis gesturus cū fratre bellū auxiliū a Demetrio petit: nec Demetrius spe iuadēdi Macedōici regni morā fecit: cuius aduētū uerēs Lyfimachus psuadet genero suo antipatro: ut malit cū fratre ī gratiā reuerti q̄ p̄nū hostē ī Macedōiā admitti. Inchoatam igif īter fratres recōciliationē cū p̄sensisset. demetrius p̄ īsidias Alexandrē īterfecit. Occupatoq; macedōiæ regno cædē apud exercitū excusaturus ī cōcionē uocat. Ibi priorē se petitū ab Alexandro allegat: nec fecisse se sed occupasse īsidias: regē at se macedōiæ uel ætatis experimētis: uel cāis iustiorē eē: p̄rem. n. suū & Philippo regi: & Alexandro magno sociū ī oī militia fuisse liberog; deīde Alexandri mīstg; & ad persequēdos defectores ducē extitisse. cōtra Antipatg; auū hog; adolescētiū amariorē semp ministg; regni: q̄ ipos reges fuisse. Cassandg; uero p̄rem extinctorē regis domus nō scēminis nō pueris pepercisse: nec cessasse quoad omnē stirpē regis sobolis deleteret. Hog; sceleg; ultionē qa neq̄sset: & ab ipso Cassandro exigere ad liberos eius translata. Quamobrem etiam Philippum & Alexandrum: quia siquis inanium sensus est: non interfectores suos ac stirpis suæ. Sed ultores eorum Macedonia re /

antipater matrem occidit

Demetrius a Macedonibus rex appellatur

gnum tenere malle: per hæc mitigato populo rex Macedoniae appellatur. Lysimachus quoque cum bello Doricetis regis thracum premeretur: ne eodem tempore & aduersus Demetrium dimicare necesse haberet tradita ei altera parte macedoniae quae antipatro eius genero eueniat pacem cum eo fecit. Igitur Demetrius totis macedoniae regni uiribus instructus cum Asiam occupare statuisset: iterato ptolemæus Seleucus & Lysimachus experti priore certamine quantae uires essent concordia pacta societate adunatisque exercitibus bellum aduersus Demetrium transferunt in europam. His comitem se & belli socium iungit Pyrrhus rex epiri sperans non difficiliter Demetrium macedoniam amittere posse quam acquisiuerat: nec spes frustra fuit: quippe exercitui eius corrupto ipsoque in fugam acto regnum macedoniae occupat. Deinde hæc aguntur: Lysimachus generum suum Antipatrum regnum macedoniae adeptum sibi sociari fraude quaerentem interfecit: filiamque suam Euridicem querelam sociam in custodiam tradit. Atque ita uniuersa Cassandri domus Alexandro magno seu necis ipsius seu stirpis extinctae poenas partim caede partim supplicio luit. Demetrius quoque a tot exercitibus circumuentus cum posset honeste mori: turpiter se dedere Seleuco maluit. Finito bello Ptolemæus cum magna rerum gestarum gloria moritur. Is contra ius gentium minimo natu ex filiis ante infirmitatem regnum tradiderat: eiusque rei populo rationem reddiderat cuius non minor fauor in accipiendo quam patris in tradendo regnum fuerat: inter caetera patris & filii mutuae pietatis exempla et ea res amore patrie populi iuueni conciliauerat: & pater regno ei publice tradito priuatum officium regi inter satellites fuderat: omnique regno pulchrius regis esse patrem dixerat. Sed inter Lysimachum & Pyrrhum regem socios paulo ante aduersus Demetrium assiduum inter pares discordia malum bellum mouerat. Victor Lysimachus pulso Pyrrho macedoniam occupauerat. Inde Thraciae ac deinceps heracleae bellum intulerat: cuius urbis: & initia & exitus mirabilis fuit: quippe Boetiae pestilentia laborantibus oraculum delphis responderat: coloniam in ponti regione sacram Herculi conderent: cum propter metum longae & periculosa navigationis mortem in patria omnibus praeparatis res ommissa esset bellum his phocenses intulerunt: quoque cum aduersa praemia patarent: iterato ad oraculum decurrunt: responsum idem belli quod pestilentiae remedium fore. Igitur cum scripta colonorum manu in metapontum delati urbem heracleam condiderunt: & quoniam factorum auspiciis in eas sedes delati erant. Breui post tempore magnas opes parauere: multa deinde huius urbis aduersus finitimos bella multa etiam domesticae dissensionis mala fuisse. Inter caetera magnifica uel praecipue illud memorabile fuit: cum rerum potirentur athenienses: uictisque persis graeciae & asiae tributum in tutelam classis descripsissent: omnibus cupide ad praesidium salutis suae conferentibus soli heracienses ob amicitiam regum persicorum collationem abnuerant: Missus itaque ab atheniensibus Malachus cum exercitum ad extorquendum: quod negabat: dum relictis in litore nauibus agros heraciensium populatur: classem cum maiore parte exercitus naufragio repetinae tempestatis amisit. Itaque cum neque mari possent amissis nauibus neque terra auderent cum parua manu inter tot ferocissimas gentes reuerti. Heraclienses honestiore beneficii quam ultionis occasione rati: instructos comitatibus auxiliisque dimittunt: bene agrorum suorum populationem existimantes: si quos hostes habuerant: amicos reddidissent. Passi sunt inter plurima mala etiam tyrannidem: si quidem cum plebs etiam nouas tabulas & diuisionem agrorum diuitem impotentem flagitarent: diu rei in senatu tractata cum exitus rei non inuenirentur: ad postremum aduersus plebem nimio ocio lasciuientem auxilia a Thimoteo atheniensium duce: mox ab Epaminunda thebanorum petiuere. Vtrisque negantibus ad Clearchum quem ipsi in exilium egerant decurrunt: tanta calamitatum necessitas fuit: ut cui patriam interdixerant: eum ad tutelam patriae uocaret. Sed Clearchus exilio facinorosior redditus: & dissensionem populi occasionem inuadendae tyrannidis existimans: primo tacite cum Mithridate ciuium suorum hoste colloquit: & inita societate paciscitur: ut reuocatus in patriam perditam ei urbe praefectus eius constitueret. Postea autem insidias: quas ciuibus parauerat ipsum Mithridatem uerterat. Namque cum uelut arbiter ciuili discordiae de exilio reuersus esset: statuto tempore quo urbem Mithridati traderet: ipsum cum amicis suis cepit captumque accepta ingenti pecunia dimisit. Atque ut in illo subitum se ex socio fecit hostem: sic ex defensore senatoriae causae: repente patronus plebis euasit: & aduersus auctores potentiae suae a quibus reuocatus in patriam: per quos in arce collocatus fuerat: non solum plebem accedit: uerum etiam nefandissima quaeque tyrannica crudelitatis exercuit. Igitur populo ad concionem uocato: neque se affuturum amplius grassanti ad populum senatui ait intercessurum: etiam si pristina saeuicia perseveret: & si par esse crudelitati senatorum arbitrarentur abituque cum militibus suis: neque ciuilibus discordiis interfuturum. Si uero diffidant uiribus propriis uindictam se ciuium non futurum: inde consulat sibi ipsi iubeat abire si malint: uel socium causae popularis remanere. His uerbis sollicitata plebs summum ad eum imperium defert: & dum senatus potentiae irascitur: in seruitutem se tyrannicae dominationis cum coniugibus & liberis tradit. Igitur Clearchus. lx. senatores comprehensos nam caeteri in fugam dilapsi erant in uincula compingit: laetari plebs quae a duce potissimum senatorum senatus deleret: uersaque uice auxilium eorum in exitum conuersum est: quibus dum mortem passim omnibus minatur: cariora eorum praecia facit. siquidem Clearchus magna pecunia quam minis populi occulte eos subtractaturus accepta spoliatus fortunis uita quoque spoliauit. Cognito deinde quod bellum sibi ab iis quae profugerant misericordia in auxilium sollicitatis ciuibus pararetur: seruos eorum manumittit. & ne quid in afflictis honestissimis domibus deesset: uxores eorum filiasque nubere seruis suis proposita recusantibus morte compellit: ut eos sibi fidiore & dominis

Pyrrhus rex
Epiri

Heraclae
origo

Heraclien-
sium in ho-
stes huma-
nitas

Clearchus
Heraclien-
sium Tyrannus

infestiores redderet. Sed matronis tā lugubres nuptiæ grauiore repētinis funeribus fuere: itaq; multæ se ante nuptias: multæ in ipsiis nuptiis occisis prius nouis marites interficiūt & se tam funestis calamitatibus uirtute ingenui pudoris eripiūt: præliū deinde cōmittitur: quo uictor tyrannus captiuos senatores in triūphi modū per ora ciuiū trahit. Reuersus in urbē alios uincit: torquet alios: alios occidit: nullus locus urbis a crudelitate tyrāni uaccat accedit sæuitiæ insolentia: crudelitati arrogantia Interdū enim ex successu continuæ felicitatis obliuiscitur se hominē. Interdū iouis filiū se dicit: eunti per publicū aurea aquila uelut argumentū generis præferebatur: ueste purpurea & cothurnis regū tragicorū & aurea corona utebatur: filiū quoq; suum Ceraunon uocat: ut deos non mendacio tantum ueruetiam nominibus illudat. Hæc illum facere duo nobilissimi iuuenes Chion & Leonides indignātes patriam liberaturi in necem tyrāni conspirant. Erant hi discipuli Platonis philosophi: qui uirtutem ad quam quotidie præfectis præceptis magistri erudiebant: patriæ exhibere cupientes quinquaginta cognatos ueluti clientes in insidiis locant. Ipsi more iurgantiū ad tyrannū ueluti ad regē in arcē cōtendūt: qui iure familiaritatis admissi: dum alterū priorē dicentem intentus audit tyrannus: ab altero occupatur: Sed ipsi sociis tardius auxiliū ferentibus a satellitibus obruuntur: quare factū est: ut tyrannus quidem occideretur: sed patria non liberaret. Nā frater Clearchi Satyrus eadē uia tyrānide inuadit: multisq; annis per gradus successionis heraclenses regnum tyrannorum fuere.

Heraclien-
sium clades

Chion & leonides plato-
nici

Clearchus
occiditur

IVSTINI HISTORICI LIBER XVII.

P Er idem ferme tempus Helleponti & Cersonesi regionibus, terræmotus fuit: maxie tantum urbs Lysimachia ante duos & .xx. annos a lysimacho condita euerfa est, q; portenta dira lysimacho stirpiq; eius ac ruinam regni cū clade uexatarū regionum portēdebant: nec ostentis fides defuit: nā breui post tēpore Agathoclé filiū suum: quē in successionē regni ordinauerat: per quē multa bella prospere gesserat nō solū patriū uerū etiam humanū ultra morē prorius ministra Arsyrice nouerca ueneno interfecit. Hæc illi prima mali labe: hoc initiū pendentis ruinæ fuit. Nam parricidiū principū secutæ cædes sunt luetium supplicia, q; occisum iuuenem dolebant. Itaq; & hi: qui exercitibus præerant: certatim ad Seleucum deficiebant: eumq; pronū iam ex æmulatione gloriæ bellū lysimacho inferre cōpellūt. Vltimū hoc certamen cōmilitonū Alexandri fuit: & uelut ad exemplū fortunæ par reseruatū lysimachus q̄t tuor & .lxx. annos natus erat. Seleucus septē & .lxx. Sed in hac ætate utriq; animi iuueniles erant: imperiū cupiditatē insatiabilē gerebant. Quippe cū orbē terrarū duo soli tenerent: angustiis sibimet inclusi uidebantur: uitæq; finē non annoꝝ spacio sed imperii terminis mittebantur. In eo bello lysimachus amissis antea uariis casibus quindecim liberis nō strēnue moriēs postremus domus suæ cumulus accessit. Lætus tanta uictoria Seleucus & quod maius uictoria putabat: solū se de cohorte alexandri mansisse uictorēq; uictorū extitisse nō humanū opus esse sed diuinū munus gloriatur: ignarus prorsus nō multū post fragilitatis humanæ se ipsum exemplū futurū: quippe post menses admodū septē a ptolemæo cuius sororē lysimachus in matrimonio habuerat: per insidias circūuentus occidit. Regnūq; macedoniæ: quod lysimacho eripuerat: cū uita pariter amittit. Igitur Ptolemæus cū & in gratiā memoriæ magni Ptolemæi patris & in fauorem ultionis lysimachi ambitiosus ad populares esset. primo lysimachi filios conciliare sibi statuit: nuptiasq; Arsynoes sororis suæ matris eorū petit: puerorum adoprione promissa ut cū in locū eorū successisset: nihil illi moliri uel uerecūdia matris: uel appellatione patris auderent. Fratris quoq; regis ægypti concordia p epistolas depræcatur: professus deponere se offensam erepti paterni regni: neq; amplius a fratre quæsiturū: quod honestius a paterno hoste pceperit: oīq; arte adulator Eumeni Antigono Demetrii filius: anthiocho filio Seleuci cū qbus habiturus erat: ne tertius sibi hostis accederet. Sed nec Pyrrhus rex Epiri omīssus ingens momentū futurus utri patri socius accessisset: qui & ipse spoliare singulos cupiēs oībus se partibus uendicabat. Itaq; tarentinis aduersus romanos laturus auxiliū: ab Antigono naues ad exercitū deportandū mutuo petit ab anthiocho pecuniā: q opibus q̄ militibus instructior erat. a Ptolemæo macedonū militū auxilia: sed ptolemæus: cui nulla dilationis ex infirmitate uiriū uenia esset: quinque milia peditū: equitū quattuor milia elefantos. L. nō amplius q̄ in biēniū usum dedit. Ob hæc Pyrrhus filia Ptolemæi i matrimonio accepta uindicē eū regni reliquit. Sed quoniā ad Epiri mentionē uentū ē: de origie regni eius pauca naranda sunt. Molossorū primū in ea regione regnū fuit. Post pyrrhus Achillis filius amisso p absentia troiāis tpiibus p̄no regno in his locis cōsedit: q pyrrhidæ priō: postea epirotæ dicti sunt. Sed Pyrrhus cū intēplū dodonæi iouis ad cōsulēdū uenisset ibi Anasam neptē Herculis rapuit: ex cuius matrimonio octo liberos sustulit. Ex his nōnullas uirgines nuptu finitis regibus tradit: opesq; affinitatū auxilio: magnas parauit. Atq; ita Heleno filio priami regis ob industriā singularē uaticinandi regnū chaonum & andromacā Hectoris: quā & ipse matrimonio suo in diuisionē troiāæ prædæ acceperat: uxorem reddidit. Breuiq; post tēpore delphis insidiis Orestæ filii Agamemnonis inter altaria dei interiit. Successor huic piales filius fuit: p ordinē deide regnū ad Arisbā descēdit: cui quoniā pupillus & uni-

Alex. succes-
sores q duo
reliqui erāt
in se cōcur-
runt

Seleucus ul-
timus ex
successori-
bus Alex.
periit

Pyrrhi i ita-
lia accessus
epirotici re-
gni uetu-
stas

Pyrrhi exi-
tus
Piale
Arisbas
Neoptole-
mus

Olympus
 soror
 Alexander
 Epiri rex
 Aeacidem
 Pyrrhum
 cus ex gente nobili superesset: intentione omnium cura seruandi eius educandique publice tutores con-
 stituuntur: athenas quoque erudiendi gratia missus: quanto doctior maioribus suis: tanto & gratior po-
 pulo fuit. Primus itaque & leges & senatum annuosque magistratus & reipublicae formam composuit: & ut a
 Pyrrho sedes sic uita cultior populo ab Arisba statuta huius filius Neoptolemus fuit: ex quo nata est
 Olympias mater Alexandri magni: & Alexander qui post eum regnum Epiri tenuit: & in Italia bello gesto
 in Brutijs interiit. Post eius mortem frater Aecides regno successit: qui assiduis aduersus macedonas bel-
 lorum certaminibus populum fatigando offensam ciuium contraxit. ac propterea in exilium actus Pyrrhum
 filium binium admodum paruulum in regno reliquit: qui & ipse cum a populo propter odium patris ad necem
 quaereretur: furtim subtractus in Illyrios defertur: traditusque est Beroe Glauci regis uxori nutriendus
 quae & ipsa generis Aecidae erat. Ibi eum seu misericordia fortunae eius: seu infantilibus blandimentis
 inductus rex aduersum Cassandrum Macedoniae regem qui eum sub belli comminatione deposcebat: diu
 protexit: addito in auxilio etiam adoptionis officio: quibus rebus moti Epirotae diu in misericordiam
 uerso annoque .xi. eum in regnum reuocauerunt: datis tutoribus qui regnum usque adultam eius aetatem tue-
 rentur. Adolescens deinde multa bella gessit: tantisque rerum successu haberi ceptus est: ut Tarentinos
 solus aduersus Romanos tueri posse uideretur.

IVSTINI HISTORICI LIBER XVIII.

Valerius le
 uinus consul
 Romani a
 pyrrho uin-
 cuntur
 cc. captiui a
 pyrrho gra-
 tis restituti
 Carth. &
 Ro. confi-
 lia de inua-
 deda Sicilia
 Fabritius
 Lucinus
 Art. ro. con-
 tinentiam
 Carth. ori-
 go
 Vnde Sydō
 dicta
 Tyri condi-
 tio
 Gitur Pyrrhus rex Epiri cum iterata Tarentinorum legatione additis sannitiū & Lucano-
 rum precibus & ipsis auxilio aduersus Romanos indigentibus fatigaretur: non tam suppli-
 cium precibus quam spe inuadendi Italiae imperii inductus uenturum se cum exercitu pollicetur.
 In quam rem inclinatum semel animum praecipite agere ceperant exempla maiorum. ne aut
 inferior patruo suo Alexandro uideretur: quo defensore iude Tarentini aduersus Bru-
 tios usi fuerant: aut minores animos magno Alexandro habuisse: qui tam longa a do-
 mo militia orientem subegit. Igitur relicto custode regni filio Ptolemaeo annos .xv. nato exercitum in
 portu Tarentino exponit: duobus paruulis filiis Alexandro & Heleno in solatia longinquae secum expe-
 ditionis adductis. cuius audito aduentu consul Romanus Valerius Leuinus festinans ut primus cum eo
 congregaretur: quae auxilia sociorum conuenirent: exercitum in aciem deducit: nec res tam & si numero mili-
 tum inferior esset: certamini moram fecit. Sed Romanos uidentes iam inusitata ante elephantorum for-
 ma stupere primo: mox cedere praelio coegit: uictoresque iam noua macedonum monstra: repente uice-
 runt: nec hostibus incruenta uictoria fuit: nam & ipse Pyrrhus grauius uulneratus est: & magna pars
 militum eius caesa: maioremque gloriae eius uictoriae quam laeticiam habuit. Huius pugnae euentum multae ci-
 uitates secutae Pyrrho se tradunt. Inter caeteros etiam Locri prodito praesidio Romano ad Pyrrhum
 deficiunt: ex ea praeda Pyrrhus. cc. captiuos milites gratis Romam remisit: ut cognita uirtute eius Romani
 cognoscerent etiam liberalitate. Interiectis deinde diebus cum sociorum exercitus superuenisset: iterato pra-
 elium cum Romanis facit: in quo par fortuna priori bello fuit. Interea Mago dux Carthaginensium in auxi-
 lium Romanorum cum .cxx. nauibus missus senatum addit: aegre tulisse Carthaginenses affirmans: quod bellum
 in Italia a peregrino rege patarentur: ob quam causam missum se ut quoniae externo hoste oppugnarentur
 externis auxiliis iuuarentur: gratiae a senatu Carthaginensibus actae: auxiliaque remissa. Sed Mago puni-
 co ingenio: post paucos dies tacitus quasi pacificator Carthaginensium Pyrrhum adiit speculaturus consilia
 eius de Sicilia: quo eum accersiri fama erat. Nam Romanis eadem causa mittendi auxilia Carthaginensibus fuerat: ut
 Romano bello ne in Siciliam Pyrrhus transire posset in Italia: detineretur. Dum haec aguntur: legatus a
 senatu Romano Fabritius Lucinus missus pacem cum Pyrrho composuit: ad quam confirmandam Cineas Ro-
 mam cum ingentibus a Pyrrho donis missus: neminem cuius domus muneribus pateret: iuenit. Huic con-
 tinentiae Romanorum simile exemplum iisdem ferme temporibus fuit. Nam missa a senatu in Aegyptum le-
 gatione cum ingentia sibi a Ptolemaeo rege missa munera spreuissent: interiectis diebus ad coenam in
 uitatis aureae coronae missae sunt: quas illis honoris causa receptas postera die statuis regis imposue-
 runt. Igitur Cineas cum turbatam cum Romanis pacem ab Appio Claudio renunciaisset. interrogatus
 a Pyrrho qualis Roma esset. respondit regum urbem sibi uisam. Post haec legati Siculorum superueniunt:
 tradentes Pyrrho totius insulae imperium: qui assiduis Carthaginensium bellis uexebatur. Itaque reli-
 cto Locris Alexandro filio: firmatisque ciuitatibus ualido praesidio in Siciliam exercitum traiecit. Et
 quoniam ad Carthaginensium mentionem uentum est: de origine eorum pauca dicenda sunt: repeti-
 tis Tyriorum paulo altius rebus: quorum casus etiam dolendi fuerant. Tyriorum gens condita a Phoe-
 nicibus fuit: qui terrae motus uexati relicto patriae solo Assyrium stagnum primo: mox mari proximū
 litus incoluerunt: condita ibi urbe quam a piscium ubertate Sidona appellauerunt: nam piscem Phoe-
 nices Sidon uocant. Post multos deinde annos a rege Aschaloniorum expugnati nauibus appulsi Tyro
 urbem ante annum Troianae cladis condiderunt. Ibi Persarum bellis diu uarieque fatigati uictores qui-
 dem fuere: sed attritis uiribus a seruis suis multitudinem abudantibus indigna supplicia percipiunt: quae con-
 spiratione facta omnem liberum populum cum dominis interficiunt: atque ita potiti urbe lares dominorum occu-

pant rempu, inuadunt: coniuges ducunt, & quod ipsi non erant liberos procreant: unus ex tot milibus seruoꝝ fuit: qui miti ingenio senis domini paruuliq; filii eius fortuna moueret: dominusq; non truci feritate trucidauit: sed pia misericordia ac humanitate respexit. Itaq; cum uelut occisos alienasset: seruisq; de statu reipu, deliberantibus placuisset regem ex suo corpore creari: eūq; potissimū quali ac ceptissimum diis: qui solē orientē primus uidisset: rem ad Stratonē (hoc enim ei nōmē erat) dominū occulte latentē detulit: ab eo formatus cum medio noctis omnes in unū campū pcessissent: cæteris in oriētem spectantibus solus occidentis regionē intuebat: id primū aliis uideri furor in occidentē solis ortum quærere. Vbi uero dies aduentare cœpit: editissimisq; culminibus urbis oriens splendē re expectantibus aliis ut ipsum solem aspicerent: hic primus omnibus fulgorem solis in summo fastigio ciuitatis ostendit: non seruilis ingenii ratio uisa: requirentibusq; auctorem de domino confiteſ. Tunc intellectū est quantum ingenua seruilibus ingenia præstarent: maliciaq; seruos nō sapiētia uincere. Igitur uenia seni filioq; data est: & uelut numine quodā reſeruos arbitantes regem Stratonē creauerūt. post cuius mortē regnū ad filiū ac deinde ad nepotes transit. Celebre hoc seruoꝝ facinus metuendūq; exemplū toto orbe terraz fuit. Itaq; alexander magnus cū interiecto tempore in oriēte bellum gereret uelut ultor publicæ securitatis expugnata eoz urbe omnes: qui prælio superfuerāt: ob memoriā ueteris cædis crucibus affixit. genus tatum Stratonis inuiolatū seruauit. regnūq; stirpi eius restituit ingenuis & innoxis incolis insulæ attributis: ut extirpato seruili germine genus urbis ex integro cōdiretur. Hoc igitur modo tyrii Alexandri auspiciis conditi parsimonia & labore quærenti cito cōualuere. Ante cladē minorū cū & opibus & multitudine abundarent: missa i africā iuuenture Vticam cōdidere cū interim rex tyro decedit filio pygmalione & Elisa filia insignis formæ uirgine hæredibus institutis. Sed populus Pygmalioni admodum puero regnū tradidit. Elisa quoq; Sichæo auunculo suo sacerdoti Herculis: qui honos secūsus a rege erat: nupsit: huic magnæ sed dissimulatæ opes erant: aurūq; metu regis non tectis sed terræ crediderat: quam rem & si homines ignorabant: fama tamen loquebatur: qua incensus pygmalion oblitus iuris humani auunculū suum eundemq; generum suum sine respectu pietatis occidit. Elisa diu fratrem propter scelus aduersata ad postremum dissimulato odio mitigatoq; interim uultu fugam tacite molitur: assumptisq; quibusdam principibus in societate: quibus par odiū in regem esse: eandemq; fugiendi cupiditatē arbitrabatur. tunc fratrem dolo aggreditur: fingit se ad eum migrare uelle ne amplius ei mariti domus cupidæ obliuionis grauem luctus imaginem renouaret: ne ue ultra amara admonitio oculis eius occurrat. Non inuictus Pygmalion uerba sororis audiuit: existimans cum ea & aurū Sichæi ad se uenturum. Sed Elisa ministros migrationis a rege missos nauibus cum opibus suis prima uespera imponit prouectaq; in altum compellit: eos onera harenæ pro pecunia inuiolata in mare deicere: tunc defluens ipsa lugubriq; uoce Sichæum exorat: ut libens opes suas recipiat: quas reliquerat: habeatq; inferias: quas habuerat causa mortis: tunc ipsos ministros aggreditur: sibi quidem ait optatam olim mortem sed illis acerbos cruciatus & dira supplicia imminere: qui Sichæi opes: quarum spe parricidium rex fecerit: auaritiæ tyranni subtraxerint: hoc metu omnibus iniecto comites fugæ accepit. Iunguntur & senatorum in ea nocte pparata agmina: atq; ita sacris Herculis: cuius sacerdos sichæus fuerat: repetitis exilio sedes quærunt. Primus illis appulsus terræ cyprus insula fuit: ubi sacerdos Iouis cum coniuge & liberis dei monitu comitē se Elisæ sociūq; fortunæ offert: pactus sibi posterisq; perpetuum honorē sacerdotii: conditio pro manifesto homine accepta: mos erat cypriis uirgines ante nuptias statutis dotalem pecuniā quæsituras in quæstum ad litus maris mittere p reliqua pudicitia: libamenta Veneri soluturas. Hæc igitur ex numero. lxxx. admodū uirgines rapi & nauibus imponi Elisa iubet: ut & iuuentus matrimonia & urbs sobolē habere possit. Dū hæc aguntur: Pygmalion cognita sororis fuga cū impio bello fugientem psequi pararet: ægre præcibus matris & deoz minis uictus quieuit: cui cū inspirati uates canerēt nō ipune latuz: si incrementa urbis toto orbe auspiciatissime interpellasset: & hoc mō spacium respiradi fugiētibus datū. Itaq; Elisa delata in africæ finibus icolas loci eius aduētū peregrinoꝝ mutuarūq; regē cōmercio gaudētes i amicitia sollicitat: deide épto loco q corio bouis tēgi possit: in quo fessos lōga nauigatiōe locios: quoad pficiētes: reficere posset: coriū i tenuissimas ptes secari iubet: atq; ita maius loci spacium q petierat: occupat: unde postea ei loco byrsæ nomē fuit. Cōfluentibus deinde uicinis locoz: q spe lucri multa hospitibus uenalia iterebāt: sedesq; ibi statuentibus ex frequentia hominū uelut instar ciuitatis effectū ē. Vticensiu quoq; legati dona ut sanguineis attulerūt: hortatiq; sunt: ut urbē cōderēt: ubi sedes sortiti essent. Sed & Afros detinēdi aduenas amor cœpit. Itaq; consentientibus oibus Carthago cōdit: statuto ānuo uectigali p solo urbis. In primis fundamētis caput bubulū inuētū ē: qd auspiciū qdē fructuosæ terræ: sed laboriosæ ppetuoq; seruæ urbis fuit: pp qd i aliū locū urbs translata. Ibi quoq; caput eq reptū bellicosum potētēq; populū futurū significās urbi auspiciam sedē dedit. Tūc ad opionē nouæ urbis cōcurrentibus genibus breui & populus & ciuitas magna facta est. Cū successu regē florētes Carthaginis opes eēt: rex mauritanoꝝ Hiarbas decē pœnoꝝ principibus ad se accersitis Elisæ nuptias sub belli denūciatione petit: qd legati reginæ referre metuētes: punico cū ea ingenio egerūt: nūciantes regē aliquē poscere q cultiores mores uictusq; eum Afros

Straton

Ultio magni Alex. in Tyriorum seruis

Vticæ conditio: Sichæi in Pygmalio

Didonis fuga

Vetustas ciuicis mos in prostituendis uirginibus

Byrsæ

Carthago conditur

perdoceat: sed quēnq̄ inueniri non posse: qui ad barbaros & ferarum more uiuentes transire a con-
 sanguineis uelit. Tūc a regina castigati: si pro salute patriæ asperiores uitam recusarent: cui etiā ipsa
 uita si res exigat debeat. Regis mandata aperuere dicentes: quæ præcipiat aliis ipsi facienda esse: si
 uelit consultum esse. Hoc dolo capta diu Sichæi uiri nomine cum multis lachrymis & lamentatiōe
 flebili iuocato: ad postremū iturā se quo sua & urbis facta uocaret: respōdit. In hoc triū mēsiū sūpro
 spacio pyra in ultima parte urbi sexstructa uelut placatura uiri manes inferiasq; ante nuptas missura
 multas hostias cædit: & sumpto gladio pyram conscendit. Atq; ita a populum respiciens iturā se ad
 uirum: sicut præceperat: dixit: uitamq; gladio finiuit: q̄ diu Carthago inuicta fuit: pro dea culta est.
 Condita est urbs hæc. lxxii. annis ate q̄ roma: cuius uirtus sicut bello clara fuit: ita domi status uariis
 discordiæ casibus agitata est: cū inter cætera mala etiā peste laborarent: cruēta sacroꝝ religione &
 scelere pro remedio usi sunt. Quippe homines ut uictimas immolabant: & impuberes: quæ ætas etiā
 hostium misericordiā prouocat: aris admouebant: pacē deorū sanguine eorū exposcentes: pro quorū
 uita dii rogari maxime solent. Itaq; aduersis tanto scelere numinibus cū in Sicilia diu infelicitate dimi-
 cassent: translato in sardinia bello amissa maiore exercitus parte graui prælio uicti sunt: ppter quod
 ducem suum Machæū: cuius auspiciis & Sicilia partē domuerat: & aduersus afros magnas res gesse-
 rant cū parte exercitus: quæ superfuerat: exulare iusserūt: quā rem ægre ferentes milites legatos Car-
 thaginē mittunt: qui reditū primo ueniāq; infelicis militiæ petant: tamē denūciant: quod si precibus
 nequeāt armis se consecuturos. Cū preces & minæ legatorū spretæ essent: interiectis diebus cōscensis
 nauibus armati ad urbem ueniunt: ibi deos homineq; testati non se expugnatū sed recuperatum pa-
 tria uenire ostensurosq; ciuibus suis non uirtutē sibi priore bello sed fortunā defuisse. Prohibitis cō-
 meatibus obsessaq; urbe in summā desperationē Carthaginēses adduxerūt. Interea Carthalo Machæi
 ducis exulis filius: cum præter castra patris a tyro: quo decimas Herculis ferre ex præda siciliensi: quā
 pater eius ceperat: a carthaginensibus missus fuerat: reuerteretur: accersitusq; a patre esset: publicæ
 se prius religionis officia executurum q̄ priuatae pietatis: respōdit: quam rē & si ægre ferret pater nō
 tamē uim afferre religioni ausus ē. Interiectis diebus Carthalo petito cōmeatu a populo cū reuersus
 ad patrem esset: ornatusq; purpura & insulis sacerdotii omniū se oculis ingereret. Tū in secreto pater
 adducto ait: ausus ne es nefandissimū caput ista purpura & auro ornatus in conspectū tot miserorum
 ciuiū uenire: & mœsta ac lugentia castra circūfluentibus quietæ felicitatis insignibus uelut exultabū-
 dus intrare? Nusq; ne te aliis iactare potuisti? Nullius locus aptior q̄ sordes patris & exilii infelicis ærū-
 næ fuerūt? Quid & pauloante uocatus: non dico patrē ducē certe ciuiū tuorū superbe spr. uisti? Et qd
 porro tu in purpurā istā coronisq; aliud q̄ uictoriæ meæ titulos geris? Quoniā igitur tu in patrem
 nihil nisi exulis nomen agnoscis: ego quoq; imperatorē me magis q̄ patrem iudicabo: statuamq; in te
 exemplum: ne quis posthac infelicibus miseriis patris illudat: atq; ita cū ornatu suo in altissimam cru-
 cem in conspectu urbis affigi iussit. Post paucos deinde dies Carthaginē capit: euocatoq; populo ad
 concionē exilii iniuriam quæritur: belli necessitatē excusat: contentusq; uictoriæ suæ punitis au-
 ctoribus miserorū ciuiū iniuriosi exilii omnibus se ueniam dare dicit. Atq; ita decē senatoribus inter-
 fectis urbē legibus suis reddidit. Nec multo post tempore affectati regni accusatus: duplicis & in filio
 & in patria parricidii poenas dedit. Huic mago imperator successit: cuius industria & opes Carthagi-
 nensium & imperii fines & bellicæ gloriæ laudes creuerunt.

IVSTINI HISTORICI LIBER XVIII.

Ago Carthaginensium imperator cū primus omniū ordinata disciplina militari imperiū
 pœnorū condidisset: uiresq; ciuitatis nō minus bellandi arte q̄ uirtute firmasset: defun-
 gitur: relictis duobus filiis Hasdrubale & Amilchare: q̄ p uestigia paternæ uirtutis de-
 currētes sicuti generi ita & magnitudini patris successerūt. His ducibus sardinia bellū
 illatū: aduersus afros quoq; uictigal p solo urbis multorū annorū repetentes dimica-
 tum: sed afrosq; sicuti causa iustior: ita & fortuna superior fuit: bellūq; cū his solutione
 pecuniæ non armis finitū. In sardinia quoq; Hasdrubal grauius uulneratus imperio Hamilchari fratri
 tradito interiit: cuius mortē tū luctus ciuitatis: tū & dictaturæ undecim: & triūphi quattuor insignem
 fecere. Hostibus quoq; creuere animi ueluti cū duce pœnorū uires cōcidissent. Itaq; siciliæ populi pp
 assiduas carthaginensium iniurias ad Leonidā fratrem regis spartanorū concurrentibus graue bellū natū
 in quo & diu & uaria uictoria præliatū fuit. Dū hæc agunt: legati a Dario persarū rege Carthaginem
 uenerunt: afferentes edictū: quo pœni humanas hostias imolare & canina carne uesci phibebantur:
 mortuorū corpora cremare potius q̄ terra obruere a rege iubebant: petentes simul auxilia aduersus
 græcos: quibus illaturus bellū Darius erat. Sed carthaginēses auxilia negātes ppter assidua finitimo
 rum bella: cæteris ne poia cōtumaces uiderent: cupide paruere. Interea Hamilchar bello siciliensi in-
 terfici relictis tribus filiis Hamulchone: Hannone: Gisgone. Hasdrubali quoq; par numerus filiorū
 fuit Hannibal & Hasdrubal & Sapho. Per hos res Carthaginensium ea tēpestare regebant. Itaq; & mau

Didonis in-
 teritus

Machæus
 Carthalo

Mago p̄
 Hasdrubal
 filii
 Hamilchar

Dictatorē
 carth. habu-
 ere
 Usus triū-
 phadi apud
 Carth. ibi
 Darius pœ-
 nis imperat
 Carth. cani-
 na carne ue-
 scuntur

ris bellum illatum: & aduersus numidas pugnatum: & afri compulsi stipendiū urbis conditæ carthaginiensibus remittere. Deinde cū familia tanta imperatoris grauis liberæ ciuitati esset: omniaq; agerēt simul & iudicarent centum ex numero senatorū iudices deligunt: qui reuersis a bello ducibus rationem regis gestarū exigent: ut hoc metu ita in bello imperia cogitarent. ut domi iusticiam legesq; respuerent. In sicilia in locū Hamilcharis imperator Hamilcho succedit: qui cū nauali terrestriq; bello secunda prælia fecisset: repente pestilentis syderis ui exercitum amisit: quæ res cū nunciata Carthagini esset: mœsta ciuitas fuit: omnia ululatibus non secus ac si ipsa urbs capta esset: personabant: clausæ priuata domus: clausa deorū templa: intermissa oīa sacra: omnia priuata officia damnata: cuncti deinde ad portam congregantur: egredientesq; paucos e nauibus: qui cladi superfuerant: de suis percunctant. Vt uero dubia antea spe & suspenso metu incerta orbitatis expectatione casus suorū miseris eluxit: tunc toto littore plangentium gemitus: tunc infelicium matrum ululatus & querelæ flebiles audiebantur. Inter hæc procedit inops e nauis sua imperator Hamilcho sordida seruilisq; tunica distinctus: ad cuius conspectum plangentium agmina iunguntur. Ipse quoq; manus ad cælum tendens: nunc sortē suā nūc publicam fortunam deflet: nūc deos accusat: qui tanta belli decora & tot ornamenta uictoriarū: quæ ipsi dederant abstulerint: qui captis tot urbibus totiensq; hostibus terrestri naualiq; prælio uictis exercitum uictorem nō bello sed peste deluerint: deferre se tamē ciuibus suis nō modica solacia: quod malis eorū hostes gaudere: non gloriari possent. Quippe neq; eos: qui mortui sunt a se occisos neq; eos q; reuersi sunt: a se fugatos possint dicere: prædam: quā relictis a se castris abstulerint: nō esse talē: quam uelut spoliū uicti hostis ostentent: sed quā possessione uacua fortuitis damnorū mortibus sicuti cadauca occupauerint: quod ad hostes pertinet uictores se recessisse: quod ad pestē pertinet uictos: nihil tamen se grauius ferre: q̄ quod inter fortissimos uiros mori nō potuerit: senatusq; sit nō ad uitæ iucunditatem: sed ad ludibriū calamitatis: q̄q; ubi miseris copiarū reliquias Carthaginē reduxerit: se quoq; secuturum cōmilitones suos: ostensurūq; patriæ nō ideo se in eam diē uixisse quoniā uelit uiuere: sed ne hos quibus nefanda lues pepercerat inter hostium exercitus relictos morte sua proderet: tali uociferatione p urbē ingressus: ut ad limina domus suæ uenit: psecutā multitudinē uelut postremo alloquodimisit: obseratisq; foribus ac nemine ad se ne filiis quidem admissis mortem sibi consciuit.

IVSTINI HISTORICI LIBER XX.

d Ionysius ex Sicilia pulsus carthaginiensibus: occupatoq; totius insulæ imperio graue ocium regno suo periculosamq; desidiā tanti exercitus ratus: copias in italiā traiecit: simul ut militum uires continuo labore acuerētur: & regni fines proferrent. Prima illi militia aduersus græcos q; p̄xima italici maris littora tenebant fuit. Quibus deuictis finitimos quoq; aggreditur. Omnesq; græci noīs italiā possidentes hostes sibi destinat: quæ gentes nō partē sed uniuersam ferme italiā ea tempestate occupauerāt. Deniq; multæ urbes adhuc post tantā uetustatē uestigia græci moris ostentant. Nāq; Tuscorū populi: qui orā inferi maris possident a lydia uenerūt. Et uenetos quos icolas supi maris uidemus: capta & expugnata Troia Antenore duce misit. Adria quoq; Illyrico mari p̄xima: quæ & adriatico mari nomen dedit. Græca urbs est & arpos: quā Diomedes exciso Ilio naufragio in ea loca delatus cōdidit. Sed & Pisæ in luguribus græcos auctores habēt. Et ī Tuscis Tarquinia Thessalis & Spinambris. Perusini quoq; originem ab achæis ducūt. Quid Cerē urbē dicā? Quid latinus populos? qui ab Aenea conditi uident. Iā phalisci: lapygii: Nolai. Abelani: nōne Chalcidiensium colōi sunt? Quid tractus oēs Capaniæ? Quid Brutii: Sabiniq;? Quid samnites? Quid Tarentini: quos lacedæmonia profectos spuriosq; uocatos accepimus? Thurinorū urbes cōdidisset Philocteten ferūt: ibiq; adhuc monumentū eius uisit. Et Herculis sagitte in Apollinis tēplo: quæ fatum Troiæ fuere. Metapontini quoq; ī tēplo Mineruæ ferramēta: quibus Epeos a quo conditi sunt: equum troianū fabricauit: ostērant: ppter qd̄ oīs illa pars Italiæ maior græcia appellat: sed principio originū Metapōtini cū sybaritanis: & crotoniensibus pellere cæteros græcos italiā statuerunt. Cū primū urbē syrim cepissent in expugnationē eius quinquaginta iuuenes amplexos Mineruæ simulachrū sacerdotēq; deæ uelatū ornamentis inter ipsa altaria trucidauerunt: ob hoc cū peste & seditionibus uexarentur priores Crotonienses delphicū oraculū adierūt. Responsum his est finē mali fore: si uiolatū Mineruæ numen & interfectorū manes placassent. Itaq; cū statuas iuuenibus iustæ magnitudinis & in primis Mineruæ fabricare cœpissent. Metapōtini cognito oraculo deorū occupandā manū & pacē deæ rati: iuuenibus modica est lapidea simulachra ponūt: & deampanificiis placāt. Atq; ita pestis utrobicq; sedata ē. cū alteri magnificētia: alteri uelocitate certassent: recuperata sanitate nō diu Crotonienses geuere. Itaq; indignantes ī oppugnatione syris auxiliū contra se a locresibus latū bellū his intulerūt. Quo metu territi Locrenses ad spartanos decurrūt: auxiliū supplices deprecant: illi longinqua militia grauati auxiliū a Castore & Polluce petere eos iubēt. Neq; legati sociæ urbis responsum spreuerūt: pfectiq; in p̄ximū templū factō sacrificio auxiliū deorum implorant: litatis hostiis obtentoq; ut rebantur: quod petebant: haud secus læti q̄ si deos ipsos secum

Atf. locren
sium & cro
toniatū uo
ta

Vide despe
ratio quid
possit cele
ritas nunci
Pythagoræ
peregrina
tio

Pythagoræ
disciplina

Pythagoras
Metaponti
perit

Senones
Galli

Que urbes
a Gallis cō
ditæ
rheti a thu
scis fuere
Dionysii ex
itus

aduecturi essent: puluina iis in nauis componunt: faustisq; profectioibus solatia suis pro auxiliis deportant. his cognitis Crotonienses & ipsi legatos ad oraculū Delphos mittunt: uictoriae facultatem bellicq; prosperos euentus deprecantes. Responsum prius uotis hostes q̄ armis uincendos. Cū uouissent Apollini decimas prædæ locrenses & uoto hostiū & responso dei cognito nonas uouerūt: tacitāq; eā rem habuere: ne uotis uincerent: itaq; cū in aciem processissent: & crotoniensium centū uiginti milia armatorū constituisent. Locrenses paucitatē suam circūspicientes (nam solū quindecim milia militū habeant) omīssa spe uictoriae in destinata mortē cōspirant: tantūq; ardor ex desperatione singulos cepit: ut uictores se putarent: si non inulti morerentur. Sed dū mori honeste quærūt: ut felicius uicerent. Nec alia causa uictoriae fuit: q̄ quod desperauerunt. Pugnantis locris aquila ab acie nūq; recessit: eosq; tam diu circūuoluit quoad uincerent. In cornibus quoq; duo iuuenes diuerso a cæteris armorum habitu eximia magnitudine & albis equis & coccineis paludamentis pugnare uisi sunt: nec ultra apparuerunt: quam pugnatū est. Hanc admirationē auxit incredibilis famæ uelocitas. Nā eadem die qua in italia pugnatum est & coryntho & athenis & lacedæmone nunciata ē uictoria. Post hæc crotoniensibus nulla uirtutis exercitatio nulla armorum cura fuit: oderant enim quæ infelicitate sumpserant: mutassentq; uitam luxuria: ni Pythagoras philosophus fuisset. Hic sami Demarato locuplete negociatore patre natus: magnisq; sapientia incrementis formatus ægyptū primo mox Babiloniam ad perdiscendos syderum motus originemq; mundi spectandam profectus: summā scientiam consecutus erat. Inde regressus cretā & lacedæmona ad cognoscendas Minois & Lycurgi inclitas ea tēpestate leges cōtēderat: quibus oībus instructus Crotonā uenit: populūq; in luxuriā lapsū auctoritate sua ad usum frugalitatis reuocauit. Laudabat quotidie uirtutem: & uitia luxuriæ cōtēnebāt: casusq; ciuitatū hac peste pditæ enūmerabat: tātūq; studiū ad frugalitatē multitudinis puocauit. ut aliquos ex his luxuriatos i optimā frugē cōuersos fuisse incredibile uideret. Matronæ quoq; separatā a uiris doctrinā & pueroꝝ a parētibus frequēter habuit. Docebat nūc has pudicitia & obsequia i uiros: nunc illos modestiā & frugē studiū. Inter hæc uelut genetricē uirtutū frugalitatē oībus ingerebat: cōsecutusq; assiduitate disputationū erat: ut matronæ auratas uestes cæteraq; dignitatis suæ ornāmēta uelut instrumēta luxuriæ deponerent: eaq; oīa delata in iunonis ædē ipsi deæ cōsecrarent: præferens uera ornāmēta matronæ pudicitia nō uestes eē. In iuuentutē quoq; quātū profligatū sit: uicti feminarū contumaces animi manifestant. Sed. ccc. ex iuuenibus cū sodalitiū iure sacramēto quodā nexi separatā a ciuibus cæteris uitā exerceat: q̄si cōtū clādestinæ coniurationis haberent: tiuitarem in se cōuertūt: q̄ eos cū in unā domū cōuenissent: cremare uoluerit. In quo tumultu. lx. ferme hoīes pierē: cæteri in exiliū pfecti. Pythagoras aut cū ānos. xx. Crotonæ egisset: metapōtū migravit. Ibiq; decessit: cuius tāta admiratio fuit: ut ex dono eius tēplū facerēt: eūq; p dō colerēt. Igit̄ Dionys. tyrānus quē supra a sicilia exercitū i italiā traiecisse: bellūq; græcis itulisse memorauimus expugnatis locris Crotonienses uix uires lōgo ocio ex prioris belli clade resumētes aggrediūt: q̄ fortius cū paucis tāto exercitui eius quā antea cū tot milibus Locresiu paucitati restiterunt: tātū uirtutis paupertas aduersus insolētes diuitias hēt: tātoq; isperata interdū spata uictoria certior est. Sed Dionysiu gerentē bellum legati Gallorum: qui ante menses romam incendunt: societatem amicitiaq; petentes adeunt: gentemq; suam inter hostes eius positam esse: magnoque usui ei futurum uel in acie bellanti uel de tergo intentis in prælium hostibus affirmant. Grata legatio Dionysio fuit. Ita pacta societate & auxilii Gallorum auctus bellū uelut ex integro instaurat. his autem gallis cā in italiā ueniētī sedesq; nouas quærendi intestina discordia & assiduæ domi dissensiones fuere: quæq; tedio cū in italiā uenissent sedibus thuscis expulerunt: & Mediolanū: Comū: Brixiam: Veronā: Bergomū: Tridentū: Vicentiā condiderunt thuscis quoq; duce Rhetio auitis sedibus amissis alpes occupauere: & nomine ducis gentem Rhetiorum condiderūt. Sed Dionysium in siciliā aduentus Carthagenensium reuocauit: qui recuperato exercitu bellū: quod lue deseruerant: auctis uiribus repetebant. Dux belli Hanno carthagenensis erat: cuius inimicus Suniator potentissimus ea tempestate pœnorum cum odio eius græcis litteris Dionysio aduentum exercitus & segnitiam ducis familiariter prænucciaisset: comprehensis epistolis prodicionis damnatur: factō senatusconsulto: ne quis postea carthagenēsis aut litteris græcis: aut græco sermoni studeret: ne aut loqui cū hoste: aut scribere sine interprete posset. Nec multo post Dionysius quem pauloante non sicilia non italia capiebat: assiduis belli certaminibus uictus fractusq; ad postremum insidiis suorum interficitur.

IVSTINI HISTORICI LIBER XXI.

Xtinēto i sicilia Dionysio tyranno: in locū eius milites maximū natu ex filiis eius noīe dionysiu suffecere: & maturā ætatē eius secuti: & qd̄ firmius futurū eēt regnū: si penes unū remansisset: q̄ si partiōibus inter plures filios diuideret. arbitrantur. Sed Dionysius inter initia regni auunculos fratrum suorum uelut æmulos imperii sui hortatoresq; pueroꝝ ad diuisionē regni tollere gestiebat. Quare paulisp̄ dissimulatū aīum prius ad fauorē populariū cōcilia

dum intendit: excusatus facturus: quod statuerat: si probatus ante omnibus foret. Igitur nexorū tria milia e carcere dimittit: tributa populo p̄ triēniū remittit: & quibuscūq; deliniamētis p̄t̄ aīos oīum sollicitat. Tūc ad destinatum facinus cōuersus nō cognatos tantū fratrum: sed etiā ipsos fratres interficit. ut quibus cōfortiū regni debebat: ne spes quē cōfortiū relinqueret: tyrānidē in suos prius q̄ in externos auipicatus. Sublatis deinde æmulis in legnitiē lapsus saginā corporis ex nimia luxuria oculorumq; ualitudinē cōtraxit: adeo ut nō solē: nō puluerē: nō deniq; splendorē ferre lucis ipsius posset. Propter quā dū cōtēni se putat: sæuitia crassat: nec ut pater carcerē nexis sed cædibus ciuitatē replet: ob quā nō cōtēptior oībus q̄ inuisior fuit. Itaq; cū bellū aduersus eū syracusani decreuissent: diu dubitauit an imperiū deponeret. an bello resisteret: sed a militibus p̄dā urbiscq; direptionē sperantibus descendere in præliū cogit. Victus cū iterato nō felicius fortunā tentasset: legatos ad syracusanos mittit: spondēs se depositurū tyrānidē: si mitterent ad eū: cū quibus de pace cōueniret. In quā rē missos primores in carcere retinet atq; ita incautis oībus nec quicquā hostile metuētibus exercitū ad delēdā ciuitatē mittit: Fit igit̄ in ipsa urbe anceps præliū: in quo oppidanis multitudinē superantibus Dionysius pellit. qui cū obsidionē arcis timeret: cū omni regio apparatu in italiā profugit tacitus. Exul a locrensibus sociis acceptus: uelut iure regnaret: arcē occupat: lolitāq; sibi sæuitiā exercet. Cōiuges principū ad stuprū rapi iubebat: uirgines ante nuptias abducebat: stuprataq; procis reddebat. Locupletissimos quoq; aut ciuitate pellebat: aut occidi imperabat: bonaq; eorū inuadebat. Deinde cū rapinæ occasio deesset: uniuersam ciuitatē callido cōmēto circūuenit. Cū rheimonē tyranni Leorophonis bello locrenses præmerent: uouerūt: si uictores forent: ut die festo Veneris uirgines suas prostituerent. Quo uoto intermisso cū aduersa bella cū lucanis gererent: in concionē eos Dionysius uocat: hortat: ut uxores filiasq; suas in templū Veneris q̄ possint ornatissimas mittant. Ex quibus sorte centū ductæ: uoto publico fungant. religionisq; gratia uno stent in lupanari mense: oībus autē iuratis uiris nequis ullā attamet: q̄ res ne uirginibus uoto ciuitatē soluētibus fraudi esset: decretū facerent: ne qua uirgo nuberet: priusq; illæ maritis traderent. Probato cōsilio & quo superstitioni & pudicitiaē uirginū cōsulebat: certatim omnes foeminaē ipensius exornatæ in templū Veneris cōueniūt: quas oēs dionysius immissis militibus spoliat: ornamētāq; matronarū in p̄dā suā uertit. Quarūdā uiros ditiores iterfecit: quasdā ad prodendas uirorum pecunias torquet. Cum his artibus per annos sex regnasset conspiratione locrorum ciuitate pulsus in siciliam redit. Ibi syracusas securis omnibus post longam intercapedinem pacis per conditionem recepit. Dum hæc in sicilia geruntur: interim in africa princeps Carthaginensium Hanno opes suas: quibus reipublicæ superabat uires: ad occupandam dominationem intendit: regnumque inuadere interfecto senatu conatus est: Cui sceleri solennem nuptiarum diem filiaē suæ legit: ut religione uotorum nefanda committeret: & nefanda commenta facilius tegerentur. Itaque plebi epulas in publicis porticibus senatui in dōmo sua parat: ut poculis ueneno infectis secretius senatum & sine arbitris interficeret: orbamque remp. facilius inuaderet. Quare magistratibus per ministros prodita: scelus declinatū non uindicatum est: ne in uiro tam potenti plus negocii faceret res cognita q̄ cogitata. Contenti itaque cohibuisse decreto modum nuptiarum sumptibus statuunt: idq; obseruari non ab uno sed ab uniuersis iubent: ne persona designata sed uicia correpta esse uiderentur. Hoc consilio p̄uētus iteq; seruicia cōcitāt: statutāq; rursus cædium die: cum denuo se proditum uideret timens iudicium munitum quoddam castellumq; cū uiginti milibus seruorum armatis occupat. Ibi dū afros regemq; mauritanorū cōcitāt capit. Virgiscq; cæsus effossis oculis & manibus cruribusq; fractis uelut a lingulis mēbris pœnæ exigerent. In conspectu populi occidit: corpus uerberibus laceq; in cruce figitur. Filii quoq; cognatq; omnes etiam innoxii supplicio tradunt: ne quāquam aut ad imitādū facinus: aut ad mortem ulciscendam ex tam nefaria dōmo superesset: Interea Dionysius syraculis receptus cū grauior crudeliorq; in dies ciuitati esset iterata cōspiratiōe obsidē. Tūc deposito iperio arcē syracusanis cū exercitu tradidit: receptoq; priuato instrumēto corynthū in exiliū pficiscit. Ibi humillima quæq; tutissima existimans in sordidissimū uitæ genus descendit. Non contentus in publico uagari sed portare: nec cōspici in popinis lupanaribusq; sed totis diebus residere. Cū pditissimis quoq; de minimis rebus disceptare: pannosusq; & squallidus incedere: risum libentius præbere q̄ captare: in macello p̄stare: quæ emere nō poterat oculis deuorare: apud ædiles aduersus lenones iurgari: oīaq; ita facere: ut cōtemnēdus magisquā meruēdus uideret. Nouissime se ludi magistrū professus pueros ī triuio docebat: ut aut a timentibus semper in publico uideret: aut a nō timētibus facilius cōtemneret. Nā licet tyrānicis uitis semp abundaret: tamē simulatio hæc uitiorū non naturæ erat: magisq; hæc arte q̄ amisso regali pudore faciebat: expertus q̄ inuisa tyrānorū forent etiā sine opibus noīa. Laborat itaque inuidiam præteritorū contemptu præsentium demere neq; honesta sed tuta consilia circūspiciebat. Inter has tamen dissimulationū artes ter insimulatus est affectatæ tyrannidis: nec aliter q̄ dū contemnitur: liberatus est. Inter hæc carthaginēses tāto successu regē Alexandri magni exterriti. Verētes ne perfico regno & africā uellet adiungere: mittunt ad speculādōs eius aīos Hamilcharē cognomēto Rhodanum uirum solertia facundiaq; præter cæteros insignem. Augebant enim metum & tyrus urbs auctor originis suæ capta: & Alexandria æmula Carthaginis in terminis africæ & ægypti cōdita: & feli

Iūioris dionysii popularis ab initio munificentia

Dionysii sæuitio

Att. locrensiū uotū

Hannois cogitātū scelus

Hanno cruci affigitur

Dionysius principatu erectus literas docuit

Vbi alexandria sita

citas regis: apud quem nec cupiditas nec fortuna ullo modo terminabantur. Igitur Hamilchar p Parmenionem aditu regis obtento profugisse se ad regem expulsam patria fingit: militemq; se expeditionis offert: Atq; ita consiliis eius exploratis in tabellis ligneis desuper cæra uacua inducta ciuibus suis omnia perscribebat: Sed carthaginenses post mortem regis reuersum in patriam quasi urbem regi uedicasset: non ingrato tantum uerumetiam & crudeli animo necauerunt.

IVSTINI HISTORICI LIBER XXII.

a Gathocles siciliæ tyrānus: q̄ magnitudini prioris Dionysii successit ad regni maiestatem ex humili & sordido genere peruenit. Quippe in sicilia patre figulo natus: nō honestiore pueritiā q̄ principia originis habuit. Siq̄ de forma & corporis pulchritudine egregius: diu uitā stupri patiētia exhibuit. Annos deinde pubertatis egressus libidinē a uiris ad fœminas trāstulit. Post hæc apud utrūq; sexū famosus uitā latrociniis mutauit. In teriecto tēpore: cū syracusas cōcessisset: accitusq; in ciuitatē iter icolas eēt: diu sine fide

Agathoclis mores

fuit: quoniā nec in fortunis quod amitteret: ne in uerecūdia: quod inq̄naret habere uidebat. In summa gregatim militiā sortitus nō minus tūc seditiosa q̄ antea turpi uita in omne facinus p̄mptissimus erat. Nā & manu strēnuus & in cōtionibus perfacundus habebat. Breui itaq; cēturio ac deinceps tribunus militū factus est. Primo bello aduersus ætneos magna experimēta suis syracusanis dedit. sequēti cāpanoz tantā de se spē oībus fecit: ut in locū de mortui ducis damascenis sufficeret. Cuius uxore adulterio cognitā post mortē uiri in matrimoniū recepit. Nec cōtentus q̄ ex iope repēte diues: factus esset: piraticā aduersus patriā exercuit: saluti ei fuit: quod socii capti tortiq; de illo negauerūt: bis occupare iperiū syracusaz uoluit: bis i exiliū actus est. A murgātinis apud quos exulabat odio syracusanorū primo p̄tor mox dux creat: in eo bello & urbē leontinorū capit: & urbē syracusas obsidere cœpit: ad cuius auxiliū Hamilchar dux pœnoz iploratus depositis hostilibus odiis p̄sidia militū mittit. Ita uno eodē tēpore syracusæ & ab hoste ciuili amore defensæ: & a ciue hostili odio impugnatæ sunt. Sed Agathocles cū uideret fortius defendi urbē quā expugnari p̄cibus p̄ iternūciū Hamilcharē exorat: ut inter se & syracusanos pacis arbitria suscipiat: peculiaria in ipsum officia sui repromittens: qua spe impletus Hamilchar societate cū eo metu potentia eius iungit: ut quātū uiriū Agathocli aduersus syracusanos dedisset: tantū ipse ad incrementa domesticae potentiae recuperaret: igitur nō pax tantū Agathocli cōciliat: uerumetiā p̄tor syracusis constituitur. Tūc Hamilchari expositis ignibus cæreis tactisq; in obsequia pœnoz iurat. Deinde acceptis ab eo q̄ncq; milibus afroq; potentissimos quosq; ex

Agathoclis scelus de in occupanda Tyrannide

principibus interficit: atq; ita ueluti reip. statū formaturus populū in theatrum ad cōtionē uocari iubet. contracto in gymnasio senatu: quasi quædā prius ordinaturus. Sic compositis rebus immixtis militibus populum obsidet: senatū trucidat: cuius peracta cæde ex plebe locupletissimos & peritissimos quosq; interficit. Iis ita gestis militē legit: exercitūq; conscribit: quo instructus finitimas ciuitates nihil hostile metuentes ex improviso aggreditur. Pœnoz quoq; socios permittente Hamilchare fœde iniuriis uexat. Propter quod querelas carthaginem socii nō tam de Agathocle q̄ de Hamilchare detulerunt: hunc ut dominū & tyrannum: illum ut proditorem arguentes: a quo infestissimos hosti fortunæ sociorum interposita pactione donatæ sint: cui ab initio syracusæ in pignus societatis sint traditæ urbs semp pœnis infesta: & de imperio siciliæ carthaginis æmula: nunc in super ciuitates sociorum eidem pacis titulo traditæ sint. Denunciare igitur se hæc breui ad ipsos redundatura ac propediē sensuros: quātū mali non siciliæ magis q̄ ipsi africae attulerint. His querelis senatus in Hamilcharē accenditur. Sed quoniam in imperio esset: tacita de eo suffragia tulerunt: & sententias prius q̄ recitarentur: in urnā coniectas obsignari iusserunt: donec alter Hamilchar Gilgonis filius a sicilia reuertere. Sed hæc callida cōmenta pœnoz & sentētiā inauditas mors Hamilcharis præuenit liberatusq; ē fati munere: quē sui per iniuriā ciues inauditā damnauerant: Quæ res Agathocli aduersus pœnos occasionē mouadi belli dedit. Prima igitur illi cū Hamilchare Gilgonis filio prælii cōgressio: fuit: a quo uictus maiori: mole recuperaturus bellū syracusas cōcessit. Sed secūdi certaminis eadē fortuna quæ & prioris fuit. Cum igitur uictores pœni syracusas obsidione cinxissent. Agathoclesq; se nec uiribus parens neq; ad obsidionē ferēdam istructum uideret: super hæc a sociis crudelitate eius offensis desertus eēt: statuit bellū in africā trāsserre: mira prorsus audacia: ut q̄bus in solo urbis suæ par non erat: eoz urbi bellū inferret: & q̄ sua tueri non poterat: impugnaret aliena: uictusq; uictoribus insultaret: Huius consilii nō minus admirabile silentiū q̄ cōmentū fuit: populo hoc solū p̄fessus inuenisse se uictoriae uia.

Art. Agathoclis audaciam

Animos illi tantū in breuem obsidionis patientiā firmarent uel si cui status præsentis fortunæ displiceret dare se ei discedendi liberam potestatem. Cum mille sexcenti discessissent: cæteros ad obsidionis necessitatem frumento & stipendio instruit. I. tantū secū talēta ad præsentem usum affert: cætera ex hoste melius q̄ ex sociis paraturus. Oēs deinde seruos militaris ætatis libertate donatos sacramēto adigit: eosq; & maiorē partē ferme militū nauibus iponit ratus ex æquata utriusq; ordinis cōditione mutuā inter eos uirtutis æmulationem futurā: cæteros omnes ad tutelā patriæ relinqt. Septimo igitur

tur imperii anno comitibus duobus adultis filiis Arregatho & Heraclida nullo militum sciente quo
 ueheretur cursum in africam dirigit. Cū oēs aut in italiā prædatū se: aut in sardiniā ituros crederēt: tū
 primo exposito in africæ littore exercitu cōsiliū suū oībus aperit. Quo in loco syracusæ positæ sint:
 ostendit: quibus aliud nullū auxiliū superesset. q̄ ut hostibus faciant: quæ ipsi paterent: q̄ppe aliter do
 mi: aliter foris bella tractari. Domi ea sola auxilia esse: quæ patriæ uires subministrant: foris hostē eti
 am suis uiribus uinci: deficientibus sociis & odio diuturni iperii externa auxilia circūspiciētibus: huc
 accedere: q̄ urbes castellaq; africæ nō muris cinctæ: nō in montibus positæ sint: sed in planis campis
 sine ullis munimētis iaceant: quas oēs metu excidii facile ad belli societate perducī posse. Maius igit
 Carthaginensibus ex ipsa africa q̄ ex sicilia exarsugē bellū: coituraq; auxilia omniū aduersus unā urbē
 nomine: q̄ opibus ampliorem: & quas non attulerit uires idē sumptugē. Nec in repentino pœnorum
 metu modicum momētū uictoriæ fore: q̄ tāta audaciā hostiū percussit trepidaturi sunt: accessura &
 uillagē incendia: castelloq; urbiūq; cōtumaciū direptionē: tunc ipsius carthaginis obsidionē: quibus
 oībus nō sibi tantū in alios sed & aliis in se sentirent patere: bella. His nō solū pœnos uinci: sed & sici
 liā liberari posse. Nec enī moraturos in eius obsidione hostes cū sua urgeantur: nusquā igit alibi faci
 lius bellū: sed nec prædā uberiorē inueniri posse. Nā capta carthagine oēm africā siciliāq; premiū ui
 ctogē fore. Gloriā: certe tam honestæ militiæ tantā in omne æuum futurā: ut determinari nullo tēpo
 re obliuionis possit. Vt dicatur eos solos mortaliū esse: qui bella quæ domi ferre nō poterāt ad hostes
 trāstulerint: ultroq; uictores insecuti sint: & obsessores urbis suæ obsederint. Oībus igit forti ac læto
 animo bellū ineundū: quo nullū aliud possit aut premiū uictoribus uberius: aut uictis: monumentū
 illustrius dare. His quidē adhortatiōibus animi militū erigebant. Sed terrebat eos portēti uisio: q̄ na
 uigantibus ei sol defecerat. Cuius rei rationē nō minore cura rex q̄ belli reddebat affirmans si prius q̄
 pficisceretur: factū esset: credi aduersum pfecturos pdigiū esse: nūc q; egressis acciderit: illis ad quos
 eatur portendere. Porro defectus naturaliū syderū semp p̄sentem regē statum mutare: certumq; esse
 florentibus carthaginensium opibus aduersisq; rebus suis cōmutationē significari. Sic consolatis mi
 litibus uniuersas naues cōsentiēte exercitu incendi iubet: ut oēs scirēt auxiliū fugæ ablato aut uincē
 dum aut moriendū esse. Deinde cū oīa quæcūq; ingredirent: prosternerent: uillas castellaq; incende
 rent: obuius his fuit cū. xxx. milibus pœnogē Hanno dux: & prælio cōmissio duo de siculis: tria milia
 de pœnis cū ipso duce cecidere. Hac uictoria & siculogē animi eriguntur & pœnorum frangunt. Aga
 thocles uictis hostibus urbes castellaq; expugnat: prædas ingentes agit: hostiū multa milia trucidat:
 castra deinde in quinto lapide a carthagine statuit: ut dāna carissimæ regē uastitatēq; agrogē & icen
 dia uillagē de muris ipsius urbis specularent. Interea ingens tota africa deleti pœnogē exercitus fama
 occupatarūq; urbiū diuulgat. Stupor itaq; oīs & admiratio incessit: unde & tanto iperio tā subitū bel
 lum p̄sertim ab hoste iā uicto: admiratio deinde paulatim in cōtēptū pœnogē uertit. Nec multo post
 nō africa tantū: ueq; etiā urbes nobilissimæ nouitate sicutæ ad Agathocle defecere: frumētogē & sti
 pēdio uictorē extruxere. his pœnogē malis etiā deletus in Sicilia cū iperatore exercitus uelut qdā ærū
 nagē cumulus accessit. Nā post pfectionē a Sicilia Agathocles in obsidiōe syracusæ pœni segniores
 redditū ab Antādō fratre regis Agathoclis occasiōe cæsi nunc iabant. Itaq; cū domi forisq; eadem for
 tuna carthaginēsiū esset. iā non tributariæ tantum ab his urbes ueq; etiam socii reges deficiebāt: ami
 citiagē iura nō fide sed successu ponderantes: Erat inter cæti: ros rex cyrenagē Offelas: q̄ spe iproba re
 gnū totius africæ amplexus societatem cū Agathocle p̄ legatos iunxerat: pactusq; cū eo fuerat: ut Sici
 liæ illi sibi africæ imperiū uictis carthaginēsiū cederet: itaq; cū ad belli societate cū ingenti exerci
 tu ipse uenisset. Agathocles blādo alloq; & humili adula: tiōe cū sæpius simul cœnassent: adoptatus
 qa filius eius ab Offela esset: incautū eū interfecit: occupatogē exercitu eius iterato carthaginēses om
 nibus uiribus bellū cientes magno utriusq; exercitus sanguine graui plio superat. hoc certaminis dis
 crimine tanta desperatio illata pœnis est: ut nisi in exercitu Agathoclis orta seditio esset: transiturus
 ad eū Bomilchar dux pœnogē cū exercitu fuerit. Ob quam noxā in medio foro a pœnis patibulo suf
 fixus est: ut idē locus monumētum supplicioq; eius esset: q̄ ornamentū ante fuerat honorum. Sed Bo
 milchar magno animo crudelitate ciuiū: tulit: adeo ut de summa cruce ueluti de tribunali in pœnogē
 scelera concionaret: obiectans illis nūc Hānonem falsa affectati regni inuidia circūuentū: nūc Gisgo
 nis innocentis exiliū: nūc in Hamilcharem patruū suum tacita suffragia: q̄ Agathocle sociū illis face
 re q̄ hostē maluerit. Hæc cū in maxima populi concione uociferatus esset: expirauit. Interea Agatho
 cles p̄fligatis in Africa rebus tradito Archagatho filio exercitu in Sicilia recurrit. Nihil actū in afri
 ca existimans: si amplius syracusæ obsiderent. Nā post occisum Hamilcharem Gisgonis filiū nouus
 eo a pœnis missus exercitus fuerit. Statim igit primo aduentu eius omnes siciliæ urbes auditis rebus
 quas in africa gesserat: certatim se ei tradūt: atq; ita pulsus e Sicilia pœnis totius insulæ iperū occupa
 uit. In africa deinde reuersus: seditione militū excipit. Nā stipendiogē solutio in aduentu patris dila
 ta a filio fuerat: igitur ad concionem uocatos blandis uerbis permulsi: stipendia illis non a se flagitā
 da esse sed ab hoste quærenda: cōmunem uictoriam: cōmunem pdam futurā: Paululū modo annite
 rent: dū belli reliq; peragunt: cum sciant carthaginem captā spes omniū expleturam. Sedato mili

Agathoclis
 hortatio
 ad suos

Defectus
 solis

Pœni præ
 lio ab aga
 thocle uin
 cuntur

Defectio
 afroq; ad
 Agathocle

Noua car
 th. clades

Bomilchar
 cruci affin
 gunt

Agathocles
 totius sici
 liæ imperi
 um occu
 pat

Agathoclis
ex africa in
siciliam fu-
ga

tari tumultu interiectis diebus ad castra hostium exercitum ducit. Ibi in consiliis praelium comitendo maiore parte exercitus perdidit. Cum itaque in castra fugisset: uersamque in se inuidiam temere commisi belli uideret: pristinaque offensam non depensi stipendii metueret: cum cuba nocte solus a castris cum Archagatho filio profugit. quod ubi milites cognouere: haud secus quam si ab hoste capti essent: trepidauere. Bis se a rege suo in mediis hostibus relictos esse proclamantes: salutemque suam desertam ab eo esse: quoque ne sepultura quidem relinquenda fuerat: cum persequere regem uellent a nummiis excepti in castra reuertuntur comprehenso tamen Archagatho: qui a patre noctis errore discesserat. Agathocles autem nauibus quibus fuerat a Sicilia regressus: cum custodibus earumdem Syracusas deseruit. Exemplum flagitii singulare: rex exercitus sui desertor: filiorumque pater proditor. Interim in Africa post fugam regis milites pactione cum hostibus facta interfectis Agathoclis filiis Carthaginensibus se tradidere. Archagathus cum occideretur ab Arcesilao amico Antipatris rogauit eum: quodnam liberis eius factumque Agathocles putet: per quem ipse liberis careat. Tunc respondit: satis habere se: quod supstitites eos esse Agathoclis liberis sciat. Post haec poeni ad persequendas belli reliquias duces in Siciliam miserunt: cum quibus Agathocles pacem aequis conditionibus fecit.

IVSTINI HISTORICI LIBER XXIII.

Lucanorum
ritus

Vnde brutii
dicti

Atque misera
bile digres-
sum

Agathoclis
exitus

Pyrrhus
rex siciliae
ut epiro ap-
pellatis

Agathocles rex Siciliae pacificatus cum Carthaginensibus partem ciuitatum a se fiducia uirium dissidentem armis subegit. Deinde quasi angusti insulae terminis clauderet: cuius imperii partem primis incrementis ne sperauerat quod in Italiam transiit: exemplum Dionysii secutus: qui multas ciuitates Italiae subegerat. Primi igitur hostes illi brutii fuere: qui et fortissimi et opulentissimi uidebantur: simul et ad iniurias uicinarum prompti. Nam multas ciuitates Graeci nomine Italiae expulerant. Auctores quoque suos Lucanos bello uicerant: et pacem cum his aequis legibus fecerant. Tanta feritas atque erat: ut nec origini suae parceret. Namque Lucani iisdem legibus liberos suos: quibus et Spartani instituere soliti erant. Quippe ab initio pubertatis in siluis inter pastores babebant sine ministerio seruili: sine ueste quam induerent: uel cui incubaret: ut a primis annis duritiae plimoniaeque sine ullo usu urbis assuescerent. Cibus his praeda uenatica potus mellis et lactis et fontium liquorum erat. Sic ad labores bellicos indurabant. Horum igitur ex numero. L. primo ex agris finitimorum praedari soliti: confluenta deinde multitudine sollicitati praeda cum plures facti essent: infestas regiones reddebant. Itaque fatigatus quarelibet sociorum Dionysius Siciliae tyrannus sexcentos afros ad compersecendos eos miserat: quoque castellum praeditum sibi per Brutiam mulierem expugnarunt: ubique ciuitatem concurreribus ad opinionem nouae urbis pastoribus statuerunt. Brutiosque se ex nomine mulieris uocauerunt. Primum illis cum Lucani originis suae auctoribus bellum fuit. Qua uictoria erecti cum pace aequo iure fecissent: ceteros finitimos armis subegerunt: tantaque opes in breui consecuti sunt: ut perniciosi et regibus haberent. denique Alexander rex epiro cum in auxilium Graecarum ciuitatum cum magno exercitu in Italiam uenisset: cum omnibus copiis ab his deletus est. Quare feritas eorum successu felicitatis incensa diu terribilis finitimis fuit. Ad postremum imploratus Agathocles spe ampliandi regni a Sicilia in Italiam traiecit. Principio aduersus opinionem eius concussu legatos ad eum societatem amicitiaeque petentes miserunt. Quos Agathocles ad coenam inuitatos ne exercitu traici uideret: in postea statuta his die conscensu nauibus frustratus est. Sed fraudis haud laetus euertus fuit. Si quidem reuerti eum in Siciliam interiectis paucis diebus uis morbi coegit: quo toto corpore comprehensus proes neruos articulosque humore pestifero crassate uelut intestino singulorum membrorum bello impugnabatur. Ex qua desperatione bellum inter filium nepotemque ortum eius regnum iam quasi mortui uindicantibus: occiso filio regnum nepos occupauit. Igitur Agathocles cum morbi cura et aegritudo grauiore essent: et inter se et alterum alterius malo cresceret: despatis rebus uxorem suam Theogenam genitricemque ex ea duos paruulos cum omni pecunia et familia regali instrumento: quo propter illum nemo regum ditior fuit: nauibus impositos Aegyptum: unde uxorem acceperat: remittit: timens ne praedone regni sui hostem paterent. quae uxor diu ne ab agro diuelleretur: deperata est: ne discessus suus adiungi nepotis parricidio posset: et tanta cruenta haec de seruisse uix: quae ille impugnasse auum uideretur: nubendo se non prospere tantum: sed omni fortunae inisse societate: nec in uita periculo spiritus sui empturam: ut extremos uiri spiritus exciperet: et exequiarum officium: in quod perfecta se nemo sit successurus obsequio debita pietatis implet. Discedentes paruuli flebili ululatu amplexi patrem tenebant. Ex altera parte uxor maritum non amplius uisura osculis fatigabat. Nec minus seni lachrymae miserabiles erant. Flebant iam morientem patrem: ille exules liberos. Hi discessu suo solitudinem patris senis aegri: ille in spe regni suscepto relinquitur in egestate lugebat. Inter haec regia omnis assistentium fletibus tam crudelis dissidii impleta. Tandem lachrymis finem necessitas perfectionis imposituit: et mors regis proficiscentes filios secuta est. Dum haec agunt Carthaginenses cognitae quae in Sicilia agebantur: occasionem totius insulae occupandae datam sibi existimantes magnis uiribus eo traiciunt: multasque ciuitates subigunt. Eo tempore et Pyrrhus aduersus Romanos bellum gerebat: qui imploratus a Sicilia in auxilium sicuti dictum est: cum Syracusas uenisset: multasque ciuitates subegisset: rex Siciliae sicut epiro appellabatur. Quarum rerum felicitate laetatus Heleno filio Siciliae uelut auitum (nam susceptus ex filia Agathoclis regis erat) Alexandro autem Italiae regnum destinat. Post haec multa secunda praemia cum Carthaginensibus fa-

cit. Interiecto deinde tempore legati ab Italicis sociis uenere nunciantes romanis resisti non posse: de ditioneque futura: nisi subueniat. Anxius tam ambiguo periculo incertusque quod ageret: uel quibus primum subueniret: in utrumque pronus consultabat. Quippe in stantibus hinc Carthaginensibus inde Romanis periculosum uidebat exercitum in Italiam non traicere: periculosius a Sicilia deducere: ne aut illi non lata opera: aut si deserti amitterent. In hoc aestu periculorum tutissimus portus consiliorum uisus est: oibus uiribus decernere in Sicilia: & profligatis Carthaginensibus uictorem exercitum transponere in Italiam. Itaque conferto praelio cum superior fuisset: quoniam tamen a Sicilia abiret: & pro uicto fugere uisus est: ac propterea socii ab eo defecerunt: & imperium Siciliae tam cito amisit: quam facere quaesierat. Sed nec in Italiam meliore felicitate usus in Epirum reuertitur. Admirabilis utriusque rei casus in exemplum fuit. Nam sicut ante secunda fortuna rebus supra uota fluctibus Italiae Siciliaeque imperium: & tot de Romanis uictorias attraxerat: ita nunc aduersa uelut in ostentationem fragilitatis humanae destruens: quae cumulauerat Siciliensi ruinae naufragium maris & foedam aduersus Romanos pugnam turpemque ab Italia discessum adiecit. Post perfectionem a Sicilia Pyrrhi magistratus Hiero creat: cuius tanta moderatio fuit: ut consentiente omnium ciuitatum fauore dux aduersus Carthaginenses primum: mox rex crearet. Huius futurae maiestatis ipsa infantilis educatio quasi prenuncia fuit. Quippe genitus erat patre Hieroclyto nobili uiro: cuius origo a Geolo antiquo Siciliae tyranno manabat: sed maternum illi genus sordidum atque admodum pudibundum fuit. Nam ex ancilla natus ac propterea a patre uelut de honestamento generis expositus fuerat. Sed paruulum & humanae opis indigentem apes coegesto circa iacentem melle multis diebus aluere. Ob quam rem responso aruspicum admonitus pater: quae regnum infanti portendi caneant: paruulum recolegit omnique studio ad spem maiestatis: quae promittebatur: instituit: idem in ludo inter coequales discendi lupo tabulam in turbam puerorum repente conspectus eripuit. adolescenti quoque prima bella ineunti aquila in clipeo: noctua in hasta consedit. Quod ostentum & in consilio cautum & manu promptum regem futurum significabat. Denique aduersus prouocatores saepe pugnavit: semperque uictoriam reportauit. A Pyrrho rege multis militaribus donis donatus est. pulchritudo ei corporis insignis: uires quoque in homine admirabiles fuere. In alloquio blaudus: in negotio iustus in imperio moderatus erat: prorsus ut nihil ei regnum deesse uideretur propter regnum.

Pyrrhus in
epirum abiitHiero rex
creaturVnde Hiero
origoProdigia in
hierone

IVSTINI HISTORICI LIBER. XXIII.

Vm haec in Sicilia gerunt: interim in Graecia dissidentibus inter se bello Ptolemaeo Ceraunico & Antiocho & Antigono regibus: oes ferme Graeciae ciuitates ducibus Spartanis uelut occasione data ad spem libertatis erectae missis inuicem legatis per quos in societatis foedera alligarentur: in bellum prorumpunt: & ne cum Antigono sub cuius bello erant: bellum cepisse uiderent: socios eius aetolos aggrediunt: causas belli praedentes: quod consensu Graeciae sacratum Apollini Cirrhaeum campum per uim occupassent. Huic bello ducem eligunt Aran: qui adunato exercitu urbes satasque in his campis posita depopulant: quae auferri non poterant: incendit. Quod cum e montibus conspicati aetolorum pastores essent: congregati admodum quingenti sparsos hostes ignorantes quanta manus esset: quoniam conspectum illis metus & incendiorum fumus abstulerat: consectant: trucidatisque admodum nouem milibus: praedones in fugam uerterunt. Reparantibus deinde Spartanis bellum auxilium multae ciuitates negauerunt: existimantes dominationem eos Graeciae non libertatem quaerere. iterea inter reges bellum finit: Nam Ptolemaeus pulso Antigono cum regnum totius Macedoniae occupasset: pacem cum Antiocho facit: affinitatemque cum Pyrrho: data ei in matrimonium filia sua iungit. Exinde externo metu deposito impium & facinorosum animum ad domestica scelera conuertit: insidiasque Arsinoe sororis suae instruit: quibus & filios eius uita & ipsam Cassandreae urbis possessione priuaret. Primus ei dolus fuit simulato amore sororem in matrimonium petere. Aliter enim ad sororis filios: quoque regnum occupauerat quam concordiae fraude peruenire non poterat. Sed nota scelera Ptolemaei uoluntas sorori erat. Itaque non credenti mandat uelle se cum filiis eius regni consortium iungere: cum quibus non ideo se armis contempsisset: quoniam eripere his regnum: sed quod id facere sui muneris uellet. in hoc mitteret arbitrium iusiurandi: quo praesente apud deos patrios quibus uellet obsecrationibus se obligaret. Interea Arsinoe quid ageret. si mitteret decipi per iurium. si non mitteret prouocare rabie fraternae crudelitatis timebat. Itaque plus liberis quam sibi timens: quos matrimonio suo praedura se arbitrabat: mittit ex amicis suis Dionem quoque ducto in sanctissimum Iouis templum ueterrime macedonum religionis Ptolemaeus sumptis in manus altaribus contigens ipsa simulachra & puluina deorum iuaditis ultimisque execrationibus adiurat se sincera fide matrimonium sororis petere. nuncupaturumque se eam reginam: neque in contumeliam eius se aliam uxorem aliosue quam filios eius liberos habiturum. Arsinoe posteaquam & spe impleta est: & metu soluta ipsa cum fratre colloquit: cuius uultus & blandientis oculi cum fide non minorem quam iusiurandum promitterent: reclamante Ptolemaeo filio fraudem subesse in matrimonium fratris consensit. Nuptiae magno apparatu laetitiaque omnium celebrantur. ad concionem quoque uocato exercitu capiti sororis diadema imponit: reginamque eam appellat. Quo nomine in laetitiam effusa Arsinoe quia quod morte Lysimachi prioris mariti amiserat: recepisset: ultro uirum in urbem suam Cassandram inuitat: cuius urbis cupiditate fraus struebatur:

Ptolemaei
scelera

Progressa igitur uirum diem festum urbi in aduentum eius indicit: domos templa cæteraque omnia exornari iubet: aras ubique hostiasque disponi: filios quoque suos Lyfimachum sedecim annos natum Philippum triennio minorem utrumque formaque insignem coronatos occurrere iubet: Quos Ptolemæus ad celandam fraudem cupide & ultra modum ueræ affectionis amplexus osculis diu fatigat. Vbi ad portam uetum est: occupari arcem lubet: pueros interfici. Qui cum ad matrem confugissent: in gremio eius inter ipsa oscula trucidantur. Proclamante arsinoe: quod tantum nefas: aut nubado aut post nuptias contraxisset: pro filiis se sæpe percussoribus obtulit. Frequenter corpore suo pueroque corpora amplexata protexit: uulneraque excipere: quam liberis intēdebant: uoluit. ad postremum spoliata etiam tunicis filiorum: scissa ueste & crinibus sparsis cum duobus seruis ex urbe peracta samothracia in exilium abiit eo miserior: quod mori cum filiis ei non licuit. Sed nec Ptolemæo inulta scelera fuerunt: Quippe diis immortalibus tot peruerbia & tanta cruenta parricidia uindicantibus: breui post a gallis spoliatus regno captusque uita ferro: ut meruerat: amisit. namque galli abundantia multitudine cum eos non caperent terram: quam genuerat: trecenta milia hominum ad se des nouas querendas uelut peregrinatum miserunt. Ex iis portio in italia consedit: quam & urbem romam captam incendit: & portio illyricos sinus ducibus auibus (nam augurandi studio galli propter cæteros callent) per strages barbarorum penetrauit: & in pannonia consedit: gens aspera: audax: Bellicosa: quam prima post Herculem: cui ea res uirtutis admirationem & immortalitatis fidem dedit: alpium inuicta iuga & frigore intratabilia loca transcedit. Ibi domiti pannoniis per multos annos cum finitimis uaria bella gesserunt. Hortate deinde successu diuisis agminibus alii graeciam: alii macedoniam omnia ferro prosternentes petiuere tantisque terror gallici nominis erat: ut etiam reges non lacessiti ultro pacem ingenti pecunia mercarentur solus rex macedoniae Ptolemæus aduentum gallorum itrepidus audiuit: iisque cum paucis & incoposiris quasi bella non difficilius quam scelera patrentur parricidiorum furis agitatus occurrit: dardanorum quoque legationem uiginti milia armatorum in auxilium offerentem spreuit: addita insuper contumelia actum de macedonia dicens: si cum totum orientem soli domuerint: nunc in uindictam finium dardanis egeant. milites se habere filios eorum: qui sub Alexandro rege stipendia toto orbe terrarum uictores fecerint. quam ubi Dardano regi nunciata sunt inclutum illud macedoniae regnum breui imaturi iuuenis temeritate casum dixit. Igitur galli duce Belgio ad tentandos macedonum animos legatos ad Ptolemæum mittunt: offerentes pacem si emere uelit. Sed Ptolemæus inter suos belli metu pacem Gallos petere gloriatus est: nec minus ferociter se legatis quam iter amicos iactauit. Aliter se pacem datum negando nisi principes suos obsides dederint: & arma tradiderint: non enim fidem se nisi inermibus habitum. Renunciata legatione risere galli undique acclamantes breui sensum sibi an illi consulentes pacem obtulerint. Interiectis diebus plium conferunt. Vecti macedones cadunt. Ptolemæus multis uulneribus saucius capite: caput eius amputat: & lancea fixum tota acie ad terrorem hostium circumferunt. Paucos ex macedonibus fuga seruauit: ceteri aut capti: aut occisi. Hac cum nunciata per omnem macedoniam essent: portarum urbium claudunt: luctu omnia replent: nunc orbitatem amissorum filiorum dolebant: nunc excidia urbium metuebant: nunc Alexandri Philippique regum suorum nomina sicuti numina in auxilium uocabant. sub illis se non solum tatos: uerum etiam uictores orbis terrarum extitisse. Ut tuerentur patriam suam: qua gloria regum gestarum caelo proximam reddidissent: ut opere afflictis ferrent: quos furor & temeritas Ptolemæi regis perdidit: orabant. Desperantibus omnibus non uotis agendum Sosthenes unus de macedonum principibus ratus contracta iuuentute & gallos exultantes uictoria compefcuit: & macedoniam ab hostili depopulatione defendit: ob quam uirtutis beneficia multis nobilibus regnum macedoniae affectantibus ignobilis ipse proponit: & cum rex ab exercitu appellatus esset: ipse non in regis sed in ducis nomine iurare milites coegit. Interea Brenus: quo duce portio gallorum in graeciam se effuderat: audita uictoria suorum: qui Belgio duce macedones uicerant: indignatus partem uictoriae tam optimam partem & orientis spoliis onustam tam facile relictam esse: ipse adunatis. CL. milibus peditum & .xv. milibus equum in macedoniam irrupit. Cum agros uillasque popularent: occurrit ei cum instructo exercitu macedonum Sosthenes sed pauci a pluribus: trepidi a ualentibus facile uincunt. Itaque cum uicti se macedones intra muros urbium condidissent: uictor Brenus nemine prohibente totius macedoniae agros depraedat. Inde quasi spolia forderet: autum ad deorum immortalium templa conuertit: scuriliter iocatus: locupletes deos largiti hominibus oportere. Statim igitur delphos iter uertit partem religionis auxilium offensae deorum immortalium proferentes: quos nullis opibus egere: ut qui eas largiri hominibus soleant: affirmabat. Templum autem Apollinis delphis positum est in monte parnaso in rupe undique impedita: ibi ciuitatem frequentia hominum facit. Qui ad affirmationem maiestatis undique concurrerent in eo saxo consedere. Atque ita templum ciuitatemque non muri sed precipitia: nec manu facta sed naturalia praesidia defendunt. prorsus ut incertum sit utrum munimentum loci: an maiestas dei plus hic admirationis habeat: media saxi rupes in formam theatri recessit. Quomodo & hominum clamor & si quando accidit tubarum sonus personantibus & resonantibus inter se rupibus & multiplex audiri ampliorque quam edificum resonare solet. Quae res maiorem maiestatis terrorem ignaris rei admirationem stupentibus plerumque affert. In hoc rupis an fractu media ferme montis altitudine planicies exigua est: atque in ea profundum terrae foramen: quod in oracula patet: Ex quo frigidus spiritus in quodam uelut uento in sublime expulsus mentes uatum in uacordiam uertit: impletque deo responsa consulentibus dare cogit. Multa igitur ibi & opulenta regum populorumque uisunt munera: quaeque magnificentia sui reddentium uota

Ptolemæi
scelus

Gallorum
in italiam
accessus

Ptolemæus
a gallis
capitur

Brennus in
Macedoni
am irrum
pit

Delphi ubi
siti

gratam uoluntate & deorum responsa manifestant. Igitur Brennus cum in conspectu haberet templum diu delphicum
 deliberauit: an confestim rem aggredere: an uero fessis uia militibus noctis spacium ad resumendas ui antrii Siue
 res daret. Eurydanus & Thessalonus duces qui se ad praedam societate iunxerant amputari moras iu Specus
 bent: dum imparati hostes & recens aduentus sui terrori esset. Interiecta nocte & aios hostibus forsi-
 ran & auxilia accessura: & uias quae tunc pateant obstructum iri. Sed gallogrum uulgus ex longa inopia ubi
 primum uino caeterisque comestibus referta rura inuenit: non minus abundantia quam uictoria laetum per agros
 se sparserat desertisque signis ad occupanda omnia pro uictoribus uagabatur: quae res delatione dedit. Pri-
 ma namque opinione aduentus gallogrum prohibiti agrestes a graecis oraculis ferunt messes uinaque uillis ef-
 ferre: cuius rei salutare preceptum non prius intellectum est: quam uini caeteraque copiarum abundantia uelut mora gal-
 lis abiecta auxilia finitimorum conuenere. Prius itaque urbem suam Delphi aucti uiribus sociorum permuni-
 uere: quam galli uino uelut praedae incubantes ad signa reuocarentur. Habebat Brennus lecta ex omni exer-
 citu peditum. lxxv. milia delphorum sociorumque non nisi quattuor milia militum erant: quorum contemptu Bren-
 nus ad acuendos suorum animos praedae ubertate omnibus ostendebat: statuasque cum quadrigis: quaque inges
 copia procul uisebatur: solido auro fusas esse. Plusque in pondere quam in specie in se habere praedae affirma-
 bat. Hac asseueratione uel animaduersione incitati galli simul & hesternis mero saucii sine respectu pe-
 riculorum in bellum ruebant. Contra delphi plus in deo quam in uiribus spem ponentes cum contemptu
 hostium resistebant: scandentesque gallos e summo montis uertice partim saxis partim armis obruebant:
 In hoc partium certamine repente uniuersorum templorum antistites simul & ipsi uates sparsis crinibus
 cum insignibus atque infulis pauidi uacorde sue in primam pugnantium aciem procurrunt: aduenisse deum
 clamant: eumque se uidisse desiliens in templum per culminis aperta fastigia. Dum omnes opere dei supplici-
 ter implorant: iuuenem supra humanum modum insignis pulchritudinis comitesque ei duas armatas uirgi-
 nes ex propinquis duabus Dianae Mineruaeque adibus occurrisse: nec oculis tantum haec se perspexisse:
 sed audisse etiam stridore arcus ac strepitum armorum. Proinde ne cunctarentur diis ante signanis hostem ca- Atf. demo
 dere: & uictoriae deorum socios se adiungere summis obsecrationibus monebant: quibus uocibus ince- nu praesti-
 si omnes certatim in praedium profiliunt. Praesentiam dei & ipsi statim sensere. Nam & terrae motu portio mo- geas circa
 ris abrupta gallogrum strauit exercitum: & confertissimi cunei non sine uulneribus hostium dissipati rue delphos
 bant. Insecuta deinde tempestas est: quae gradine & fulgore saucios & uulneribus absumpsit. Dux ipse Brenni
 Brennus cum dolore uulnere ferre non posset: pugione uitam finiuit. Alter ex ducibus punitis belli au- interitus
 ctoribus cum decem milibus sauciorum citato agmine a graecia excedit. Sed nec fortuna fugientibus com-
 modior fuit. Siquidem pauidis nulla sub tectis acta nox: nullus sine labore & periculo dies: assidui im-
 bres & genu nix concreta & fames & lassitudo: & super haec maximum per uigiliae malum miseris infeli-
 cis belli reliquias obterebant. Gentes quoque nationesque per quas iter habebant gaudentes uelut praedam
 uagos fugientes sectebantur. Quo pacto euenit: ut nemo ex tanto exercitu: qui pauloante fiducia
 uirium etiam deos contenebant: uelut ad memoriam tantae cladis superesset.

IVSTINI HISTORICI LIBER XXV.

Inter duos reges Antigonum & Antiochum statuta pace: cum in macedoniam Antigonus
 reuerteretur: nouus eidem repente hostis exortus est. Quippe galli qui a Brenno duce cum
 in graeciam proficiscerentur: ad terminos gentis tuendos relicti fuerunt: ne soli desides
 uiderentur: peditum .xv. milia: equitum tria milia armauerat: fugatisque getarum tribalorumque
 copiis macedoniae imminentes legatos ad regem miserunt: qui pacem ei uenalem offerrent: si-
 mul & regis castra specularent: quos Antigonus per regali munificentia ingenti appara-
 tu epulae ad coenam inuitauit. Sed galli appositum graede auri argentique pondus admirantes: atque praedae
 ubertate sollicitati infestiores quam uenerat: reuertuntur: quibus & elephantes ad terrorem uelut inusi-
 tatas barbaris formas rex ostendi iusserat: naues onustas copiis demonstrari: ignarus: quibus ostentatione
 uirium metum se iniicere existimabat: eorum animos ut ad optimam praedam sollicitabat. Itaque legati
 ad suos reuersi: omnia in maius extollentes opes pariter & negligentiam regis ostendunt: referta auro & ar-
 gento castra esse: & neque uallo fossaue munita: & quasi satis munimenti in diuitiis haberet: itaque eos omnia
 officia militaria intermisisse. prorsus quasi ferri auxilio non indigeret: quoniam abundarent auro. Hac re-
 latione quidam gentis animi satis ad praedam incitabantur. Accedebat tum exemplum Belgii: qui non ma-
 gno ante tempore macedonum exercitum cum rege trucidauerat. Itaque consentientibus omnibus nocte ca-
 stris regis aggrediuntur: qui praesentientes tantam tempestatem signum pridie dederat: ut omnibus rebus ablatis
 in proximam siluam taciti se occultarent. Neque aliter seruata castra: quam deserta sunt: siquidem Galli ubi
 omnia uacantia nec sine defensoribus modo: ueque etiam sine custodibus uident: non fugam hostium sed dolorem
 arbitantes diu intrare portas timuerunt: Ad postremum integris & intactis munimentis scrutantes potius
 quam diripientes castra occupauerunt. Tunc ablatis quae inueniunt ad littus conuertunt. Ibi dum naues incau-
 tius diripiunt a remigibus & ab exercitus parte: quae eo cum coniugibus & liberis confugerat: nihil tamen
 metuentes trucidatur: tantaque caedes gallogrum fuit: ut Antigono pacem huius uictoriae opinio non a gal-

Galli ab an-
 tigone ca-
 duntur

Att: gallo-
rum nume-
rum

Pyrrhi ex i-
talia exces-
sus

Spartæ op-
pugnatio

Pyrrhi oc-
casus

lis tantum uerum etiam a finitimorum feritate præstiterit: quæ gallorum ea tempestate tantæ fecunditatis iuuentus fuit: ut aliam omnem uelut examine aliquo implerent. denique neque reges orientis sine mercenario galloꝝ exercitu ulla bella gesserint: neque pulsi regno ad alios quam ad gallos confugerint. Tanta terror gallici nominis siue armorum iuncta felicitas erat: ut aliter neque maiestatem suam tutam: neque amissam recuperare se posse sine gallica uirtute arbitrarentur. Itaque in auxilium a Bithyniæ rege uocati: regnum cum eo parta uictoria diuiserunt: eamque regionem gallo gratiam cognominauerunt. dum hæc in asia geruntur: interim in sicilia Pyrrhus a pœnis nauali prælio uictus ab Antigono macedoniæ rege supplementum militum per legatos petit: denuncias ne mittat redire se in regnum necesse habere: incrementa rerum quæ de romanis uoluerit de ipso quaesitum. Quod ubi regnatum legati retulerunt: dissimulatis causis repetitam fingit profectionem. Socios interim parare bellum iubet: & arcis tarantina custodiam Heleno filio & amico Miloni tradit. Reuersus in Epirum statim fines macedoniæ inuadit: cui Antigonus cum exercitu occurrit: uictusque prælio in fugam uertitur. Atque ita Pyrrhus macedoniam in ditionem accepit: & ueluti damna amissæ siciliæ Italiæque acquisito macedoniæ regno pensasset relictum. Tarenti filium: & amicum accersit. Antigonus autem cum paucis equitibus fugæ comitibus repente fortunæ ornamentis destitutus: amissi regni speculaturus euentus, thessalonicam se recepit: ut inde cum conducta gallorum mercenaria manu bellum repararet. Rursus a Ptolemæo Pyrrhi filio funditus uictus: cum septem comitibus fugiens non recuperandi regni spe: sed salutis latebras ac fugæ solitudines captat. Igitur Pyrrhus in tanto fastigio regni collocatus: iam nec eo ad quod uotis perueniendum fuerat contentus Græciæ Asiæque regna meditatur: neque illi maior ex imperio quam ex bello uoluptas erat: nec quisquam Pyrrhum qui tulisset impetum: sustinere ualuit: sed ut ad deuincenda regna inuictus habebat. ita deuictis acquisitisque celeriter carebat: tanto melius studebat acquirere imperia quam retinere. Itaque cum copias Cherroneso transposuisset: legationibus Atheniensium & achiuorum messeniorumque excipitur. Sed & gratia omnis admirationem nominis eius simul & rerum aduersus romanos pœnosque gestarum attoniti aduentum eius spectabant. Primum illi bellum aduersus spartanos fuit. ubi maiore mulierum quam uirorum uirtute excipitur. Tunc Ptolemæum filium & exercitus partem robustissimam misit: quippe oppugnanti urbem ad tutelam patriæ tanta multitudo foeminarum concurrat: ut non fortius uictus quam uerecundus recederet. Porro Ptolemæum filium eius adeo strenuum & manu forte fuisse tradunt: ut urbem Corcyram cum sexagesimo ceperit: idem prælio nauali triremem ex scapha cum septimo nauali insiluerit: captamque tenuerit. In oppugnatione quoque spartanorum usque in mediam urbem cum equo percurreret: ibique concursu multitudinis interfectus sit: cuius corpus ut relatum patri est dixisse Pyrrhum ferunt: aliquanto tardius eum quam timuerit ipse uel temeritas eius meruerit occisum esse. Repulsus a spartanis Pyrrhus argos petit: ibi dum Antigonus in urbe clausum expugnare conatur inter confertissimos uolentissime dimicans saxo de muris iactato occiditur: caput eius antigono refertur: qui uictoria mitius usus filium eius Helenum cum epirotis sibi deditum in regnum dimisit: eique insepulti patris ossa in patriam referenda tradidit. Satis constans inter omnes auctores fama est: nullum nec eius nec superioris ætatis regem comparandum Pyrrho fuisse: raroque inter reges tantum. uerum etiam inter illustres uiros aut uitæ sanctioris: aut iustitiæ probatoris uisum fuisse. Scientiam certe rei militaris in illo uiro tantam fuisse: ut cum Lysimachio Demetrio Antigono tantis regibus bella gesserit: inuictus semper extiterit. Illyriorum quoque siculorum romanorum & carthagenensium bellis nunquam inferior: plerumque etiam uictor extiterit: qui patriam certe suam angustam ignobilemque fama rerum gestarum & claritate nominis sui toto orbe illustrem reddiderit.

IVSTINI HISTORICI LIBER XXVI.

Aristotimi
Tyranni cru-
delitas

Ost mortem Pyrrhi non in macedonia tantum uerum et in asia gratiaque magni belloꝝ motus fuisse. Nam & Peloponnesii per perditum Antigono sui traditi: & uariante hominum partim dolore partim gaudio: prout singulae ciuitates aut auxilium de Pyrrho sperauerant aut metus sustinuerat: ita ut cum Antigono societate iungebant: aut mutuis inter se odiis in bellum ruebant. Inter hunc turbatarum prouinciarum motum Epiroꝝ quoque urbs ab Aristotimo principe per tyrannidem occupata: a quo cum multi ex primoribus occisi: plures in exilium acti essent: ætolis per legatos postulatis ut coniuges liberisque exulum redderet: prius negauit: postea quasi poeniteret: perficiendi ad suos omnibus matronis partem dedit: diemque perfectionis statuit. Ille quasi in perpetuum cum uiris exulaturæ præciosissima quæque auferentes: cum ad portam quasi uno agmine perfectionis conuenissent omnibus rebus expoliata in carcere recludunt: occisis prius in gremiis matrum puulis liberis uirginibusque ad stuprum direptis. Hanc tam saeuam dominationem stupetibus omnibus princeps eorum Helematus senex & liberis orbus: ut qui nec ætatis nec pignorum respectum timeret: conuocatos domi fidissimos amicorum in uindictam patriæ hortatur cum tantibus priuato piculo publicum finire: & deliberandi spatium postulatis accersitis seruis iubet obserari fores: tyrannorumque nunciari mitteret qui coniuratos apud se comprehenderet: obiectans singulis se quia liberandæ patriæ auctor esse non possit desertæ ultorem futurum. Tunc illi ancipiti piculo circumuerti honestiorem uitam eligentes coniuratum in tyranni necem: atque ita Aristotimus quinto

posteaq̄ tyrannidem occupauerat mense opprimis. Interea antigonus cum multiplici bello & Ptolemæi regis & spartanorum p̄meret nouisq̄ illi hostis gallogræciæ exercitus affluxisset ī sp̄m castrorum pua manu aduersus cæteros relicta aduersus gallos totis uiribus p̄ficiscit. Quibus cognitis gallici cū & ipsi se prælio pararet in auspicia pugnae hostias cædūt: quæ extis cū magna cædes interitusq̄ omniū p̄diceret: nō in timorē sed in furorem uersi: sperantesq̄ deorū minas expiari cæde suorū posse coniuges & liberos suos trucidant auspicia belli parricidio incipientes. Tanta rabies feros animos in uaserat: ut non parcerent ætati: cui etiā hostes pepercissent: bellūq̄ interne ciuiū & natalitiū cū liberis liberorūq̄ matribus gererent: pro quibus bella suscipi solent. Ita quasi scelere uitā uictoriāq̄ remississent: sicut erāt cruenti ex recenti suorū cæde præliū nō meliore euentu q̄ omine p̄ficiscuntur. Si quidem pugnantes prius parridiorū furia q̄ hostes circūuenire: obseruantibusq̄ ante oculos manibus interemptorū omnes occisione cæsi. Tanta strages fuit: ut dii pariter cū hoībus consensisse in excidiū parridiorū uiderentur. Post huius pugnae euentū Ptolemæus & spartani uictorē hostiū exercitum declinantes in tutiora se recipiūt. Antigonus quoq̄ ubi eorū discessum uidet: recēti adhuc ex priori uictoria militū ardore bellū atheniensibus infert: in quo cū occupatus esset: interim Alexāder rex epiri ulcisci mortē patris Pyrrhi cupiens fines macedoniæ depopulat: aduersus quem cum reuersus a græcia Antigonus esset: transitione militū destitutus regnū macedoniæ cū exercitu amittit. Huius filius Demetrius puer admodū absente patre reparato exercitu nō solū amissam macedoniā recepit: uerum et epiri regno Alexandrū spoliat: tāta uel mobilitas militū uel fortunæ uarietas erat: ut uicissim reges nūc exules nūc reges uiderentur. Igit̄ Alexander cū exul ad arcadas confugisset: nō minore Epirorū desiderio q̄ sociorū auxilio in regnū restituit. Per idē tēpus rex Cyrenarū Agas decedit: q̄ ante infirmitatē Beronice unicā filiā ad finiendā cū ptolemæo fratre certamina filio eius despōderat. Sed post mortē Antigoni regis mater uirginis Arsinoe ut inuita se contractū matrimoniū solueret: misit: ad nuptias uirginis regnūq̄ cyrenarū Demetriū fratrem regis antigoni a macedonia accerferent: qui & ipse ex filia Ptolemæi p̄creatus erat. Sed nec Demetrius morā fecit. Itaq̄ cū secūdate uento celeriter cyrenas aduolasset: fiducia pulchritudinis: qua nimis placere socrui cœperat: statim a principio supbus regis familiæ militibusq̄ ipotens erat: studiūq̄ placendi a uirgine in matrē cōtulerat: quæ res spectata primo uirgini deinde popularibus militibusq̄ inuisa fuit. Itaq̄ uersis omniū animis in Ptolemæi filium insidiæ Demetrio comparant: qui cū in lectū socrus cōcessisset: p̄cussores immituntur. Sed arsinoe audita uoce filiæ ad fores stantis & præcipientis: ut matri parcerent: adulterum paulisper corpore suo protexit. Quo interfecto Beronice & stuprum matris salua pietate ulta est: & in matrimonio fortiendo iudicium patris secuta.

IVSTINI HISTORICI LIBER XXVII.

Ortuo Syriæ rege antiocho cum in locū eius filius Seleucus successisset: hortante matre Laodice: quæ inhibere debuerat: auspicia regni a parricidio cœpit. Quippe Beronice nouercā suā sororē Ptolemæi regis ægypti cū paruulo fratre ex ea suscepto interfecit: quo facinore p̄petrato & ifamiæ maculā subiit: & Ptolemæi bello se ip̄licuit. Porro Beronice cum ad se interficiendā missos didicisset: paternæ se clausit. Vbi quū obsideri eā cū puulo filio nūciatum ciuitatibus asiæ esset: recordatione paternæ maiorūq̄ dignitatis eius & casum tam indignæ fortunæ miserantes auxilia ei omnes misere. frater quoq̄ Ptolemæus piculo sororis excitus relicto regno cū oībus uiribus aduolat. Sed Beronice ante aduētū auxiliorū cū ui expugnari nō posset: dolo circūuenta trucidat. Indigna res oībus uisa. Itaq̄ cū uniuersæ ciuitates: quæ defecerāt: ingentem classem comparassent: repente exēplo crudelitatis exterritæ simul & in ultionē eius quam defensuri erant. Ptolemæo se tradūt: qui nisi in ægyptū domestica seditione reuocatus esset: totū regnū Seleuci occupasset. Tantū uel illi odiū parridiale scelus: uel huic fauorē indignæ interempte mors sororis attulerat. Post discessum ptolemæi Seleucus cū aduersus ciuitates: quæ defecerāt: ingentē classem comparasset: repēte ueluti diis ip̄is parriditiū uindicatibus orta tēpestare classem naufragio amittit: nec quicq̄ illi ex tāto apparatu præter nudū corpus & spiritū & paucos naufragii comites residuos fortuna fecit. Misera quidē res: sed optanda Seleuco fuit: siquidē ciuitates: quæ odio eius ad ptolemæum transierant: uelut diis arbitris satisfactū sibi eēt: repentina aiorū mutatiōe ī naufragii misericordiam uersæ imperio se eius restituiūt. Lætus igit̄ malis suis & dānis ditior redditus uelut par uiribus bellū ptolemæo infert. Sed quasi ad ludibriū tātū fortunæ natus eēt: nec p̄pter aliud opes regni recepisset: q̄ ut amitteret uictus p̄lio nō multo q̄ post naufragiū comitior trepidus in antiochiā cōfugit. Inde ad antiochum fratrem lras fecit: quibus auxiliū eius iplorat: oblata ei asia inter fines tauri montis ī premiū latæ opis. antiochus aut̄ cū eēt annos. xiiii. natus supra ætatē regni auidus occasionē nō tam pio aīo q̄ offerebat arripuit. Sed latronis more totū fratri eripere cupiēs puer sceleratā uirilēq̄ sumit audaciam. Vnde hierax ē cognominatus: q̄ nō hoīs sed accipitris situ in alienis eripiēdis uitā sectaret. Interea ptolemæus cū audisset regē antiochū ī auxiliū Seleuco uenire: ne cū duobus uno tpe dimicaret: in annos. x. cū Seleuco pacē facit: sed pax ab hoste data interpellat a fratre: q̄ cōducto gallogræci

Aristotimi
cædes
atq̄ gallogræci
in suos scelusGallogræci
cæduntatq̄. fortunæ
uolubilitatemBeronice
arsinoeDemetrius
Cirenis occiditurVide ne patre sit potius legendū
Beronice occiditur

Seleuci clades

Antiochus
hierax

Gallorum
flagitium

Eumenes

Eumenes
maiolem
Asiæ partē
occupat

Antiochi
& Seleuci
interitus

cenario exercitu pro auxilio bellū pro fratre hostē se imploratus exhibuit. In eo p̄alio uirtute galloꝝ uictor quidem Antiochus fuit: sed galli arbitantes Seleucū in p̄alio cecidisse in ipsum Antiochū arma uertunt: liberius depopulaturi asiam si omnē stirpē regiā extinxissent. Quod ubi sentit antiochus uelut a p̄adonibus auro se redemit: societateq; cū mercenariis suis iungit. Interea rex Bithyniæ Eumenes ipsius consumptisq; fratribus bello intestinæ discordiæ quasi uagantē asiæ possessionē inuasurus uictorē Antiochū gallosq; aggreditur: nec difficile saucios adhuc ex superiore cōgressione integer ipse uiribus superat: ea nāq; tēpestate oīa bella in exitū asiæ gerebant: uti quisq; fortior fuisset: asiā uelut p̄adam occupabat. Seleucus & Antiochus fratres bellū propter asiam gerebāt. Ptolemæus rex ægypti sub specie sororiæ ultionis asiæ inhiabat. Hinc Bithynius Eumenes: inde galli humilior semp mercenarii manus asiam depopulabant. Cū interea nemo defensor asiæ inter tot p̄adones inueniebatur: uictō Antiocho cū Eumenes maiorem partem asiæ occupassent: ne tunc quidē fratres perditō p̄amio p̄pter quod bellū gerebant: cōcordare potuerūt. Sed omisso externo hoste in mutuū exitiū bellū reparant. In eo Antiochus denuo uictus multoꝝ dierū fuga fatigatus tandē ad soceꝝ suū Artamenē regem cappadociæ prouehitur: a quo cū primū benigne susceptus eēt interiectis diebus cognito qd sibi insidiæ pararenrur: salutē fuga quæsiuit. Igitur cū p̄fugo nusq; locus tutus eēt: ad Ptolemē hostem cuius fidē tutiorē q̄ fratris existimabat: decurrit: memor uel quæ facturū fratri esset: uel quæ meruisset a fratre. Sed Ptolemæus nō tam amicus ei deditus q̄ hostis factus seruari eū arctissima custodia iubet. Hinc quoq; antiochus opera cuiusdā meretricis adiutus: quā familiaris agnouerat: deceptis custodibus labitur: fugiensq; a latronibus interficitur. Seleucus quoq; iisdē ferme diebus amisso regno equo p̄cipitatus finitur: sic fratres quasi & germanis casibus exules ambo post regna scelerum suorum pœnas luerunt.

IVSTINI HISTORICI LIBER

XXVIII.

Atq; p̄tē
xtum in ro
manis ferē
dæ opis

Ferocissi
mum æto
louū respō
sum

Olympias

Nereis
Laudomia
occiditur

Lympias Pyrrhi Epirotæ regis filia amisso marito eodēq; germano fratre Alexādro cū tutelam filioꝝ ex eo susceptoꝝ Pyrrhi & Ptolemæi regniq; administrationē ip̄a recepiisset ab ætolis partē acharnaniæ quā in portionē belli pater pupilloꝝ acceperat: eripere uolentibus ad regē macedoniæ Demetriū decurrit: eiq; habenti uxore antiochi regis Syriæ sorore filia suā Phytia in matrimoniū tradidit: ut auxiliū quod misericordia nō poterat iure cognatiōis obtineret. Fiūt igit nuptiæ: quibus & noui matrimoni gr̄a acquiritur: & ueteris offensa contrahit. Nā prior uxor uelut matrimonio pulsa sponte sua ad fratrem Antiochū discedit: eūq; in mariti bellū ipellit Acharnanes quoq; diffisi epirotis aduersus ætolos auxiliū romanorū implorantes obtinuerūt a Romāo senatu: ut legati mitterent: q̄ denūciarēt ætolis p̄sidiā urbibus acharnaniæ deducerent: paterenturq; eē liberos: qui soli quōdā aduersus Troianos auctores ab originis suæ auxilia gr̄acis nō miserūt. Sed ætoli legationē rōanorū supbe audiuerūt: pœnos illis & gallos: a quibus tot bellis uexati totiēs occisione sint cæsi exprobrantes: dicētēsq; prius illis portas aduersus cathaginenses aperiēdas: q̄s clausit metus p̄nici belli: q̄ in gr̄aciā arma transferēda. Meminisse deinde iubent: q̄bus minētur aduersus gallos urbē suā eos tueri nō potuisse: captāq; nō ferro defendisse sed auro redemisse. Quā gentē se aliq̄to maiori manu gr̄aciā ingressam nō solū externis uiribus: sed ne domesticis qdē tectis adiutos uniuersam delesse: sedēq; sepulchris eorū p̄buisse. quam illi uiribus ip̄eriq; suo p̄posuerāt: cōtra italiā trepidis ex recenti urbis suæ incēdio Romanis uniuersam ferme a gallis occupatā. Prius igit illos gallos italia pellendos q̄ minent ætolis: priusq; sua defendēda: q̄ aliena defendi appetenda. Quos aut hoīes Romanos eē nepe pastores: q̄ latrocinio iustis dominis adēptū solū teneant: q̄ uxoris cū p̄pter originis dehonestamēta nec inuenirēt: ui publica rapuerint: q̄ deniq; urbē suā parricidio cōdiderint: murorūq; fundamēta fraterno sanguine asperserint. ætolos at principes gr̄aciæ semp fuisse: & sicut dignitate ita & uirtute cæteris prestitisse solos. Deniq; eē q̄ macedonas imperio terrarū florentes semp contēpserint: q̄ Philippū regē nō timuerint: q̄ Alexandri magni post Persas indosq; deuictos cū omnes noīe eius horrerent: edicta spreuerint. Monere igitur se romanos cōtenti sint fortuna p̄senti: nec puocent arma: quibus & gallos cæsos & macedonas contēptos uideant. Sic dimissa legatione Romanorū ne fortius locuti q̄ fecisse uiderent: fines epiroti regni acharnaniæ depopulant. Iā Olympias filiis regna tradiderat: & in locū Pyrrhi fratris defuncti ptolemæus successerat: q̄ cū hostibus instructo exercitu obuius p̄cessisset: infirmitate correptus in itinere decedit. Olympias quoq; nō magno post tēpore gemino funeꝝ uulnere afflicta ægrum spiritum trahens nō diu filiis supuixit. Cū ex gente regia sola Nereis uirgo cū Laudomia sorore suessent: Nereis nubit Geloni Siciliæ regis filio: Laudomia aut cū in arā Dianæ cōfugisset: cōcursu populi interficitur quod facinus dii immortales assidue cladibus gentis & prope interitu totius populi uindicauerunt. Nam sterilitatem famemq; passi: & intestina discordia uexati: externis ad postremum bellis pene cōsumpti sunt. Miloq; Laudomiæ percussor in furorem uersus nunc ferro nunc saxo in summa dentibus laceratis uisceribus. xii. die intererit. Iis in Epiro gestis interim in Macedonia Demetrius rex re-

licto filio Philippo paruulo: admodū decedit. Cui Antigonus tutor datus accepta in matrimonium mater pupilli regē se constituere laborat. Interiecto deinde tēpore cū seditione minaci macedonum clausus in regia teneret: in publicū sine satellitibus procedit: p̄iectoq; in uulgus diademate ac purpura dare hęc eos alteri iubet: qui aut imperare illis sciat: aut cui parere ipsi sciant. Se adhuc inuidiosum illud regnū non uoluptatibus sed laboribus ac piculis sentire cōmemorat. deinde beneficia sua: ut defectionē sociorū uindicauerit: ut dardanos thessalosq; exulantes morte Demetri regis cōpēsaauerit: ut deniq; dignitatē macedonū nō solū defenderit: ueq; etiā auxerit. Quorū si illos pœniteat dponere iperium & reddere illis munus suū: quia regē quærant: cui imperent: cū populus pudore motus recipere eum regnū iuberet: tā diu recusauit: donec seditionis auctores supplicio traderent. Post hęc bellum spartanis infert: qui soli Philippi Alexandriq; bellis & imperiū macedonū & oibus metuenda arma cōtempserunt. Inter duas nobilissimas gentes bellū sūmis utrinq; uiribus fuit. Cū hi pro uetere macedonum gloria illi nō solū p̄ illibata libertate: sed etiā p̄ salute certarēt: uicti lacedæmonii: nō ipsi tantū: sed etiam cōiuges liberiq; magno aīo fortunā tulere. Nemo q̄ppe in acie saluti pepcit: nulla amissum cōiugē fleuit. Filiorū mortē senes laudabat: patribus in acie cæsis filiæ gratulabant. Suā uicē oēs dolebant: q; non ipsi p̄ patriæ libertate decidissent. Parentes omnes domibus saucios excipiebant: uulnēratos curabant: lapsos reficiebant. Inter hęc nullus in urbe strepitus nulla trepidatio magis oēs publicam q̄ priuatā fortunā lugebāt. Inter hęc Deomenes rex post multas hostiū cædes toto corde suo pariter & hostiū cruore madens supuenit: ingressusq; urbē nō humi cōsedit: nō cibū aut potū poposcit: non deniq; armorū onus deposuit: sed accliuis parieti cū quattuor milia sola ex pugna supfuisse conspexisset: hortat ut se ad meliora reipu. tempora reseruarent: tamē cū coniuge & liberis ægyptum ad Ptolemæū p̄fiscit: a quo honorifice susceptus diu & in summa dignitate regis uixit. Postremo post Ptolemæi mortē a filio eius cū omni familia interficit. Antigonus aut cæsis occasione spartanis fortunam tantæ urbis miseratus a direptione milites p̄hibuit: ueniāq; his q; superfuerāt dedit. Præfatus bellum se cum Cleomene non cum spartanis habuisse: cuius fuga omnis ira eius finita sit: nec minori sibi gloriæ fore si ab eo seruata lacedæmonia: quo solo capta sit: p̄dere. Parcere igitur se solo urbis ac relictis: quoniam homines: quibus parceret: non superfuissent. Nec multo post ipse decedit: regnumq; Philippo annos. xiiii. nato tradidit.

Antigonus
Philippi tu
tor

Spartanorū
constantia
in aduersis

Deomenes
Rex

IVSTINI HISTORICI LIBER XXIX.

Idem ferme temporibus p̄pe uniuersi orbis impia noua regum successiōe mutata sūt. Nam in macedonia Philippus mortuo antigono tutore eodēq; uictorico. xiiii. annorū regnū suscepit: & i asia interfecto Seleuco impubes adhuc rex antiochus constitutus ē. Cappadociæ regnum quoq; ariarathi puero admodū pater ipse tradiderat: ægyptum patre ac matre interfectis occupauerat Ptolemæus: cui ex facinoris crimine cognomēto Philopater ex contrario fuit. Sed spartani in locū Cleomenis suffecerūt Lycurgum Et ne qua tēporibus mutatio deesset apud carthaginē ætate adhuc immatura dux annibal constituit: non penuria seniorū sed odio romanorū: quo ibutū eū a pueritia sciebant. Fatale nō tam ipsi africæ malū. his regibus pueris licet nulli senioris ætatis rectorēs erāt tamen in suorū quibusq; maiorū uestigiis tantis magna indoles uirtutis emicuit. Solus Ptolemæus scelestus sicut in occupando regno ita & segnis in administrando fuit. Philippū dardani cæteriq; finitimi populi: qbus uelut imortale odiū cū Macedonū regibus erat: cōtemptu ætatis assidue laceſcebant: cōtra ille sūmotis hostibus non cōtentus sua defendisse: etiā ætolis bellū inferre gestiebat: quæ agitantē illū Demetrius rex illyriorum nup a Paulo Romano cōsule uictus supplicibus p̄cibus aggredit: iniuriā romanorū quærens: qui non contenti italiæ terminis iperium spe improba totius orbis amplexi bellū cū oibus regibus ferant. Sic illos Sicilia: sic Sardinia: Hispaniaq; sic deinde totius africæ imperium affectantes bellū cū pœnis & annibale suscepisse. Sic quoq; non aliā ob causam q̄ q; italiæ finitimus uidebat bellum illatum: quasi nefas esset aliquē regē iuxta iperii eorū terminos eē: sed & ipsi cauendū eē exēplū cuius q̄to proprius nobiliusq; sit regnū: tanto sit romāos acriores hostes habiturus. Sup hoc cædere se illi regno quod Romani occupauerint: p̄fitef: gratius habiturus si in possessionē iperii sui sociū potius q̄ hostē uideret. Huiuscemodi oratiōe ipulit Philippū: ut omissis ætolis bellū Romanis inferret: minus negocii existimantē: q̄ iam uictos eos ab annibale apud Transumenum lacū audierat. Itaq; cū multis bellis eodem tempore grauaref: pacem cum ætolis fecit: quasi alio bellū translaturus: sed ut Græciæ euicti consulturus: quā nunq̄ in maiori periculo fuisse affirmabat. Siquidē consurgentibus ab occidēte nouis pœnorū & romanorū iperiis: quibus una hęc a græcia & asia sit mora. dum inter se bello discrimen impetii faciūt: cæterq; statim uictoribus trāsitū i orientē fore. Videre se itaq; ait consurgentem i Italia nubem illā trucis & cruenti belli uidere tonantē ac fulminatē ab occasu p̄cellā: quā i quascūq; terrarum partes uictoriæ tempestas detulerit: magno cruoris imbre omnia scædaturam. Frequēter Græciam ingentes motus passam nunc Persarum nunc Galloq; nūc Macedonū bellis: sed oia illa ludum fuisse existimatos: si ea quæ nunc in italia cōcurrat: manus extra terrā illā se effuderit. Cernere

Philippus i
Macedōia
Antiochus
in asia
Ariarathes
i cappado:
Ptolemeus
in ægypt.
Vno tēpo
re regnare
cœperant

Demetrius
illyriorum
Rex

Philippus
bellum ro:
infert

Atf. ueram
futurorum
prædictio
nem

se quae cruenta & sanguinaria inter se bella utriusque populi & uiribus copiisque & ducum artibus gerantur: quae rabies solo finire partis alterius interitu sine ruina finitimorum non possit. Feros igitur animos uictorum minus quidem Macedoniae quam Graeciae timendos: quia remotior & in uindictam sui robustior sit. Scire tamen se eos: quae tantis uiribus concurrat, non contentos hoc sine uictoriae fore: metuendumque sibi quoque certamen eorum: qui superiores extiterunt. Hoc praetextu finito cum aetolis bello nihil aliud quam belloque Romanorumque bella respiciens singulorumque uires perpendebat. Sed nec Romani: quibus poeni & Annibal in certatibus erant soluti metu Macedonico uidebantur: nam terrebant eos & uetus macedonum uirtus & deuicti orientis gloria: & Philippus studio Alexandri aemulationis incensus: quem promptum ad bella industriumque cognouerunt. Igitur Philippus cum iterato praetextu uictos a poenis romanos didicisset: aperte hostem se his professus naues: quibus in Italiam exercitum traiceret: fabricare coepit. Legatum deinde ad Annibalem iungendae societatis gratia cum epistolis mittit: qui comprehensus & ad senatum perductus incolumis dimissus est. Non in honore regis sed ne dubius adhuc indubitatus hostis redderet. Postea uero cum Romanis nuntiatum esset in Italiam Philippum copias traiecturum: Leuinium praetorem cum instructis nauibus ad prohibendum transitum mittit: qui cum in Graeciam uenisset: promissis multis impulit aetolos bellum aduersus Philippum. suscipere Philippus quoque aetolos in romanorumque bella sollicitat. Interea & Dardani Macedoniae fines uastare coeperunt adductis. xx. milibus captiuorum Philippum a romano bello ad tuendum regnum reuocauerunt. Dum haec aguntur Leuinius praetor in Italia cum Athalo rege societate Graeciam populatur: quibus claudibus perculsae ciuitates auxilium petentes Philippum legationibus fatigant: nec non & illyriorum reges lateri eorum haerentes assiduis precibus promissa exigebant. Super haec uastati macedones ultionem flagitabant: quibus tot tantisque obsessis rebus: cui rei primo occurreret: ambigebat: oibus tamen prope die auxilia se missurum pollicetur: non quia facere posset: quae promittebat: sed ut spe impletos in societatis iure retineret. Prima tamen illi expeditio aduersus Dardanos fuit: qui absentiam eius aucupantes maiore belli mole Macedoniae imminebant. Cum Romanis quoque pacem facit. contentis interim bellum macedonicum distulisse. Philopomeni aethaerum duci quem romanos sociorum animo sollicitare didicerat: insidias praetendit: quibus ille cognitis uitatisque discedere ab eo Aethaeros auctoritate sua coegit.

IVSTINI HISTORICI LIBER XXX.

Hilippo in Macedonia magnis rebus intento Ptolemæi in aegypto diuersi mores erant. Nam regno parricidio obtento: & ad necem utriusque parentis caede etiam fratris adiuncta ueluti rebus feliciter gestis luxuria sese tradiderat: regisque mores omnis secuta regio erat. Itaque non amici tantum praefectique: uerum etiam omnis exercitus depositis militiae studiis ocio ac desidia corrupti marcebant: quibus rebus cognitis Antiochus rex Syriae ueteri inter se regnumque odio stimulate repente bello multas urbes eius oppressit: ipsamque aegyptum aggredditur. Trepidat igitur Ptolemæus & per legationes quousque uires parat: rogat morari Antiochum: magno deinde in Graeciam exercitu conducto secundum praesidium facit: spoliassetque regno Antiochum: si fortunam uirtute iuuisset contentus recuperatione urbium: quas amiserat: factaque pace auide materiam quietis arripuit: reuolutusque in luxuriam occisa Eurydice uxore eademque sorore sua Agathocleae meretricis illecebris capitur: atque ita omni magnitudine nominis ac maiestatis oblitus noctes in stupris dies in conuiujs consumit. Addunt instrumenta luxuriae tympana & tripudia: nec iam spectat rex: sed magister nequitiae neruorum oblectamenta modulatur. Haec primo labentis regiae tacita pestis & occulta mala fuere: Deinde crescente licentia iam nec parietibus regiae domus contineri meretricis audacia potest quam proteruio rem sociata cum Agathocle fratre ambitiosae pulchritudinis scorto quotidiana regis stupra faciebant. Accedebat & mater Euanthe quae gemine sobolis illecebris deuinctum regem tenebat. Itaque non contentae rege iam etiam regnum possident: iam in publico uisunt: iam salutant: iam comitantur. Agathocles regis lateri iunctus ciuitate regebat: tribunatus praefecturas & ducatus mulieres ordinabant: nec quisquam in regno suo minus quam ipse rex poterat. Cum iterum relicto quinquenni ex Eurydice sorore filio moritur: sed mors eius dum pecuniam regiam mulieres rapiunt: & imperium in Italia cum praedatissimis societate occupare conantur: diu occultata fuit: re tamen cognita concursu multitudinis Agathocles occidit: & mulieres in ultionem Eurydice patibulis suffigunt. Morte regis supplicio meretricum uelut expiata regni infamia legatos Alexandrini ad Romanos miserunt orantes: ut tutelam pupilli suscipiant: tuerenturque regnum aegypti: quod iam Philippum & Antiochum facta inter se partitioe diuisisse dicebant Grata legatio Romanis fuit. cum belli querentibus aduersus Philippum qui insidiatus eis temporibus punici belli fuerat. huc accedebat: quae poenis & Annibale superato nullius magis arma metuebant: reputantibus quantum motum Pyrrhus sua manu macedonum in Italia fecisset: quantumque res macedones in oriente gessissent. Mittunt igitur legatos: qui Antiocho & Philippo ut a regno aegypti abstineant: nuntiet. Mittit & M. Lepidus in aegyptum: qui tutorio nomine regnum pupilli administraret. Dum haec aguntur interim legatos Attali regis Pergami & Rhodiorum iniurias Philippi regis quaerentes Romam uenerunt: quae res omnem cunctationem Macedonici belli senatui exemit. Statim praetextu ferendi auxilii sociis bellum aduersus Philippum decernitur: legionesque cum consule in Macedoniae mittuntur. Nec multo post tempore tota Graecia fiducia Romanorum aduersus Philippum spe pristinae liberta-

Leuinius
praetor

Alexandri-
ne delitiae

Att. ptole-
maei luxu-
riam

Ptolemæ-
us Ro. fidei
creditur

M. Lepidus
in aegyptum
mittitur

tis erepta bellū ei itulit, atq; ita cū rex undiq; urgeret: pacē petere cōpelliit. Deīde cū exposita cōditio ones pacis Romanis essent: repetere sua & Attalus & Rodii & Achæi & ætoli cœpere: cōtra Philippus adduci se posse: ut romanis pareat: concedebat. Cæterum indignum esse Græcos a Philippo & Alexandro maioribus suis uictos sub iugū Macedonici īperii subactos uelut uictores leges pacis sibi dicere qbus prius sit ratio seruitutis redēda: q̄ libertas uēdicanda, ad postremū tamē eo petente īdutiā duog; mēsiū sunt datæ: ut pax q̄ ī Macedōia nō cōueniebat a senatu peteret: Eodē āno iter īsulas the ramene & therasia medio utriusq; ripæ & maris spatio terræmotus fuit: ī quo cū admiratiōe nauigan tiū repere ex p̄fundo cū calidis aq; īsula emerit. In Asia uero eodē die motus terræ Rhodū multasq; alias ciuitates graui ruinae labe cōcussit: quasdā solidas obsorbuit. Quo p̄digio territis oībus uates cecinere oriēs rōanog; īperii uetus græcog; ac Macedonū uoratur. Interim a senatu repudiata pace Philippus ī societate belli nabī tyrānū sollicitat. Atq; ita cū ī acie exercitū īstructis e diuerso hostibus p̄duxisset hortari suos cœpit. Referēdo p̄las bactrosq; īdosq; & oēm aliā oriētis sine a Macedonibus p̄domitā: tātoq; fortius hoc bellū q̄ illa sustinēdū: q̄to sit libertas īpio carior. Sed & flaminus romō rū consul relatiōe reg; recētissime gestæ suos stimulat ī plū ostēdēdo hic Carthaginē cū Sicilia: īde italiā & hispaniā Romana uirtute p̄domitas: nec annibalē Alexādro qdē magno postponēdū quo italia pulso africā ipam tertiā ptē mūdi supauerit: Sed nec Macedonas ueteri fama sed p̄sentibus uiri bus existimādos: q̄a nō cū Alexādro magno: quē iuictū audiuerāt: nec cū exercitu eius: q̄ totū orientē deuicerat: bellū gerat: sed cum Philippo puero īmaturæ ætatis: q̄ regni terminos aduersus finitimos ægre defendat. Et cū iis Macedōibus q̄ nō ita ut p̄dæ pridē dardāis fuerūt: illos maiog; decora: rōanos se suog; militū cōmemorare. Nō, n̄ alio exercitu Annibalē & pœnos & totū ferme occidētē sed iis ipis quos in acie habebat militibus subactos. His adhortatiōibus utrinq; cōcitati milites plū cōcurrunt: alteri oriētis alteri occidētis īperio gloriātes: ferētēsq; ī bellū alii maiog; suog; antiquā & obsoletam gloriā: alii uirentē recētibus experimētis uirtutis florē. Sed Macedōes romana fortuna uicit: Fractus itaq; bello Philippus pace a flaminio cōsule petita nomē qdē regium retinuit: sed omnibus Traciæ urbibus uelut regni membris extra terminos antiquæ possessionis amissis solā macedoniam retinuit offensū tamen ætoli: q̄a nō ex arbitrio eog; macedonia quoq; adēpta regi & data sibi in p̄miū belli eēt legatos ad Antiochū mittūt: q̄ eū adulatiōe magnitudinis ī romana bella spe societatis uniuesæ Græ ciæ impellerēt.

Terræmo-
tusAtq; flami-
nii consulis
hortationēVincitur
philippus

IVSTINI HISTORICI LIBER. XXXI.

m Ortuo Ptolemæo Philopatre rege ægypti cōtēptaq; parruli filii eius ætate, q̄ in spē eti am regni relictus p̄da domesticis erat. Antiochus rex Syriæ occupare ægyptū statuit. Itaq; phœnicē cæterasq; Syriæ qdē sed iuris ægypti ciuitates cū inuasisset: legatos ad eum senatus mittit: q̄ denunciarent ei abstinere a regno pupilli postremis p̄ris p̄cibus fidei suæ traditi: qbus sp̄tis īteriecto tpe alia legatio superuenit: q̄ omīssa pupilli p̄sona ciuitates iure belli factas populi Romani in ītegrū restitui: iubebat. Abnuēti bellū de nūciat: qd̄ ille facile susceptū īfeliciter gessit. Eodē tēpore & Nabī tyrannus multas græciæ ciuitates occupauerat. Igīf senatus ne eodē tēpore duplici bello romanæ uires detinerent: scripsit Flaminio: si ei uideat: sicuti Macedoniā a Philippo ita græciā a Nabide liberaret. Ob quā cām īperii ei prorogatū est. Terribile q̄ppe Antiocho bellū Annibalis nomē faciebat: quē æmuli eius occultis mandatis cum Antiocho inisse societate apud romanos criminabat: negantes eū æquo animo sub legibus uiuere as- fuetū īperio & imoderata licentia militare: semp; tædio q̄etis urbanæ nouas belli causas circūspice- re: q̄ & si falsa anūciata fuissent: apud timētes tamē p̄ ueris habebāt. Deniq; senatus metu p̄cussus ad speculandos actus Annibalis legatū in africā Seruiliū mittit, eiq; tacitis mādati p̄cepit: ut si posset eū p̄ æmulos eius īterficeret: metuq; inuisi noīs tandē populū romanū liberaret. Sed res Annibalē non diu latuit uig; ad p̄spiciēda cauēdaq; pericula peritū: nec minus in secūdis aduersa q̄ in aduersis secū- da cogitatē. Igīf cū tota die in oculis principū legatiq; romani in foro Carthaginēsiū obseruatus in su premū fuisset: appropinquate uespere equū cōscēdit: & rus urbanū qd̄ p̄pe littus maris habebat igna ris seruis iussisq; ad portā diuertētē opperiri cōtēdit: hēbat ibi naues cū remigibus occulto sinu litto- ris absconditas: erat etiā grādis pecunia ī eo agro p̄parata: ut cū res exegisset nec facultas fugā nec īopiā moraret. Lecta igīf seruog; iuuētute: quog; copiā italicog; captiuog; nūerus augebat: nauē conscēdit cursumq; ad Antiochū dirigit: postera autē die ciuitas principē suū ac tū t̄pis cōsulē ī foro expectabat: quē ut p̄fectū nūciatū ē: nō aliter q̄ si urbs capta eēt: oēs trepidauere: exitiosq; sibi fugā eius ominati sūt. legatus uero rōanus q̄si bellū iā illatū italiæ ab Annibale eēt: tacitus Romā reuertit: trepidūq; nū- ciū refert: Interim Flaminus ī græcia iūcta cū qbusdā ciuitatibus societate nabidē tyrānū duobus cō- tinuis plūis subegit: & grauius fractū uelut exanguē ī regno reliq;: sed libertate græciæ restituta redu- ctis ab urbibus p̄sidiis cū romanus exercitus in italiā reportatus esset uelut uacua rursus possessione sollicitatus: multas ciuitates repentino bello inuasit: quibus rebus exterriti Achæi: ne uicinū malum etiam ad se serperet: bellū aduersus Nabidē decernunt: ducemq; prætorem suum Philopomenē inū-

Semina bel-
li cū antio-
cho gesti

Nabis

Seruilius
ad quid car-
thaginem
missusFuga anni-
balis ex afri-
ca
Consulem
carth. ha-
buere

Consilia an
nibal &
antiochi in
moliendo
bello aduer
sus ro.

Ro. legato
rum ars in
annibale cō
pellando

Atf. anni
balis consi
lium de bel
lo ro. infe
rendo

Attilii con
sulis dilige
tia in com
parādo bel
lo

Scipionum
Lus

gnis industriæ uirum constituunt: cuius in eo bello tanta uirtus enituit: ut opinione omnium com
pareret Flaminio romano imperatori. Eodē tēpore Annibal cū ad Antiochū peruenisset uelut deoꝝ
munus excipit: tantusq; eius aduentu ardor aīs regis accessit: ut non tā de bello q̄ de premiis uictoriæ
cogitaret: sed Annibal cui nota romana uirtus erat: negabat opprimi romanos nisi in italia posse. Ad
hoc sibi centū naues & decē milia peditū & mille equites poscebat. Promittens hac manus nō minus
bellum q̄ gesserit italiæ instauratur: & in asiā regi sedenti aut uictoriā de Romanis: aut æquas pacis
conditiones relatur. Quippe & hispanis bello flagrantibus ducem tantū deesse: & italiā notiorē sibi
nunc q̄ pridē fuisse: sed nec carthaginē quieturā sociāq; ei se sine mora prebiturā: cū regi consilia pla
cuissent: mittit carthaginem unus ex comitibus Annibalis: q̄ in bellū cupidus hortet: Annibalemq;
cum copiis affuturū nunciet: nihil dicat partibus nisi animos carthaginēsiū deesse: asiā & uires belli
& sumptū præbiturā. Hæc cum relata carthaginensibus essent: nuncius ipse ab inimicis annibalis cō
prehenditur: & perductus in senatum: cū interrogaret: ad quē missus esset punico ingenio respondit
se ad uniuersum senatū missum. Nec. n. hoc opus singulorū: sed uniuersorū esse: dū multis diebus deli
berant an eum Romā ad purgandam publicam conscientiā mittant: tacitus conscensa naue ad anni
balem reuertit quo cognito carthaginenses statim romā legatū deferunt. Romani quoq; ad antio
chū legatos misere: q̄ sub spē legationis & regis apparatū specularent: & Annibalē aut romanis miti
garent: aut assiduo colloquio suspectum inuisumq; regi facerent: Itaq; legati cū ephesi conuenissent:
ad antiochum mandata ei senatus tradunt. Dum responsum expectant omnibus diebus assidui cum
annibale fuerunt: dicentes timide eum a patria recessisse: cū pacē romani non tā cū republica q̄ cū eo
factā summa fide custodiāt: nec bella eū romanorū magis odio q̄ patriæ amore gessisse: cui ab opti
mo quoq; etiā spiritus ipse debebat. Has. n. publicas inter populos non priuatas inter duces bellandi
causas esse. inde res gestas eius laudare: quorū sermone lætus sæpius cupidiusq; cū legatis colloquit.
Ignarus quid pro familiaritate romana odiū sibi apud regē crearet. Quippe antiochus tam assiduo
colloquio reconciliatā cū romanis gratiā existimans: nihil ad eū sicut solebat referre: experteq; totius
consilii: & ueluti hostē pditoremq; suū odisse cœpit: quæ res tantum apparatū belli cessante impera
toria arte corrupit. Senatus mādata fuerat: ut cōtētus terminis asiæ eēt: nec ipsis ingrediēdi asiā necessi
tatē iponeret: q̄bus speris nō accipiēdū bellū statuisset sed iherēdū dicit: cū frequēter de bello cōsiliū
habuisset remoto Annibale: tadē eū uocari iussisse: nō ex snia eius aliqd ageret: sed ne p oia eū spreuis
se uideret: oibusq; perrogatis postremū iherogasse: quo ille ai aduerso itelligere se p̄fessus est: nō quia
egeat cōsilio sed ad supplēdū numerū sniæ se uocatū: tamē & odio Romanorū & amore regis: apud
quē solū turū sibi exiliū relictū sit: se uia gerēdi belli ediffertur. Veniā deinde libertatis deprecatus ē: ni
hil se aut cōsiliorū aut cœptorū p̄sentū pbare ait: nec sedē belli graciā sibi placere cum italia uberior
materia sit: Quippe rōanos uinci nō nisi armis suis posse. Nec italiā aliter q̄ italicis uiribus subigi. Stq;
dē diuersū cæteris mortalibus eē illud & belli genus & hoīum aliis bellis plurimū momēti habere pri
orē aliquā cepisse occasionē loci tēporisq; agros rapuisse: urbes aliquas expugnasse: cū romano seu oc
cupaueris prior aliqua ratiōe seu uiceris tū eēt cū uicto & iacētē luctādū ē. Quāobré si qs eos ī italia la
cesserit suis opibus suis uiribus suis armis posse uincere: sicut ipse fecerit: sin uero qs illis Italia ue
lut fonte cesserit uiriū p̄inde falli ac si qs amnes nō ab ipsis fontiuū primordiis deriuare: sed cōcretis iā
aquarū molibus auertere uel exicare uelit. Hoc & secreto se cēsuisse utroq; ministeriū cōsiliū sui obtu
lisse: & nūc p̄sentibus amicis ideo repetisse: ut scirēt oēs rationē cū romanis gerēdi belli: eosq; foris in
uictos domi fragiles esse. Prius nāq; eos urbe q̄ ipio: prius italia q̄ puinciis exui posse. Quippe & a gal
lis captos & a se prope deletos eē: neq; se unq; uictū priusq; terris eorū cesserit Reuerso carthaginē sta
tim cū loco fortunā belli mutatā. Huic sentētiæ obrectatores amici regis er. at nō utilitatē rei cogitā
tes: sed uerētes: ne pbato cōsilio eius primū apud regē locū gratiæ occuparet. At Antiocho nō tā cōsi
liū q̄ auctor displicebat: ne gloria uictoriæ Annibalis nō sua eēt. Oia igit uariis assentationū adulatio
nibus corrūpebant nihil cōsilio uel ratione agebat. Rex ipse p hyemē in luxuriā lapsus nouis quotti
die nuptiis deditus erat. Cōtra Attilius romanus cōsul: q̄ ad hoc bellū missus erat: copias arma cæte
raq; bello necessaria summa idustria parabat: ciuitates socias confirmabat: dubias illiciebat: nec alius
exitus belli q̄ apparatus utriusq; ptis fuit. Itaq; prima belli cōgressiōe cū cedētes suos rex cerneret: non
laborātibus auxiliū tulit: sed fugiētibus se ducē: prebuit: castraq; ditia uictoribus reliqt. Deinde cū in
Asiā p̄da romanis occupatis fugiēdo puenisse pœnitere neglecti cōsiliū cœpit: reuocatoq; in amicitia
Annibale oia ex snia eius agere uelle dicit. Interim nūciat ei. L. neuiū romanū ducē cū octoginta ro
stratis nauibus in bellū nauale a senatu missum aduētare: q̄ res illi restituedæ fortunæ spē dedit. Itaq;
priusq; sociæ ciuitates ad hostes deficerēt: decernere nauali plio statuit: sperans cladē ī graciā acceptā
noua posse uictoria aboleri. Annibali igit tradita classe plū cōmittit: sed nec asiā milites Romanis:
neq; naues eorū pares rostratis nauibus fuere: minor tamē clades ducis solertia fuit: Romā nōdū opi
nio uictoriæ uenerat: & iccirco in cōsulibus creandis suspēsa ciuitas erat. Sed aduersus Annibalē ducē
quis melior q̄ africani frater crearetur: cum uincere pœnos opus Scipionum sit? Creatur igitur cōsul
Lucius Scipio: eiq; datur legatus frater Africanus: ut intelligeret Antiochus non maiorem fiduciam

se in Annibale uicto q̄ romanos in uictore Scipione habere. Traiicientibus in Asia Scipionibus exercitū iā utrobique p̄fligatū bellū nūciatū ē: uictūq; Antiochū terrestri Annibalē nauali bello inuenerūt. Primo igit̄ aduētū eorū legatos pacē petētes ad eos Antiochus mittit: peculiare donū Africano ferētes ipsius filiū: quē ex paruo nauigio traiicientē ceperat. Sed africanus priuata beneficia a rebus publicis segregata duxit: aliaq; esse patris officia: alia patriæ iura: q̄ non liberis tantū uerū etiā uitæ ipsi p̄ponant. proinde gratū se munus accipe: priuatoq; ip̄endio munificētia regis respōsus: quod ad bellū pacēq; pertineat: nihil neq; gratiæ dari: neq; de iure patriæ decidi posse respōdit. Nam neq; de redimendo filio unq; tractauit: nec senatum de eo agere permisit: sed ut dignū maiestate eius erat: armis se receptūq; filiū dixerat. Post hæc leges pacis dicuntur: ut Asia romanis cederet: cōtentus Syriæ regno esset. naues uniuersas captiuas & transfugas traderet: sumptūq; oēm belli romanis restitueret. q̄ cum nunciata Antiocho essent nondū ita uictū se esse respondit: ut spoliari se regno patere belliq; ea irritamēta nō pacis blādīmēta esse. Igit̄ dū ab utroq; bellū pararet: & ingressi Asiam romani ilion uenissent mutua gratulatio iliensiu ac romanorū fuit. iliensibus Aeneā cæterosq; duces a se p̄fectos. Romanis se ab his p̄creatos referētibus: tātaq; lætitia oīum fuit: quāta esse post longū tēpus iter parentes & liberos solet. Iuuabat Ilienses nepotes suos occidēte: ut africa domita & asiā ut auitū regnū uendicare optabile troiæ ruinā fuisse dicētes: ut tā feliciter renascere. Cōtra Romanos auitos lares & incunabula maiorū tēplaq; ac deorū simulachra: inexplebile desideriu uidendi tenebat. Profectis ab ilio Romanis Eumenes rex cū auxiliis romanis occurrit: nec multo post præliū ē cū Antiocho cōmissum cum ī deteriore cornu pulsa legio romana maiore dedecore q̄ periculo ad castra fugeret. M. æmylius tribunus triginta milia ad tutelam castrorū relictis armare se milites suos & extra uallū p̄gredi iubet: strictisq; gladiis fugientibus minari morituros dicens nisi in præliū reuertant: infestioraq; sua q̄ hostiū castra inuenturos. Attonita tanto periculo legio comitantibus comilitonibus qui fugere eos p̄hibuerant: in præliū reuertit: magnaq; cæde edita initiū uictoriæ fuit. Cæsa hostiū. l. milia capta. xi. milia. Antiocho pacem petenti nihil ad superiores cōditiones additum: Africano prædicāte neq; romanos si uincantur animis minui: neq; si uincant secundis rebus inolescere: captas ciuitates inter socios diuisere: muneris romani aptiorem Asiam q̄ possessiones uoluntaria iudicantes. Quippe uictoriæ gloriam Romano nomini uendicandam: opum luxuriam sociis relinquendam.

Att. cōgratulationē & iliensium

Antiochus uincitur

IVSTINI HISTORICI LIBER. XXXII.

Etoli qui Antiochum in bella romana impulerant uicto eodē soli aduersus romanos & uiribus impares & omni auxilio destituti remanserant: nec multo post uicti libertatem: quam illibatam aduersus dominationem atheniensium & spartanorum inter tot græciæ ciuitates soli retinuerant: amiserunt. Quæ conditio tanto illis amarior quanto serior fuit: reputantibus tempora illa: quibus tantis per sarum opibus domesticis uiribus restiterant: quibus gallorum uiolentiam asiæ Italiaeq; terribilem Delphico bello fregerant: quæ sola gloriosa recordatio maius desideriu libertatis augebat. Dum hæc aguntur medio tempore inter Messenios & Achæos de principatu primo contentio: mox bellum ortum est: in eo nobilis Achæorum philopomenes imperator capitur: non quia pugnādo uitæ parceret: sed dum suos in præliū reuocat: in transitu fossæ equo præcipitatus a multitudine hostium oppressus est. Quem iam centem Messenii seu metu uirtutis uel uerecundia dignitatis interficere ausi non fuerunt. Itaq; uelut in illo omne bellū confecissent: captiuum per uniuersam ciuitatem in modum triumphi circūdixerunt: effuso obuiam populo ac si suus non hostium imperator aduentaret: nec uictorem Achæi auidius uidissent: q̄ uictum hostem uiderunt. Igitur eundem in theatrum duci iusserunt: ut omnes contuerentur. quem potuisse capi incredibile singulis uidebatur. Deinde in carcerem deducto uerecundia magnitudinis eius uenenum ei dederunt: quod ille lætus: ac si uicisset accepit: quæsito prius an lygortas præfectus Achæorum: quem secundum a se esse scientia rei militari sciebat: incolumis effugisset. Quē ut accepit euasisse et nō in totū dicens cōsultū male Achæis expirauit: nec multo post reparato bello Messenii uincunt: poenasq; interfecti Philopomenis pepererunt: Interea in Syriā rex Antiochus cū graui tributo pacis a romanis premere: & uictus oneratusq; esset seu inopia pecuniæ cōpulsus seu auaritia sollicitatus qua sperabat se sub specie tributariæ necessitatis excusatus sacrilegia cōmissurū adhibito exercitu nocte templū Dodonæi Iouis aggredi: qua re prodita concursu incolarū cū omni militia interficitur. Romæ cū multæ græciæ ciuitates quæstū de iniuriis Philippi regis Macedonum uenissent. & disceptatio in senatu inter Demetrium Philippi filium: quē pater ad satisfaciendū senatui miserat: & legatos ciuitatum esset: turba querelarū confusus adolescens repente obticuit. Tunc senatus uerecundia eius motus: qua priuatim et antea cū obses romæ esset: carus oībus fuerat cām illi donauit: atq; ita modestia sua Demetrius ueniā patri nō iure defensionis: sed patrocinio pudoris obtinuit qd̄ ip̄i decreto senatus significatū ē. ut appareret nō tā absolutū regē q̄ donatū filio patrē: quæ res Demetrio non gratiā legationis sed odiū obrectationis cōparauit. Nā apud fratrem per seum æmulatio

Aetolis libertate priuatur

philopomenes capitur

philopomenes a Messeniis ueneno necatur

Antiochus interficitur

illi inuidiam contraxit: & apud patrem nota absolutionis causa offensa fuit: indignate Philippo plus momenti apud senatum personam filii quam auctoritatem patris ac dignitatem regiae maiestatis habuisse. Igitur per seus inspecta patris aegritudine quotidie absentem Demetrium apud eum criminari: & primo iuisum: post et suspectum reddere: nunc amicitiam romanorum: nunc perditionem ei patris obiectare. Ad postremum insidias sibi ab eo paratas confingit: ad cuius rei probationem imittit iudices testes subornat: & facinus: quod obiicit: admittit: quibus rebus praecipuo ad parricidium funestam omnem regiam fecit. Occiso Demetrio sublatoque aemulo non negligentior tantum Perseus in patrem ueruetiam & contumacior erat: nec heredem regni. sed regem se gerebat. His rebus offensus Philippus impacientius in dies mortem Demetrii dolebat: tunc & insidiis se circumuentum suspicari: testes iudicesque torquere. Atque ita cognita fraude non minus scelere Persei quam innoxia Demetrii morte cruciabat: peregrissetque ultionem: nisi prouentus esset. Nam breui post tempore morbo ex aegritudine contracto decessit: relicto magno belli apparatu aduersus romanos: quo postea Perseus usus est. Nam & gallos Scordiscos ad belli societatem populerat: fecissetque romanis graue bellum: nisi decessisset. Namque galli bello aduersus Delphos infeliciter gesto in quo maiorem uel numini quam hostium senserant amisso Breno duce praesens in asia praesens in thraciam extorres fugerant. Inde per eadem uestigia qua uenerat: antiquam patriam repetiuerunt. Ex his pars quaedam in confluenta Danubii & sibi consedit: cordiscosque se appellari uoluit. Tetosagi autem cum in antiquam patriam tolosam uenissent comprehensique pestifera lue essent: non prius sanitatem recuperauerunt quam aruspicum responsis moniti auxilium argenti: bello sacrilegisque quaesitum in Tholosensem lacum mergerent. Quod omne magno post tempore Cepio romanus consul abstulit: fuere auri pondus centum decem milia: argenti pondus quingentes dies centum milia. Quod sacrilegium causa excidii Cepioni exercituique eius postea fuit. Romanos quoque Cymbrici belli tumultus uelut ultor sacrae pecuniae insecutus est: ex gente Tetosagorum non mediocris populus praedae dulcedine illyricum repetiuit: spoliatisque istris in panonia consedit: istriorumque gentem fama est originem a colchis ducere: missis ab Oeta rege ad argonautas raptoreque filiae persequendos: quod ut a ponto itrauerunt Istrum a lueo sabil fluminis penitus iuecti uestigia argo nauarum insequentes naues suas humeris per iuga montium usque ad littus Adriatici maris transtulerunt: cognitoque argonautarum iidem propter longitudinem nauis priores fecissent: quos ut aduectos colchi non reperiunt siue metu regis siue tadio longae navigationis iuxta aegleiam consedere. istricque ex uocabulo amnis: quo a mari concesserant appellati. Daci quoque soboles getarum sunt: quod cum Olore rege aduersus Bastarnas male pugnassent: ob ultionem segnitiae capturi somnum capita loco pedum ponere iussu regis cogebant: ministeriaque uxoribus: quae ipsis antea fieri solebant facere: neque haec ante mutata sunt: quae ignominiam bello acceptam uirtute delerent: igitur Perseus cum imperio Philippi patris successisset: omnes has gentes aduersus romanos in societatem belli sollicitabat. Interim iter Prusiam regem ad quem Annibal post pacem Antiocho a Romanis datam profugerat: & Eumene bellum ortum est: quod Prusias Annibalis fiducia rupto foedere prior intulit. Namque Annibal cum ab antiocho romani iter ceteras conditiones pacis deditioem eius deposceret: admonitus a rege in fugam uersus cretam deseruit: ubi cum diu getam uitam egisset: inuidiosumque se propter nimias opes uideret: amphoras plumbum repletas in templo Dianae quasi fortunae suae praesidia deposuit: atque ita nihil de illo sollicita ciuitate: quoniam uelut pignus opes eius tenebant: ad Prusiam contedit: auro suo in statuis: quas secum portabat in fuso: ne conspexerit opes uitae suae noceret. Deinde cum prusias terrestri bello ab Eumene uictus esset: plumbumque in mare transtulisset: Annibal nouo commento auctor uictoriae fuit. Nam omne serpentinum genus in fictiles lagenas coniici iussit: medioque praesens in naues hostium mittit. Id primum ponticis ridiculum uisum fictilibus dimicare: quod ferro nequeant. Sed ubi serpentinibus repleti naues coepta ancipiti piculo circumuenti: hosti uictoriam cessere: quod ubi romae nunciata sunt: missi a senatu sunt legati: quod utrumque regem in pacem cogerent: Annibalque deposcerent. Sed Annibal re cognita sumpto ueneno legationem morte praenit. Insignis hic annus trium toto orbe maximorum imperatorum fuit: moribus Annibalis: Philopomenis: & Scipionis africanis. Ex quibus constat Annibalem nec cum italia cum romano tonantem imperio contremuit. Nec cum reuersus carthaginem summum imperium tenuit: aut cubantem coenasse: aut plus sextario uini indulsisse: pudicitiamque cum tantam inter tot captiuas habuisse: ut in africa natum quauis negaret. Moderationis certe eius fuit: ut cum diuersarum gentium exercitum rexerit: neque insidiis suorum militum sit petitus unquam: neque fraude proditus cum utrumque hostes saepe tentassent.

IVSTINI HISTORICI LIBER XXXIII.

In ore quodam regum motu romani macedonicum quam punicum bellum gesserunt: sed tanto clarius quanto nobilitate macedones poenos antecesserunt: Nam cum gloria orientis domiti & auxiliis omnium regum iuuabantur. Itaque romani & legiones plures: numero conscripserunt: & auxilia a Masinissa rege numidarum ceterisque sociis omnibus acciuerunt. Et Eueni regi bithyniae denunciatum ut bellum summis uiribus iuuaret Perseo propter macedonicum exercitum iuictae opinionis decem belli sumptus a praesens paratus in thesauris & in horreis erat: quibus rebus inflatus & oblitus fortunae paternae ueterem Alexandri gloriam considerare suos iubebat. Prima congressio equitum fuit: quod uictor Perseus suspensam omnium expectationem in fauorem sui traxit: misit tamen legatos ad consulem: quod pacem peteret: quam patri suo Romani etiam uicto dedissent: impensas belli lege uicti suscepturus. Sed consul Sulpitius non minus graues quam uicto leges dixit. Dum haec agunt: metu tam periculosi belli romani amylium Paulum consulem creant: eique extra ordinem macedonicum bellum decernunt: qui cum ad exercitum uenisset:

non magnā morā pugnae fecit. Pridiā q̄ cōsereret bellū luna nocte defecit: triste id ostentū Perfo omnibus presagientibus: finemq; macedonici regno portendi uaticinantibus In ea pugna. M. Cato Catonis oratoris filius dū inter cōfertissimos hostes insigniter dimicat equo delapsus pedestre plū aggredditur. Nam cadentem manipulus hostiū eum horrido clamore uelut iacentē obtrūcaturus circūsteterat. At ille citius corpore collecto magnas strages edidit: cum ad unū opprimēdū undecūq; hostes conuolarent: dum procerū quendā petit: gladius ei e manū elapsus in mediam cohortem hostiū decidit: ad quem recuperandum umbōne se protegens inspectante utroq; exercitu inter mucrones se hostiū immerferit: recollectoq; gladio multis uulneribus exceptis ad socios cū clamore omniū reuertitur: huius audaciā ceteri imitati uictoriā peperere. Perseus rex fuga cū decē milibus talentū summo thraciā deferret: quē Gneus Octavius ad persequendū missus a cōsule cū duobus filiis Alexandro & Philippo cepit: captūq; ad cōsulem duxit. Macedonia a Garano: qui primus in ea regnauit usq; ad Perseū triginta reges habuit. Quoz sub regno fuit quidem annis noningētis & uiginti tribus: sed rerum non nisi centum nonaginta duobus annis potita: ita cū in ditionē Romanoz cessisset magistratibus per singulas ciuitates cōstitutis libera facta est: legesq; qbus adhuc utitur: a Paulo accepit. Aetolorum uniuersarum urbiū senatus cum coniugibus & liberis qui dubia fide fuerant romam missus: ibiq; ne in patria aliquid nouaret diu detentus: aegre per multos annos legationibus ciuitatum senatu fatigato in patriam quisq; suam remissus est.

Aemilio paulo Macedonico bellū decernitur

Vincit per seus

Perseus cū duobus filiis capitur

Noningentis. xx. tribus annis i macedonia regnatum

IVSTINI HISTORICI LIBER. XXXIII.

Oenis ac Macedonibus subactis aetolorūq; uiribus principū captiuitate debilitatis soli adhuc ex grācia uniuersae Achæi nimis potentes tūc tēporis Romanis uidebant: nō ppter singulae ciuitatū nimias opes: sed ppter cōspirationē uniuersae. Nāq; Achæi licet per ciuitates ueluti per mēbra diuisi sint: unū tamen corpus & unū iperū habet singularūq; urbiū pericula mutuis uiribus propulsat. Quæritibus igitur romanis causas belli tēpestiui fortuna querelas Sparranoz obtulit: quoz agros Achæi ppter murū odiū populabant: spartanis a senatu responsum est: legatos se ad inspiciendas res socioz & ad iniuriam demendam: in grāciam missuros: sed legatis occulte mādata data sunt: ut corpus Achæorum dissoluerent. singulasq; urbes proprii iuris facerent: quo facilius ad obsequia cogerētur: & si quæ urbes contumaces essent frāgerētur. Igitur legati omniū ciuitatū principibus Corinthum euocatis decretum senatus recitant: quod cōsiliū habeant: aperiunt expedire: omnibus dicūt: ut singulae ciuitates leges suas & iura sua habeāt. Quod ut omnibus innotuit: uelut in furorem uersi uniuersoz peregrinum populū trucidāt: legatos quoq; ipsos romanorū uiolassent: nisi audito tumultu trepidi fugisset. Hæc ubi romæ nunciata sunt: statim senatus Mumio cōsuli bellū Achaicum decernit: qui ex templo exercitu deportato & omnibus strenue prouisis pugnandi copiam hostibus fecit: sed Achæi uelut nihil negotii romano bello suscepissent. Ita apud eos neglecta omnia & soluta fuere. Itaq; prædā non præliū cogitantes: & uehicularum ad spolia hostiū reportada duxerūt: & cōiuges liberosq; suos ad spectanda certamina in mōtib; posuerūt. Sed prælio commisso ante oculos suoz cæsi: lugubre his spectaculum sui & grauem luctus memoriā reliquerūt. Coniuges quoq; & liberi eoz de spectatoribus captiui facti prædā hostiū fuere. Vrbs ipsa corinthus diruitur: populus omnis sub corona uēditur: ut hoc exemplo ceteris ciuitatibus metus nouae regē imponeretur. Dum hæc agunt rex syrie Antiochus Ptolemæo maiori sororis eius filio regi ægypti bellū ifert: segni admodum & quotidiana luxuria ita marcido: ut non solū regiae maiestatis officia itermitteret: uez etiam sensu hoīs nimia sagina careret. Pulsus igitur regno ad fratrem minore Ptolemæū Alexandriā cōfugit. picipatoq; cū eo regno romā legatos ad senatū mittūt: auxilia petunt fidē societatis iplorant: mouere senatū preceps fratē: Mittit igitur legatus. P. Popilius ad Antiochum: qui abstinere eum ægypto aut si iā incessisset: excedere iuberet. Cū i ægypto eū in uenisset: osculūq; ei rex obtulisset. (Nā coluerat iter ceteros. P. Popiliū Antiochus cū romæ obses eēt) Tūc Popilius faceffere iteri priuatā amicitia iubet: cū mādata patriæ iter cedat: prolatoq; senatus decreto & tradito cū cunctari regē uideret: consultationēq; ad amicos referre. Ibi Popilius uirga: quā i manu gerebat amplo circulo iclusum: ut amicos caperet cōsulere iubet: nec prius ide exire q̄ respōsum senatui daret: aut pacē: aut bellū cū Romanis habituz. Adeoz hæc asperitas aīum regis fregit: ut parituz se senatui respōderet. Reuersus i regnū Antiochus decedit: relicto paruulo admodū filio: cui cū tutores data a populo essent: patruus eius Demetrius: qui obses romæ erat: cognita morte Antiochi fratris senatū adiit: obsidēq; se uiuo fratre uenisse: quo mortuo cuius obses sit se ignorare. Dimitti igitur se ad regnū petēdū æquū esse: quod sicuti iure gētium maiori fratri cesserit: ita nūc sibi q̄ pupillū ætate atcedat deberi: cū se nō dimitti animaduertent a senatu tacito iudicio tutius apud pupillū q̄ apud eū regnū futuz arbitrate specie uenadi ab urbe profectus: hostis tacitus: cū fuge comitibus nauē cōscēdit. Delatus i syriā secūdo fauore omniū excipit: regnūq; ei ociciso pupillo a tutoribus tradit: Eodē tēpore ferme Prusias rex bithyniæ cōsiliū cepit iterficiēdi Nico

Achaici belli origo

Mumius consul

Acheorū audacia corinthuseuertitur

P. popilius

Antiochus circulo a popilio iclusus cogitur respōdere Demetrii a filio interficitur

Prusias a filio interficitur

medis filiis: dum consulere studet minoribus filiis: quos ex nouerca eius susceperat: & romæ habebat. Sed res adolescenti ab his: qui facinus susceperat: proditur: hortatiq; sunt: ut crudelitate patris prouocatus occupet insidias: & in auctorem retorqueat scelus: nec difficilis persuasio fuit. Igitur cū accitus in patris regnum uenisset: statim rex appellatur: Prusias regno spoliatus a filio priuatusq; redditur: etiam a seruis deseritur: cum in latebris ageret: non minori scelere q̄ filiū occidi iusserat a filio interficitur.

IVSTINI HISTORICI LIBER XXXV.

Prompalus

Alexander qui antea prompalus

Alexander interficitur

Emetrius occupato Syriae regno nouitatis suae ociū periculosum ratus ampliare fines regni statuit: etiam opes augere finitimorū bellis. Itaq; Ariarathi regi Cappadociae propter fastiditas sororis nuptias infestus fratrem eius Holofernē per iniuriā regno pulsum supplicē recepit: Darūq; sibi honestum belli titulū gratulatus eum restituere in regnū statuit. Sed Holofernes ingrato animo inita cū Antiochenis pactioe offensis tūc a Demetrio pellere ipsum regno a quo restituebatur: cōsiliū accepit. Quo cognito Demetrius quidē uitae eius ne Ariarathes metu fraterni belli liberaretur: pepercit. Ipsum autē cōprehensum uictū seleucia custodiri iubet. Nec Antiochenes indicio territi a defectione destiterunt. Itaque adiuuantibus & Ptolemæo rege aegypti & Attalo rege Asiae & Ariarathe rege Cappadociae bello a Demetrio laceffiti subornant Prompalum quēdā sortis extremæ iuuenē: qui Syriae uelut paternū regnū armis repeteret: & ne quid cōtumeliae deesset: nomē ei Alexandri indicitur: genitusq; ab Antiocho rege dicitur: Tantū odiū Demetrii apud omnes erat: ut æmulo eius nō uires regiae tantū: uerum etiā generis nobilitas consensu oīum tribueretur. Igitur Alexander admirabili uarietate rerū pristinarū sordium oblitus totius ferme orientis uiribus succinctus bellū Demetrio infert: uictūq; uita pariter ac regno spoliatus quāquā demetrio nec animus in propulsando bello defuit. Nam & primo praelio hostē fugauit: & regibus bellū restituentibus multa milia cecidit in acie. Ad postremū tamē inuicto animo inter cōfertissimos hostes fortissime dimicans cecidit. Initio belli Demetrius duos filios apud hospite suum Gnidium cū magno auri pondere demādauerat: ut & a belli periculis eximerent: & si ita fortulisset: ultioni paternae seruarent. Ex his maior Demetrius annos pubertatis egressus audita Alexandri luxuria: quē in speratae opes & alienae felicitatis ornamenta uelut captiuū inter scortorum greges desidem in regia tenebant: auxiliantibus Cretenis securū ac nihil hostile metuentē aggreditur Antiochēses quoq; ueterē patris offensam nouis meritis correcturi se ei tradunt. sed & milites paterni fauore iuuenis accēsi prioris sacramēti religionē noui regis superbiae praeferentes signa ad Demetrium transferunt: atq; ita Alexander non minori impetu fortunae desertus q̄ elatus primo praelio uictus interficit: deditq; poenas & Demetrio: quē occiderat: & Antiocho cuius mentitus originē fuerat.

IVSTINI HISTORICI LIBER XXXVI.

Arfacides parthorum rex

Capitur a parthis demetrius

Iudaei ab Antiodro subiguntur

Recuperato paterno regno Demetrius & ipse rerū successu corruptus uitiis adolescentiae in segnitie labitur: tantumq; contemptū apud omnes inertiae quantū odiū ex superbia pater habuerat: contraxit. Itaq; cum ab imperio eius passim ciuitates deficerēt: ad abolendam segnitiae maculam bellum parthis inferre statuit: cuius aduentum nō iuti orientis populi uidere: & ppter Arfacidae regis Parthorū crudelitatem: & q̄ ueteri macedonū imperio noui populi assueti superbiam indigne ferebant. Itaq; cū & persae & Elimæorū Bactrianorūq; auxiliis iuuarent: multis praeliis Parthos fudit. Ad postremū tamē pacis simulatiōe deceptus capitur: traductusq; pro ora ciuitatū populis qui descierant: in ludibriū fauoris ostēditur. Missus deinde in hyrcaniā benigne & iuxta cultū pristinae fortunae habet. Dum haec aguntur interim in Syria Trifo qui se tutorem Antiocho Demetrii priuigni substitui a populo laborauerat: ociso pupillo regnum Syriae inuadit. Quo diu potitus tandem exolescente fauore recētis imperii ab Antiocho puero admodū demetrii fratre qui in Asia educabatur: bello uincitur: rursusq; regnum Syriae ad sobolem demetrii reuertitur. Igitur Antiochus memor q̄ etiam pater propter superbiam inuisus & frater propter segnitiam cōtemptus fuisset: ne in eadem uitiā incideret: accepta in matrimoniū Cleopatra uxore fratris ciuitates: quae initio fraterni imperii defecerāt: summa industria persequit: domitasq; rursus regni terminis adiecit. Iudaeos quoq; q̄ in macedonico imperio sub demetrio patre armis se in libertate uendicauerant. subigit: Quorum uires tantae fuere: ut post hunc nullū Macedonū regē tulerint: domesticisq; imperiis usi Syria magnis bellis infestauerint. Fuit nāq; iudaeis origo damascena quae Syriae nobilissima ciuitas est: unde & a syriis regibus genus ex regina Semyramide fuit: nomen urbi a damasco rege inditum: in cuius honore syrii sepulchrū Ariathis uxoris eius pro templo coluere: deamq; exinde sanctissimae religionis habent. Post damascū Habraam: Moses: Israel reges fuere. Sed israhel felix decem filiorum prouentus maioribus suis clariorem fecit. Itaq; populū in decem regna diuisum filiis tradidit: omnesq; ex nomine iudae: qui post diuisionem decesserat: iudaeos appellauit: coliq;

eius memoriam ab omnibus iussit. Eius portio omnibus accesserat: minimusq; inter fratres ætate Ioseph fuit: cuius excellens ingenium uerit' fratres clam interceptum peregrinis mercatoribus uendiderunt: A quibus deportatus in ægyptum cum magicas ibi artes solerti ingenio pcepisset: breui ipsi regi percarus fuit. Nam & prodigiorum sagacissimus erat: & somniorum primus intelligentiam condidit nihilq; diuini iuris humaniq; ei incognitum uidebatur. Adeo ut etiam sterilitatem agrorū ante multos annos puiderit: periissetq; omnis ægyptus fame nisi monitu eius rex edicto seruari per multos annos fruges iussisset. Tātaq; experimēta eius fuerunt: ut nō ab homine sed a deo responsa dari uiderentur: Filius eius Moyses fuit: quem etiam præter paternæ scientiæ hereditatem formæ pulchritudo cōmēdabat: Sed cum scabiem ægyptii: & pruriginē paterent: responso moniti eum cum ægris: ne pestis ad plures serperet: terminis ægypti pellūt. Dux igitur exulū factus sacra ægyptioꝝ furto abstulit quæ repetentes armis ægyptii domum redire tempestatibus compulsi sunt. Itaq; Moyses damascena patria antiqua repetita montē synæum occupat: in quo septem dierum ieiunio per desertam arabiaꝝ cū populo suo fatigatus: cum tandem uenisset septimum dierum more gentis sabbatum appellatum in omne æuū ieiunio sacrauit. Quoniam ille dies famem illis erroremq; finierat. Et quoniam metu contagionis pulsos se ab ægypto meminerant ne eadem causa inuisi apud incolas forent: cauerunt: ne cum peregrinis communicarent: quod ex causa factum paulatim in disciplinam religionemq; conuertit. Post Moysen etiam eius filius Aruas sacerdos sacris ægyptiis mox rex creat. Semperq; exinde hic mox apud iudæos fuit: ut eosdem & reges & sacerdotes haberēt: quoꝝ iustitia religione pmixta incredibile q̄tū coaluere opes genti & uestigalibus opobalsami creuere: quod in his tātū reregionibus gignitur. Est namq; ualis quæ continuis montibus uelut muro quodam cincta ad instar castrorum claudit: spacium loci ducenta milia iugera nomine hierico dicitur: in ea ualle silua est & ubertate & amœnitate in signis. Siquidem palmēto & opobalsamo distinguitur: & arbores opobalsami formam similem pyceis arboribus habēt: nisi q̄ sunt humiles magis: & in uinearum more excoluntur. Hæc certo tempore anni balsamum sudant: sed non minor loci eius opacitatis q̄ ubertatis admiratio est. Quippe cum toto orbe regionis eius ardentissimus sol sit: ibi tepida aeris naturalis quædam ac perpetua opacitas inest. In ea regiōe latus est: qui propter magnitudinem & aquæ immobilitatem mortuum mare dicitur. Nam neq; uentis mouetur resistente turbinibus bitumine: quo aqua omnis stagnatur. Neq; navigationis patiens: est quoniā oīa uita carentia in pfundū mergunt: nec materiā ullam sustinet: nisi quæ a lumine illustratur: Primus Xerxes rex persæ iudæos domuit. Postea cū ipsis persis in ditionē Alexā dri magni uenere: diuq; in potestatem macedonici imperii fuere. A Demetrio cū desciuissent: amicitia romanorū petita primi omniū ex orientalibus libertatē receperūt: facile tūc romanis de alieno largientibus. Per eadem tēpora: quibus in syria regni mutatio inter nouos reges alternabatur: in asia rex Attalus florentissimū & ab Eumene patruo acceptum regnum cædibus amicorum & cognatorum suppliciis foedabat: nunc matrem anū: nunc Byronicem sponsam maleficiis eorū necatas confingens. Post hanc scelestam uiolentiæ rabiem squallidam uestem sumit: barbam capillūq; in modū reorum summittit: nō in publicū prodire: nō populo se ostendere: nō domi lætiora cōuiuia inire: aut aliquod signum sani hoīs habere: prorūsus ut pœnas pendere manibus interfectorū uidetur. Ommissa deinde regni administratione hortos fodiebat: gramina seminabat: & noxia innoxiiis permiscebat: eaq; omnia ueneni succo ifecta uelut peculiare munus amicis mittebat: ab hoc studio ærariæ artis fabricæ se tradidit: cæterisq; fingēdis & ære fundendo procudendoq; oblectatur: matri deinde sepulchrū facere instituit: cui operi intentus morbum ex solis ardore contraxit: & septima die decessit. huius testamēto hæres populus romanus tunc instituitur. Sed erat ex Eumene Aristonicus nō iusto matrimonio sed expellice Ephesia Citharistæ cuiusdam filia genitus: qui post mortē Attali uelut paternū regnū inuasit asiam. Cū multa secūda prælia aduersus ciuitates quæ metu romanorum se tradere ei nolebant: fecisset iustus rex iam uidere: Asia Licinio Crasso conuuli decernitur: qui intentior Attalicæ prædæ q̄ bello cū extremo anni tempore inordinata acie prælium conseruisset: uictus pœnas inconsultæ auaritiæ sanguine dedit. In huius locum missus Perpenna consul primā congressione Aristonicum superatum in potestatem suam redegit: Attalicæq; gazas hæreditarias populi romani nauibus impositas Romam deportauit. Quod ægre ferens successor eius Marcus Aquilius consul ad eripiendū Aristonicum Perpennæ ueluti sui potius triumphii munus esse deberet: festinata uelocitate contendit. Sed contentionem consulum mors Perpennæ diremit. Sic asia facta Romanorum cum opibus suis uitia quoq; Romam transmisit.

IVSTINI HISTORICI LIBER. XXXVII.

Apto Aristonico massilienses pro Phocensibus conditoribus suis: quorum urbem senatus & omne nomen: & quod & tunc & ante Antiochi bello infesta contra populum romanū arma tulerant: deleri iusserat: legatos Romā misere deprecantes: ueniāq; iis a senatu obtinere. Post hæc regibus qui aduersus Aristonicū auxilia tulerāt: premia pso

Iudæorum
uetustasAtt. q̄ in
multis tro-
gus decipia-
turEt in hoc
quoq; falle-
res trogæVbi balsa-
mum nas-
caturDiuersa fer-
mæ plinius
& alii de la-
cus nam

Att. iustū

Att. attali
studiumLicinius
crassus in
asia occidi-
tur

Perpenna

Massilien-
sium gratia
apud ro.

Atf. laodices scelus in auditu

Prodigiu i ortu mitridatis

Atf. Mitridatis studium

Scytharu uictoriae

Mitridates paphlagonia & cappadociam occupat

Atf. mitridatis parricidia

Iuta Mithridati pontico Syria minor: filiis Ariarathis regis cappadociae qui eodem bello ceciderat lycania & cilicia data: fideliorque populus romanus in socii filiorum quam mater in liberos fuit. Quippe huic paruulo auctum regnum: inde uita adempta. Namque Laodice ex numero sex filiorum: quos uirilis sexus ex Ariarathe rege susceperat: timens ne diutina regni administratione adultis quibusdam potiret: quinque parricidiali ueneno necauit: unum paruulum sceleri matris cognatorum custodia eripuit qui post necem Laodices (nam propter crudelitatem eam populus extinxerat) solus regno potitus est. Mithridates quoque repentina morte interceptus filium qui & ipse Mithridates dictus est: reliquit: cuius ea postea magnitudo fuit ut non sui tantum temporis: uerum etiam superioris aetatis omnes reges maiestate superauerit: bellaque cum romanis per .xlii. annos uaria uictoria gesserit. Cum enim summi imperatores Sylla Lucullus caeterique in summa Gneus Pompeius ita uicerunt: ut maior clariorque resurgeret instaurando praelio: danisque suis terribilior redderet. Denique ad postremum non uoluntaria morte in auito regno tenex haerede filio decessit: huius futuram magnitudinem etiam caelestia ostenta praedixerant: Nam & quo genitus est anno & eo quod regnare primum coepit: stella cometes per utrumque tempus septuaginta diebus ita luxit: ut caelum omne conflagrare uideret. Nam & magnitudinem sui quartam partem caeli: occupauerat: & fulgore sui solis nitorem uicerat: & cum oriret: occuberetque quattuor spacium horarum consumebat. Puer tutorum insidias passus est: qui eum fero equo impositum egredere iacularique cogebat: quod conatus cum eos sefelissent: supra aetate regente equum Mithridate ueneno eum appetuere: Quod metuens antidota saepius bibit & ita se aduersus insidias exquisitionibus remediis stagnauit: ut ne uoles quidem senex ueneno mori potuerit. Timens deinde ne inimici quod ueneno non potuerat: ferro pegerent: uenandi studium finxit: qua propter quattuor annos neque urbis neque ruris tecto usus est: sed per siluas uagatus est: & diuersis motuum regionibus praenotabat. ignaris omnibus quibus esset locis: assuetus feras cursu aut fugere aut persequi: cum quibusdam etiam uiribus cogredi: quibus rebus & insidias uitauit: & corpus ad omnem uirtutis patientiam durauit. Ad regni deinde administrationem cum accessisset: statim non de regendo sed de augendo regno cogitauit. Itaque scythas inuictos antea quod Sopyriona Alexandriae magni ducem cum triginta milibus armatorum deleuerat: quod Cyrum phrygae regem cum ducentis milibus armatorum trucidauerat: quod Philippum macedonum regem fugauerat: ingenti felicitate perdomuit. Auctus igitur uiribus pontum quoque ac deinceps Cappadociam occupauit: cum de asia tractaret: cum quibusdam amicis tacitus a regno profectus nemine sciante peragatas est: omniumque urbiumque situs: ac regiones cognouit. Inde Bithyniam transiit: & quasi iam dominus Asiae opportunam quaeque uictoriae suae metatus est. Post haec in regnum cum iam periisse crederet: reuersus est: inuenit paruulo filio quem per absentiam eius Laodice soror uxorem enixa fuerat: sed inter gratulationem post longam peregrinationem aduentus sui: & filii geniti ueneno periclitatus est. Si quidem Laodice soror cum perisse eum crederet in concubitus amicorum periclitata quasi admissum facinus maiore scelere tegere posset: uenenum aduenienti parauit. Quod cum ex ancilla Mithridates cognouisset: facinus in auctores uindicauit. Hyeme deinde imminente non in conuiuio sed in campo non in uacationibus sed in exercitationibus: nec iter iociales sed iter aequales aut equo aut cursu aut uiribus contendebat. Exercitum quoque suum ad parem laboris patientiam quotidiana exercitatione durabat: atque ita inuitus ipse inexpugnabile exercitum fecerat. Inita deinde a Nicomede societate Paphlagoniam inuadit: uictaque cum socio diuidit: quam cum teneri a regibus senatui nunciatum esset: legatos ad utrumque misit: qui gentem restitui in pristinum statum iuberent. Mithridates cum se parum iam magnitudini romanorum crederet: superbo responso haereditarium patri suo regnum obuuisse respondit: mirarique se quae ei controuersia relata non fuerit: sibi referant. Nec territum minis Galatiam quoque occupat. Nicomedes quoniam se tueri iure non poterat: iusto regi redditurum respondit. Atque ita filium suum mutato nomine Philomenem Paphlagonum regum nomine appellat: & quasi stirpi regiae reddidisset: regnum falso nomine ne tenet. Sic ludibrio habiti legati Romam reuertuntur.

IVSTINI HISTORICI LIBER. XXXVIII.

Mithridates Parricidia nece uxoris auspicatus sororis alterius Laodices filios cuius uigilantem Ariaratham regem Cappadociae per Gordium insidiis occiderat: tollendos statuit: nihil actum morte patris existimans si adolescens paternum regnum cuius ille cupiditate flagrabat occupasset. Igitur dum in his occupationibus uesatur iterum Nicomedes rex Bythiniae uacua morte regis cappadociam inuadit. Quod cum nunciatum Mithridati fuisset: per simulationem perieratis auxilia sorori ad pellendum cappadociam nicomedem mittit. Sed iam Laodice per pactum se nicomedi in matrimonium tradiderat. Quod aegre ferens Mithridates per insidias nicomedis cappadociam expellit: regnumque sororis filio restituit: egregium prorsus factum nisi subsecuta fraus esset: Si quidem iteriectis diebus simulat se Gordium: quo ministro usus in Ariarathe interficiendo fuerat: restituere in patriam uelle: sperans si obsisteret adolescens: causas belli futuras: aut si premitteret per eundem filium tolli posse per quem interfecerat patrem. Quod ubi Ariarathes iunior moliri cognouit: indigne ferens interfectorem patris per auunculum potissime ab exilio reuocari: ingentem exercitum contrahit. Igitur cum in acie eduxisset Mithridates perditum octoginta milia equum decem milia currus falcatos donec Ariarathi auxiliantibus finitimis regibus

minores copiae essent: incertum belli timens consilia ad insidias transfert: sollicitatoque iuvene ad colloquiū cū ferrū occultatū iter falces gereret scrutatori: ab Ariarathē regio more missō curiosius imū ventrē p̄rectā ait: caueret ne aliud telū inueniret: quā quēret: atque ita risu p̄tectis insidiis se euocatū ab amicis uelut in secretū sermonē spectante utroque exercitu interficit: regnū cappadociae octo annorū filio imposito Ariarathis noīe additoque ei rectore Gordio tradit. Sed cappadoces crudelitate ac libidine p̄fatogē uexati a Mithridate deficiūt: fratresque regis: & ipsum Ariarathē noīe ab Asia ubi educabatur reuocāt: cū quo Mithridates plū renouat: uictūque cappadociae regno expellit. Nec multo post ex aegritudine adolescēs collecta infirmitate decedit. Post huius mortē Nicomedes timēs: ne Mithridates accessione cappadociae etiam bithyniā finitimā inuaderet: subornat puegē eximia pulchritudinis quasi Ariarathes tres nō duos filios genuisset: quae a senatu romano paternū regnū peteret. Vxorē quoque Laodicē romā mittit ad testimoniū triū ex Ariarathē susceptogē filioꝝ: quod ubi Mithridates cognouit: & ipse pari impudētia Gordiū Romā mittit: quae senatui assereret puegē cui cappadociae regnū tradiderat: ex eo Ariarathē genitū: quae bello aristonico auxilia romanis ferens cecidisset: sed senatus studia regū itelligēs aliena regna falsis noībus dare: noluit: & Mithridati cappadociā & nicomedi ad solatiū eius Paphlagoniā ademit. ac ne cōtumelia regū foret adēptū illis: quod aliis dare: uterque populus libertate donatus est. Sed cappadoces munus libertatis abnuētes negāt uiuere gentē sine rege posse. Atque ita rex illis a senatu Ariobarzanes cōstituit: Erat eo tpe Tigranes rex armeniae obses a parthis ante nō multū tēpus datus: nec olim ab iisdē in regnū paternū remissus. Hūc Mithridates ad societate Romanī belli quod olim meditabatur: plicere cupiebat. nihil igit de offensa romanogē sentiente p Gordiū impellit: ut Ariobarzani segni admodū bellū iſerat: & nequis dolus subesse uideret: filiā Cleopatram ei in marrimoniū tradidit. Primo ergo aduētū Tigranis Ariobarzanes sublatis rebus suis Romā cōtendit. Atque ita per Tigranē rursus cappadocia iuris esse Mithridatis cōepit. Eodē tempore mortuo Nicomede etiā filius eius & ipse nicomedes regno a Mithridate pellit: qui cū supplex Romā uenisset: decernitur in senatu: ut uterque in regnū suū restitueret: in quā tamē missi Aquilius Malus & Malthinius legati. His cognitis Mithridates societate cū Tigraue bellū aduersus Romanos gesturus iūgit: pactique inter se sunt: ut urbes agrique Mithridati: hoīes uero & quaecūque auferre possent. Tigraue cederet. Post hanc Mithridates itelligēs quātū bellū suscitaret: legatos ad Cimbro alios ad Gallograecos: & Sarmatas Bastarnasque auxiliū petitū mittit. nā oēs has gētes cū romanū meditare bellū uariis beneficiogē muneribus iā ante illexerat. A scythia quoque exercitū uenire iubet: oēmque orientē aduersus Romanos armat. nō igit magno labore Aquiliū & Malthiniū asiano exercitu instructos uicit: quibus simul cum nicomede pulsus igit fauore ciuitatū excipit multū ibi auri argēti: studio uetere regū magnūque belli apparatus inuenit: quibus instructus debita ciuitatibus publica & priuata remittit. & uacationē quinquēnio cōcedit. Tūc ad cōcionē milites uocat: eosque uariis exhortationibus ad Romana bella siue asiana incitat. Quā orationē dignū duxi eius exēplū breuitati huius operis inserere: quā obliquā pōpeius Trogus exposuit: quoniā in Liuiō & Salustio reprehēdit: quā cōciōes direptas p sua oratione opī suo iſerēdo historiae modū exceſſerint. Optādū sibi fuisse ait: ut de eo liceret cōsulere: bellū ne sit cū Romanis an pax habēda: quoniam uero sit resistēdū i pugnatibus: nec eos quē dubitare quae spe uictoriae careant. Quippe aduersus latrones si nequeat p salute: p ultio tamē sua oēs ferrū stringere. Caeterūq; nō id agit: an liceat qesce-re: nō tātū aīo hostiliter sed etiā plio cōgressis cōsulere: quae ratione ac spe cōcepta bella sustineant esse tamen sibi uictoriae fiducia: si sit illis aīus. Romanosque uinci posse cognitū non sibi magis quā ipsis militibus: quae & in bithynia Aquiliū: & Malthyniū i cappadocia fuderit: at si quēdē aliena magis exēpla quā sua expi-mēta moueāt: audire se a Pyrrho rege epiro nō amplius quā quāq; milibus macedonū instructo fusos tribus plis Romanos: Audire Annibalē sedecim annos italiā uictorē imoratū: & quoniam ipam caperet urbē: nō Romanogē illi uires obstitisse: sed domesticā aemulatiōis atque inuidiae studiū. Audire populos trāsalpināe galliae italiā ingressos maximis eā plurimisque urbibus possidere & latius aliquāto solū finitū: quae in asiā: quae dicat i bellis eosdē gallos occupasse: nec uictā solū dici Romā a gallis sed etiā captā: ita ut unius illis mōtis tātū cacumē relinquere: nec bello hostē sed p̄cio remotū. Gallogē autē nomē: quod semp Romanos terruit: i p̄te uiriū suagē ipse habeat. nā hos quae asiā incolūt: gallos ab illis: quae italiā occupauerāt: sedibus tātū distare: originē quēdē ac uirtutē genusque pugnae: idē habere: tantoque his sagaciora: esse igenia quae illis quāto longiori ac difficiliori spacio p illyricū thraciāque p̄dierūt pene opiosius transitis illoꝝ finibus quae ubi cōsedere possēssis. Iā ipam italiā audire se nūquā ut Roma condita sit satis illi pacatā sed assiduā p oēs annos p libertate alios cōtra quosdā ēt p iure ipii bellis cōtinuis p̄seuerasse: quot a multis ciuitatibus italiā deletos Romanogē exercitus ferri a quibusdā nouo cōtumeliae more sub iugū missos: ac ne ueteribus imoremur exēplis hoc ipso tpe uniuersam italiā bello marsico cōsurrexisse nō iā libertatē sed cōsortiū ipii ciuitatisque poscētē. nec grauius uicino italiā bello quā domesticis principū factiōibus urbē p̄mi: multoque piculosius accessisse italico ciuile bellū: simul & a germania cimbro i-mēsam illā ferogē atque imitiū populogē more pcellae inundasse italiā: quogē tā & si singula bella sustinere romani possent: uniuersis tamē obruant: ut ne uacatuos quēdē bello suo putēt. Vtēdū igit occasiōe & rapiēda icremēta uiriū: ne si illis occupatis qeuerint: mox aduersus uacuos & qetos maius ne-

Laodices
testimoniūPaphlago-
nes & cap-
padoces a
romanis li-
bertate do-
naturOrigō mi-
thridatici,
belliAtt. qd tro-
gus in liuiō
& salustio
reprehēde-
ritBellū mar-
sicum

gocium habeant. Non enim quaeritur an capiēda sint arma: sed utrum sua potius occasione an illoꝝ.
 bellū eqdē iā tūc secū ab illis geri cōceptū: cū sibi pupillo maiorē Phrygiā ademerint: quā patri suo prae
 miū dati aduersum Aristonicū auxilii cōcesserāt: gētēq; quā & pro auo suo Mithridati Seleucus Calli
 machus in dotē dedisset. Quid cū Paphlagonia se decedere iusserūt: nō alteꝝ illud genus belli fuisse:
 quā nō ui nō armis sed adoptionē testamēti & regū domesticorū interitu hāreditaria patri suo obue
 nisset: cū iter hāc decretorū amaritudinē parēdo nō tamē eos mitigaret: qn acerbius se in dies gerant
 nō obtinuisse: quod enī a se nō p̄bitū illis obsequiū nō phrygiā Paphlagoniāq; dimissas: nō cappado
 ciā filiū eductū quā iure gentiū uictor occupauerat. Raptā tamē sibi esse uictoriā eius ab illis quorū
 nihil est nisi bello quaesitū nō regē bithyniā Crestō in quē senatus arma decreuerat: se in gratiā illo
 rū occisum: tamē nihilominus iputari sibi siqua Gordius aut Tigranes faciat: libertatē etiā in contu
 meliā sui a senatu ultro delatā cappadociā q̄ reliq; gētibus abstulerunt: deinde populo Cappadocū
 pro libertate oblata Gordiū regē orantē ideo tanq̄ amicus suus esset nō obtinuisse Nicomedē prae
 pto illoꝝ bellū sibi intulisse: q̄a inultus ierit Mithridates: ab ipsis uentū obuiā: & nūc eā secū bellandi
 causam illis fore: q̄ noni punē se Nicomedi laceradū Saltatricis filio p̄buerit. Quippe nō delicta regū
 illos sed uires ac maiestātē insequi. neq; in se uno sed in aliis quoq; oibus hac semp̄ arte grassatos: sic &
 auum suū Pharnacē p̄ cognitionū arbitria succidaneū regi Pergameno Eumeni datū: sic rursus Eu
 menē: cuius classibus primū in asia fuere trāsuecti: cuius exercitu magis q̄ suo & magnū Antiochū &
 gallos in asia & mox in macedonia regē Persem domuerant: & ipsum pro hoste habitum eiꝝ interdī
 ctum italia: & quod cum ipso deforme sibi putauerāt: cum filio eius Aristonico bellū gessisse: nullius
 apud eos maiora q̄ masinissae regis Numidarū haberi merita Hinc imputari uictum Annibalē: hinc
 captum Syphacem: hinc Carthaginem deletam: hinc inter duos illos africanos tertium seruatorē ur
 bis referri: tamen cum huius nepote bellum modo in africa gestum adeo inexpiabile ut ne uictū qdē
 memoriā patris donarent: quin carcerē ac triumphī spectaculū experiretur. Hāc illos oibus regibus
 regē odiorū dixisse: scilicet quia ipsi tales reges habuerint: quoꝝ etiā noibus erubescant: aut pastores
 aboriginum aut aruspices labinorū: aut exules corynthiorū: aut seruos uernasq; Thuscorū: aut & qd̄
 honoratissimū nomē fuit inter hos superbos: atq; ut ipsi terunt cōditores suos lupae uberibus alitos:
 sic oēm illū populū luporū animos habere inexplēbiles sanguinis atq; imperii diuitiarūq; auidos ac ie
 iunos. Se autē leu nobilitate illis cōparet: clariorem illa colluue cōuenax esse: qui paternos maiores
 suos a Cyro Darioꝝ cōditoribus p̄tici regni maternos a magno Alexandro ac Nicanore Seleuco cōdi
 toribus ipei Macedoniae referat: leu populis eorū cōferat tuos: earū se gētū esse: quā nō modo roma
 no ipeiō sint pares: sed macedonico quoq; obstiterint Nullā subiecturā sibi gētū exptā peregrina im
 peria: nullis unq̄ nisi domesticis regibus paruissē. Cappadociā uelint an Paphlagoniā recensere: rur
 sus pontum an bithyniā: itēq; Armeniā maiorē minorēq; quaz gentiū nullā neq; Alexander ille qui
 totam pacauit asiam: nec quiquā successorū eius aut posterorū attigisset. Scythiā duos unquā ante se
 reges nō pacare: sed tantū intrare aulos Dariū & Philippū: agre inde fugā sibi expedisse: unde ipse ma
 gnā partem aduersus romanos uiriū haberet: multoq; se timidius ac diffidentius bella pontica ingres
 sum: cum ipse rudis ac tyro esset scythiā prae ter arma uirtutēq; animi: locorū quoq; solitudinibus uel
 frigoribus instructa: per quā denunciaretur ingens militiā labor ac periculum inter quas difficulta
 tes nec spes qdem premii toret ex hoste uago: nec tantum pecuniā sed etiam sedis inopiā: nunc se di
 uersam belli conditionem ingredi. Nam neq; caelo Asiae esse temperatius aliud: nec solo fertilius: nec
 urbium multitudine amoenius: magnamq; temporis partem non ut militiam sed ut festum diē actu
 ros. bello dubium facili magis an uberi si modo: aut proximas regni attalici opes aut ueteres lydiae io
 niāq; audierit: quas non expugnatum eant sed possessum: tātumq; auida asia ut etiam uocibus uocet
 adeo illis odiū Romanorū incussit rapacitas proconsulum exactio publicanorum: calumniā litium.
 Sequantur se modo fortiter & colligant: quid se duce possit efficere tantus exercitus: quem sine cuius
 quā militum auxilio sua & unius opera uiderint Cappadociam caeso rege cepisse: qui solus mortaliū
 pontum omnem scythiamq; pacauit: quā nemo ante transire tuto atq; adire potuerit. Nanq; iusticiā
 atq; libertatis suae ne ipsos milites quin experiantur testes effugere & illa iudicia habere quod solus re
 gum omnium non paterna solum uerumetiam externa regna hāreditatibus propter munificentiam
 acquisitam possideat colchos: Paphlagoniam: Bosphorū. Sic excitatis militibus post annos. xxiii. sum
 pti regni in romana bella descendit: Atq; in aegypto mortuo rege Ptolemæo ei qui Cyreneis regna
 bat Ptolemæo: p̄ legatos regnū & uxor Cleopatra regina soror ipsius defertur. Lætus igitur hoc solo
 Ptolemæus: q̄ sine certamine fratrum regnum recepisset: q̄ subornatj & a matre Cleopatra & fa
 uore principum fratris filium cognouerat: cæterum infestus omnibus statim ubi alexandriam igres
 sus est: fautores pueri trucidari iussit: ipsum quoq; die nuptiarum: quibus matrem eius in matrimo
 niū recipiebat: inter apparatus epularum & solennia religionum in complexu matris iterficit: atque
 ita torum sororis caede filii eius cruentus ascendit. Post quod non mitior in populares: qui eum in re
 gnum uocauerant fuit. Siquidem peregrinis militibus licentia caedis data: omnia sanguine quotidie
 manabant: ipsamq; sororem filia eius uirgine per uim stuprata & in matrimonium ascita repudiat:

Att. q̄ one
 rer roma
 nos inuidia

Quae gen
 tes ad alex.
 in tacitæ in
 asia

Peroratio

Att. ptole
 mæi scelus

quibus rebus territus populus in diuersa labitur: patriamque metu mortis exul relinquit. Solus igitur in tanta urbe cum suis relictus Ptolemæus: cum regem se non hominum sed uacuarum ædium uideret, edicto peregrinos sollicitat quibus confluentibus obuius legatis romanorum Scipioni africano & Spurio Mummio: & L. Metello: qui ad inspicienda sociorum regna ueniebant: procedit: sed quæ cruentus ciuibus omnibus tam ridiculus romanis fuit, Erat enim & uultu deformis & statura breuis & fagina uentris non homini sed belluæ similis: quæ foeditatem nimia subtilitas & perlucida uestis augebat: prorsus quasi astu inspicienda præberentur: quæ omni studio occultanda pudibundo uiro erant. Post discessum deinde legatorum: quorum africanus dum aspicit urbem spectaculo Alexandrinis fuit. Ptolemæus iam etiam populo peregrino inuisus cum filio: quem ex sorore susceperat & cum uxore matris pellice metu insidiarum tacitus in exilium proficiscitur: contracto mercenario exercitu bellum sorori pariter ac patriæ infert. Accersitum maximum deinde a cyrenis filium ne eum alexandrinis contra se regem crearent: interficit. Tunc populus statuas & imagines eius detrahit. Quod factum studio sororis existimans: filium quem ex sua susceperat: interficit: corpusque in membra diuisum & in cista imposita matri die natali eius inter epulas afferri curat. Quæ res non reginæ tantum uerumetiam uniuersæ ciuitati acerba & luctuosa fuit tantumque moerore festiuissimo conuiuio intulit: ut regia omnis repentino luctu incenderetur. Verso igitur studio principum ab epulis in exequias membra laceraata populo ostendunt: & quid sperare de rege suo debeant: filii cæde demonstrant. Finito luctu orbitatis Cleopatra cum urgeri se fraterno bello uideret: auxilium a Demetrio petit Syriæ rege per legatos eius: cuius ipsi uarii & memorabiles casus fuere: namque Demetrius: ut supra dictum est: cum bellum parthis intulisset, & multis congressionibus uictor fuisset: repente circumuentus insidiis amisso exercitu capitur. Cui Arfacides parthorum rex magno & regio animo misso in hyrcania non cultum tantum regnum præstitit: sed & filiam in matrimoniū dedit. Regnumque Syriæ quod per absentiam eius Trypho occupauerat: restitutum promittit. Post huius mortem desperato reditu non ferens captiuitatem Demetrius priuatam & si opulentam uitam paræsus tacitus in regnum fugam meditatus hortator illi ac comes Calimander amicus erat: qui post captiuitatem eius a Syria per Arabiæ deserta ducibus pecunia comparatis particho habitu babyloniam peruenerat. Sed fugientem Phrahartes qui Arfacidæ successerat: equitum celeritate per compendiosos tramites occupatum retrahit. Ut est deductus ad regem Calimandro quidem non tantum uenia uerumetiam premium fidei datum. Demetrium autem & grauius castigatum ad coniugem in Hyrcaniam remittit: & arctioribus custodibus obseruari iubet. Interiecto deinde tempore cum finem illi etiam suscepti liberi facerent: eodem amico comite repetita fuga est: sed pari infelicitate prope fines regni sui reprehenditur: ac denuo perductus ad regem ut inuisus a conspectu summouetur. Tunc quoque uxori in liberis donatus in hyrcaniam poenalem sibi ciuitatem donatam remittitur: talisque aureis ad exprobrationem puerilis leuitatis donatur sed hanc tam parthorum mitem in Demetrium clementiam non misericordia gentis nec respectu cognationis faciebat: sed quod syriæ regnum affectabant usuri Demetrio aduersus Antiochum fratrem: prout res uel tempus uel fortuna belli exegisset. His auditis Antiochus occupandum bellum ratus exercitum: quem multis finitimorum bellis indurauerat: aduersus Parthos ducit: sed luxuriæ non minor apparatus quam militiæ fuit. Quippe, viii. milia armatorum secuta sunt trecenta milia lixarum: ex quibus coquorum pistorum scænicorumque maior numerus fuit: argenti certe aurique tantum, ut etiam gregarii milites caligas auro fingerent: proculcarentque materiam: cuius amore populi ferro dimicantularum quoque argentea instrumenta fuere prorsus: quasi ad epulas non ad bella pergerent. Adueniens Antiocho multi orientales reges occurrere tradentes se regnaque sua cum execratione superbiæ parthicæ: nec mora congressioni fuit. Antiochus tribus preliis uictor babyloniam cum occupasset: magnus haberi cœpit. Itaque omnibus ad eum deficientibus populis nihil parthis relictum præter patrios fines fuit. Tunc Phrahartes Demetrium in Syriam ad occupandum regnum cum parthico præsidio mittit: ut eo pacto Antiochus ad sua tuenda a parthia reuocaretur. Interim quonia uiribus non poterat insidiis Antiochum ubique tentabat: propter multitudinem hominum omnem exercitum suum Antiochus per ciuitates in hyberna diuiserat: quæ res exitii causa fuit. Nam cum grauari se copiarum præbitione & iniuriis militum ciuitates uiderent: ad parthos deficiunt: & die statuta omnes apud se diuisum exercitum per insidias ne inuicem ferre auxilia possent: aggrediuntur: quæ cum nunciata Antiocho essent: auxilium proximis laturus cum ea manu quæ secum hyemabat: progreditur in itinere obuium regem parthorum habuit: aduersus quem fortius quam exercitus eius dimicauit. Ad postremum tamen cum uirtute hostes uincerent: metu suorum desertus occiditur, cui Phrahartes exequias regio more fecit: filiamque Demetrii quam secum Antiochus adduxerat captus amore uirginis uxorem duxit. Poenitere deinde dimissi Demetrii cœpit: ad quem retrahendum cum turmas equitum festinanter misisset: Demetrium hoc ipsum metuentem iam in regno missi inuenerunt: frustra quoque omnia conati ad regem suum reuersi sunt.

R.o. legati
ad ptole-
mæum

Att. ptole-
mæi patri-
cidia

Varii De-
metrii ca-
sus

Audi lixa-
rum nume-
rum

Antiochi
successus

Antiochi
interitus

Nntiocho in parthia cum exercitu deleto frater eius Demetrius obsidione parthorū liberatus ac restitutus in regnum: cū omnis Syria in luctu ppter amissum exercitum esset quali parthica ipsius ac fratris bella: quibus alter captus alter occisus erat p̄pere gessissent: ita ægypto bellū iſerre ſtatuit: regnū ægypti Cleopatra ſocru preciū auxiliū aduerſus fratrem iuū pollicēte. Sed dū aliena affectat: ut aſſolet: fieri p̄pria p̄ defectionē Syriæ amiſit. Siquidem Antiochenſes primi duce Triphone execrantes ſuperbiam regis

Syriæ defe-
ctio a De-
metrio

quæ cōuerſatione parthice crudelitatis intolerabilis facta erat: mox Apamenii cæteræq; ciuitates exēplū ſecutæ per abſentiā regis a Demetrio deſecere. Ptolemæus uero rex ægypti bello ab eodem petitus cū cognouiſſet. Cleopatram ſororem ſuam opibus ægypti nauibus impoſitis ad filiā & Demetriū generum in Syriam profugiſſe: immittit iuuenē quendam ægyptium Protarchi negociatoris filium qui regnum ſyriæ armis peteret. Et compoſita fabula quali per adoptionem Antiochi regis receptus in familiam regiam eſſet: nec ſyris quemlibet regem aſpernantibus ne Demetrii paterentur ſuperbiam: nomen iuueni Alexander imponitur: auxiliæq; ab ægypto ingentia mittunt. Interea corpus Antiochi interfecti a rege parthorum in loculo argēteo in ſepulturam in Syriam remiſſum peruenit: quod cum ingenti ſtudio ciuitatum & regis Alexandri ad firmādam fabulæ fidem excipitur: quæ res illi magnum fauorem popularium conciliauit: omnibus non fictas in eo ſed ueras lachrymas exiſtimantibus. Demetrius autem uictus ab Alexandro cum undiq; circumſtantibus malis præmeretur: ad poſtremum etiam ab uxore filiſq; deſeritur. Relictus igitur cum paucis ſeruulis cum Tyrum religionem templi ſe deſenſurus petiſſet: nauī egrediens præſecti iuſſu interficitur. Alter ex filiis Seleucus quoniam ſine matris auctoritate diadema ſumpſiſſet: ab eodem interficitur. Aliter ex filiis cui p̄pter naſi magnitudinem cognomen Grypho fuit: rex a matre hæctenus conſtituitur: ut nomen regis penes filium: uis autem omnis imperii penes matrem eēt. Sed Alexander occupato ſyriæ regno tumēs ex ſucceſſu rerum ſpernere iam etiam ipſum Ptolemæum: a quo fuerat in regno ornatus: ſuperba inſolentia cœpit. Itaq; Ptolemæus reconciliata ſororis gratia deſtruere Alexandri regnum: quod odio Demetrii uiribus ſuis acquiſierat: ſummis operibus inſtituit. Mittit ergo in græciam Grypho auxilia & filiam Gryphynam Grypho nupturam: ut populos in auxiliū nepotis non ſocietate tantum belli uerum etiam aſtinitate ſua ſollicitaret: nec res fruſtra fuit. Nam cum omnes Gryphum inſtructum ægyptiis uiribus uiderent: paulatim ab Alexandro deficere cœpere. Fit deinde inter eo prælium: quo uictus Alexander Antiochiam profugit. Ibi inops pecuniæ cum ſtipendia militibus deeſſent: in templo Iouis ſolidum ex auro uictoriæ ſignum tolli iubet: facetiſ iocis ſacrilegium circunſcribens. Nam uictoriam commodatam ſibi a Ioue eſſe dicebat. Interiectis deinde diebus cum ipſius Iouis aureū ſimulacrum inſiniti ponderis tacite euelli iuſſiſſet: deprehenſuſq; in ſacrilegio concuſu multitudinis in fugam eſſet uerſus: magna uī tempeſtatis oppreſſus ac deſertus a ſuis a latronibus capitur: perductuſque ad Gryphum interficitur. Gryphus porro recuperato patrio regno externiſq; periculis liberatus inſidiis matris appetitur: quæ cū cupiditate dominationis p̄dito marito Demetrio & altero filio interfecto huius quoq; uictoria inferiorē dignitatē ſuā factā doleret uenienti ab exercitatione ueneni poculum obtulit. Sed Gryphus prædictis ante iā inſidiis ueluti pietate cū matre certaret bibere ipſam iubet abnuenti inſtat. Poſtremū plato indice eam arguit: ſolam deſenſionē ſceleris ſuperēſſe affirmans ſi bibat: quod filio obtulit. Sic uicta regina ſcelere in ſe uerſo ueneno: quod alii parauerat: extinguit. Parta igitur regni ſecuritate Gryphus octo annis q̄tē & ipſe habuit: & regno ſuo p̄ſtitit. Natus deinde illi eſt æmulus regni frater ipsius cyricoenus eadē matre genitus ſed ex Antiocho patruo ſuſceptu: quē cum ueneno tollere uoluiffet: ut maturius cum eodem armis de regno cōtēderet: excitauit. Inter has regni ſyriæ parricidiales diſcordias moritur rex ægypti Ptolemæus regno ægypti uxori & alteri filio: quē illa legiſſet relicto uidelicet quali q̄tior ægypti ſtatus q̄ ſyriæ regnū eſſet: cum mater altero ex filiis electo alteræ hoſtē eēt habitura. Igitur cū p̄nior i minorē filiū eēt: a populo cōpelliſ maiorē eligere: cui prius q̄ regnū daret: uxorē ademit: cōpuſſumq; repudiare cariſſimā ſibi ſororē Cleopatram minorē ſororē Selaucem ducere iubet: nō materno inter filias iudicio cū alteri maritum eriperet: alteri daret. Cleopatra uero non tam a uiro repudiata q̄ a matre diuortio uiri dimiſſa Cyricoeno in ſyria nubit: eiq; ne nudū nomē uxoris aſſerret: exercitū Cypri ſollicitatum uelut dotalem ad maritum deducit. Par igitur uiribus iam factus Cyricoenus prælium committit: ac uictus in fugam conuertitur: Antiochiāq; uenit. Tūc Antiochiam Gryphus in qua erat Cyricoeni uxor Cleopatra obſidere cœpit: qua capta Gryphina uxor Gryphi nihil antiquius q̄ ſororem Cleopatram requiri iuſſit: nō ut captiuae opem ferret: ſed ne effugere captiuitatis mala poſſet: quæ ſua æmulatiōe in hoc potiffimum regnum inuaſerit hoſtiq; ſororis nubendo: hoſtem ſe eius effecerit: tum peregrinos exercitus in certamina fratrum adductos: cum repudiatam a fratre contra matris uoluntatem extra ægyptum nuptam accuſat. cōtra Gryphus orare ne tam ſœdum facinus facere cogat a nullo unquā maiorū ſuorū inter tot domeſtica bella tot externa poſt uictoriā in ſcēminas ſæuitū: quas ſexu ipſe & periculis belloꝝ & ſæuitiæ uictorū eximat. in hac uero præter cōmune bellantiū nefas accedere neceſſitudinē ſanguinis. Quippe ipſius quæ tam cruenta ſæuiat ſororem equidē germanā eſſe ſuā uero cōſobrinā: liberorū deinde cōmuniū

Gryphus

Atf. alexan-
dri cauilliū
i ſacrilegio

Mater ue-
neno quod
filio para-
uerat extin-
guitur

Cleopatra
cyricoenus

matertera. His tot necessitatibus sanguinis adiicit superstitione templi: quo abdita profugerit: tantoque religiosius colendos deos sibi quo magis his propitiis ac fauentibus uicisset: tum neque occisa illa se uirum quicquam Cyricoeno demptum: nec seruaturum reddita. Sed quanto Gryphus abnuit tanto soror muliebri pertinacia accenditur rata non misericordiae haec uerba sed amoris esse. Itaque uocatis ipsa militibus mittit: quae sororem confoderet: qui ut in templum intrauerunt cum euellere eam non possent: manus amplexantes deae simulacrum praeciderunt. Tunc Cleopatra execratione parricidarum mundata uiolatis numinibus in uisionem sui decidit. Nec multo post repetita praelii congressione uictor Cyricoenus uxorem Gryphi Gryphinam quae paulo ante sororem interfecerat: capit: eiusque supplicio uxoris manibus parentauit. At in aegypto Cleopatra cum grauaret socio regni filio ptolemaeo populum in eum incitat. abductaque ei seleuce uxore eo indignius: quod ex seleuce iam duos filios habebat: exulare cogit. Accersito minori filio Alexandro & rege in locum fratris constituto: nec filium regno expulisse contenta bello cypri exulante persequitur. Unde pulio interficit ducem exercitus sui: quae uiuum eum e manibus emisisset. quae Ptolemaeus uerecundia materni belli non uiribus minor ab insula recessisset. Igitur Alexander territus ac matris crudelitate: & ipse eam reliquit piculoso regno securam ac tutam uitam antepones. Cleopatra uero timens ne maior filius Ptolemaeus ab Cyricoeno ad recuperandum aegyptum auxiliis iuueret: ingentia Grypho auxilia & seleuce uxorem nupturam hosti prioris mariti mittit: alexandrumque filium per legatos in regnum reuocat: cui cum occultis insidiis exitum machinaret occupata ab eodem interficit: spiritumque non fato sed parricidio dedit. Indigna praefus hac mortis infamia: quae et matrem thoro expulit: & duas filias uiduas alterno fratrum matrimonio fecit: & filio alteri in exilium acto bellum intulit: alteri erepto regno exitum per insidias machinata est sed nec alexandro caedes tam nefanda iusta fuit. Nam ubi primum conuictum est per scelus filii matrem interfectam concursu populi in exilium agitur. Reuocatoque Ptolemaeo in regnum redditus: quae neque cum matre bellum gerere uoluisset nec a fratre armis repetere: quae prior possedisset. Dum haec agunt: frater eius ex pellice susceptus: cui praef Cyrenae regnum testamento reliquerat haerede populo Romano instituto decessit. Ita namque fortuna Romana porrigere se ad orientalia regna non contenta italiae terminis coepit. Itaque & ea pars libyae prouincia facta est. postea creta ciliciaque piraticoque bello perdomitae in formam prouinciae redigunt. Quo pacto & syriae & aegypti regna uicinitate romana arctata: quae incrementa de finitimis bellis querere solebant: adempto uacandi arbitrio uires suas in perniciem suam conuerterunt: adeo ut assiduis praeliis consumpti in contemptum finitimorum uenerint: praedaeque arabum genti in bello antea fuerint: quorum rex Herotimus fiducia sexcentorum quos filiorum ex pellicibus susceperat diuisis exercitibus nunc aegyptum nunc Syriam infestabat: magnumque nomen arabum uiribus finitimorum exanguibus fecerat.

IVSTINI HISTORICI LIBER XL.

M utuis fratrum odiis, & mox filiorum inimicitis parentum succedentibus: cum in expiabili bello & reges & regnum syriae consumptum esset: ad externa populus auxilia concurrat: peregrinosque sibi reges circumspicere coepit. Itaque cum pars Mithridatem ponticum: pars Ptolemaeum ab aegypto arcessendum censeret: occurreretque & Mithridates implicatus bello Romano esset. Ptolemaeus quoque hostis syriae superfuisset: omnes in Tigranem regem armeniae consenserunt: instructum praeter domesticas uires parthica societate & Mithridatis affinitate. Igitur accitus in regnum syriae per. xviii. annos tranquillissimo regno positus est: neque bello alium laceessere: neque laceessitus inferre alii bellum necesse habuit. Sed sicut ab hostibus tuta syria fuit: ita terrae motu uastata est: quo. c. lxx. hominum milia & multae urbes perierunt. Quod prodigium mutationem rerum portendere aruspices responderunt: Igitur Tigrae a Lucullo uicto rex syriae Antiochus Cyricoeni filius ab eodem Lucullo appellatur. Sed quod Lucullus dederat: postea ademit Pompeius: qui poscenti regnum respondit: ne uolenti quidem syriae nedum recusanti daturum se regem: qui. xviii. annos quibus Tigrae syriam tenuit in angulo ciliciae latuerit. Victo autem eodem Tigrae a Romanis alieni operis praemia postulet. Igitur ut habenti regnum non ademerit: ita quo cesserit Tigrae non daturum quod tueri nesciat: ne rursus syriam iudeorum & arabum latrociniis infestam reddat. Atque ita syriam in prouinciae formam redigit: paulatimque oriens romanorum discordia consanguineorum regum factus est.

IVSTINI HISTORICI LIBER. XLI.

P arthi penes quos uelut diuisione orbis cum romanis facta nunc orientis imperium est: scytharum exules fuerunt. hoc etiam ipsorum uocabulo manifestatur. Nam scyticho sermone parthi exules dicuntur. Hi & Assyriorum & medorum temporibus iter orientales populos obscurissimi fuere. Postea quoque cum imperium orientis a medis ad parthos translatum est: ueluti uulgus sine nomine praedae uictorum fuere. Postremo macedonibus triumphato oriente seruiuerunt: ut cuius mihi uideat: ad tantam eos felicitatem per uirtutem peruectos: ut imperatibus sub quaque imperio ueluti seruale uulgus fuere. a romanis quoque trinis bellis per maximos duces florissimis temporibus laceessiti soli ex omnibus gentibus non solum pares: ueque et uictors fuerunt: quae plus gloriae sit iter assy-

Cleopatra iunior occiditur a sorore

Cleopatra mater a filio occidit

Herotimus sexcentos habuit filios

Tigranes syriae rex constituitur

Atque motum terrae perniciosissimum Syria Romanorum fit prouincia

Parthorum uetustas

Parthiæ situs

Partichus sermo

Parthorū bellandi rō

Adulteria feuerē a parthis uindictantur

Parthorū se pulchra aues et canes

Statenor

Bactriani mille urbes habuere

Art: urbis situm

ria & medica persicæq; memorata olim regna: & opulentissimū illud mille urbiū bactrianum imptū emergere potuisse: q̄ longīqua bella uicisse. Præterea cū grauibus scythis & uicinalibus bellis assidue uexati uariisq; periculis certaminibus urgerentur: hi domesticis seditonibus scythia pulsi solitudines inter hyrchaniam: & dacas: & areos: & spartanos. & magianos furtim occupauere fines. Deinde intercedentibus primo finitimis: postea etiā prohibentibus in tantū ptulere: ut non imensa tantū iam ac profunda camporum: uerū etiā prærupta colliū montiūq; ardua occupauerint: Ex quo fit. ut parthiæ plæræq; finium aut æstus aut frigoris magnitudo possideat: q̄ppe cū montes nix & cāpos æstus infestet. Administratio gentis post defectionē Macedonici impij sub regibus fuit. Proximus maiestati regū populorū ordo est: ex hoc duces in bello: ex hoc rectores in pace habent. Sermo inter scythicū medūq; medius & utriusq; mixtus: uestis olim sui moris: postea q̄ accessere opes ut medis: perlucida ac fluida: armorū patrius ac scythius mos. Exercitū nō ut aliæ gentes liberorū sed maiorē partem seruorum habent. Quorū uulgus nulli manumittendi p̄tate permittitur: ac per hoc oībus seruis nascentibus indies crescit. hos pari cura ac liberos suos habent: & equitare & sagittare magna industria docēt. Locupletissimus ut quisq; est: ita plures in bello equites regi suo præbet. Deniq; Antonio bellum parthis inferenti cum. L. milia equitū occurrerēt soli. cccc. liberi fuere. Cōminus in acie præliari nesciunt obsessasq; expugnare urbes. pugnant aut procurrentibus equis aut terga dantibus. sæpe etiā fugam simulant: ut incautiores aduersus uulnera insequentes habeāt signū his in prælio nō tuba sed tympano datur: nec pugnare diu possunt. Cæteræ intolerandi forent si quātus his impetus est: uis tanta & perseuerantia esset. Plerunq; in ip̄o ardore certaminis prælia deserunt: ac paulopost pugnā ex fuga repetūt & cū maxime uicisse te putes: tunc tibi discrimen subeundū sit. Munimentum ipsis equisq; loricae sūt plumatae: quæ utrinq; toto corpore tegunt. Auri argentiq; nullus nisi in armis usus. Vxores dulcedie uariæ libidinis singuli plures habent: nec ulla delicta adulteriis grauius uindicant. Quāobrem foeminae non conuiuia tātū zelo uiroꝝ: uerū etiā conspectum interdicit. Carne nō nisi uenatibus quæsitae uescuntur. Equis omni tempore uectantur: illis bella: illis cōuiuia: illis publica ac priuata officia obeunt. super illos ire: consistere: mercari: colloqui: hoc deniq; discrimen inter seruos liberorūq; esse: q̄ serui pedibus liberi non nisi equis incedunt. Sepultura uulgo aut auiū aut canū laniatus est. Nuda demū ossa terra obruuntur. In superstitionibus ad curā deorū præcipua omnibus ueneratio est. Ingenia genti rūda: seditiosa: fraudulenta: procacia: quippe uolentiā uiris: mansuetudinem mulieribus assignant. Semp aut in externos aut in domesticos motus iquieti: natura taciti: ad faciendū q̄ ad dicendū promptiores. Proinde secunda aduersaq; silentio tegūt. Principibus metu nō pudore parēt. in libidinē proiecti: in cibū parci: fides dictis p̄missisq; nulla: nisi quatenus expedit. Post mortē Alexandri magni cum inter successores eius oriētis regna diuiderēt: nullo Macedonū dignate parthorū imperiū Stagenori externo socio tradit. Hi postea seductis macedonibus in bellū ciuile cū cæteris superioris asiæ populis Eumenē secuti sūt: quo uicto ad Antigonū transiere. Post hūc a Nicæore Seleuco ac mox ab antiocho & successoribus eius possessi: a cuius p̄ nepote Seleuco primū defecere. Priō punico bello Lucio Manilio Pisonē: Attilio Regulo cōsulibus huius defectionis ipunitatē illis duorū fratꝝ regū Seleuci & Antiochi discordia dedit: q̄ dū sibi inuicē eripe regnū uolūt: p̄seq; defectores omiserunt. Eodē tēpore etiā Theodotus mille urbiū Bactrianorū p̄fectus defecit: regēq; se appellari iussit: quod exēplū secuti totius orientis populi a macedonibus defecere. Erat eo tēpore Arsaces uir sicut incertæ originis: ita uirtutis exptæ. Hic solitus latrociniis & rapto uiuere. accepta opinione seleucū a gallis in asia uictū solutus regis metu cū p̄donū manu parthos ingressus p̄fectū eorū Mandragorā oppressit: sublatoq; eo imperiū gentis inualit. Nō magno deinde post tēpore Hyrcanorū quoq; regnū occupauit: atq; ita duarum ciuitatū iperio præditus grandē exercitū parat metu. seleuci & Theodoti Bactrianorū regis. Sed cito morte Theodoti metu liberatur: cū filio eius & ip̄o Theodoto foedus ac pacem fecit: nec multo post cū Seleuco rege ad defectores persequendos ueniente congressus uictor fuit: quem diē p̄thi exinde solēne uelut initiū libertatis obseruāt. Reuocato deinde Seleuco nouis motibus i asiā dato laxamēto regnū parthicū format: militē legit: castella munit: ciuitates firmat: urbē quoq; noīe clarā in monte Thabortheno cōdit: cuius loci ea cōditio est: ut neq; munitius q̄q̄ esse: neq; amoenius possit. Ita. n. & p̄ruptis rupibus undiq; cingitur: ut tutela loci nullis defensoribus egeat: & soli circuniacētis tanta ubertas ē: ut p̄priis opibus expleat. iā fōtiū ac siluarū ea copia est: ut & aquarū abūdātia irriget: & uenationū uoluptatibus exornetur. sic arsaces quæsito simul cōstitutoq; regno non minus memorabilis parthis: q̄ persicis Cyrus: macedonibus alexander: Romanis Romulus matura senectute decessit: cuius memoriæ hunc honorē parthi tribuerūt: ut omnes exinde reges suos arsaces noīe nuncupent. Huius filius & successor regni arsaces & ipse noīe aduersus antiochū Seleuci filiū. C. milibus peditū & .xx. milibus equitū instructus mira uirtute pugnauit: ad postremum in societate eius assumptus ē Tertius parthis Rex Papatius fuit: sed & ipse arsaces dictus. nā sicut supra dictū est omnes reges suos hoc noīe sicuti Romani Cæsares augustosq; cognominauerūt. Is actis in regno. xii. annis decessit relictis duobus filiis Mithridate & Pharnace: quorum maior Pharnaces moræ gentis hæres regni mardos ualidam gentem bello domuit: nec multo post decessit: multis filiis relictis: quibus præteritis

fratri potissimum Mithridati insignis uirtutis uiro reliquit imperiū: plus regio q̄ patrio deberi nomi-
ni ratus potiusq; patriæ quam liberis consulendū. Eodē ferme tempore sicut in parthis Mithridates
ita in Bactris Eucratides magni uterq; uiri regna ineunt. Sed parthoꝝ fortuna felicior ad summum
hoc duce imperii fastigium eos perduxit. Bactriani aut̄ per uaria bella iactati non regnū tantum: ueꝝ
etiam libertatem amiserunt. Siquidem sogdianoꝝ & Dranganitanoꝝ indorūq; bellis fatigati ad po-
stremum in ualidioribus parthis uelut exangues oppressi sunt. Multa tamen Eucratides bella magna
uirtute gessit: quibus attritus cū obsidionē Demetrii regis indorū patere cū. ccc. militibus. lx. milia
hostium assiduis eruptionibus uicit. Quinto itaq; menſe liberatus indiam in potestātē redegit. Vnde
cum se reciperet a filio: quem lociū regni fecerat: in itinere interficitur: qui non dissimulato parrici-
dio uelut hostem nō patrem interfecisset: & per sanguinē eius currū egit: & corpus abiici in sepulchrum
iussit. Dum hæc apud Bactros geruntur: interim inter parthos & medos bellū oritur: cū uariis utrius-
que populi casus fuisset: ad postremū uictoria penes parthos fuit. his uiribus auctus Mithridates me-
diæ Bachasum in regno præponit: ipse in Hyrcaniam proficiscitur. Vnde reuersus bellū cū Elimeoꝝ
rege gessit: quo uictō hanc quoq; gentē regno adiecit: imperiūq; parthorum a monte caucaso multis
populis in ditionem redactis usq; ad flumē Euphratem protulit. Atq; ita aduersa ualitudine arreptus
non minor Arsace proauo gloriosa senectute deceſſit.

Bactriano-
rum regnū
Eucratides
a filio inter-
ficitur

IVSTINI HISTORICI LIBER. XLII.

Ost necē Mithridatis parthoꝝ regis Phrahartes filius eius rex constituitur: qui cum
inferre bellū in ultionem tentati ab Antiocho parthici regni syriæ statuisset. Scythæ
motibus ad sua defendēda reuocatur. Nāq; scythæ in auxiliū parthoꝝ aduersus antio-
chum syriæ regem mercede sollicitati cū confecto iam bello supuenissent: in calūnia
tardius lati auxilii mercede frauderentur dolentes tantum eis itineris frustra mensum:
cum uel stipendium pro uexatione uel aliū hostem dari sibi poscerent superbo respon-
so offensi fines partoꝝ uastare cœperūt. Igif Phrahartes cū aduersus scythas pficisceret ad tutelā re-
& uicarii officii Babylonios multasq; alias ciuitates iportunæ uexauit. Ipse aut̄ Phrahartes exercitum
græcoꝝ quē bello antiochi captū crudeliter supbeq; tractauerat: i bellū secū ducit: imemor prius: q̄
hostiles eorū aios nec captiuitas minuerat. & insup iniuriæ indignitas exacerbauerat. Itaq; cū incli-
natā parthoꝝ acie uidissent: arma ad hostes trāstulerunt: & diu cupitā captiuitatis ultionē exercitus
parthici & ipius Phrahartis regis cruēta cæde executi sunt. In huius locū artabanus patruus eius rex
substituit. Scythæ aut̄ contenti uictoria depopulata parthia i patriā reuertunt̄. Sed Artabanus bello
colchataris ilato in brachio: uulneratus itati decedit. Huic Mithridates filius succedit: cui res geste
magnū cognomē dedere. Quippe claritatē parētū æmulationē uirtutis accēsus ai magnitudie supgre-
ditur. Multa igif bella cum finitimis magna uirtute gessit: multosq; populos parthico regno addidit.
Sed & cū scythis p̄spere aliquoties dimicauit: ultorq; iniuriæ parētū fuit: ad postremū Artoadisti ar-
menioꝝ regi bellū intulit. Sed quoniā ad armeniā transitū facimus: origo eius paulo altius repetēda
est. Neq; n. silētio p̄teriri tātū regnū: fas ē: cū fines eius post parthiā oīum regnoꝝ magnitudinē supe-
rent. Siquidē armenia a cappadocia usq; undecies cētena milia ad mare caspiū patet: sed in latitudine
milia passuū septingenta porrigit. Cōdita est aut̄ ab armenio Iasonis Thessali comite: quē cum pdere
propter isignē piculosamq; regno suo uirtutē Pelias rex cupet: d. nūciata militia in colchos eū abire
iubet: pellēq; arietis memorabilē gētibus reportare: sperās iteritū uiri aut ex piculo tā lōge nauigatio-
nis: aut ex bello tā pfundæ barbariæ. Igif Iason diuulgata opiniōe tā glorioſæ expeditiōis cū ad eū cer-
tatim p̄cipes iuuetutis totius ferme orbis cōcurrerēt exercitū fortissimoz̄ uiroz̄: q̄ argonautæ co-
gnominati sūt: cōparuit: quē cū magnis rebus gestis icolumē reduxisset: rursus a Pelia filii thessalia
pulsus magna ui cū igēti multitudie: q̄ ad famā uirtutis eius ex oībus gētibus quotidie conflugebat
comite Medema uxore: quā repudiātā miseratione exilii rursus recepat: & Medo priuigno ab ægæo
rege atheniēsiū genito colchos repetiuit. Socerūq; ēt regno pulsū restituit. Magna deīde bella cū fini-
timis gessit: captasq; ciuitates p̄tī regno soceri ad abolēdā superioris militiæ iuriā: q̄ filiā eius Medeā ab-
duxerat: & filiū oeræ ægialū iterfecerat: adiūxit p̄tī populos quos secū adduxerat: assignauit. Prius
hūanoꝝ post Herculé & Libeꝝ: q̄ reges oriētis fuisse tradūt: eā cæli plagā dōuisse dī: populis q̄busdā
phrygiū & asistratū aurigas Castoris & pollucis duces assignauit: cū albais foedus p̄cussit: q̄ herculē ex
Italia ab albāo mōte cū Geryone exticto armēta eius p̄ italiā duceret: secuti dicunt̄: q̄q; memores ita-
licæ originis exercitū Gn. pompeii bello mithridatico fratres salutauere. ita Iasoni totus ferme ori-
ens ut conditori diuinos honores tēplaq; cōstituit: quæ parmenion dux Alexandri magni post mul-
tos annos dirui iussit: ne cuiusq; nomen in oriente uenerabilius q̄ Alexandri esset. Post mortē Iasonis
Medus æmulus uirtutis eius in honorem matris mediā urbem condidit: regnūq; e nomine suoꝝ me-
dorum constituit: sub cuius maiestate omne postea imperiū fuit. Albanis uicinæ amazones sūt: qua-
rum reginam Thalestrem cōcubitū Alexandri petisse multi auctores prodidere. Armenius quoq; &
ipse Thessalus unus de numero ducū Iasonis recollecta multitudine: quæ amisso Iasone rege passim

phrahartes
Rex

Artabanus

Armenii re-
gni & gētis
origo

attēde quæ
de Iasone &
Medæa tro-
gus

Medorum
nomen
armenius

Armenia uagabatur Armeniam condidit: a cuius montibus tigris fluuius modicis primo incrementis nascitur
 Tigris Interiecto deinde aliquanto spacio sub terras mergitur: atq; itaq; post. xxv. milia passuum grande iá
 flumen in regione Sophene emergit: ac sic in paludes Euphratis recipitur. Igitur Mithridates rex par
 thorū post bellū armeniaē ppter crudelitātē a senatu parthico bello pellit. Frater eius Horodes cum
 regno uacans occupasset Babyloniā: quo Mithridates confugerat: diu obsedit: & fame coactos in de
 ditionem oppidanos compellit. Mithridates autē fiducia cognationis ultro se in potestatem Horodis
 tradit. Sed Horodes plus hostē q̄ fratrem cogitans in conspectu suo trucidari eū iussit. & post hęc bel
 la cum romanis gessit. Crassumq; imperatorem cū filio & oī exercitu Romano deleuit. Huius filius
 Parthorū Pacorus missus ad persequēdas Romani belli reliquias magnis rebus in syria gestis in parthiā patri su
 Rex Pacorus missus ad persequēdas Romani belli reliquias magnis rebus in syria gestis in parthiā patri su
 M. Crassus sceptus reuocatur: quo absente exercitus parthorū relictus in syria a Cassio quæstore Crassi cū oībus
 ducibus trucidat. His itaq; gestis nō magno post tempore romanis inter Cæsarem Pompeiūq; ciuile
 bellum oritur: in quo parthi Pompeianaē partiū fuere: & ppter amicitia cū Pompeio bello Mithri
 datico iunctam & propter Crassi necem: cuius filium in partibus Cæsaris esse audierant: quem ultorē
 patris uictore Cæsare futurum nō dubitabant. Itaq; uictis partibus Pompeianis & Cassio & Bruto au
 xilia aduersus Augustū & Antonium misere. Et post belli finem rursus Pacoro duce cū Labiō inita
 societate syriam & Asiam uastauere. Castraq; Ventidii: qui post Cassiū absente Pacoro exercitum par
 thicū fuderat: magna mole aggrediunt. sed ille simulato timore diu se continuit: & insultare parthos
 aliquantisper passus est. Ad postremū in securos lætosq; partem legionū emisit: quarum impetu fusi
 parthi in diuersa abiere. Pacorus cū fugientes suos abduxisset secū legiōes Romanas putaret: castra Vē
 tidii ueluti sine defensoribus aggreditur. Tunc uentidius reliqua parte legionū emissā uniuersam par
 thorum manū cum rege ipso Pacoro interfecit: nec ullo bello parthi unq; maius uulnus acceperunt.
 Hęc cū nunciata in parthia essent. Horodes pater Pacori: qui pauloante uastatā syriā occupatā Asiā
 a parthis audierat: uictoremq; Pacorū Romanorū gloriabatur: repente filii morte & exercitus clade
 audita ex dolore ad furorem uertitur. Multis diebus non alloqui quenq;: nō cibū sumere: non uocem
 mittere: ita ut mutus factus uideretur. Post multos deinde dies ubi dolor uocē laxauerat: nihil aliud
 quam Pacorū uocabat. Pacorus illi uideri. Pacorus audiri uidebatur: cū illo loqui cū illo consistere: in
 terdum quasi amissum flebiliter dolebat. Post longum deinde luctum alia sollicitudo miserandum
 senem inuadit: quem ex numero triginta filiorum in locum Pacoro regem constituat. Multæ pellic
 ces: ex quibus generata tanta iuuentus erat: pro suis quoq; quæq; sollicitæ animum senis obsidebant.
 Sed fatum parthiæ fecit: in qua iam quasi solenne est reges parricidas haberi: ut sceleratissimus om
 nium & ipse Phrahates nomine statueretur. Itaq; statim quasi nollet mori naturaliter patrem interfe
 cit: fratres quoque triginta trucidat: sed nec in filiis cessant parricidia. Nam cum infestos sibi optima
 tes propter assidua scelera uideret: ne esset: qui nominari rex posset: adultum filium interfici iubet.
 Huic Antonius propter auxilium aduersus se & Cæsarem latum bellum cum sedecim ualidissimis le
 gionibus intulit: sed grauius multis præliis uexatus: a parthia refugit: qua uictoria insolentior Phra
 hartes redditus cum multa crudeliter consulere: in exilium a populo suo pellitur. Itaque cum ma
 gno tempore finitimas ciuitates: & ad postremum scythas precibus fatigasset: scytharum maximo
 auxilio in regnum restituitur. Hoc absente regem parthi Tyridatem quendam constituerant: qui au
 dito scytharum aduentu magna amicorum manu ad Cæsarem in Hispaniam bellum tūc temporis ge
 rentem profugit: obsidem Cæsari nimium filium Phrahartis ferens: quem negligentius custoditum
 rapuerat. Quo cognito Phrahartes legatos statim ad Cæsarem mittit seruum suum Tyridatem & fi
 lium remitti sibi postulat. Cæsar & legatiōe Phrahartis audita: & Tyridatis postulatis cognitis (Nam
 & ipse restitui in regnum desiderabat: iuris Romanorum futuram Parthiam affirmans si eius regnū
 muneris eorum fuisset) neq; Tyridatem dediturum se Parthis dixit: neque aduersus parthos Tyrida
 ti auxilia daturum: ne tamen a Cæsare nihil per omnia obtentum uideretur: & phraharti filium sine
 precio remisit. Tyridati quoad manere apud romanos uellet: opulentum sumptum præberi iussit.
 Post hęc finito Hispano bello: cum in syriam ad componendum orientis statum peruenisset: metū
 Phraharti iniunxit: ne bellum Parthiæ uellet inferre. Itaq; tota parthia captiui ex Crassiano siue An
 tonii exercitu reollecti signaque cum his militaria augusto remissa. Sed & filii nepotesq; phrahartis
 obsides augusto dati plusq; Cæsar magnitudine noīs sui fecit: q̄ armis alius iperator facere potuisset.

IVSTINI HISTORICI LIBER XLIII.

antiquus
Italiae sta
tus satur
nus

P

Arthis orientalibusq; ac totius propemodum orbis rebus expeditis ad initia Ro
 manæ urbis Trogius uelut post longam peregrinationem domum reuertitur: in
 grati ciuis officium existimans: si cum omniū gentium res gestas illustrauerit de
 sola tātum patria taceat. Breuiter igitur initia Romani imperii perstringit: ut nec
 modum propositi operis excedat: nec utiq; originem urbis: quæ est caput totius or
 bis silētio p̄termittat. Italiae cultores primi aborigines fuere: quorū rex Saturnus

tantæ iustitiæ fuisse dicitur: ut neq; seruerit sub illo quisq; neq; quicq; priuatæ rei habuerit: sed oïa communia & indiuisa omnibus fuerint: ueluti unum cunctis patrimonium esset. Ob cuius exempli memoriam cautum est: ut saturnalibus exæquato omniũ iure passim in conuiujs serui cum dominis recumbant. Itaq; italiæ regis nomine saturnia appellata est: & mons quem inhabitabat Saturnus: in quo nunc ueluti a Ioue pulso sedibus suis Saturno capitolium est. Post hunc tertio loco regnasse Faunum ferunt: sub quo Euander ab Arcadiæ urbe pallanteo in italiã cum mediocri turba popularium uenit: cui Faunus & agros & montem: quem ille postea palatinum appellauit: benigne assignauit. In huius radicibus templũ Lyceo: quem græci Pana. romani Lupcũ appellant: cõstituit ipsum dei simulacrũ nudum caprina pelle amictũ est: quo habitu nunc Romæ laupcalibus decurritur. Fauno fuit uxor nomine Fatua: quæ assidue diuino spiritu impleta uelut per furorem futura præmonebat: unde adhuc qui inspirari solent: fatuari dicuntur: ex filia Fauni & Hercule qui eodem tẽpore extincto Geryone armenta uictoriæ præmia per italiã ducebat: stupro conceptus Latinus procreatur. quo tenente regnum Aeneas ab Ilio Troia a græcis expugnata in italiã uenit: statimq; prælio exceptus cũ in aciem exercitum eduxisset: & ad colloquium uocatus tantã admirationem sui latino præbuit: ut in societatem regni reciperetur: & Lauinia in matrimoniũ data ei gener ascisceretur. Post hæc cõmune utriusq; bellum aduersus Turnũ rutilorũ regẽ propter fraudatas Lauiniæ nuptias fuit: in quo & Turnus & Latius interierũt. Igitur cum Aeneas iure uictoriæ utroq; populo potiretur: urbẽ ex noie uxoris Lauiniæ condidit: Bellũ deinde aduersus Mezentium regẽ ethruscorũ gessit: in quo cum ipse occidisset: in locum eius Ascanius filius successit: qui Lauinio relicto longam albã condidit: quæ trecẽtis annis caput regni fuit. Post multos deinde urbis huius reges ad postremum Numitor: & Amulius regno potiti sunt. Sed Amulius cum in ætatem potiozem Numitorem oppressisset: filiã eius Rheam in perpetuam uirginitatem ne quis uindex regni sexus uiriljs ex genere Numitoris oriretur: demersit: ad dita iniuriæ specie honoris: ut non dãnata sed sacerdos electa uideretur. Igitur clausa in luco Martis sacro duos pueros incertum stupro an ex Marte conceptos enixa est: quo cognito Amulius multiplicato metu pro euentu duos pueros exponi iubet: & puellam uinculis onerat: ex quorũ iniuria decessit. Sed fortuna origini Romanæ propiciens pueros lupæ alendos obtulit: quæ amissis catulis distenta ubera exinanire cupiens nutricem se infantibus præbuit: cũ sæpius ad paruulos ueluti ad catulos reuerteretur. rem Faustulus pastor animaduertit: subtractosq; feræ inter greges pecorum agresti uita nutriuit. martios pueros fuisse siue q; in luco Martis enixi sunt: siue q; a lupa: quæ in tutela Martis est nutriti ueluti manifestis argumentis creditum est. Nomina pueris: alteri Remo: alteri Romulo fuisse: adultis inter pastores de uirtute quottidiana certamina & uires & pernicitatem auxere. Igitur cum latrones a rapina pecorum industriæ frequenterq; sũmouerent. Remus ab iisdem latronibus captus: & ueluti ipse esset: quod in alijs prohibebat: regi offertur: crimini datur: quasi greges Numitoris infestare solitus esset. Tunc a rege in ultionem Numitori traditur. Sed numitor adolescentia iuuenis permotus & in suspitionem expositi nepotis adductus: cum eũ nunc liniamentorũ filia similitudo: nũc ætas expositionis tẽporibus congruens anxium teneret: repente Faustulus cum Romulo superuenit a quo origine cognita puerorum facta conspiratione & adolescentes in ultionẽ maternæ necis & Numitor in uindictam capti regni armantur. Occiso Amulio regnum numitori restituit: & ibi urbs Romana ab adolescentibus conditur. Tunc & Senatus centum seniorum: qui patres dicti sunt: cõstituit tunc & uicinis cõnubia pastorum dedignantibus uirgines sabinæ rapiuntur. finitimisq; populis armis subiectis primum italiæ mox orbis imperium quæsitum. Per ea adhuc tempora reges hastas pro diademate habebant: quas græci scepra dixere. Nam & ab origine rerum pro dijs immortalibus ueteres hastas coluere: ob cuius religionis memoriam adhuc deorum simulacris hastæ adduntur. temporibus Tarquinii regis ex asia Phocensium iuuentus ostio tyberis inuecta amicitiam cum Romanis iunxit. Inde in ultimos galliæ sinus nauibus profecta Massiliam inter ligures & feras gentes gallo rum condidit: magnasq; res siue dum armis se aduersus gallicã feritatẽ tuentur: siue dum ultro lacessunt: a quibus fuerant ante lacessiti gesserunt. Nãq; Phocenses ex ignauitate ac macie terræ coacti studio siue mare q; terras exercuerunt: piscando mercando plæruncq; etiã latrocinio maris quod illis temporibus gloria habebatur: uitã tolerabãt. Itaq; in ultimã oceani orã pcedere ausi in sinũ gallicũ ostio Rhodani amnis deuenere: cuius loci amœnitate capti reuersi domũ referẽtes: quæ uiderãt: plures sollicitare. duces classi Furius & Peranus fuere. Itaq; ad regẽ Segoregiorũ Senanũ noie i cuius sinibus urbem cõdere gestiebãt: amicitia petẽtes cõueniũt. Forte eo die rex occupatus i apparatu nuptiarũ Gypis filia erat: quã more gẽtis electo iter epulas genero nuptũ tradere illi parabat. Itaq; cũ ad nuptias inuitati oēs pcessissent: rogãtur & græci hospites ad cõuiuũ. Introducãta deide uirgo cũ iubere a patre aquã porrigere ei: quẽ uigẽ eligeret: nũc ommissis oibus ad græcos conuersa aquam Perão porrigit: qui factus ex hospite gener locum condendæ urbis a socero accepit. Condita igitur Massilia est prope ostia Rhodani amnis in remoto sinu ueluti in angulo maris. sed ligures incrementis urbis in uidentes græcos assiduis bellis fatigabant. Qui pericula propulsando in tantum enituerunt: ut uictis hostibus in in captiuis agris multas colonias constituerent. Ab his igit galli & usũ uitæ cultoris

Faunus
Euander

Fatua
Fatuari

Rhea

Lupa

Remus capitur

Roma conditur
Senatus

Tarquinii
tempora
Massiliæ
conditio

Furius
Peranus
Atq; isperatas nuptias

deposita & mansuefacta barbaria & agrorum cultus & urbes moenibus cingere didicerunt. Tunc & legibus non armis uiuere: tunc & uitem putare: tunc oliuam serere consueuerunt. Adeoque & magnus & hominibus & rebus impositus est nitor: ut non græcia in galliam emigrasse: sed gallia in Græciam translata uideretur. Mortuo rege Senano Segoregiorum: a quo locus acceptus condendæ urbis fuerat: cum regno filius eius successisset. Commanus affirmante regulo quodam quâdoque Massiliâ exitio finitimis populis futuram opprimendâque: & ipso ortu ne mox ualidior ipsum obrueret: subnectit & illâ fabulam Canem aliquando partu grauidam locum a pastore precario petisset: in quo pareret: quo obtento iterato petisse: ut sibi educare in eodem loco catulos liceret: ad postremum adultis catulis solum domestico præsidio proprietatem loci sibi uendicasse. Non aliter Massilienses qui nunc inquilini uideantur: quandoque dominos regionum futuros. his incitatus rex insidias Massiliensibus extruit: Ita soleni floraliorum die multos fortes ac strenuos uiros hospitii iure misit in urbem: plures Scirpis latentes frondibusque supertectos induci uehiculis iubet: & ipse cum exercitu in proximis montibus delitescit: ut cum nocte prædictis aptæ portæ foret: tempestiue ad insidias adessent: urbemque sono ac uino sepultam armati inuaderent. Sed has insidias mulier quædam regis cognata prodidit: quæ adulerari cum græco adolescente solita in amplexu iuuenis miseratam formam eius insidias aperit: periculumque declinare iubet. Ille rem statim ad magistratus defert: atque ita patefactis insidiis ligures comprehenduntur: latentesque de scirpis protrahuntur: quibus omnibus interfectis insidianti regi insidiæ tenduntur. Cæsa sunt cum ipso rege hostium. vii. milia. Exinde Massilienses festis diebus portas claudere: uigilias agere: stationem in muris obseruare: peregrinos recognoscere: curas habere: ac ueluti bellum habeant: sic urbem pacis temporibus custodire: adeo illic bene instituta non temporum necessitate: sed recte faciendi consuetudine seruantur. post hæc illis magna cum liguribus magna cum gallis fuisse bella: quæ res & urbis gloriam auxit: & uirtutem græcorum multiplicata uictoria celebrem inter finitimos reddidit. Carthaginensium quoque exercitus cum bellum captis piscatorum nauibus ortum esset: sæpe fuderunt: pacemque uictis dederunt: cum hispanis amicitiam iunxerunt: cum Romanis prope ab initio conditæ urbis foedus summa fide custodierunt: auxiliisque in omnibus bellis industriæ socios iuuerunt: quæ res illis & uirium fiduciam auxit: & pacem ab hostibus præstitit. Dum igitur Massilia fama rerum gestarum & abundantia opum & uirium gloria uirente floreret: repente finitimi populi ad nomen Massiliensium delendum ueluti ad commune extinguendum incendium concurrunt. Dux consensu omnium Caramandus regulus eligitur: qui cum magno exercitu lectissimorum uirorum urbem hostium obsideret: per quietem speciem Toruæ mulieris: quæ se deam dicebat. exteritus ultro pacem cum Massiliensibus fecit: petitoque ut intrare urbem & deos eorum adorare liceret: cum in arcem Mineruæ uenisset: conspecto in portibus simulacro deæ: quam per quietem uiderat: repente exclamat illam esse: quæ se nocte exterruisset. Illamque recedere ab obsidione iussisse: gratulatusque Massiliensibusque animaduertit eos ad curam deorum immortalium pertinere: torque aurea donata dea in perpetuum amicitiam cum massiliensibus iunxit. Parta pace & securitate fundata reuerentes a delphis massiliensium legati: quo missi munera Apollini tulerant: audiuerant urbem romanam a gallis captam incensamque: quam rem nunciatam domi publico funere massilienses profecuti sunt: aurumque & argentum publicum & priuatum contulerunt ad explendum pondus gallis: a quibus redemptam pacem cognouerant. Ob quod meritum & immunitas illis decreta: & locus spectaculorum in senatu datus: & foedus æquo iure percussum. In postremo libro Trogius maiores suos a uolsis originem ducere. auum suum Trogi Pompeium sertoriano bello ciuitatem Gn. Pompeio percepisse dicit. patruum mithridatico bello turmas æquitum sub eodem Pompeio duxisse: patrem quoque sub Caio Cæsare militasse epularumque & legationum simul & annuli curam habuisse.

IVSTINI HISTORICI LIBER XLIII.

Vnde hispania dicta

h

Hispaniæ laus

Hispania sicuti Europæ terminos claudit: ita & huius opis finis futura est. hanc ueteres ab hybero amne primam hyberiam: postea ab Hispalo hispaniam cognominauerunt. Hæc inter africanam & galliam posita oceani freto & pyrenæis montibus clauditur: sicut minor utraque terra ita utraque fertilior. Nam neque ut africa uiolento sole torretur: neque ut gallia assiduis uentis fatigatur. Sed media inter utramque hinc temperato calore inde felicibus & tempestiuis imbribus in omnia frugum genera fecunda est: adeo ut non ipsis tantum incolis uerum etiam Italiæ urbiisque romanæ cunctarum rerum abundantiam sufficiat. Hinc enim non frumenti tantum copia magna est. uerum etiam uini mellis oleique. Nec ferri solum materia præcipua est: sed & equorum pernices greges. Nec summa tantum terræ laudanda bona: uerum & abstrusorum metallorum felices diuitiæ. Iam lini spartique uis ingens. minii certe nulla feracior terra. in hac cursus amnium non torrentes rapidique ut noceant: sed lenes & uineis campisque irrigui æstuariisque oceani affatim piscosi præterque etiam diuites auro quod in paludibus uehant: uno tantum pyrenæi montis dorso adhæret galliæ: reliquis partibus undique in orbem mari cingitur. Forma terræ præ

quadrata: nisi quæ arcantibus freti littoribus in Pyrenæum cogit. Porro pyrenæi montis spatium sexcēta milia passuum efficit. Salubritas cæli per omnem Hispaniā æqualisq; aeris spiritus nulla paludiu graui nebula inficitur. Huc accedunt & marinæ auræ undiq; aduersus assidui flatus: quibus omnem provinciā penetrantibus euentilato terrestri spiritu præcipua omnibus sanitas redditur. Corpora hominum ad inediā laboremq; animi ad mortem parati: dura omnibus & stricta per simonia: bellū quæ ocium malunt: si extraneus deesset: domi hostem quærunt. sæpe tormentis pro silentio rerum creditarum immortui. adeo illis fortior taciturnitatis cura quæ uitæ. celebratur eadem etiam bello punico serui illius patientia: qui ultus dominum inter tormenta risu exultauit: serenæq; lætitiæ crudelitatem torquentium uicit. Velocitas genti pernixi: iniquies animus plurimis. militares equi: & arma sanguine ipsorum cariora. Nullus nisi festis diebus epularum apparatus aqua calida lauari post secundū bellum punicum a romanis didicere. In tanta sæculorum serie nullus illis dux magnus præter Viriatum fuit: quem ipsi non iudicio populi electum: sed ut cauendi scientem declinatorūq; periculorum pitum secuti sunt. Cuius ea uirtus continentiaq; fuit: ut cum consulares exercitus frequenter uicerit: tantis rebus gestis non armorum: non uestis cultum: non deniq; uictū mutauerit: sed in eo habitu quo primum bellare cœpit: perseverauerit: ut quis gregarius miles ipso imperatore etiam opulentior uideretur. In lusitanis iuxta fluuium tagum equas uetō concipere multi auctores prodiderunt: quæ fabulæ ex equarum fecunditate & gregum multitudine natæ sunt: qui tanti in galletia ac lusitania tam pnicces uisuntur: ut non immerito ipso uento concepti uideantur. Galleci autem græcam sibi originem asserunt. Siquidem post finem troiani belli teucrum morte Aiæis fratris inuisum patri Thelamoni cum non reciperetur: in regnum Cyprum concessisse: atq; ibi urbem nomine antiquæ patriæ Salaminam condidisse. Inde accepta opinione paternæ mortis patriam repetisse. Sed cum ab Eurice Aiæis filio accessu prohiberetur hispaniæ littoribus appulsum: loca ubi nunc est Carthago noua occupasse: inde galletiam transisse: positisque sedibus genti nomen dedisse. Galletiæ autem portio Amphiloci dicuntur. Regio cum æris & plumbi uberrima: tum minio quæ etiam uicino flumini nomen dedit. auro quoq; ditissima adeo ut et aratro frequenter glebas aureas excidat. In huius gentis finibus sacer mons est quem ferro uiolari nefas habetur. Sed si quando fulgure terra proscissa est: quæ in his locis assidua res est: detectum aurum uelut dei munus colligere permittitur: foemine res domesticas agrorumq; culturas administrat: ipsi armis & rapinis seruiunt: præcipua his quidem ferri materia: sed aqua ipso ferro uiolentior. Quippe temperamento eius ferrum acrius redditur: nec ullum apud eos telum probatur: quod non aut Bilbili fluuiio aut chalybe tingatur. Unde etiam chalybes fluuii huius finitimi appellati: fetorq; cæteris præstare dicuntur. Saltus uero carchesiorum: in quibus Titanas bellū aduersus deos gefisse proditur: incoluere curetes: quorum rex uetustissimus Gargoris mellis colligendi usum primus inuenit. Huic cum ex filia stupro prouenisset: pudore flagitii uariis generibus extinguere paruulum uoluit: sed per omnes casus fortuna quadam seruatus: ad postremum ad regnum tot periculorum miseratione peruenit. Primum omnium cum eum exponi iussisset: & post dies ad corpus expositi requirendum misisset: inuentus est uario ferarum lacte nutritus. Deinde relatum domū tramite angusto: per quem armenta commeari consueuerant: proiici iubet crudelis prorsus: qui proculcari nepotem: quæ simplici morte interfici maluit. Ibi quoq; cum uiolatus esset: nec alimentis egeret: canibus primo ieiunis & multorum dierum abstinētia cruciatis: mox etiam suis obiici iubet. Itaq; cum non solum non nocerent: uerum etiam quarundam uberibus aleretur: ad ultimum in oceanum abiici iussit. Tum plane manifesto quodam numine inter furientes æstus ac reciprocantes undas uelut naue non fluctu ueheretur: leni salo in littore exponitur: nec multo post cerua affuit quæ ubera puulo offerret. Inde deniq; conuersatione nutritis eximia puero pernitas fuit: interq; ceruorum greges diu montes saltus quæ haud inferior uelocitate peragrauit. Ad postremum laqueo captus regi datus dono est. Tunc & liniamentorum similitudinem & notis corporis: quæ iniustæ paruulo fuerant: nepos agnitus. Admiratione deinde tot casuum periculorumq; ab eodem successor regni destinatur. Nomen illi impositum Habidis: qui ut regnum accepit: tantæ magnitudinis fuit: ut non frustra deorum maiestate periculis ereptus uideretur. Quippe barbarum populum legibus iunxit: & boues primo aratro domari: frumenta q; sulco serere docuit: & ex agresti cibo melioribus uesci odio eorum: quæ ipse passus fuerat: homines coegit. Huius casus fabulosi uiderentur: nisi & Romanorum conditores lupa nutriti: & Cyrus rex Persarum cane alitus proderetur. Ab hoc & ministeria seruilia populo interdicta: & plebs in septē urbes diuisa. Mortuo Abide regnum multa sæcula a successoribus eius retentū est. In alia parte Hispaniæ & quæ ex insulis constat: regnum penes Geryonem fuit. In hac pabuli tanta lætitiæ est: ut nisi abstinētia interpellata saginā fuerit: pecora rumpantur. Inde deniq; Armenta Geryonis: quæ illis temporibus solæ opes habebantur: tantæ famæ fuere: ut Hercule ex Asia prædæ magnitudine illexerint. Porro Geryonem ipsum non triplicis naturæ: ut fabulis proditur: fuisse ferunt: sed tres fratres tantæ concordie extitisse: ut uno animo omnes regi uiderentur: nec bellum Herculi sua sponte intulisse: sed cum armenta sua rapi uidissent. amissa bello repetisse: post regna deinde Hispaniæ primi Cartha-

Hispaniæ
forma

Viriatum

Conceptus
equarumAtf. mirā
montis na-
turamSaltus car-
chesiorum
Gargoris
Rex
Gargoris se-
uitia in ne-
potemCrua pue-
rum alitHabidis
Rex

Geryones

Cartha: in
hispania i-
perium

Augustus
hispaniam
demum pa-
cauit.

ginenses imperium prouinciæ occupauere. Nam cum Gatidani a Tyro; unde & Carthaginensiu ori-
go est, sacra Herculis per quietem iussi in Hispaniam transtulissent: urbemq; ibi condidissent: iudenti-
bus incrementis nouæ urbis finitimis hispaniæ populis ac propterea Gaditanos bello laceſſentibus
aũxilium conſanguineis Carthaginenses miserunt. Ibi felici expeditione & Gaditanos ab iniuria uen-
dicauerunt. & maiorem partem prouinciæ imperio suo adiecerunt. Postea quoq; hortantibus primæ
expeditionis auspiciis Hamilcharem imperatorem cum magna manu ad occupandam prouinciã
miserunt: qui magnis rebus gestis dum fortuna inconſultius ſequitur: in inſidias deductus occiditur
In huius locum gener ipſius Haſdrubal mittitur: qui & ipſe a ſeruo hispani cuiuſdam ulciſcentis do-
mini iniuſtam necem interfectus eſt. Maior utroq; Annibal imperator Hamilcharis filius ſuccedit.
Siquidem res geſtas utriuſq; ſupergreſſus uniuerſam hispaniã domuit. Inde Romanis illato bello Ita-
liam per annos ſedecim uariis cladiſus fatigauit. Cum interea Romani miſſis in hispaniam Scipioni-
bus primo pœnos prouincia expulerunt. Poſtea cũ ipſis hispanis grauiã bella geſſerũt: nec prius per-
domitæ prouinciæ iugum hispaniæ accipere potuerunt: q̃ Cæſar. Augustus perdomito orbe uictri-
cia ad eos arma tranſtulit: populumq; barbarum ac ferum legibus ad cultiorem uitæ uſum tradu-
ctum in formam prouinciæ redegit.

**Iuſtini hiftorici uiri clariffimi epithomatum in Trogi
Pompeii hiftorias liber. XLIII. & ultimus feliciter finit.**

Ad magnificum comitē Petrū Mariam Rubeū Parmēsem Philippi broaldi Bononiensis Epistola:

Vemadmodū Dinocrates architectus clarissime uir procera statura: facie haut illiberali: formaq; totius corporis uenustissima Alexandrum macedonem: qui ex rebus actis & actis Magni cognomen inuenit: & sibi conciliare elaborauit: & elaborando affectus est: ita quoq; tibi: ut spero: gratus ero perueniamq; ad commendationem præsidio litterarū doctrinæq; fauore. Cognoui enim te non solum litterario studio delectari: uerum etiā quod perinde dignum ē laude, litteratorū hominū amatissimū. O magna fœcunditas animi: o p̄clara ingenii amplitudo. quum clementia dictatorem Cæsarem: liberalitate Cymonem: elegantia cultus uictusq; splendore Lucillum uel æquales uel antecellers: omnibusq; uirtutibus esses ornatus. Vt emineres undecūq; laudatissimus amœniore litteras humanitatiscq; studia auidissime complexus es: semperq; existimasti præclarum eiusdem Alexandri magni dictum esse habendum in memoria atq; in pectore longe nobilius longe fore præstantius litteris antecellere q̄ imperio atq; diuitiis. Quapropter quum ego nūper rogatu Henrici Coloniensis. Senis impræssoris solertissimi. L. Florū curiolem diligenterq; emendassem: tuo eum nomini dicare constitui: ut in mille exemplaria transcriptus testimoniū quotidie exhibeat meæ erga te obseruantia atq; amoris: simul ut succisius tu temporibus ista legendo pernoscas: quæ Romanus populus domi forisq; per tot annos bella gesserit: per quos uiros quibusq; artibus imperium peperit: & partum auxerit: & auctum ad summum fastigium suis uiribus euerterit. & euersum per Augustum tandem Cæsare sublimius erexerit. Quæ omnia. L. Florus quattuor quasi epithomatis ita scite collegit: ita enucleate distinxit: ita breuiter enarrauit. Vt cuncta tanq̄ in illustri posita monumento intueri & comprehendere facillime queas. Disertus est: uehemēs: distinctus: uariis: breuis: concinnus cum splendore ac luce uerborum. Florum itaq; clarissime uir quum litterario ocio: quod omni pene negotio pulchrius est: te tradideris in manu sumere & subinde legere non spernas: cuius frequens lectio oppido litterata multum delectare: nec minus prodesse poterit. Sed ne morosior sit prologus q̄ fabula: iam historiam. L. Flori luculentam conspicias quæso: & me in numerum tuorum recipias unum: ut lepidissimus poeta ait (si superest) locum rogantem. Vale.

LVCII FLORII GESTORVM ROMANORVM EPITHOMA INCIPIT.

Opulus Romanus a rege Romulo in Cæsarem Augustum septingentos per annos tantum operum pace belloq; gessit: ut si quis magnitudinem ip̄erii cū annis conferat ætatem ultra putet: ita late per orbem terrarū arma circūtulit: ut qui res eius legunt: nō unius populi sed generis humani facta discant. Nā tot laboribus periculisq; iactatus est: ut ad constituendū eius imperiū contendisse uirtus & fortuna uiderentur. Quare cū præcipue hoc quoq; sicut cætera operæ præcium sit cognoscere: tamen quia ipsa sibi obstat magnitudo rerūq; diuersitas aciem intentionis abrumpit: faciam quod solent: qui terrarū situs pigūt in breui quasi tabella totā eius imaginem amplectar nō nihil ut spero admirationem principis populi collaturus: si pariter atq; in semet uniuersam magnitudinē eius ostendero. Si quis ergo populū Ro. quasi hominē consideret: totamq; eius ætatē percenseat: ut cœperit: utq; adoleuerit: ut quasi ad quendam iuuentæ florem peruenerit: ut postea uelut consenuerit: quatuor gradus processusq; eius inueniet. Prima ætas sub regibus fuit prope. ccl. per annos quibus circū ipsam matrem suam cū finitimis luctatus est. Hæcerit ei infania. Sequens a Bruto Collatinoq; cōsulibus ī Appiū Claudiū Quintū Fuluiū consules. cc. annos patet. quibus italiā subegit Hoc fuit tempus uiris armisq; incitatissimum. Ideo quis adolescentiam dixerit. Dehinc ad Cæsarem Augustū. ccl. anni: quibus totū orbem pacauit. hic iam ipsa iuuentæ imperii & quasi quædam robusta maturitas A Cæsare Augusto in sæculum nostrum: aut nō multo minus anni. cc. quibus inertia cæsare q̄si cōsenuit atq; decoxit: nisi q̄ sub Traiāo principe mouet sacertos: & præter spem omniū senectus imperii quasi reddita iuuentute reuirescit. Primus ille & urbis & imperii conditor Romulus fuit a Marte genitus & Rhea Siluia. hæc de se sacerdos grauida confessā est: nec mox fama dubitauit: cū Amulii imperio abiectus in profluentem cum Remo fratre non potuit extinguī. siquidem & Tyberinus anem repræssit: & relictis catulis lupa uagitum secuta ubera admouit infantibus matrēq; se gessit. Sic repertos apud arborem Faustulus regis pastor tulit in casam: atq; educauit. Alba tunc erat latio caput Iuli opus: nam Lauinium patris Aeneæ cōtempserat. ab his Amulius iā septima sobole regnabat: fratre pullo Numitore cuius ex filia Romulus Igitur priā iuuentæ face patruū Amuliū ab arce deturbat. auū reponit. ipse fluminis amator & montium. apud quos erat educatus moenia nouæ urbis agitabat. gemini erāt. uter auspicaret & regeret adhibuere piacula. Rāmus montē auentimū: hic palatinū occupauit. prior ille sex uultures: hic postea sed. xii. uidit. sic uictor augurio urbē excitat. plenus spei bellatricē fore. ita illi assuete sanguini & prædæ aues pollicebant. ad tutelā nouæ urbis sufficere uallū uidebat: cuius dū irridet angustias Remus idq; increpat saltu: dubiū an iussu fratris occisus est. priā certe uictima fuit: munitionēq; urbis nouæ

d. cc. āte ab origine urbis ad augustum

ætatis partes quæ romano. cōtingit

Romulus

Remus occiditur

Sabinorū
raptus
Prima spo-
lia opima

Senatus a
Romulo
cōstitutus

Numæ Pō-
piliū institu-
ta

Horatii &
Curiatii

Metii sup-
plicium
Alba dirui-
tur

Hostia co-
lonia

Tres centu-
riæ anitæ
Actius
Nauis

fanguine suo consecrauit. imaginem urbis magis q̄ urbē fecerat. incolæ deerant. erat in proximo lu-
cus hunc Asylum facit. & statim mira uis hominum latini tusciq̄e postores: quidam & transmarini
phryges: qui sub ænea: Archades qui sub Euandrio duce influxerant. Ita ex uariis quasi elemētis cōgre-
gauit corpus unū: populūq̄ Romanum ipse fecit: res erat unius ætatis: populus uirorū. Itaq̄ matri-
monia a finitimis petita: quia nō impetrebantur: manu capta sunt. Simulatis quippe ludis æquestri-
bus: uirgines quæ ad spectaculū uenerāt: prædæ fuere: & hæc statim cā belloq̄: Pulsi fugatiq̄: Veien-
tes cenientium captū ac dirutū est oppidū. spolia insup opima de rege feretrio Ioui māibus suis rex re-
portauit. Sabinis proditæ portæ per uirginē nec dolo: sed puella præciū rei: quam gerebāt in sinistris:
petierat. dubiū clypeos an armillas. Illi ut & fidem soluerent & ulciscerent: clypeis obruere. Ita admis-
sis intra mœnia hostibus: atrox in ipso foro pugna: adeo ut Romulus loue oraret: ut foedā suorū fugā
fingeret. Hic templū est Stator Iuppiter: tandē læuientibus interuenere raptæ laceris comis. Sic pax
facta cū Tatio. foedusq̄ percussum: secutaq̄ res mira dictu: ut relictis sedibus suis: nouā in urbem ho-
stes demigrarent: & cū generis suis auitas opes p̄ dote sociarent. Auctis breui uiribus hunc rex sapien-
tissimus statum reipu. imposuit: ut iuuentus diuisa per tribus: in equis & in armis ad subita bella excu-
bare. Consiliū reipu. penes senes eēt. qui ex auctoritate patres: ob ætatē senatus uocabatur. His ita or-
dinatis: cū repente concionē haberet: ante urbē apud capreæ paludē e cōspectu ablatu est. Discerptū
sliqui a senatu putant ob asperius ingenium: sed aborta tempestas solisq̄ defectio consecrationis spe-
ciem p̄buere. Cui mox Iulius Proculus fidē fecit: uisum a se Romulum affirmans augustiore forma q̄
fuisset. mandare præterea ut se pro numine acciperent. Quirinum in cælo uocari placitum diis: ita
gentiū Roma potiret.

DE NUMA POMPILIO.

Vcessit Romulo Numa Pompilius: quē curibus sabinis agentē ultro petiuere: ob incli-
tā uiri religionē. Ille sacra & cærimonias omnēq̄ cultū deorū immortalium docuit. Ille pōtifi-
ces: augures: Salios: cæterosq̄ p̄ sacerdotia: annū quoq̄ i. xii. mēses: fastos dies nefastosq̄ de-
scripsit. Ille ancilia atq̄ palladiū secreta quædā imperii pignora ianūq̄ geminū: fidē pacis
ac belli: in primis focū uestæ uirginibus colendū dedit: ut ad simulacrū cælestium syderū custos im-
perii flāma uigilaret. Hæc omnia quasi monitū deæ ægeriæ: quo magis barbari acciperent: eo deniq̄
ferocē populū redegit: ut quod ui & iniuria occupauerat imperium religione atq̄ iusticia gubernaret

DE TULLO HOSTILIO.

Excipit Pompiliū Numā Tullus Hostilius: cui in honorē uirtutis regnū ultro datū hic om-
nem militarē disciplinā: artēq̄ bellandi condidit. Itaq̄ migre imodū exercita iuuetute: pro-
uocare ausus Albanos grauem & diu p̄cipē populū. Sed cū pari robore frequentibus præ-
liis utriq̄ cōminuerent. misso i cōpendiū bello Horatii Curiatiiq̄ trigemis hinc atq̄ in-
de fratribus utriusq̄ populi fata cōmissa sunt. Anceps & pulchra contentio: exituq̄ ipso mirabilis: tri-
bus quippe illinc uulneratis: hinc duobus occisis: qui supererat horatius addito ad uirtutē dolo: ut di-
straheret hostem simulat fugā: singulosq̄ prout sequi poterant adortus exuperat. Sic rage alias decus
unius manu parta uictoria est: quā ille mox parricidio sedauit. Flētē spolia circa se sponsi quidem sed
hostis sororē uiderat. hūc tā imatuz uirginis amorē ultus ē ferro. citauere leges nefas sed abstulit uir-
tus parricidā & facinus intra gloriā fuit: nec diu in fide mansit Albanus. nā fidenati bello missi in auxi-
lium ex foedere medii inter duos expectauerē fortunā. Sed rex callidus ubi inclinare se socios ad ho-
stem uidet: tollit aīos quasi ipse mandasset: spes inde nostris: metus hostibus. Sic fraus p̄ditoz irrita
fuit. Itaq̄ hoste uicto raptorē foederis Metiū Suffetum religatū inter duos currus p̄nicibus equis di-
strahit. albāq̄ ipam quā quis parentē emulā tamē diruit: prius cū omnes opes urbis ipm̄q̄ populū romā
transtulisset. Prorsus ut consanguinea ciuitas non periisse sed in suum corpus redisse rursus uideret.

DE IANCO MARTIO.

Ncus deinde Martius nepos ex filia Pōpiliū pari ingenio. hic igif & mœnia muro ample-
xus est: & interfluentē urbi tyberinū pōte cōmisit. hostiāq̄ i ipō maris fluminisq̄ cōfinio
coloniā posuit: iā tū uidelicet præfagiens animo futuz: ut totibus mūdi opes & commea-
tus illo ueluti maritimo urbis hospicio reciperent.

DE TARQVINIO PRISCO.

Arquinius postea priscus quāuis transmarinæ originis regnū ultro petēs accipit ob industriā
atq̄ elegantia: q̄ppe q̄ oriūdu Corintho græcū ingenū italicis artibus miscuisset. Hic &
senatus maiestātē numero ampliavit. & centuriis tribus auxit: quā Actius Nauis nume-
rum augeri phibeat sūmus augurio: quē rex in experimētū rogauit: fieri ne posset: quod

ipse mente conceperat: Ille re expertus augurio: posse respondit: atq; hoc inq; agitaba: an cotē illam secare nouacula possem: augur potes ergo inq; & secuit. Inde romāis sacer auguratus. Neq; pace Tarquinus q; bello prōptior. xii. nāq; tusciae populos frequentibus armis subegit: & inde fasces: trabeae: curules: anuli: falerae: paludamenta: praetexta: inde q; aureo curru quattuor equis triumphatur: togae pictae: tunicaeq; palmatae: omnia deniq; decora & insignia: quibus imperii dignitas eminent.

Vnde Romae regum insignia

DE SERUIO TVLLIO.

Eruius Tullius deinceps gubernacula urbis inuadit: nec obscuritas inhibuit quibus matre serua creatū. Nā ob eximiā indolē uxor Tarquinii Tanaq; liberaliter educauerat: & clarum fore uisa circa caput flāma promiserat. Ergo inter Tarqniū mortē admittente regina substitutus in locū regis: quasi ad tēpus regnum dolo partū sic egit industria: ut iure adeptus uideret. ab hoc populus Ro. relatus i census: digestus in classes curiis atq; collegiis distributus: summaq; regis solertia ita est exordinata respu. ut omnia primoniū: dignitatis aetatis: artium officiorūq; discrimina in talibus referrentur: ac si maxima ciuitas minime domus diligentia contineretur:

Prodigium in Seruio Tullio

Census & ordo ciuitatis

DE TARQUINIO SUPERBO.

Ostremus omnium fuit regū Tarquinius cui cognomen superbo ex moribus datū: hic regnū auitū: quod a seruiō tenebat: rapere maluit: q; expectare: immissiq; in eū percussoribus scelerē partā potestātē nō melius egit: q; acq; fierat: nec abhorēbat moribus uxor Tulliaq; ut uirum regē saluaret: super cruentū patrē uecta carpentō consternatos equos egit: sed ipse in senatū cēdibus: in ois superbia q; crudelitate grauior est bonos grassatus cū saeuitiā iā domi fatigasset: tandē in hostes conuersus ē: sic ualida oppida in latio capta sūt. Ardea: otriculū: gabii: suessa pomeria: tū quoq; cruentus in suos: neq; enim filiū uerberare dubitauit: ut simulanti transfugā apud hostes hinc fides esset: cui Gabiis ut uoluerat recepto: atq; per nuncios consulenti quid fieri uellet: eminentia forte papauerum capita uirgula excutiens cū per hoc interficiēdos esse principes intelligi uellet quae superbia sic respondit: tamen de manubiis captae urbiū templū erexit: quod cū inauguraret. cedentibus ceteris deis: mira res dictu restitere inuentas & terminus. Placuit uatibus contumacia nimium. siq; dem firma oia & aeterna pollicebantur: sed illud horrendū: q; molientibus sedē in fundamentis humanum repertū est caput: nec dubitauere cuncti monst; pulcherrimū imperii sedē caputq; terrae promittere: tādū superbiā regis populus Ro. perpeffus est: donec aberat libido: hanc ex liberis eius iporunitatem tolerare nō potuit: quoq; cū alter ornatissime feminae Lucretiae stup; intulisset matrona dedecus ferro expiauit: imperiū tū regibus abrogatum.

Impia Tullia

Gabii Capitolinū templum

Caput prodigiose re-repertum

ANACEPHALEOSIS DE SEPTEM REGIBVS.

Aec est prima aetas populi Ro. & quasi infantia quā habuit sub regibus septē: quadā fatore industria: tam uariis ingenio ut reipu. rō & utilitas postulabat. Nā qd Romulo ardentius: h tali opus fuit ut iuaderet regnū: Quid Numa religiosius: tares poposcit: ut ferox populus deoq; metū mitigaret. Quid ille militiae artifex Tullus bellatoribus uiris q; necessarius: ut ut acueret rōne uirtutē: Quid aedificator Ancus: ut urbē colonia extenderet: ponte iungeret. muro rueretur. Iam uero Tarquinii ornamenta & insignia quantā principi populo addiderunt ex ipō habitū dignitatem: Actus a Seruio census quid efficit: nisi ut ipsa se nosceret respu. Postremo supbi illius importuna dominatio nō nihil imo uel plurimum profuit. Sic enim effectum est: ut agitatus iniuriis populus cupiditate libertatis incendere.

Ardens Romulus Religiosus Numa Bellator Hostilius aedificator Ancus Priscus ornator

DE MUTATIONE REIPUBLICAE.

Gitur Bruto Collatinoq; ducibus & auctoribus: quibus ultionē sui moriēs matrona mandauerat. Populus Ro. ad uindicandum libertatis ac pudicitiae decus: quoda qsi instinctum deoq; concitatus: regē repente destituit: bona diripit: ag; Marti suo cōsecrat. iperium i eos dem libertatis suae uindices transfert mutato tamē & iudice & noie. q; ppe ex ppetuo anuū placuit: ex singulari duplex: ne potestas solitudine uel mora corrūperet. Cōsuleq; appellauit p regibus: ut cōsulere se ciuib; suis debere meminissent. Tātūq; libertatis nouae gaudium icesserat: ut uix mutati status fidē caperēt: alterūq; ex cōsulibus tātū ob nomē & genus regiū fascibus abrogatis urbe dimitterēt. Itaq; substitutus horatius publicola ex sūmo studio anixus ē ad augēdā liberi populi maiestātē: nā & fasces ei p libera cōtiōe submisit: & ius puocationis aduersus ipos dedit: & ne specie arcis offēderet: eminentes aedes suas i plana submisit. Brutus uero fauori ciuiū ē domus suae clade & pricidio uellificatus ē: q; cū studere reuocādis i urbē regibus liberos suos cōperisset: ptraxit i fog; & cōtiōe media uirgis cecidit: & securi pcussit: ut plane publicus parēs i locū liberor; adoptasse sibi populū. R. uideret. Liber iā hic po. Ro. priā aduersus externos arma p libertate corripuit: mox p finibus: deinde pro sociis: tū gloria & ipio laceffentibus: assidue usq; q; finitimis: q; cū patrii soli gleba nulla eēt: sed statū pomeriū mediūsq; iter latiū & Thuscōs q; i in quoda biuio collocatus oibus portis i hostem

Seruius ciuitatis institutor Superbus ipportunus Primi cōsules

Brutus filios percussit

incurreret: donec quasi contagione quadam per singulos itum est: & proximis quibusque corruptis totam Italiam sub se redegerunt.

BELLVM ETHRVSCVM CVM REGE PORSENNA.

Porfenna

Vllis ex urbe regibus prius pro libertate arma corripuit. nam Porfenna rex Ethruscorum iugibus copiis aderat: & Tarquinius manu reducebat. Huc tamen quis & armis & fame urgeret: occupatoque ianiculo ipsius urbis faucibus incubaret: sustinuit: repulit. nouissime etiam tanta admiratione percussit: ut superior ulto cum pene uictis amicitiae foedera feriret. Tunc illa romana pericula atque miracula Horatius Mutius Cloelia: quae in annalibus foret: hodie fabulae uiderentur.

Horatius Mutius Cloelia

Quippe Horatius Cocles postquam hostes undique instantes solus submouere non poterat: potest reciso transiit Tyberim: nec arma dimittit. Mutius Scaeuola regem per insidias in castris eius aggreditur: sed ubi frustratum circa purpuratum eius ictum tuetur. ardentibus focis iniicit manus: terrorumque geminat dolo. Vt scias inquit quem uigilantem effugeris idem tibi iurauimus. Cum inter inane dictum: hic interitus: ille trepidaret: tanquam manus regis arderet: Sic quidem uiri. Sed neque sexus a laude cessaret: ecce & uirginum uirtus. Vna ex obsidibus regi data elapsa custodiam Cloelia per patrium flumen equitabat: & rex quidem tot tantisque uirtutum territus monitis ualere liberosque esse iussit. Tarquini tandem dimicauerunt: donec Arontem filium regis manu sua Brutus occidit: superque ipso mutuo uulnere expirauit. Plane quasi adulterum ad inferos usque sequeretur.

BELLVM LATINVM.

Manlius Tullianus Regillus lacus

Atini quoque Tarquinius asserebant emulatione & inuidia: ut populus qui foris dominabatur. saltem domi seruiret. Igitur omne latinum Manilio Tulliano duce quasi in regis ultionem tollit animos. apud Regilli lacum dimicant diu Marte uario: donec Posthumius ipse dictator signum in hostes iaculatus est nouum & insigne commentum: uti peterent cursu Cossus equitum magister ex uere fratres imperauit: & hoc nouum quo acrius incurrerent: ea demum atrocitas fuit praelium: ut inter fuisse spectaculo deos fama tradiderit: duos in candidis equis Castorem atque Pollucem nemo dubitauit. Itaque & imperator ueneratus est: pactusque uictoriam templum promisit & reddidit sane quasi commilitonibus deis stipendium. Haecenus pro libertate: mox de finibus cum eisdem latinis assidue & sine intermissione pugnatum est. Sora: quis credat: & algidum terrori fuerunt. Satricum atque corniculum praenestae deliciae: nuncupatis in capitolio uotis petebant. Idem tunc selulae: quod caprae nup idem nemus aticinum: quod hercinus saltus: fregellae: quod gesoria cum quod Tigris: quod Eufrates Coriolos quoque pro pudor uictos adeo gloriae fuisse: ut captum oppidum. CN. Martius Carianus quasi numantiam aut africam nomini indueret. Extant & parta de Antio spolia: quae moenibus in suggestu fori capta hostium classe suffixit: si tamen illa classis: nam lex fuisse Rostratae: sed hic numerus illis iniis nauale bellum fuit. Peruicacissimi tamen latini & uolsi fuerunt: & quotidiani: ut si dixerim hostes. Sed hos praecipue Titus Quinctius domuit ille dictator ab aratro: quod obsessa ac pene iam capta Marci Minutii consulis castra egregia uirtute seruauit. Medium erat forte tempus sementis cum patrii uigilantem in aratro suo licitor in ipso ope deprehendit: Inde in aciem profectus: nequa rustici operis imitatione cessaret: uictos more pecudum sub iugum misit. Sic expeditione finita reddiit ad boues rursus triumphalis agricola: fides numinum qua uelocitate intra. xy. dies ceptum peractumque bellum: prorsus ut festinasse dictator ad relictum opus uideret.

BELLVM CVM ETHRVSCIS: FALISCIS: ET FIDENATIBVS.

Fabiorum caedes

Sidui uero & aniuersarii hostes ab Ethruria fuisse Veientes: adeo ut extra ordinariam manum aduersus eos promiserit priuatimque gesserit bellum gens una Fabiorum: satis superque idonea clades: caesi apud Cremeram trecenti & sex: patricius exercitus: & scelerato signa nocte quae proficiscentes in praesidium porta dimisit: sed ea clades iugibus expiata uictoriis: postquam praesidium atque alios duces

Falisci Fidenates uidentes

robustissima capta sunt oppida uario quod euentu. Falisci se sponte dederunt. cremati suo igne Fidenates Rapti funditus deletique Veientes. Falisci cum obsiderent: mira uisa est fides imperatoris: nec immerito: quod ludi magistrum urbis praedictorem cum his: quos adduxerat pueris: uictum sibi ultro remissum. Ea namque Furius Camillus uir factus & sapiens sciebat ueram esse uictoriam quam salua fide & integra dignitate pararet. Fidenae quae pares non erant ferro: ad terrorem mouendum facibus armatae: & discoloribus serpentum in nodum uitis furiali more praeseferant: sed habitus ille feralis euerfionis omne fuit. Veientium quae res fuerit indicat decem obsidio. Tunc primum hyematum sub pellibus taxata stipendio hyberna: adactus miles sua sponte iureiurando nisi capta urbe non remeare: spolia de Laerte Tolunio rege ad feretrum reportata. denique non seclis: nec irruptione: sed cumculo & subterraneis dolis pactum urbis excidium: ea denique uisa est praesae magnitudo: ut eius decem Apollini phytio mitterentur. Vniuersumque pro Roma. ad direptionem urbis uocaretur. Hoc tunc Veientes fuisse: nunc fuisse quos meminit: quae reliquiae: quod uestrigium: laborat annalium fides: ut ueios fuisse credamus.

ueiorum direptio

BELLVM GALLICVM.

senonicum bellum

Inc siue inuidia deum: siue fato rapidissimus praecurreret imperii cursus parum gallogum senonum in cursione supprimitur. Quod tempus populo Romano. nescio utrum clade funestius fuerit: an uirtutis experimentis speciosius. Eacerte fuit uis calamitatis. ut in experimentum illata putem diuinitus scire uolentibus: immortalibus diis an romana uirtus imperium orbis mere

retur. Galli senones gens natura ferox: moribus incondita; ob hoc ipsa corporum mole: perinde ac armis ingētibus adeo omni genere terribilis fuit ut plane nata ad hominū interitū: urbiū stragē uide retur. Hi quondā ab ultimis terrarū oris cum cingerentur oīa oceano ingēti agmine pfecti: cū iā media uastassent positos inter alpes & padum sedibus: ne his quidem contenti per italiam uagabantur: Tū clusiū opidū oblidebāt. Pro sociis ac foederatis, P. R. interuenit. Missi ex more legati: sed quod ius apud barbaros: ferocius agūt: mouēt exīde certamē. Cōuersis igif a Clusio. Romāq; ueniētibus: ad Al liā flumē cū exercitu Fabius cōsul occurrit: nō Cremere foedior clades. Itaq; hūc diē fastis Roma mā dauit. Fuso exercitū iā moenibus urbis appropinquabāt. Erāt nulla p̄sīdia Tū igif aut nūq; alias appa ruit uera illa rōana uirtus: lāpridē maiores natu amplissimis usi honoribus i foze coeūt: ibi deuouēte pōtifice: diis se manibus cōsecrāt: statiq; in suas q; q; aedes regressi sicut in trabeis erāt: & aplissimo cul tu: i curulibus sellis sese posuerūt ut cū uenisset hostis i sua dignitate morerent: Pōtifices & flamines q; q; religiofissimi i tēplis erāt: p̄tim in doliis de fossa terra recondūt: p̄tim ip̄sita plaustris secū ause rūt. Virgīes simul ex sacerdotio ueste nudo pede fugiētia sacra comitāt: tamē excepisse fugiētes unus e plebe fert Albinus q; depositis uxore & filiis: uirgines i plaustris recepit. Adeo tū quoq; i ultimis reli gio publica priuatis affectibus antecellebat. Inuētus uero: quā satis cōstat uix mille hoīum fuisse: du ce Mālio arcē capitolini mōtis īsedit: obtestata ip̄m q; si p̄sentē louē: ut quēadmodū ip̄si ad defendēdū tēplū eius cōcurrissent: ita ille uirtutē eoz; numine suo tueret. Aderāt iterī Galli: aptaq; urbē primo trepidare q; subesset dolus: mox ubi solitudinē uidēt: pari clamore & ip̄etu inuadūt patētes passim de mos adeūt. ubi sedētes i curulibus suis p̄textatos senes: uelut deos geniosq; uenerati: mox eosdē postq; eē hoīes liq; bat: aliogn nihil respōdere dignitates pari uecordia maētāt. faciesq; tectis iniiciunt. & totā urbē igne ferro manibus exaequāt: sex mēsibus barbari q; crederet: circa mōtē unū pepēderūt: nec die bus mō sed noctibus oīa expti. Cū tamē Mālius nocte subeūtes clāgore anseris excitatus, a sūma rupe deiecit & ut spē hostibus demeret: quāq; i sūma fame: tamē ad spē fiduciaē panes ab arce iaculatus est. Et statō quodā die p̄ medias hostiū custodias Fabiū pōtificē ab arce demisit: q; solēne sacz; in grinali mōtē cōficeret. Atq; ille p̄ media hostiū tela icolumis religiōis auxilio rediit: p̄pitiōsq; deos renūcia uir. nouissime cū iā obsidione sua barbaros fatigasset: mille pōdo auri recessū suū uēdicātes: idq; ip̄m p̄ i solētiā cū ad iniq; pōdera addito adhuc gladio: supbe uictos itercreparēt: subito aggressus a tergo Camillus adeo cecidit: ut oīa icēdiōz; uestigiā gallici sanguinis inūdatiōe deleret. Agere grās diis im mortalibus p̄ ip̄so tātā cladis noīe libet: pastoz; casas ignis ille & flāma pauptatē Romuli abscondit. Incēdiū illud qd̄ egit aliud nisi ut destinata hoīum ac deoz; domicilio ciuitas nō deleta: nō obruta sed expiata potius & illustrata uideat. ligif Post assertā a Manlio: restitutā a Camillo urbē acrius ēt uāhe mētiusq; i finitimos surrexit. Ac primū oīum illā ip̄am gallicā gētē nō cōtētus moenibus expulisse: cū p̄ italiā naufragia sua latius traheret: sic p̄secutus ē duce Camillo: ut hodie nulla senonū uestigia su p̄sint. Semel apud Anienē trucidati: cū singulari certamine Mālius aureū torquē barbaro iter spolia detraxit. Inde torquati. Iterum pontino agro cū i simili pugna Lutius Valerius īsidēte galez; satyra ali te adiutus rettulit spolia: & ide coruini. Nec nō tamē post aliquot annos oēs reliq;as eoz; i ethuriā ad lacū uadi monis Dolobella deleuit: neq; extaret i ea gētē: q; icēsam a se Romā urbē gloriaretur.

BELLVM LATINVM.

Onuersus a gallis i latinos Mālio torquato Decio murena cōsulibus: semp qd̄ emulatiōe ip̄erii & magistratuū īfestos: tū uero cōtēptu urbis icēsz; cū ius ciuitatis: p̄tē ip̄erii ac magi stratuū poscerēt: pari ip̄erio atq; iā amplius q; cōgredi auderēt: quo tpe q; cessisse hostē mi rabit: cū alter cōsulū filiū suū q; cōtra ip̄eriu pugnauerit: quis uictorē: occiderit. q; si plus i ip̄erio eēt: q; i uictoria. Alter q; si monitu deoz; capite uelato primū ante aciē diis manibus se deuouerit: ut i cōfertissima se hostiū tela iaculatus: nouū ad uictoriā iter sāguinis sui semita apiret.

BELLVM SABINVM.

Latinis aggressus est gētē sabinoz; q; imemores factā sub Tito Tatō affinitatis quodā cō tagio belli se latinis adiunxerūt. Sed Curio dētato cōsule: oēm eū tractū q; nar ambit: fon tesq; uelini adriatico tenus mari igne ferroq; uastauit: q; uictoria tātū hoīum: tātum agro rum redactum in potestatem: ut in utro plus esset: ne ip̄se posset existimare: qui uicerat.

BELLVM SAMNITICVM.

Recibus deīde cāpaniā motus nō p̄ se: sed qd̄ ē speciosius p̄ sociis sānitas iuadit. Erat foe dus cū utriq; p̄cussū: sed hoc cāpani sāctius: & prius oīum suoz; deditiōe fecerūt: sic ergo rōanus bellū sāniticū tāq; sibi gessit: oīum nō mō italia. sed toto orbe terrarū pulcherriā cāpaniā pla ga ē: nihil mollius cāelo: deniq; bis floribus uernat nihil uberius solo: iō liberi cererisq; certamē dī: ni hil hospitalius mari: hic illi nobiles portus: caieta: misenus: & tepētes fōtibus baiā: lucrius & auernus qdā maris oīa: hic amicti uitibus montes: gaurus: falernus: massicus: & pulcherrius oīum uesuius

Clusium

Non cōsul
sed tribu-
nus milita-
risSacra ro:
Vestales
AlbinusManlii, faci
nusFabii reli-
gio

Camillus

Torquati
cognomen

Satyra auis

Manlius fi
liū occiditDecius se
deuouetSabinorū fi
nesCampauia
laus

æthnei ignis imitator: urbes ad mare formiæ: cumæ: puteoli: neapolis: herculaneū: pompeii: & ipsa caput urbiū capua: quōdā iter tres maximas Romā carthaginēq; numerata. Pro hac urbe iis regiōibus P. R. sãnitas iuasit: gētē si opulentiã quæras: aureis & argēteis armis discolori ueste: usq; ad ambitū armatã: si fallaciã saltibus feræ & montiū fraude grassantē: si rabiē ac furorē: sacratis legibus humanisq; hostiis i exitiū urbis agitãtã, si p̄tinaciã, sexies rupto scødere cladibusq; ipsis aiosiorē. Hos tamē quinquaginta annis p̄ fabios & papirios patres eorūq; liberos ita subegit ac domuit: ita ruinas ipsas urbiū diruit: ut hodie sãniū i ipso sãnio req̄rat: nec facile appareat materia q̄ttuor & uiginti triūphoz; maxime tamē nota & illustris ex hac ḡtēe clades apud caudias furcas Veturio Posthumioq; cōsulibus accepta ē: clausa. n. p̄ isidias itra eū saltū exercitu: unde nō posset euadere. Stupēs occasiōe rãta dux hostium pontius herēniū patrē cōsuluit: & ille: mitteret oēs uel occideret: sapiēter ut senior suaferat. hic armis exutos mittere sub iugū maluit: ut nec amici forēt beneficio: & post flagitiū hostes magisti itaque & cōsules magnifice uoluntaria deditiōe turpitudinē scøderis dirimūt: & ultionē flagitãs miles Papi- rio duce horribile dictu subiectis ensibus p̄ ipam uia ante pugnã furit: & in cōgressu arsisse oīum ocu- los hostis auctor fuit. nec prius finis cædibus datus: q̄ iugum & hostibus & duci capto reposuerunt.

BELLYM ETHRUSCVM ET SAMNITICVM.

Actenus, P. R. cū singulis gētīū: mox aceruatī tamē sic quoq; par oībus ethruscoz; xii populi in id tēpus incitantiq; s̄simus italiae populus sãnitū: reliq; in excidiū romani nois repēte cōiurāt. Erat error igens: tot simul tãtorūq; populoz; a latere ethruria i se- sta quattuor agminū signa uolitatãt. Ceminus iterim saltus i medio ante inuius plane quasi calydonius uel hercinus adeo tūc terrori erat: ut senatus cōsuli denunciaret: ne rãtū piculi igredi auderet. Sed nihil hogz; terruit ducē: qn̄ fratre p̄missō exploraret ac- cessus: ille p̄ noctē pastorio habitu speculatus oīa refert. Tū sic Fabius maximus periculosissimū bellū piculo explicauit: nã subito icōditos atq; pallãtes aggressus ē. captisq; superioribus iugis i subiectos suo more detonuit. Ea nãq; species fuit illius belli: q̄si in terrigenas ē cælo ac nubibus tela mitterent: nec icrueta tamē illa uictoria: nã opp̄ssus i sinu uallis alter cōsulū Decius more patrio deuotū diis mani- bus obtulit caput: solēnēq; familiæ suæ cōsecrationē in uictoriæ preciū redegit.

BELLYM TARENTINVM ET CVM PYRRHO REGE.

Equi bellū tarentinū: unū qdē titulo & noie: sed uictoria multiplex. hoc. n. cãpanos: apulos: atq; Lucanos: & caput belli tarētinos: idē totã italiã: & cū istis oībus Pyrrhū cla- rissimū græciæ regē una ueluti ruina p̄iter suoluit: ut eodē tpe & italiã consumaret. & trãsmarinos triūphos auspicaret. Tarētū ē: lacedæmoniōz; opus calabriæ quondã & apuliæ totiusq; lucaniæ caput: tū magnitudine & muris: portuq; nobilitū mirabili si- tu: q̄ppe i ipsis adriatici maris faucibus posita: in oras nostras Histriã: illyricū: epyrum achaiã: africã: siciliã uela dimittit. iminet portui ad p̄spectū maris positū urbis theatz; qd̄ qdē cã mife- ræ ciuitati fuit oīum suaz; calamitatū. Ludos forte celebrabat: cū remigãtes littori romanas classes idē uidēt atq; hostē rati emicãt: sine discrimine i sultãt: q̄ aut aut unde: Romani nec satis norãt: aderat sine mora querelã ferēs legatio: hãc quoq; scødus p̄ obscõhã turpēq; dictu cõtumeliã uiolat. Ex hinc bellū: sed apatus horribilis: cū tot simul populi p̄ tarētinis cōsurgerēt: oībusq; uãhemētior Pyrrhus q̄ semigræcã ex lacedæmoniis cōditoribus ciuitatē uidicaturus: cū totius uiribus: epyri: thessaliã: ma- cedoiã: icognitisq; i id tēpus elephãtis mari terra uiris eqs; armis: addito isup feraz; terrore ueniebat. Apud heracleã & cãpaniæ fluuiū lyri Leuino cōsule: priã pugna: q̄ tã atrox fuit: ut ferētanez; turmæ p̄- sectus iuectus i regē turbauerit: coegeritq; piectis isignibus p̄lio excedere. Factū erat: nisi elephãti cō- uerli i spectaculū belli p̄currisset: quoq; tū magnitudine: tū deformitate & nouo colore simul ac stri- dore cōsternati eq; cū icognitas sibi belluas aplius q̄ erãt suspicaret: fugã stragēq; late dederūt. In apu- lia deide apud asculū melius dimicatū ē Curio Fabricioq; cōsulibus. lã q̄ppe belluaz; terror exoleue- rat: & Caius Minutius q̄rtæ legiōis hastatus unius p̄moscidæ absiciã mori posse belluas ostenderat: itaq; & i ipas pila cōgesta sūt: & i turres uibratæ faces: tota hostiū agmiã ardētibus ruinis opuerūt. nec alius cladi finis fuit: q̄ nox dirimeret: postremusq; fugiētīū ip̄e rex a satellitibus hūero faucius i armis suis referret: Lucaniæ sup̄ma pugna sub arulinis quos uocat cãpis: ducibus iisdē: q̄ supius: & tūc tota uictoria exitū: quē datura uirtus fuit casus dedit. Nã p̄ductis i p̄mã aciē rursus elephãtis: unū ex his pullū adaecti i caput teli grauis ic̄tus auertit: q̄ cū p̄ stragē suoz; p̄currens stridore q̄reret: mater agno- uit: & q̄si uidicãre exiuit: tū oīa circa q̄si hostilia graui timorē p̄miscuit: ac si eadē feræ: q̄ p̄mã uicto- riã abstulerat: secūdã parē facere: tertiã sine cõtroversia tradidere. nec uero rãtū armis & i cãpis: sed cō- siliis quoq; & dōi & itra urbē cū regē Pyrrho dimicatū ē. Quippe post p̄mã uictoriã rex callidus itelle- sta uirtute rōana: statī despauit armis: seq; ad dolos cõtulit. Nã iterēptos cremauit: captiuosq; idulgē- ter habuit: & sine p̄cio restituit. Missisq; deinde legatis in urbem omni mō adnixus ē: ut in amicitiam recipere sed bello & pace foris & domi omnem in partē romana uirtus tum se pbauit: nec alias ma-

Pyrrhus apud asculū pene mōtus est

Pyrrhi ars i ro. superan- dis

gis q̄ tarētina uictoria ostēdit populi romāi fortitudinē: senatus sapientiā: ducū magnanimitatē: q̄ nā
 illi fuerūt uiri quos ab elephantis primo praelio obrutos accipimus: omnium uulnera ī pectore: q̄dam
 hostibus suis īmortui: omnium in maibus enses: & relicte ī uultibus minæ: & in ipa morte ita uiuebat:
 quod adeo pyrrhus miratus ē: ut diceret. O q̄ facile erat orbis īperiū occupare. aut mihi romāis mili-
 tibus: aut me rege romāis. Quæ aut eorū: qui sup̄fuerūt ī reparādo exercitu festinatio: cū Pyrrhus ui-
 deo mee īquit plāe hercules sydere procreatū: cui quasi ab angue lārneo tot caca hostiū capita de san-
 guine suo renascunt? Qui aut ille senatus fuit: cū porante Appio cæso pulsi cū muneribus suis ab ur-
 be legati. Interrogati a rege suo qd de hostiū sede sentirent. Urbē templū sibi uisum: senatū regnū eē
 confiterētur: quales porto ipsi duces uel ī castris: cū medicū uenale regis pyrrhi caput afferentē Curi-
 us remisit. Fabricius oblatā sibi a rege īperii partē repudiavit: uel ī pace: cū Curius fictilia sua samniti-
 co præferret auro. Fabricius decē pondo argēti: circa Ruffinū cōsularē uigē: quasi luxuriā cē soria gra-
 uitate dānaret. Quis ergo miretur his moribus: uirtute militū: uictorē populū romanū fuisse: unoq;
 bello tarētino intra quadriēniū maximā partem italiæ: fortissimas gentes: opulētissimas urbes: uber-
 rimasq; regiōes in deditiōne redēgisse? Aut quid adeo fidem superet: quoniā si principia belli cū exitu
 conferantur. Victor primo praelio Pyrrhus totam tementē italiā: campaniā: Lyrim: flegellasq; po-
 pulatus: prope captam urbē a præstia arce p̄spexit: & a uigesimo lapide oculos trepide ciuitatis fumo
 ac puluere impleuit. Eodem postea his exūto castris: bis laucio: & in græciam suam transmare ac ter-
 ras fugato: pax & quies & tanta adeo de opulētissimis tot gentibus spolia: ut uictoriam suā Roma nō
 caperet. Nec enī ullus pulchrior ī urbe: aut speciosior triumphus intrauit. Ante hūc diē nihil nisi pe-
 cora uolscoꝝ: greges sabiorum: carpēta galloꝝ: fracta sannitū arma uidisset. Tū si captiuos aspiceret:
 Molossi: thessali: macedones: brutius: apulus: atq; Lucāus. Si pompas: aurum: purpura: signa: tabulæ:
 tarentinæq; delitiæ. Sed nihil libentius populus romāus aspexit: q̄ illas quas timuerat cum turribus
 suis belluas: quæ non sine sensu captiuitatis summissis cēruicibus uictores equos sequebantur.

Atq; uocē
pyrrhiRomāoꝝ
laudemTarentinū
bellum
Quousq;
pyrrhus
processeritelephanti
capti

BELLVM PICENTE:

Mnis mox italia pacem habuit. quid enim post tarentum auderent: nisi q̄ ultro persequi
 focios hostium placuit. Domiti hinc picē tes. sed gentis asculum Sempronio duce: qui tre-
 mente inter praelium campo tellurem deam promissā æde placauit.

Aedes tellu-
ri uota

BELLVM SALENTINVM:

Alentini picentibus additi: caputq; regionis brundisium īclito portu. M. Artilio duce &
 in hoc certamine uictoriæ precium templum sibi pastoris pales ultro poposcit.

Pales dea

BELLVM VVLSINENSE:

Ostremi italicorum in fide mansere uulsini opulentissimi ethruscorū: implorantes opē
 aduersus seruos quondam suos: qui libertatem a dominis datam in ipsos erexerant: tran-
 slataq; in se republica dominabantur. Sed hi quoq; duce Fabio gurgite pœnas dederunt.

Fabius gur-
ges

DE SEDITIONIBVS:

Aec est secunda ætas. P. R. & quasi adolescentia qua maxime uiruit: & quodā flore uirtu-
 tis exarsit ac fremuit. Itaq; quædam adhuc ex pastoribus feritas quiddā spirabat idomitū.
 Inde est quod exercitus Posthumium imperatorē īficiantē quas promiserat prædas facta
 in castris seditione lapidauit: q̄ sub Appio Claudio noluit uincere hostem: cum posset: q̄ duce Va-
 lerio Nerone detractantibus plærisq; militiam: fracti consulis falces. Inde q̄ clarissimos principes: q̄
 aduersarentur uoluntati suæ: exultatione mulctauit: ut coriolanum colere agros iubentem: nec mi-
 nus ille ferociter iniuriam armis uindicassent: nisi q̄ iam inferentem signa filium mater Vetruria la-
 chrymis suis exarmauit ut ipsum Camillū q̄ iniq; inter plebē & exercitū diuisisse ueientē prædā uide-
 ret. Sed hic melior obsessis ī capta urbe cōsuluit: & mox supplices de hoste gallo uindicauit. Cū senatu
 quoq; de æquo bonoq; certatū ē: adeo ut relictis sedibus solitudinē & interitū patriæ suæ minarent.
 Rima discordia ob impotentiam feneratorum: quibus in terga quoque seruiliter seuenti-
 bus: in sacrum mōtem plebs armata secessit: ægreq; nec nisi tribunos impetrasset: Mene-
 nii agrippæ facundi & sapientis uiri auctoritate reuocata est. Extat orationis antiquæ fa-
 tis efficax ad concordiam fabula: qua diffidisse inter se quondam humanos artus: q̄ om-
 nibus opere fugentibus solus uenter immunis ageret: deinde moribundos a seiunctione redisse ī gra-
 tiam quando sensissent: q̄ eius opera: redactis in sanguinem cibus irrigarentur.

Posthumii
castris lapi-
datus

Coriolāus

Prima ciui-
tatis discor-
dia

Secunda ci-
uiū discor-
dia

Ecundam in urbe decemvifatū libido conflavit: allatas a græcia legis decem principes lecti iubente populo cōscripserāt: ordinatq; erat in. xii. tabulis tota iusticia. Cū tamē traditos fasces regio quodā furore retinebant. Ante cæteros Appius eo insolentiæ elatus est: ut ī genuā uirginē stupro destinaret: oblitus & lucretiæ & regū & iuris: qđ ipse cōposuerat. Itaq; cū oppressam iudicio filiā trahi ī seruitutē uideret uirginus pater: nihil cunctatus in medio foro manu sua interfecit: admotisq; signis commilitonum totam eam dominationem oblesam armis in carcerem & cethenas ab auentino monte detraxit.

Tertia dis-
cordia

Ertiā seditionē excitauit matrimoniorū indignitas: ut plebes cū patriciis iungerent: q tu-
multus in monte Ianiculo duce Canuelio tribuno plebis exarsit.

Quarta se-
ditio

Vartam honorū cupido: ut plebei quoq; magistratus crearent. Fabius ambustus duarū pa-
ter: alteram Supplicio patriti sanguinis dederat: alterā plebeio Stolo quodā tpe: q; licitoria
uirgæ sonū ignotū penatibus suis expauerat a forore factis īsolenter irrita iniuriā nō tulit.

Sp. cassius
Manlius ca-
pitolinus

Itaq; nactus tribunatū honore & magistratū cōsortiū quīs inuictō senatui extorsit. Vex ī
his īpsis seditiōibus principē populū nō īmerito suspexeris: siq; de nūc libertatē: nūc pudici-
riā: tū nataliū dignitatē: honore & insignia uindicauit. Inter oīa hęc nullius acrior custos q; li-
bertatis fuit. Nullaq; ī p̄ciū eius potuit largitiōe corrūpi: cū ut ī magno & ī dies maiore populo īterim
pniciosi ciues existerēt. Cassiū largitiōe agraria lege suspectū regiæ dominatiōis p̄senti morte mulcta
uit. Ac de spurio qđ supplicium pater ipsius sumpsit. Hūc Quintii dictatoris īperio ī medio foro magi-
ster eqtū Seruilius hala cōfodit. Māliū uero capitolii uindicē: q; plærosq; debitorū liberauerat: altius
se & īciuius efferētē. ab illa quā defēderat arce: deiecit. talis domi ac foris talis pace belloq;. P. R. fretū
illud adoleſcētia. i. secūdā īperii ætatē habuit in qua totam īter alpes fretumq; italiā armis subegit.

LVCII FLORII EPITHOMATIS LIBER SECVNDVS.

Processus
ro. po.

Omita subactaq; italia. P. R. ppe qngētesimū annū agēs: cū bona fide adoleuisset: si qđ
ē robur: si q; iuuetas: tū ille uere robustus & iuuenis & par orbi terrarū esse coepit. Itaq;
miz & īcredibile dictu: q; ppe qngētis annis domi lumatus ē: adeo difficile fuerat dare
italiæ caput his ducentis annis qui sequuntur: africam: europam: asiam: totum deniq;
orbem terrarum bellis uictoriisq; peragrauit.

PRIMUM BELLVM PVNICVM:

Sicilia

Gis uictor italiæ populus cū a terra fretū usq; uenisset: more ignis: q; obuias populatus ī-
cēdō siluas īterueniētē flumine abrūpī: paulisp; substitit: mox cū uideret opulētissimā īn-
pximo p̄dā quodā mō italiæ suæ abscissam & quasi reuulsam adeo cupiditatis eius exarsit
ut quatenus nec mare iungi: nec pontibus posset: armis belloq; iūgēda. & ad cōtinētē suū
reuocanda bello uideretur. Sed ecce se ultro īpsis uia p̄dētibus fatis nec occasio defuit: cū

Ro. in sicili-
am traici-
unt

de pœnorum impotentia fœderata siciliæ ciuitas messana quæreretur. Affectabat autē ut romanus
ita penus siciliam: & eodem tempore paribus uterq; uotis ac uiribus imperiū orbis agitabat. Igis spe-
cie quidē focios iuuandi: re autem sollicitante præda: quāquā territare nouitas rei: tāta tamē in uir-
tute fiducia est ille rudis: ille pastorius populus: uereq; terreſtre ostendit nihil interesse uirtutis: eqs an-
nauib; terra an mari dimicare. Appio Claudio cōsule primū fretum tum ingressus est fabulosis īsa-
me monstris æstuq; uiolentum: sed adeo non est exterritus: ut ipsam illam ruentis æstus uiolentiam
pro munere amplecteretur: statimq; ac sine mora Hyeronem syracusanum regem tanta celeritate ui-
cit: ut ipse ille se prius uictum: q; hostē uideret: fatere. Dullio Cornelioq; consulibus etiam mari con-
gredi ausus est: cum quidem ipsa uelocitas classis comperate auspiciū fuit: intra enim sexagesimum
diem: quam cæsa silua fuerat. clx. nauium classis in anchoris stetit: ut non arte facte: sed quodam mu-
nere deorum conuersæ naues: atq; mutatæ arbores uiderentur: prælii uero fama mirabilis: cum illas
celerēs uolucresq; hostium naues hęc graues tardæq; comprehenderent: longe illis nauticæ artes: de-
torquere remos: & ludificari fuga rostra. Iniectæ enim ferreæ manus machinæq; aliæ ante certamen
mnlrum ab hoste dirisæ coactiq; hostes quasi in solido decernere: uictor ergo apud liparas mersa &
fugata hostium classe primum illud maritimum egit triumphum: cuius quod gaudium fuit. cū Dul-
lius imperator non cōtentus unius diei triumpho per uitam omnem ubi a cena rediret prælucere fu-
nalia: præcinere sibi tibias iussit: quasi quottidie triumpharet: pro tāta huius uictoria leue huius præ-
lii damnū fuit. Alter consulū interceptus Asina Cornelius qui simulato colloquio euocatur atq;
opp̄ssus fuit: pfidiæ punicæ documētū Colatino dictatore fere oīa p̄sidiā pœnoꝝ agrigēto: drepāo pa-
normo: eryce: lilybeo detraxit: trepidatum est semel circa camerinensium saltum: sed eximia uirtute
Calpurnii flamme tribuni militū euasimus: qui lecta. ccc. manu īfestū & īfessum ab hostibus tumul-
tum occupauit adeoq; moratus hostes: dum exercitus omnis euaderet: ac ī pulcherrimo exitu terro-

Hyero uin-
citur

de pœnorum impotentia fœderata siciliæ ciuitas messana quæreretur. Affectabat autē ut romanus
ita penus siciliam: & eodem tempore paribus uterq; uotis ac uiribus imperiū orbis agitabat. Igis spe-
cie quidē focios iuuandi: re autem sollicitante præda: quāquā territare nouitas rei: tāta tamē in uir-
tute fiducia est ille rudis: ille pastorius populus: uereq; terreſtre ostendit nihil interesse uirtutis: eqs an-
nauib; terra an mari dimicare. Appio Claudio cōsule primū fretum tum ingressus est fabulosis īsa-
me monstris æstuq; uiolentum: sed adeo non est exterritus: ut ipsam illam ruentis æstus uiolentiam
pro munere amplecteretur: statimq; ac sine mora Hyeronem syracusanum regem tanta celeritate ui-
cit: ut ipse ille se prius uictum: q; hostē uideret: fatere. Dullio Cornelioq; consulibus etiam mari con-
gredi ausus est: cum quidem ipsa uelocitas classis comperate auspiciū fuit: intra enim sexagesimum
diem: quam cæsa silua fuerat. clx. nauium classis in anchoris stetit: ut non arte facte: sed quodam mu-
nere deorum conuersæ naues: atq; mutatæ arbores uiderentur: prælii uero fama mirabilis: cum illas
celerēs uolucresq; hostium naues hęc graues tardæq; comprehenderent: longe illis nauticæ artes: de-
torquere remos: & ludificari fuga rostra. Iniectæ enim ferreæ manus machinæq; aliæ ante certamen
mnlrum ab hoste dirisæ coactiq; hostes quasi in solido decernere: uictor ergo apud liparas mersa &
fugata hostium classe primum illud maritimum egit triumphum: cuius quod gaudium fuit. cū Dul-
lius imperator non cōtentus unius diei triumpho per uitam omnem ubi a cena rediret prælucere fu-
nalia: præcinere sibi tibias iussit: quasi quottidie triumpharet: pro tāta huius uictoria leue huius præ-
lii damnū fuit. Alter consulū interceptus Asina Cornelius qui simulato colloquio euocatur atq;
opp̄ssus fuit: pfidiæ punicæ documētū Colatino dictatore fere oīa p̄sidiā pœnoꝝ agrigēto: drepāo pa-
normo: eryce: lilybeo detraxit: trepidatum est semel circa camerinensium saltum: sed eximia uirtute
Calpurnii flamme tribuni militū euasimus: qui lecta. ccc. manu īfestū & īfessum ab hostibus tumul-
tum occupauit adeoq; moratus hostes: dum exercitus omnis euaderet: ac ī pulcherrimo exitu terro-

Classis

Hyeronem syracusanum regem tanta celeritate ui-
cit: ut ipse ille se prius uictum: q; hostē uideret: fatere. Dullio Cornelioq; consulibus etiam mari con-
gredi ausus est: cum quidem ipsa uelocitas classis comperate auspiciū fuit: intra enim sexagesimum
diem: quam cæsa silua fuerat. clx. nauium classis in anchoris stetit: ut non arte facte: sed quodam mu-
nere deorum conuersæ naues: atq; mutatæ arbores uiderentur: prælii uero fama mirabilis: cum illas
celerēs uolucresq; hostium naues hęc graues tardæq; comprehenderent: longe illis nauticæ artes: de-
torquere remos: & ludificari fuga rostra. Iniectæ enim ferreæ manus machinæq; aliæ ante certamen
mnlrum ab hoste dirisæ coactiq; hostes quasi in solido decernere: uictor ergo apud liparas mersa &
fugata hostium classe primum illud maritimum egit triumphum: cuius quod gaudium fuit. cū Dul-
lius imperator non cōtentus unius diei triumpho per uitam omnem ubi a cena rediret prælucere fu-
nalia: præcinere sibi tibias iussit: quasi quottidie triumpharet: pro tāta huius uictoria leue huius præ-
lii damnū fuit. Alter consulū interceptus Asina Cornelius qui simulato colloquio euocatur atq;
opp̄ssus fuit: pfidiæ punicæ documētū Colatino dictatore fere oīa p̄sidiā pœnoꝝ agrigēto: drepāo pa-
normo: eryce: lilybeo detraxit: trepidatum est semel circa camerinensium saltum: sed eximia uirtute
Calpurnii flamme tribuni militū euasimus: qui lecta. ccc. manu īfestū & īfessum ab hostibus tumul-
tum occupauit adeoq; moratus hostes: dum exercitus omnis euaderet: ac ī pulcherrimo exitu terro-

Duillius

Hyeronem syracusanum regem tanta celeritate ui-
cit: ut ipse ille se prius uictum: q; hostē uideret: fatere. Dullio Cornelioq; consulibus etiam mari con-
gredi ausus est: cum quidem ipsa uelocitas classis comperate auspiciū fuit: intra enim sexagesimum
diem: quam cæsa silua fuerat. clx. nauium classis in anchoris stetit: ut non arte facte: sed quodam mu-
nere deorum conuersæ naues: atq; mutatæ arbores uiderentur: prælii uero fama mirabilis: cum illas
celerēs uolucresq; hostium naues hęc graues tardæq; comprehenderent: longe illis nauticæ artes: de-
torquere remos: & ludificari fuga rostra. Iniectæ enim ferreæ manus machinæq; aliæ ante certamen
mnlrum ab hoste dirisæ coactiq; hostes quasi in solido decernere: uictor ergo apud liparas mersa &
fugata hostium classe primum illud maritimum egit triumphum: cuius quod gaudium fuit. cū Dul-
lius imperator non cōtentus unius diei triumpho per uitam omnem ubi a cena rediret prælucere fu-
nalia: præcinere sibi tibias iussit: quasi quottidie triumpharet: pro tāta huius uictoria leue huius præ-
lii damnū fuit. Alter consulū interceptus Asina Cornelius qui simulato colloquio euocatur atq;
opp̄ssus fuit: pfidiæ punicæ documētū Colatino dictatore fere oīa p̄sidiā pœnoꝝ agrigēto: drepāo pa-
normo: eryce: lilybeo detraxit: trepidatum est semel circa camerinensium saltum: sed eximia uirtute
Calpurnii flamme tribuni militū euasimus: qui lecta. ccc. manu īfestū & īfessum ab hostibus tumul-
tum occupauit adeoq; moratus hostes: dum exercitus omnis euaderet: ac ī pulcherrimo exitu terro-

Calpurni-
us flamma

Dullio Cornelioq; consulibus etiam mari con-
gredi ausus est: cum quidem ipsa uelocitas classis comperate auspiciū fuit: intra enim sexagesimum
diem: quam cæsa silua fuerat. clx. nauium classis in anchoris stetit: ut non arte facte: sed quodam mu-
nere deorum conuersæ naues: atq; mutatæ arbores uiderentur: prælii uero fama mirabilis: cum illas
celerēs uolucresq; hostium naues hęc graues tardæq; comprehenderent: longe illis nauticæ artes: de-
torquere remos: & ludificari fuga rostra. Iniectæ enim ferreæ manus machinæq; aliæ ante certamen
mnlrum ab hoste dirisæ coactiq; hostes quasi in solido decernere: uictor ergo apud liparas mersa &
fugata hostium classe primum illud maritimum egit triumphum: cuius quod gaudium fuit. cū Dul-
lius imperator non cōtentus unius diei triumpho per uitam omnem ubi a cena rediret prælucere fu-
nalia: præcinere sibi tibias iussit: quasi quottidie triumpharet: pro tāta huius uictoria leue huius præ-
lii damnū fuit. Alter consulū interceptus Asina Cornelius qui simulato colloquio euocatur atq;
opp̄ssus fuit: pfidiæ punicæ documētū Colatino dictatore fere oīa p̄sidiā pœnoꝝ agrigēto: drepāo pa-
normo: eryce: lilybeo detraxit: trepidatum est semel circa camerinensium saltum: sed eximia uirtute
Calpurnii flamme tribuni militū euasimus: qui lecta. ccc. manu īfestū & īfessum ab hostibus tumul-
tum occupauit adeoq; moratus hostes: dum exercitus omnis euaderet: ac ī pulcherrimo exitu terro-

pylarum & Leonide famam adequauit. Hoc illustrior noster & expeditioni tantæ superfuit & superuixit licet nihil scripserit sanguine: Lutio Cornelio Scipione cū iā sicilia suburbana eēt populi romani prouincia: serpente latius bello sardiniam annexamq; ei corsicam transit: ubi & hic carale urbis excidio incolas terruit. adeoque omnis terra mari pœnos expugnauit: ut iam uictoriæ nihil nisi africa ipsa restaret. M. Attilio Regulo duce iam in africā nauigabat bellū; nec deerāt: q̄ ipso punici maris nomine ac terrore deficerent: augēte insup tribuno Mānio metu: in quē: nisi paruisset: securi districta imperator metu mortis nauigādi fecit audaciā: mox de uētis remisq; pperatū ē: tātusq; terror hostici aduentus pœnis fuit: ut aptis pene portis carthago caperet. Belli prima p̄miū fuit ciuitas clypea: prima enī a punico littore quasi arx & specula pcurrit: & hæc & .ccc. aplius castella uastata sunt. nec cū hominibus: sed cum monstris quoq; dimicatum est. Cum quasi in uindictam africæ nata miræ magnitudinis serpens posita apud bragadam castra uexaret: Sed oīum uictor regulus cū terrorē noīs sui late circūtulisset: cūq; magnā uim iuuentutis ducesq; ipsos aut coepisset aut haberet in uinculis: classemq; īgēti p̄da honustā & triumpho grauē in urbē p̄misisset: etiā ipsam caput belli carthaginē urgebat obsidiōe: ipsiq; portis in herebat. Hic paulū circūacta fortuna est: tantū ut plura deessent romanæ urbis insignia: cuius fere magnitudo calamitatibus approbat: nā cōuersis ad externa auxilia hostibus: cum Xantippū illis ducē Lacedæmō misisset: a uiro militiæ peritissimo uincimur: cū foeda clade romanisq; usu incognita. Viuus in manus hostiū uenit fortissimus īperator: Sed ille qdē par tantæ calamitati fuit. Nā nec punico carcere fractus est: nec legatiōe suscepta: q̄ppe diuersa: quā hostes mādauerāt: censuit: ne pax fieret: ne cōmutatio captiuorū reciperet: sed nec illo uoluntario ad hostes suos reditu: nec ultimo siue carceris: seu crucis supplicio deformata maiestas. Immo his oībus admirabilior qd aliud q̄ uictus de uictoribus: quia carthago nō cesserat: de fortuna triūphauit. Populus autē romanus multo acrior infestiorq; p̄ uictōe reguli q̄ p̄ uictoria fuit: Metello igit̄ cōsule spirātibus altius pœnis: & reuerso in siciliā bello: apud panormū sic hostes cecidit: ut ne amplius ea in īsula cōcitaret. Argumentū ingentis uictoriæ centū circiter elephātōz captiuitas. Sic quoq; magna p̄da si gregē illū nō bello sed uenatiōe coepisset. Publio Claudio cōsule nō ab hostibus sed a diis ipsis supatus est: quoq; auspicia cōtemperant: ubi statim classe demersa: ubi ille p̄cipitari pullos iusserat: q̄ pugnare ab his uetaret. M. Fabio buteone cōsule classē hostiū ī affrico mari apud egimuzē iā ī italiā ultro nauigātē cecidit. Quāuis Octauio triūphus tēpestare ītercidit: cū opulēta p̄da classis aduersis acta uētis naufragio suo africam & syrtis oīum īperia gentiū: insulazq; littora īpleuit. Magna clades: sed nō sine aliqua principis populi dignitate intercepta tēpestare uictoria: & triūphū periisse naufragio. Et tamē cū punicæ p̄dæ omnibus insulisq; fluitarent. P. R. triūphauit. Lucatatio Catulo cōsule: tandē bello finis īpositus apud īfulas: q̄bus nomen egates: nec maior alia in mari pugna: quippe cōmeatibus exercitu: propugnaculis: armis: grauis hostiū classis: & in eis quasi tota carthago: qd̄ ipsum exitio fuit. Romana classis p̄mpta: leuis: expedita: & quodam genere castrensium ad similitudinē pugnæ equestris sic remis quasi habenis agebatur: & in hos uel in illos mobilia rostra speciē uiuentium p̄ferebant. Itaq; momento temporis laceratæ hostium rates totum inter siciliam sardiniāq; pelagus naufragio suo suo operuerūt. Tanta deniq; fuit illa uictoria: ut de excidendis hostiū mœnibus nō quæreret: superuacuum uisum est in arcemurosq; sæuire: cum iam in mari esset deleta carthago.

BELLVM LIGVSTICVM.

Eractō punico bello secuta est breuis sane & quasi ad recipiendū spiritū requies argumentumq; pacis & bona fide cessantium armorum: tūc primū post Numā clausa fuit porta lani: sed statim ac sine mora patuit: quippe iam Ligures: iam īsubres galli: nec nō & illirici laceffebāt. Sic de subalpibus idest de subipsis italiæ faucibus gentes: deo quodā assidue incitant: ne rubiginē ac sitū arma sentirent: deniq; itaq; quotidiani: & quasi domestici hostes tyrocinia militū imbuebant: nec alter utraq; gēte quasi cote quadā P. R. ferz suæ uirtutis acuebat. Ligures imis alpiū iugis adherētes: inter uarrū & macrā flumē īplici: tos dumis siluestribus maior aliquāto laborerat inuenire: q̄ uincere: tutū locis & fuga: duz atq; uelox genus ex occasiōe magis latrocinia q̄ bella faciebat. Itaq; cum diu multumq; eluderet saltus deciates mox ubi: euburiates: incognitas tādē Fuluius latebras eoz ignibus sepsit. Bebius in plana deduxit. Posthumius ita exarmauit ut uix reliquerit ferrum quo terra coleretur.

BELLVM GALLICVM.

Allis insubribus & his accolis alpium: animi ferarum: corpora plusquā humana erant: sed experimēto deprehēsum ē: q̄ppe sicut primus īpetus eis maior q̄ uiroz ē ita sequēs minor q̄ scœminarum. Alpina corpora humēti cælo educata habent quiddam simile niuibus suis: q̄ mox ut caluere pugna: statī in sudorē eunt: & leui motu: q̄si sole laxant.

R. o. i aphri
cam trai-
ciunt

Xantippus

Reguli fi-
des
Metellus

M. fabius
buteo

Lucatius
consul

Victoria
naualis ad
egates

lanus gemi-
nus secun-
do claudif

Domiti li-
gures

Gallorum
natura

Tertia spo-
lia opima

Hi saepe & alias: sed Britomaro duce non prius soluturos se baltea: q; capitolium ascendissent iuraue-
rant: factum est: uictos enim Emilius in capitolio discinxit. Mox Aristonico duce uouere de nostrum
militū praeda Marti suo torquē: intercepti Iuppiter uorum: nā de torquibus eorum aureum tropheū
Ioui Flāminius erexit. Viridomare rege romana arma Vulcano pmiserant: alioquin uota ceciderunt
occiso enim rege marcellus tertia post Romulum patrem feretrio Ioui arma suspendit.

BELLVM ILLYRICVM.

Libūnoꝝ
sedes

Illyrii seu liburni sub extremis alpiū radicibus agūt: iter arsiā titiūq; flumē: longissi-
me p totū adriani maris littus effusi: hi regnāte Teusa muliere populatiōibus nō cōte-
ti licētiæ scelus addiderunt. Legatos q; nros ob ea quæ deliquerāt iure agentes: nec
gladio q; dē: sed ut uictimas securi pcutiūt pfectos nauū igne cōburūt: idq; quo indi-
gnius foret mulier iperabat. Itaq; Cneo Fuluio cētimalo duce late domant. Strictæ in
principū colla secures legatorq; manibus litauerē.

BELLVM PVNICVM SECVNDVM.

Secundum
bellum pu-
nicum

Saguntus

Ost primum punicū bellum uix quadrienni requies ecce alterum bellum minus qui-
dem spacio: nec. n. amplius q; xviii. annos habet: sed adeo cladum atrocitate terribi-
lius: ut si quis conferat damna utriusq; populi: similior uicto sit populus qui uicit. Aut
pudebat nobile populū ablatū mare: raptæ insulæ: dare tributa: quæ iubere consueue-
rat. Hinc in ultionē puer Hannibal ad arā patri iurauerat: nec re morabat. Igit in causa
belli Saguntus deleta est hispaniæ ciuitas: & opulenta: fideiq; erga romanos magnū q;
dem sed triste monumētū: q; in libertate cōmuni foedere exceptā. Hānibal causas nouoꝝ motuū quæ
rens: & suis & ipsorum manibus euertit, ut italiā sibi rupto foedere a periret. Summa foedeq; romanis
religio est. Itaq; ad auditū sociæ ciuitatis obsidiū: memores icti cū pœnis quoq; foederis: nō statim ad
arma pcurrunt: dū prius more legitimo quæri malunt interim iā nouē mēsis fame: machinis
ferro & igne uersa denique in rabiem fide immane in foro excitant rogam: tum desuper se suosque
cū oībus opibus suis ferro & igne corrūpunt. Huius tantæ cladis auctor Hannibal poscitur: tergiuer-
santibus pœnis dux legatiōis: quæ inqt mora est? Fabius. In hoc ego sinu bellū afferro: & pacē: utrū eli-
gitis? utrum placet sumite: cunq; succlamatū esset: utrum uellet: daret. Bellū igitur inqt accipite: & ex-
cussio in media curia togæ gremio non sine horrore quasi plane sinu bellum ferret: effudit. Similis exi-
tus belli initio fuit. Nam quasi has inferias sibi saguntinorū ultimæ dire in illo publico parricidio icē
dioq; mandassent: ita manibus eorq; uastatione italiæ: captiuitate africæ. ducum & regū. qui id gessere
bellum: exitio parentatum est. Igitur ubi semel se in hispania mouit illa grauis & luctuosa punici belli
uis atq; tempestas: destinatumq; romanis iā diu fulmen saguntino igne cōflauit: statim quodā impe-
tu rapta medias per fregit alpes: & in italiā ab illis fabulosæ altitudinis niuibus uelut cælo missa de-
scendit: ac primi quidē impetus turbo inter padum & ticinū ualido statim fragore detonuit. Tūc Sci-
pione duce fusus exercitus sauius & ipse uenisset in hostium manus imperator: nisi protectum patrē
prætextatus admodū filius ab ipsa morte rapuisset: & hic erit Scipio: qui in exitū africæ crescit nomē
ex malis eius habiturus. Ticino Trebia succedit: hic secūda belli punici procella defæuit Sempronio
cōsule: tunc callidissimi hostes frigidū & niualē nacti diē cū se ignibus prius oleoq; fouissent. horribi-
le dictu: hoīes a meridie & sole uenientes: nostra nos hyeme uicerūt. Trasimenus lacus tertiū flumen
Hannibalis iperatore Flamminio: ibi quoq; ars nouæ punicæ fraudis: q; nebulæ lacus plaustribus
q; uir gultis tectus eqtū terga subito pugnatiū iuuasit. Nec de diis possumus quæri: imminētē temera-
rio duci cladē pdixerāt. Insidentia signis agmina & aquilæ prodire nolentes: & cōmissam aciem secu-
tus ingens terræ tremor: nisi illū horrore soli eqtū uirorūq; discursus & mota uahementius arma fe-
cerunt. Quartū idest pœne ultimū uulnus imperii cāne ignobilis apulæ uicus. sed magnitudine cla-
dis emerit: & .xl. miliū cæde parta nobilitas. Ibi in exitū infelicis exercitus dux: terra: cælū: dies: tota
deniq; rerum natura consensit. Siquidē nō contentus simulatis transfugis Hannibal: q; mox terga pu-
gnatiū ceciderāt. Insup callidissimus iperatore patētibus in campis obseruato loci ingenio. q; & sol ibi
acerrimus & plurimus puluis: & eurus ab oriente semper quasi ad constitutum: ita instruxit aciem ut
romanis aduersus hæc oīa aduersis: quasi secūdam cælū tenēs: ueto: puluere: sole: pugnaret. Itaq; duo
maximi exercitus cæsi ad hostium facietatē: donec Hannibal diceret militi suo: parce ferro. Ducū ef-
fugit alter: Alter occisus est: dubiū uter maiore animo: paulū puduit. Varro nō desperauit: Documen-
ta cladis: cruentis aliquādiu aufidus pons de cadaueribus iussu ducis factus ī terrore Vergelii: modii
duo anulorq; carthaginē missi dignitasq; equestris taxata mensura: dubiū deinde nō erat: qn ultimum
illū diē habitura fuerit Roma: qntūq; intra diē epulari Hānibal in capitolio potuerit: si quod pœnū il-
lum dixisse Adherbalē Bomilcaris ferunt. Hānibal quēadmodū sciret uincere: sic uti uictoria scisset.

Itaq; ro. ui-
cuntur ad
trebiam

Trasimena
acies

Cannæ po-
ro. funestæ

Aherbal

Tum quidem illum: ut dici uulgo solet: aut fatum urbis imperaturæ: aut ipsius mens mala & aduersi a carthagine dii in diuersum abstulerunt. cum uictoria posset uti: frui maluit. Relictaq; Roma câpam tarentumq; peragrare: ubi mox & ipse: & exercitus ardor elanguit: adeo ut uerum dictum sit. capuam Hannibali cannas fuisse. Siquidem inuictum alpibus indomitum armis: campaniæ: quis credere soles & tepentes fontibus baiæ subegerunt. Interim respirare romanus: & quasi ab inferis emergere arma non erant: detracta sunt templis deerant iuuentus: in sacramentum militiæ liberata seruitia: egebant ærario: opes suas liberis senatus in medium protulit: nec præter q; in bullis singulisq; anulis erat: quicquã sibi auri reliquere: eques secutus exemplum: imitataq; eqtem tribus: deniq; uix suffice re tabulæ uix scribaræ manus Leuio Marcelloq; consulibus cum priuatæ opes in publicum deferentur: quid autem in eligendis magistratibus: quæ centuriarum sapientia: cum iunioribus a senioribus consilium de creandis consulibus petiuere: quippe aduersus hostem totiens: uictorem: tam callidum non uirtute tantum: sed suis etiam pugnare consiliis oportebat. Prima redeuntis: sed ut sic dixerim re uiuiscentis imperiis spes Fabius fuit: qui nouam de Hannibale uictoriam commentus est: non pugnare. Hinc illi cognomen nouû: & reipublicæ salutare cunctator. Hic illud ex populo: ut imperii scutû uocaretur: itaq; per samnium totum per salernos gauranosq; saltus. sic macerauit Hânibalem: ut qui frangi uirtute non poterat mora comminueretur. Inde claudio Marcello duce etiam congredi ausus est cominus uenit & pepulit: & campania sua: & ab obsidione nolæ urbis excussit. Ausus & sempronio graccho duce per lucaniam sequi: & præmere terga cedentis: quãuis tûc: o pudor manu seruili pugna ret: nam hucusq; tot mala compulerant: sed libertate donati fecerant de seruitute romanos. O horribilem in tot aduersis fiduciam: o singularem animum ac spiritum populi romani tam arctis afflictisq; rebus: cum de italia sua dubitaret: ausus est tamen in diuersa respicere: cunq; hostes in iugulo per campaniam apuliamq; uolitantem mediamq; de italia africanam facerent: eodem tempore & hûc sustinebat: & in siciliam: sardiniam: hispaniam: diuisa per terrarum orbem arma mittebat. Sicilia mandata Marcello: nec diu restitit: tota enim insula in una urbe superata: est grande illud: & ante id tēpus inuictum caput syracusæ quãuis Archimedis ingenio defenderentur: aliquando gesserûr. Longe illi triplex murus: totidemq; arces: portus ille marmoreus & fons celebratus Aretusæ: nisi q; hæctenus profuere: ut pulchritudini uictæ urbis parceretur. Sardiniam Gracchus arripuit: nihil illic gentium feritas infanorumq; nam sic uocatur immanita montium profuere: sæuitum in urbes. urbemq; urbiû Caralim: ut gens cõtumax uilisq; mortis saltem desiderio patrii soli domaretur: In hispaniam missi Cneus & Publius Scipiones spem totam pœnis eripuerant: sed insidiis punicæ fraudis oppressi rursus amiserant: Magnis quidem illi præliis cum punicas opes cecidissent: sed punicæ insidiæ alterum ferro castramentum: alterum cum euassisset in turrem cinctum facibus oppresserunt. Igitur in ultionem patris ac patrii missus cum exercitu Scipio cui tam grande de africa nomen fata decreuerant. Bellatricem illam uiris armisq; nobilem hispaniam illam seminarium hostilis exercitus: illam Hannibalis eruditricem: incredibile dictu: totam a pyreneis montibus in Herculis columnas: & oceanum recuperauit: nescias citius: an facilius q; uelociter quattuor anni fatentur: q; facile uel una ciuitas probat: eodem q; ppe quo obsessa est die capta est: omenq; africanæ uictoriæ fuit: q; tam facile capta est Hispania Carthago. Certum est tamen ad profligandam prouinciam maxime profecisse singularem ducis sanctitatem: quippe qui captiuos pueros puellasq; præcipuæ pulchritudinis barbaris restituerit: ne in conspectum quidem suum passus adduci. ne quid de uirginitatis integritate deliberasse saltem uel oculis uideretur. Hæc inter diuersa terrarum populus romanus: nec ideo tamen italiæ uisceribus inherentem summo nere poterat Hannibalem carthaginensem. Plæraq; ad hostem defecerant: & dux acerrimus cõtra romanos italicis quoq; uiribus utebatur: iam tamen cû plærisq; opidis & regionibus excusseramus Tarentinus ad nos redierat: iam & capua sedes & domus & patria altera Hannibalis tenebatur: cuius ammissio tantum pœno duci dolorem dedit: ut ille totis uiribus Romam conuerteretur. O populum dignum orbis imperio: dignum omnium fauore: & administratione hominum ac deorum: compulsus ad ultimos metus ab incepto non destitit. & de sua urbe sollicitus: capuam tamen non omisit: sed parte exercitus sub Appio consule relicta: parte flaccum in urbem secuta: absens simul præsensq; pugnabat. Quid ergo miramur? Mouenti castra a tertio lapide Hannibali iterum ipsos deos: deos in quã nec fateri pudebit restitisse: tanta enim ad singulos illis motus uis imbrium effusa est: tanta uentorum uiolētia cõorta est: ut diuinitus hostem summoueri: nec cœlo sed ab urbis ipsius mœnibus: & capitolio ferri uideretur. Itaq; fugit: & cessit: & in ultimum se italiæ recepit sinum: cum urbem tantum non adortam reliquisset. Parua res dictu: sed ad magnanimitatem. P. R. probandam satis efficax: q; illis ipsis quibus obsidebantur diebus: ager quem Hannibal castris insiderat: uenalis romæ fuit: hastæq; subiectus inuenit emptorem. Voluit Hannibal contra fiduciam imitari: subiecitq; argentarias urbis tabernas nec sector inuentus est. Vt scias etiam prælagia satis fuisse: nihil actum erat tanta uirtute tanto fauore deorum. Siquidem ab hispania Hasdrubal frater Hannibalis cum exercitu nouo: nouis uiribus. noua belli mole ueniebat: Actum erat procul dubio: si uir ille se cum fratre iunxisse: sed hunc quoq; castrametantem Claudius Nero cum Liuiio Salinatore debellat. Nero in ultimo italiæ angulo

Capua An-
nibali
Cannag; lo
co fuit

Cunctator
fabius

Marcellus
Syracusæ
Archime
des

Scipiõis res
in hispania
gestæ
Carthago

Prodigiosa
tepestat

Hasdruba-
lis iteritus

Res in africa a scipione gestæ

Hannibal i africa uincitur

Origo macedonici belli

Plutarchus apud amonem ipsum uocat Liuius Aoum

Redditur libertas græciæ

Orientis opes

Antiochus

sum mouebat Hannibalem: Liuius in diuersissimam partem: & in ipsas nascētis italiae fauces signa cōuerterat: tanto omni q̄ longissima italia solo interiacente: quo consilio: qua celeritate consules castra coniunxerint: inopinanterq; hostem collatis signis compresserint. neq; id fieri Hannibal senserit: difficile dictu est. Certe Hannibal re cognita: cum proiectum fratris caput ad sua castra uidisset agnosco inquit in foelicitatem carthaginis: hæc fuit illius uiri non sine præfagio quodam fati imminentis prima confessio: iam certum erat Hannibalem etiam ipsius confessione posse uinci: sed tot rerum prosperarum fiducia plenus populus romanus magni extimabat asperrimum hostem in sua africa debellare. Duce igitur Scipione in ipsam africanam tota mole conuersus imitari coepit Hannibalem: & italiae suæ clades in africa uindicare. Quas ille dii boni Hasdrubalis copias: quos Syphacis exercitus fudit quæ quantaq; utriusq; castra facibus illatis una nocte deleuit: deniq; iam non a tertio lapide: sed ipsas carthaginis portas obsidiōe quatiebat: sic factum est: ut inherentem atq; incubatē italiae extorqueret Hannibalem. Nō fuit maior sub imperio romano dies q̄ ille: cum duo omnium & antea & postea ducum maximi ille italiae: hic hispaniæ uictor collatis cominus signis direxere aciem. Sed & colloquium fuit inter ipsos de legibus pacis. Steterunt diu mutua admiratione defixi: ubi de pace nō cōuenit: signa cecinere. Constat utriusq; cōfessione nec melius instrui aciem: nec acrius potuisse pugnari: hoc Scipio de Hannibalis: Hannibal de Scipionis exercitu prædicauerūt. Sed tamē Hannibal cessit: præmiumq; uictoriæ africa fuit & secutus africanam terrarum orbis.

BELLVM MACEDONICVM PRIMVM.

Post carthaginem uinci neminem puduit: secutæ sunt statim africanæ gentes: macedonia: græcia: syria: cæteraq; omnia quondā quasi æstu & torrente fortunæ: sic primi omnium macedones affectator quondam imperii populus. Itaq; quāuis tunc Philippus regno præsideret: romani tamen dimicare sibi cum rege Alexandro uidebantur. Macedonicum bellum nomine amplius q̄ spectatione gentis fuit. Causa coepit a foedere Philippi: quo rex iam pridem dominantem in italia Hannibalem sibi sociauerat: postea creuit implorantibus athenis auxilium contra regis iniurias: cum ille ultra ius uictoriæ in templa: aras: & sepulchra ipsa sæuiret. Placuit senatui opem tantis ferre supplicibus: quippe iam gentium reges duces: populi: nationes: præsidia sibi ab hac urbe petebant. primo igitur Liuius consul populus romanus Ionium mare ingressus tota græciæ littora ueluti triumphanti classe pagrauit spolia quippe siciliæ: hispaniæ: sardinia: africae præferebat. Et manifestam uictoriam nata in prætoris puppe laurus pollicebatur. Aderat sponte in auxilium Attalus rex pergamorum. Aderant Rodii nauticus populus: quibus a mari consula terris omnia equis uirisq; quatiebat: bis uictus rex: bis fugatis bis exutus castris: cum tamen nihil terribilius macedonibus fuit ipso uulnerum aspectu: quæ non spiculis neq; sagittis: nec ullo græculo ferro: sed ingentibus pilis: nec minoribus adacta gladii ultra mortem patebant. Eni muero Flaminius duce inuios antea chaonum montes. Indumq; amnem per abrupta uadentem: & ipsa Macedonia claustra penetrauimus. introisse uictoriæ fuit: Nam postea nunquam ausus congregi rex ad tumulos: quos cynocephalas uocant: uno ac ne hoc quidem iusto prælio opprimitur: & illi quidem consul pacem dedit regnumq; concessit: mox nequid esset hostile thebas & Euboeam & grassantem sub Nabide suo lacedæmona compescuit. Græciæ uero ueterem statum reddidit: ut legibus uiueret suis & auita libertate frueretur. Quæ gaudia quæ uociferationes fuerunt? Cum hoc forte Nemeæ in theatro quinquennialibus ludis a præcone caneretur: quo certauere plausu: quid florum in cōsulem profuderūt: & iterum iterumq; præconem repetere illam uocem iubebat: qua libertas achaiæ pronunciabatur: nec aliter illa consulari sententia: q̄ modulatissimo aliquo tibiarum aut fidium cantu fruebantur.

BELLVM SYRIACVM REGIS ANTIOCHI:

Macedoniam statim & regem Philippum Antiochus excepit quodam casu quasi industria sic a gubernante fortuna: ut quemadmodum ab africa in europam: sic ab europa in asiam ultro se suggerentibus causis imperium procederet: & cum terrarum orbis situ: ipse ordo uictoriarum nauigaret. Non aliud formidolosius fama bellum fuit: quippe cū perfas & orientem Xersem atq; Darium cogitarent: quando perfossi inuii montes: quando uelis opertum mare nunciaretur: ut hoc cælestes minæ territabant cum humore continuo cumanus Apollo sudaret: sed hic fauentis asiæ suæ numinis timor erat. sed nec sane uiris opibus armisq; quicquā copiosius syria. sed in manibus tā ignaui regis inciderat: ut nihil fuerit in Antiocho speciosius: q̄ q̄ a romanis uictus ē. Impulere regē in id bellū illinc Thoas etholiæ princeps: i honoratā apud romanos quæres aduersus macedonas militiæ suæ societatem: hinc Hannibal q̄ in Africa uictus pfugus: & pacis ipatiēs hostē populo romano toto orbe quærebat: & qd̄ illud fuisset periculum: si se consiliis eius rex tradidisset: si asiæ uiribus usus fuisset miser Hannibal. Sed rex suis

opibus & nomine regio fretus satis habuit bellum mouere Europa iam dubio procul iure ad romanos pertinebat. Hic lysimachia urbem in littore tracio positam a maioribus suis Antiochus ut hereditario iure repetebat. Hoc uelut sydere asiatici belli mota tepestas & maximus regum conuetus fortiter indixisse bellum cum ingenti strepitu ac tumultu mouisset ex asia Occupatis statim insulis graecisque littoribus otia & luxus tanquam uictor agitabat. Euboeam insulam continenti adherentem tenui fretu reciprocantibus aegaeus Euripus abscidit. Hic ille positis aureis sericisque tentoriis sub ipso freti murmure cum iter flueta tibis fidibusque concineret collatis undique quis per hyemem rosas: ne cum aliquo ducum genere agere uideretur uirginum puerorumque delectus habebat. Tale ergo regem iam sua luxuria debellatum populum romanum Acilio glabrione consule in insula aggressus ipso statim aduentus sui initio coegit ab insula fugere. Tam praecipitem apud thermopylas affecutus locum, ccc. Iaconum speciosa caede memorandum: ne ibi quidem fiducia loci resistente mari ac terra cedere coegit. Statim & euestigio itur in syriam, classis regia Polixendi Hannibaliisque commissa. Nam rex praelium nec spectare poterat. Igis duce Emilio regillo a remigantibus rodii tota lacerata. Ne sibi placeat Athenae in Antiocho uicinus Xerxes in Emilio Alcibiade aquauimus epheisiis Salamina pensauimus. Consule Scipione cui frater ille modo uictor carthaginis africanus uoluntaria legatione aderat: debellari regem placet: & iam toto cesserat mari: sed nos imus ulterius meadrum ad anem: montesque sipylum castra ponunt: hic rex incredibile dictu: quibus auxiliis quibus copiis consederat: trecenta milia peditum: equum falcatorumque curruum non minor numerus: elephantis ad hoc imensa magnitudinis auro purpura argento & suo ebore fulgentibus aciem utriusque uallauerant: sed haec omnia praepedita magnitudine sua ad hoc imbre: qui subito superfusus mira foelicitate perficos arcus corruerat: primum trepidatio: mox fuga: de hinc triumphus fuerunt. Victo & supplici pacem atque partem regni dari placuit: eo libentius: quam facile cessisset:

Thermopyle

Vide ne themistole sit legendum non alcibiadem

BELLVM ETHOLICVM.

Yriaco bello successit: ut debebat: etholicum. uicto quippe romani Antiocho faces asiatici belli persequeretur: ergo Fuluius nobiliori mandata ultio est. Hic protinus caput gentis ambraciam regiam pyrri machinis quatit secuta deditio. Aderant etholorum praecipuis attici: Rodii & memineramus auxilii: sic placuit ignoscere. serpit tamen latius in proximos bellum omnemque late Cephaloniam: zacynton: & quicquid insularum in eo mari inter ceraunios montes iugumque maleum etholici belli accessio fuerunt.

Fuluius nobilior

BELLVM HISTORICVM.

Istri sequuntur etholos: quippe bellantes eos nuper adiuuerant: & initia pugnae prospera hosti fuerunt: eademque exitii causa. Nam cum Cnei Manlii castra coepissent opimaeque incubarent: epulantes: ac ludibundos plerosque aut ubi essent praepoculis nescientes: Appius pulcher inuadit: sic cum sanguine & spiritu male partem reuomere uictoriam. Ipse rex apulo aequo impositus: cum subinde crapula: & capitis errore lapsaret: caput sese uix & aegre postquam experrectus est didicit.

Appius pulcher

BELLVM GALLOGRAECVM:

Allograeciam quoque syriatici belli ruina conuoluit: fuerant inter auxilia regis Antiochi: an fuisset cupidus triumphus: an eos uisus simulauerit dubium certe: negatus est uictori triumphus: quia causam belli non approbavit senatus. Caeterum gens gallograecorum sicut ipsum nomen inditio est: mixta & adulterata est: reliquiae gallograecorum quibus etiam Breno duce uastauerant graeciam: mox orientem secuti in media asia parte etiam sedere. Itaque ut frugum semina mutato solo degenerant: sic illa genuina feritas eorum asiatica amoenitate mollica est. Duobus itaque praecipuis fusi fugatique sunt: quis sub aduentu hostis relictis sedibus: in altissimos se montes recepisset. solo stogioque tectosagiis insederat. utrinque fudis sagittisque acti perpetua se pace dederunt. Sed alligati miraculo quodam fuere cum cathenas moribus & ore tentassent: cum officadas iuice fauces praebuissent. Nam orgiagontis regis uxor a ceturiode stuprum passa: memorabili exemplo custodiam euasit. Reuulsumque militis caput ad maritum suum rettulit.

Gallograeci unde

Att. muliebris pudicitiae exemplum

BELLVM MACEDONICVM SECVNDVM.

Vm alia aliaque gentes syriaci belli sequuntur ruinam: macedonia se rursus erexit. fortissimum populum memoria & recordatio suae nobilitatis agitabat: & successerat philippo filius Perseus: quod semel in perpetuum uicta esse macedoniam non putabat ex gentis dignita

Atq. persis
desperatio-
nem

Perses capi-
tur

Dionysii id
accidisse
ait latino
bello

te. multo uehementius sub hoc macedones q̄ sub patre consurgunt quippe thraces in uires suas traxe-
rant. Atq; ita industria macedonum: uiribus thracū: disciplinam macedonicam temptauerunt. Accessit
his consilium ducis: qui situm regionum suarū summo speculatus hemo: positus per abruta castris: ita
macedoniam suam armis: ferroq; ualluerat: ut non reliquisset aditum nisi a coelo ueturis hostibus ui-
deretur. Nam Marcio Philippo consule: eam provinciam ingressus populus romanus exploratis dili-
genter accessibus per astrudem paludem: per acerbos dubiosq; tumulos: illa quæ uolucris quoq;
uidebatur inuia accessit: regemq; secuz & nihil tale metuentem subita belli eruptione terruit. cuius
tanta trepidatio fuit: ut pecuniam omnem in mare iusserit mergi ne periret: classem cremari: ne incen-
deretur. Paulo cōsule cum maiora & crebra essent imposita præsidia: per alias uias macedonia depres-
sa est: Sūma qdē arte & industria ducis: cū alias minatus: alias irrepsisset cuius aduentus ipse eo terribi-
lis regi fuit: ut interesse non auderet: sed gerenda ducibus bella mandauerit. Absens ergo uictus fugit
in maria: insulamq; samothracem: fretus celebri regione: quasi tēpla & aræ possent defendere: quem
nec montes sui nec arma potuissent. Nemo regū diutius ammissæ fortunæ cōscientiam retinuit. sup-
plex cū scriberet ad imperatorem: ab illo quo cōfugerat templo: nomenq; epistolæ notaret suū: regē
addidit. Sed nec reuerentior captæ maiestatis alius paulo fuit. cū ī cōspectu uenisset hostis in templū
recepit: & in conuiujs adhibuit: liberosq; admonuit suos: ut fortunam cui tantū liceret reuererent.
Inter pulcherrimos hūc quoq; populus romanus de macedonia duxit atq; uidit triūphū: q̄ppe cuius
spectaculo triduū impletierit. Prima die signa tabulasq;. Sequens arma pecunias trāsuevit. Tertius ca-
ptiuos ipsumq; regē attonitū adhuc tanq̄ subito malo stupētem. Sed multo prius gaudiū uictoriæ po-
pulus romanus quam epistolis uictoris perceperat. Quippe eodem die quo uictus est perses in mace-
donia: romæ cognitum est. Duo iuuenes candidis equis apud iuturnæ lacum puluerem cruorem ab-
luebant. Hii nunciauere. Castorem & pollucem fuisse creditum uulgo quod gemini fuissent: iterfuis-
se bello: q̄ sanguine maderent: a macedonia uenire: q̄ adhuc anhelarent.

BELLVM ILLYRICVM.

Acedonici belli contagio traxit illyricos. ipsi quidem ut romanum a tergo distringe-
rent: a Perse rege conducti pecunia militauerunt: sine mora ab Antio prætore subigun-
tur. Loscordam caput gentis delesse suffecit. Statim secuta deditio est deniq; hoc bellū
ante finitum est q̄ geri Romæ nunciaretur.

BELLVM MACEDONICVM TERTIVM.

Andriscus

Iuuentiū p̄-
ter
Metellus

Vodam fato: quasi ita conuenisset inter pœnos & macedonas: ut tertio quoq; uiceren-
tur. Eodem tempore utriq; arma mouere. Sed prior iugum excutit macedo: aliquāto
q̄ ante grauior: dum contemnitur. Causa belli prope erubescenda: quippe regnū pari-
ter & bellum uir ultime sortis Andriscus inuaserat: dubium liber an seruus: mercena-
rius certe: sed quia uulgo Philippus ex similitudine pseudo Philippus uocabatur: regiā
formam: regium nomen: animo quoq; regio impleuit. Igitur dum hæc ip̄a contemnit
populus romanus Iuuentio prætore contentus: uirum non macedonicis modo sed thraciæ quoq; au-
xiliis ingentibus ualidum temere tentauit. Inuictus quoq; non a ueris regibus: sed ab illo imaginario
& scenico rege superatus. Sed consule Metello: amissum cum legione prætorem plenissime ultus est.
Nam & macedoniam seruitute mulctauit: & ducem belli deditum ab eo: ad quem confugerat thra-
ciæ Regulo: in urbem in cathenis reduxit. Hoc quoq; illi in malis suis indulgente fortuna: ut de eo po-
pulus romanus quasi de rege uero triumphauit.

BELLVM PVNICVM TERTIVM.

Scipio nafi-
ca
cato maior

Manilius
Censorinus
consul.

Ertium cum africa bellum & tempore exiguum fuit. nam quadriennio patratum est:
& in comparatione priorum: minimum labore: non enim tam cum uiris: q̄ cū ipsa ur-
be pugnatum est. sed plane maximo euentu: quippe tandem Carthago finita est. Atq;
siquis trium temporum momenta consideret: primo commissum est bellum: proflig-
atum secundo: tertio uero confectum est. Sed huius causa belli: q̄ contra foederis le-
gē aduersus numidas quidem semel parasset classem & exercitum. frequēs autem ma-
sinisse fines territabat. sed huic bono socioq; regi fauebat: cum bellum sederet: de belli fine tractatū
est. Cato inexpiabili odio delendam esse Carthaginem: & cum de elio consuleretur: pronuntiabat Sci-
pio nassica seruandam. ne metu ablato emulæ urbis: luxuriari foelicitas urbis inciperet. Mediū sena-
tus elegit: ut urbs tantum loco moueretur: nihil enim speciosius uidebatur: q̄ esse Carthaginem: quæ
non timeretur. Igitur Manilio Censorinoq; cōsulibus populus romanus aggressus Carthaginem spe

pacis iniecta: tradita a uolentibus classem sub ipso ore urbis incendit. Tum euocatis principibus: si salui esse uellent ut migrarent finibus imperatum, quod pro rei atrocitate adeo mouit iras: ut extrema mallent. Comploratum igitur publicæ statim & pari uoce clamatum est ad arma: seditq; sententia quoquo modo rebellandum: non quia spes ulla iam superesset: sed quia patriam suam mallent hostium q; suis manibus euertere. Qui rebellantium fuerit furor: uel hinc intelligi potest: q; in usum noue classis tecta domusq; resciderunt: & in armoz officinis aurum & argentum pro ære ferroq; conflatum est. in tormentoz uincula matronæ crines suos contulerunt. Mancino deinde consule terra mariq; freuebat obsidio: operis portus nudatus: & primus & sequens iam murus: cum tantum Byrsa: quod nomen arci fuit: quasi altera ciuitas resistebat. Quauis profligato urbis excidio: tamen fatale Aphricæ nomen Scipionum uidebatur. Igitur in alium Scipionem conuersa respublica finem belli reposcebat. Huc paulo macedonico procreatum: Africani illius magni filius in decus gentis assumpserat. Hoc scilicet fato: ut quæ urbem concusserat auus nepos euerteret. Sed quam maxime mortiferi esse morsus solent mortium bestiarum: sic plus negotii fuit cum semiruta ciuitate Carthagine: quam integra. Compulsis in unam arcem hostibus: portum quoq; maris romanus obsederat. Illi alterum ibi portum ab alia urbis parte foderunt: nec ut fugerent: sed quia nemo illos nec euadere posse credebat. Inde quasi enata subito classis erupit. tum interim iam diebus iam noctibus noua aliqua moles: noua machina: noua perditorum hominum manus: quasi ex obruto incendio subita de cineribus flamma prodibat. Deploratis nouissime rebus. xl. se milia uiroz dederunt. Quod minus credas duce Hasdrubale. q;to fortius scemina & uxor ducis quæ compræhensis duobus liberis a culmine se domus in medium misit incendium imitata reginam quæ carthaginem condidit. quæ urbs deleta sit: ut de cæteris taceam: uel ignium mora pbari pot. q;ppe p continuos decem & septem dies uix potuit incendiū extinguere: quod domibus ac templis suis sponte hostes immiserant: ut quatenus urbs eripi romanis non poterat triumphis arderet:

Studium
carth. in cō
parado bel
li

A quo
cemilianus
scipio ado-
ptatus

Deditorum
numerus

BELLVM ACHAICVM.

Vasi sæculum illud euerfionibus urbium curreret: ita carthaginis ruinam statim Corinthos excepit: achaicæ caput: græciæ decus: inter duo maria Ionium & Aegeum quasi spectaculo exposita hæc facinus indignum ante oppressa est q; in numero certorum hostium referretur. Critholus causa belli: q; libertate a romanis data: aduersus ipsos usus est. Legatos romanos dubium an & manu: certe oratione uiolauit. Igitur Metello ordinanti: cui tum maxime macedoniæ mandata est ultio & huic achaicum bellum: at primam Critholai manum metellus consul per patentis helide campos toto cecidit alpheo: & uno pulio peractum erat bellum: iam & urbem ipsam terrebat obsidio. Sed fata regum: cum Metellus dimicasset ad uictoriæ Mumius uenit. Hic alterius ducis dignitate exercitum sub ipsis Isthmi faucibus fudit: geminosq; portus sanguine infecit: tamen ab incolis deserta ciuitas direpta primū. deinde tuba pcinete deleta est. Quid signoz? quid uestiū? quidue tabularum raptum: incensum: atq; pictum est? Quatas opes & abstulerit & cremauerit hinc scias: q; quicquid corinthi æris toto orbe laudatur. incendio superfuisse comperrimus. Nam & æris notam præciosiorem ipsa opulentissimæ urbis fecit iniuria: quia incendio perustis plurimis statuis atq; simulacris: æris: auri: argentiq; uenæ in commune fluxere.

Corinthi si
tus & nobi
litas

Mumius

Aes corin-
thiacum

RES IN HISPANIA GESTAE:

Carthaginē corinthos: ita corynthum Numantia secuta est: nec deinde toto orbe quam tantum in aris fuit. Post illa duo clarissima urbium icedia latae atq; passim: nec p uices: sed simul pariter: quasi unum undiq; bellum fuit: prorsus utile: quasi agitantibus uentis diffudisse quaedam belli icedia toto orbe uidere. Hispaniæ nunq; aius fuit aduersus nos uniuersæ cōsurgere: nunq; cōferre uires suas libuit: neq; aut imperare: aut libertatem tueri suam publicæ: alioq; nita undiq; mari pyreneoq; uallata est: ut ingenio lytus nec adiri qdē potuerit. Sed antea a romanis obsessa est: q; seipsa cognosceret: & sola oium puinciæ uires suas: postquam uicta est intellexit. In hac ppe ducetos p annos dimicatum est a primis scipionibus in primū Cæsare Augustū. Non continue nec coherenter sed put lacerant. Nec cum hispanis initio: sed cum penis in hispania. Inde cōtagio & series causarum belloz: prima p pyreneum iugum signa romana Publius & Cne. Scipiones itulerunt: pliusq; ingentibus Hannone & Hasdrubale fratre Hannibalis ceciderunt, raptaq; erat impetu hispania: nisi fortissimi uiri in ipsa sua uictoria oppressi punica fraude cecidissent: terra mariq; uictores. Igitur quasi notam integraq; puinciā ultor patris & patris Scipio ille mox africanus inuasit. Isq; statim capta carthagine & aliis urbibus non cōtētus poenos expulisse stipendiariā nobis puinciā fecit. Oem citra ultraq; hiberæ subiecit imperio. primus romanorum ducum uictor ad gades & oceani oram puenit. plus etiā puinciā retinere: q; facere. Itaq; per partes iam huc iam illuc missi duces: qui ferocissimas: & ad id temporis liberas gentes ideo impatientes iugi: multo labore nec incruentis certaminibus se uire docuerunt.

Gn. &
P. scipiones

Scipionis ge-
sta in hispa-
nia

Ato ille Césorinus Celtiberos idest robur hispaniæ aliquot præliis fregit. Grachus pater ille Gracchorum eosdem. c. & l. urbiu euerfioe multauit. Metellus ille q ex macedonia cognomé meruerat; & celtibericus fieri: cū & cōtrebiā memorabili cepisset exemplo: & uerobrigis maiori gloria pepercit. Lucullus turdullos: atq; uaceos: de qbus Scipio ille postero singulari certamine cum a rege fuisset prouocatus opima retulerat. Decius Brutus aliquando latius calecos lusitanosque: omnis galatiæ populus: formidatumque militibus flumen obliuionis: peragratoq; uictor oceani littore: non prius ligna conuertit: q̄ cadentem in maria solé obrutumq; aquis ignem non sine quodā sacrilegii metu: & horrore dephēdit. Sed rota certaminū moles cū lusitanis fuit: & nūmātinis: nec in merito: q̄ppe solis gentiū duces cōtigerūt: fuisset & cū oībus celuberis nisi dux illius motus initio belli oppressus esset. Sed summus uir astutus & audaciæ si recessisset Salondicus: q̄ hastā argenteā quotiens uelut cælo missam uaticinanti similis omniū in se mentes conuerterat. Sed cū pari temeritate sub nocte castra consulis adisset: iuxta territoriū ipm pilo uigilis exceptus est. Cæterū lusitanos Viriatus erexit: uir caliditatis accerrimæ q̄ ex uenatore latro: ex latrone subito dux: atq; ip̄erator & si fortuna cessisset hispaniæ: Romulus non cōtentus libertatē suorū defendere per. xiiii. annos omnia: citra ultraq; hyberge & tagū igni ferroq; populatus castra etiā p̄torioq; & præfidiū aggressus. Claudium unimanum p̄ene ad internitionē exercitus cecidisset. Insignia trabeis & fascibus nostris: quæ cæperant: i montibus suis trophoea fixisset. Tādē etiā Fabius maximus consul oppresserat: sed a iucessore Pompilio uiolata uictoria est: quippe qui conficiendæ rei cupidus: fractum ducem: & extrema deditiois agitantem: per fraudem & insidias: & domesticos percussores: aggressus hanc hosti gloriam dedit: ut uideretur aliter uinci non potuisse.

BELLVM NUMANTINVM.

Numantia quantum Carthaginis: Capuæ: corinthi: opibus inferior: ita uirtutis nomine & honore par omnibus: summūq; si uiros æstimes hispaniæ decus: quippe q̄ sine muro: sine turribus: modice ædito in tumulo apud situata quattuor milibus celtiberorū. xxx. i exercitū per annos. xiiii. sola sustinuit. Nec sustinuit modo: sed sæuius aliquanto pertulit: pendendis foederibus affecit. Nouissime cum iniunctam esse constaret: opus quoq; eo fuit: q̄ carthaginem euerterat. Non temere: si fateri licet ullius causa belli iniustior: legi denses socios & con sanguineos: romanorum manibus elapsos exceperant: habita pro eis depræcatio nihil ualuit: cum se ab omni bellorum contagione remouerent: in legitimi foederis præcium iussi arma deponere. hoc sic a barbaris: acceptum quasi manus abscinderetur. Itaq; statim Megara uicto fortissimo duce: arma cōuerfi. Pompeium prælio aggressi: foedus tamen maluerunt cum debellare potuissent: hostilium deinde Mancinum: hunc quoq; assiduis cædibus ita subegerunt: ut ne oculos quidem aut uocem numantini uiri quisquam sustineret: tamen cum hoc quoq; foedus maluere contenti armorum manubiis: cū ad internitionem seruire potuissent. Sed non minus numantini q̄ caudini illius foederis flagrans ignominia: ac pudore populus romanus. Dedecus quidem præsentis flagitii: deditioe Mancini expiauit. Cæterum duce scipione carthaginis incendiis ad excidia urbium imbuto: tandem etiam in ultionem excaduit: sed tunc acrius in castris in campo nostro cū milite: q̄ cū numantino p̄liandū fuit: q̄ppe assiduis & iniustis & seruilibus maxime operibus attriti: ferre plenius uallum: q̄ arma nescirent: luto inq; nari: q̄ sanguine nollent: iubebant ad hoc scorta: & calones sarcinæ nisi ad usum necessariae amputantur: tati esse exercitum. quāti ip̄eratorē: uere proditū est. Sic redacto in disciplinā milite cōmissa acies: quodq; nemo uisurū se unquā sperauerat: factum est: ut fugietes numantinos q̄squā uideret. Dedere etiā sese uolebant: si toleranda uiris imperarentur. Sed cum Scipio uerā uellet & sine exceptione uictoria: eo necessario cōpuli: primum ut destinata morte in p̄lium ruerent cum sese prius æpulis quasi ife riis impleuissent: carnis semicrudæ & cæliæ: sic uocant indigenæ ex frumento potionē. Intellectū ab imperatore consiliū: itaq; nō est permessa pugna morituris. Cū fossa atq; lorica: quattuor castris circūdatos famæ præmeret ab duce orantes præliū. ut tanquā uiros occideret: sed ubi nō ip̄etrabant: placuit eruptio: sic cōserta manu plurimi occisi: & cū urgeret fames aliquātis per inde uixere. Nouissime consiliū fugæ sedit: sed hoc quoq; ruptis equoq; cingulis uxores ademere summo scelere p̄ amorē. Itaq; etiam exitu deplorato in ultimam rabiem furoremq; conuersi: postremo mori hoc genere destinarunt. Duces suos: seq; patriaq; ferro: & ueneno: subiectoq; undiq; igne peremerūt. Mactæ esse fortissimā & meo iudicio beatissimam in ipsis malis ciuitatem asseruit cum fide socios: populum orbis terrarū uiribus fultum: sua manu: ætate tam longa sustinuit. Nouissimæ maximo duce oppressa ciuitas: nullum de se gaudium hosti reliquit. Vnus enim uir numantinus non fuit: qui in cathenis duceretur præda ut de pauperibus nulla: arma cremauerunt: triumphus fuit tantum de nomine.

Actenus populus romanus pulcher: egregius: pius: sanctus: atq; magnificus. reliqua sæculi ut grandia æque: ita uel magis turbida: & scæda crescentibus cum ipsa magnitudine imperii uitii: adeo ut siq; hanc tertiam eius ætatem transmarinam quam ducentoq; annoq;

fecimus diuidat:centum hos priores:quibus africam:macedoniam:siciliam:hispaniam domuit: aureos sicut poetæ canunt:iure meritoq; fateatur.Ceterum sequentes ferreos plane & cruentos & si quid immanius.Quippe qui iugurtinis:cymbricis:mithridaticis:parthiis bellis gallicis:atq; germanicis: quibus cælum ipsum gloria ascendit.Græcanas:drulianasq; cædes: ad hæc seruilis bella miscuerunt: & ne quid turpitudini desit: gladiatoria denique: in se conuersis marianis atque syllanis: nouissimæ Pompei & Cæsaris manibus quasi per rabiem & furorem & nephas semetipse lacerauit: quæ si inuoluta inter se sunt omnia atq; confusa:tamen quo melius appareant simul & ne scælera uirtutibus obstrepant:separatim proferentur:priusq; capimus iusta illa memorabimus:ut & pia cum exteris gentibus bella magnitudo crescentis indies imperii appareat:tum ad illa ciuium scælera:turpesq; & impias pugnas reuertemur.

BELLVM ASIATICVM.

Acta ad occasum hispania:populus romanus ad orientem pacem agebat:nec pacē modo: sed inulitata & in cognita quadam foelicitate relictæ regis hæreditatibus opes & tota in simul regna ueniebant.

Talus rex pergamenorum regis Eumenis filius socii quōdam commilitonisq; nostri testamentum reliquit:populus romanus bonorum meorum hæres esto in bonis regis hæc fuerunt.adita igitur hæreditate prouinciam populus Romanus non quidem bello:nec armis: sed q; est æquius testamenti iure retinebat: sed hanc difficile dictu est utrum facilius ammi serit populus Romanus:an recuperauerit. Aristonicus regi sanguinis ferox iuuenis urbes regibus parere consuetas:partim facile sollicitat:paucas resistentes Mindum Samon Colophonem ui recepit.Crassi quoque prætoris cædit exercitum:ipsum quoque cæpit.Sed ille memor & familiaris:& Romani nominis custodem sui barbarum uirgula excecata:in exitium sui quod uolebat:ita concitat.Mox a perpenna domitus:& captus:& per deditiōem in uinculis habitus.Aquilius asiatici belli reliquias confecit mixtis(nephas)ueneno fontibus ad deditiōem quarundam urbium:que res ut maturam:ita infamem fecit uictoriam.quippe cum contra fas deum moresq; maiorum medicaminibus impuris in id tempus sacrosancta romana arma uiolasset.

L. FLORI EPITHOMATIS LIBER TERTIVS INCIPIT.

Ecce ad orientem: sed nō ad meridionalē plagam eadē quies. Quis speraret post Carthaginem:aliquid in africa bellum? Atqui non leuiter se numidia concussit:& fuit in iugurta quod post Hannibalem timeretur.quippe rex callidissimus populū romanum armis inclytum & inuictum opibus aggressus est:& citra spem omnium fortuna cessit:ut rex fraudæ præcipuus:fraudæ caperetur. Hic auo Masinissa & Micypsa patre per adoptionem:cum interficere fratres statuisset agitated regni cupiditate:nec illos magisq; senatum populum romanum:quoq; in fide & clientela regnum erat:metueret:primū scelus mandat insidias potitusq; Hiépsalis capite:cum se in Adherbalem conuertisset:scq; romam profugisset:missa per legatos pecunia traxit in sententiam suam senatū & hæc fuit de nobis eius prima uictoria.Missos deinde qui regnum inter illum Adherbalemq; diuiderent:similiter aggressus:cum in scauro ipsos romani imperii mores expugnasset:inchoatū nephas perfecit audacius: sed diu non latent scælera: corruptæ nephas legationis erupit: placuitq; bello persequi parricidam.primus in numidam Calpurnius bestia consul immittitur.Sed rex præmonitus fortius aduersus romanos aurum esse:q; ferre: pacem emit.Cuius flagitii reus cum interueniente publica fide a senatu accersiretur: pari audacia & uenit:& competitorem imperii Masinissæ: Masinissam immisso percussore confecit.Hæc altera contra regem fuit causa bellandi.Igitur sequens ultio mandatur Albino.Sed huius quoq;(proh dedecus)ita corruptit exercitū:ut uoluntaria nostrog; fuga uinceret numida castrisq; potiret:adito etiam turpi foedere.in precium salutis:quem quod prius emerat dimissit exercitum.Eodem tempore in ultionem non tam imperii romani:q; pudoris Metellus assurgit:qui callidissime hostem:nunc præcibus:nunc minis:iam quasi simulata uera fuga eludentem artibus suis aggressus est.Agrorū atq; uicorum populatione contentus in ipsa numidiæ capita impetum fecit:& zamani quidem frustra diu uoluit.Cæterum thalam grauem armis thesauroq; regis diripuit.Tunc urbibus exutum regem etiam finium suorum regniq; fugitiuum per mauros:atq; getuliam sequebatur.Postremo marius auctis admodum copiis cum pro obscuritate generis sui capite census sacramento adegisset:iā fulum & lautium regem adortus:non facilius tamen uicit q; si integre & recentem.Hic & urbē Herculi conditam capsam in media africa sitam:anguibus athenisq; uallatam mira quadam foelicitate superauit:& saxeo inditā monti mulutā urbē per ligurē aditu arduo innaccessosq; penetrauit.Mox nō ipsū mō: sed Bocchū mauritanix regē iure sanguinis numidiā uindicatē: apud opidū Cirthā grauiter cecidit. Qui ubi diffusus rebus suis alienæ cladis accessio fieri timet. p̄ciū foederis atq;

Recentior
rerum Ro-
manarum
status

Aristonicus

Iugurtinū
bellum

Iugurtiæ
successus

Thesaurus
regis iugur-
thi diripit

Iugurta ca-
pitur

amicitiæ regem facit: Sic fraudulentissimus regum fraude soceri sui in insidias deductus est & Syllæ in manum traditus tandemq; opertum cathenis Iugurtam in triumpho populus romanus aspexit: sed ille quoq; quâuis uictus & uictus uidit urbem: quam uenalem: & quandoq; periturâ: si habuisset emptorê, frustra cecinerat: tamen ut uenalis fuisset: habuit emptorem: & cum ille non euaserit: certum erit eâ nō esse periturâ.

BELLVM ALLOBROGICVM.

Domitius
enobarbus
Fabius ma-
ximus j

Id ad meridiem populus romanus: multo atrocius & multipliciter: & magis a septentrione seuientem nihil hac plaga infestius: atrox cœlum peruicaci ingenio. Omni igit tractu uiolentus hostis a dextris: atq; leuis: & medio septentriōis erupit prima trās Alpes arma nostra sensere Saly quum de incursionibus eorum fidissima atq; amicitissima ciuitas Massilia quæreretur. Allobroges deinde Aurenii: cum aduersus os similis eduogæ querelæ opem & auxilium nostrum flagitarent: uariuscq; uictoriæ testis yfara & uindelicus amnis: & impiger fluminum Rhodanus maximus: barbaris terror elephantum fuisse immanitatis gentium pares. Nihil tam conspicuum in triumpho q̄ rex ipse bis uisus discoloribus in armis: argenteoq; carpento: qualis pugnauerat utriuscq; uictoriæ: q̄ quantumq; gaudium fuerat: uel hinc extimari potest q̄ & Domitius Enobarbus & Fabius maximus ipsis quibus dimicauerant locis saxas erexere turres & desuper exornata armis hostilibus trophea fixere. Cū hic mos inusitatus fuerit nostris. Nūq̄ enim populus romanus hostibus domitis uictoriam suam exprobat.

BELLVM CYMBRICVM THEVTHONICVM AC TIGVRINVM.

Vnde cim-
bri

Ymbri: theutoni: atq; tigurini ab extremis galie profugi: cū terras eogæ inuadisset oceanus: nouas sedes toto orbe quærebāt: exclusisq; ex gallia: & hispania: cum in Italiam remigrarent: miserunt legatos in castra Syllani: inde ad senatum petentes ut martius populus aliquid sibi terræ daret: quasi stipendium: cæterū ut uellet manibus atq; armis suis uteretur. Sed quas daret terras populus romanus a gratiis legibus intra se dimicaturus? Repulsi igitur quod nequuerant præcibus: armis petere constituunt. Sed nec

Syllanus
Manilius a
cimbris ui-
cti
Cepio
Theutones

primum impetum barbarogæ Syllanus: nec secundum Manilius nec tertium Cepio sustinere potuerunt. Omnes fugati: exuti castris actum erat nisi Marius illo sæculo contingisset. Ille quoq; non ausus cōgredi statim militē tenuit in castris: donec inuicta illa rabies & impetus quem pro uirtute barbari habet consensceret: recessere igitur increpantes: & tanta erat capiendæ urbis fiducia consulentes si qd ad uxores suas mandarent. Nec segnius: q̄ minati fuerant tripartito agmine per alpes idest claustra italiae ferebantur. Marius mira statim uelocitate occupatis compendiis præuenit hostē. Prioresq; Theutonas sub ipsis alpium radicibus assecutus in locum quem aquas sextias uocant: qua fide numinum prælio oppressit: Vallem fluuiumq; hostes tenebant: nostris aquarū nulla copia: consulto ne id egerit. Imperator an errorē in consilium uerterit dubium. Certe necessitate acta uirtus causa uictoriæ fuit. Nam flagitante aquam exercitu. uiri inquit estis: en illic habetis. Itaq; tanto ardore pugnatum est: ea q; cædes hostium fuit: ut uictor Romanus de cruento flumine non plus aquæ biberit: q̄ sanguinis.

Atq; stragē
Qua cim-
bri etiam i
Italiam de-
scendentur
Venetiæ
laus
ubi marius
cum cim-
bris confle-
xit

Barbarogæ certe rex ipse Theutobochus quaternos senosq; æquos transilire solitus. uix unum: cum fugeret ascendit: pximoq; in saltu comprehensus: insignæ spectaculum fuit. quippe uir pcceritatis eximia sup trophea ipsa eminebat. Sublatis funditus teuthonis: in cymbros conuertitur. Hic iam quis crederet per hyemem: quæ altius alpes leuat: tridentinis iugis in italiam prouoluti ruina descenderāt: atheisim flumen non ponte: nec nauibus: sed quodam stoliditate barbarica: primum corporibus aggressi postquam retinere amnem manibus & clypeis frustra tentauerant: ingesta obrutum silua transiluere: & si statim in festo agmine urbem petissent: grande discrimen esset. Sed in uenetia quo fere tracta Italia mollissima est: ipsa soli cæliq; clemētia robur elanguit. ad hoc panis usu carnis coctæ: & dulcedine uini mitigatos Marius in tempore aggressus est: iam diem pugnae a Mario imperatore petierunt: & sic proximum dedit: In patentissimo: quem caudium uocant campo procurrere: milia deinde ad. lx. ceciderunt: hinc minus tertio: per omnem diē conciditur. barbaris. Isti quoq; imperator addiderat uirtuti dolum secutus Hannibalem: artemq; cannarum. Primum nebulosum naētus diē: ut hosti inopinatus occurreret: tū uentosum quoq; ut puluis in oculos & ora ferret. Tū acie cōuersa i orientem: ut qd ex captiuis mox cognitū est: ex splendore galearū: ac repercussu: quasi ardere cœlū uideret. Nec minor cum uxoribus eorum pugna: q̄ cum ipsis fuit. cum obiectis undique palustris: atque carpentis: alte desuper quasi e turribus lanceis contisque pugnant: perinde plus speciosa mors earum fuit q̄ pugna. Nam cum missa ad marium legatione libertatem ac sacerdotium non impetrassent: nec fas erat suffocatis elisisq; passim infantibus suis aut mutuis concidere uulneribus uinculo e crinibus suis facta: ab arboribus iugisque plaustrorum pependerunt. Beleus Rex in acie dimicans impigre: nec inultus occubuit. Tertia tigurinorum manus: quæ quasi in subsidio noricos infederat alpium

Beleus rex

tumulos: in diuersa lapsi fuga ignobili: & latrociniis euanuit. Hunc tam lætum tamq̃ felicem libertatis italiæ: assertiq̃ imperii nuncium: non per homines: ut solebat: populus accepit: sed per ipsos (si credere fas est) deos. Quippe eodem die quo gesta res est uisi pro æde Castoris & pollucis iuuenes laurea ti prætori litteras dare: frequensq̃ in spectaculo rumor uictoriæ cymbricæ: fœliciter dixit. Quo qd̃ admirabilius? quidq̃ insignius fieri potest? Quippe uellet ut elata montibus suis roma: spectaculo belli interesset: q̃ i gladiatorio munere fieri solet: uno eodemq̃ momento cum in acie cymbri occumberent: populus in urbe plaudebat.

BELLVM TRHACIUM.

P Ost macedonas (sic diis placet) thraces rebellabant ipsi quondam tributarii macedonũ nec in proximas modo prouincias contenti incurrere: thessaliam atq̃ dalmaciam i adriacum mare usq̃ uenerunt. eoq̃ sine contenti quasi interueniente natura: contorta i ipas aquas tela miserunt. Nihil iterim per id omne tempus residuum crudelitatis fuit. In captiuos sæuientibus: litare diis sanguine humano: bibere in ossibus capitum: & huiusce modi ludibrio fœdare mortem tam igni q̃ fumo. Partus quoq̃ grauidæ extorquere: tormentis sæuissimi omnium thracum Scordici fuere. Sed calliditas quoq̃ ad robur accesserat: siluarum & montium situs cum ingenio consentiebant. Itaq̃ non fusus modo ab his aut fugatus: sed simili prodigio omnino totus interceptus exercitus: quem duxerat Cato. Didius uagos & libera populatio ne diffusos intra suam reppulit thraciam. Drusus ulterius egit: & uetuit transire dannubium. Minutius toto uastauit hebro: multis quidem amissis: dum per perfidum glaciæ flumẽ equitatur. Piso rhodopem caucasumq̃ penetrauit. Curio daciantenus uenit: sed tenebras saltuum expauit. Appius i sarmatas usq̃ peruenit. Lucullus ad terminum gentium tanain: lacumq̃ meotin. Nec alter cruentissimi hostium q̃ suis moribus domiti quippe in captiuos igne ferroq̃ sæuitum est. Sed nihil barbaris atrocius uisum est: q̃ q̃ abscissis manibus relictis: uiuere superstites: pœnæ suæ uidebantur.

Thracum
facinus

Cato
Didius
Drusus
Minutius
Piso
Appius
Lucullus

BELLVM MITRIDATICVM.

P Ponticæ gentes ad septentrionem in mare sinistrum iacent a pōtico cognominatæ mari. Harum gentium atq̃ regionum rex antiquissimus Ateas post Artabazes: a septem persis oriundus: inde Mithrydates omnium longe maximus: quippe cum quattuor Pyrrho. xvii. anni Hannibali succederent. ille per. xl. annos restitit: donec tribus ingentibus bellis subactus: fœlicitate Syllæ uirtute Luculli: magnitudine Pompei consumeretur. Causam quidem illius belli prætenderat apud Cassium legatũ attrectari terminos suos a Nicomede bitynio. Cæteræ elatus animus ingentibus asiæ totius & si posset europæ cupiditate flagrabat. spē ac fiduciã dabat nra uitia: quippe cū ciuilibus bellis disungeremur: inuitabat occasio. Nudũq̃ impii latus ostendebant pcul Marius: Sylla: Sertorius. Inter hæc reipu. uulnera: & hos tumultus repete q̃li captato tpe: i lassos simul atq̃ districtos subitus turbo pontici belli ab ultima ueluti spectacula septentrionis erupit. Primus statim ipetus belli bithyniam rapuit. Asia inde pari terrore correpta est. Nec cūctanter ad regẽ ab urbibus nostris populisq̃ descitũ est. Aderat: instabat: sæuitia q̃si uirtute utebat. Nã quid atrocius uno eius edicto: cū omnes qui in asia forent romanæ ciuitatis hoies interfici iussit. Tũ quidem domus templa & aræ humana oia atq̃ diuina iura uiolata sunt. Sed hic terror asiæ europã quoq̃ regi aperiebat. Itaq̃ missis archelao Neophtholemoq̃ pfectis: excepta Rhodo: quæ pro nobis firmiter stetit. Cæteræ Cyclades: Delos: euboea: & ipsum graciæ decus Athenæ tenebantur Italiam iã ipsamq̃ urbẽ romã regius terror afflabat. Ita Lutius Sylla festinat uir armis optimus: pariq̃ uiolentia ruentem ulterius hostem. manu quadam quasi ipsius reppulit. Primumq̃ Athenas urbem quis crederet frugum parentem: obsidione ac fame ad humanos cibos compulit: sic illos quoq̃ ante: mox subruto pyrei portu sex quoq̃ & amplius muris postq̃ domuerat in gratissimos hominũ ut ipse dixit: in honorem tamen mortuorum sacris suis famæq̃ donauit. mox cum euboea: atq̃ boetia præsidia regia dispulisset: omnis copias: uno apud cheromam: apud orchomenon altero bello dissipauit. Statimq̃ in asiam transgressus ipsum opprimit: & debellatũ etiam foret: nisi de Mithrydate triũphare cito q̃ uere maluisset. Ac tũ quidem hunc asiæ statũ Sylla dederat ictũ cum ponticis fœdus: recepit Bythiniam a rege Nicomede: ab Ariobarzane cappadociã: ac sic ut erat asia rursus nostra: ut cœperat Mithrydates tantũ repulsus: itaq̃ nõ fregit ea res ponticos sed incendit: quippe rex asia & europa quodãmodo inescatus: nõ iam quasi alienam: sed quia amiserat: quasi captã belli iure repetebat. igit̃ ut extincta parum fideliter incendia: maiore flãma reuiuiscunt: ita ille de integro auctis maiorem in modũ copiis: tota denique regni sui mole in asiam rursus mari terra fluminibusq̃ ueniebat. Cizicũ nobilis ciuitas: arce mœnibus: portu: turribusq̃ marmoreis asiaticæ plagæ littora illustrat. hæc ille q̃ si alteram romam totam inuaserat bello. Sed fiduciam oppidanis resistenti nunctus fecit docens:

Pontici re/
ges
Mitridatis

Crudele mi/
tridatis edi/
ctum

Athenarũ
fames

Cheroma
Orchome/
non

Cizicum

Nun cii ce-
leritas & au-
dacia
Vbi uictus
Mithrida-
tes

aduentare Lucullum: qui horribile dictu: per medias hostium naues utre suspensus: & pedibus iter ad gubernans uidentibus procul quasi marina pistris euaserat: mox clade conuersa: cum ex more obside-
tem regem: & ex fame: pestilentia urgeret: recedente Lucullus assequitur: adeoque cecidit: ut granicus
& eopos amnes cruenti redderentur. Rex callidus: romanæque auaritiæ peritus: spargi a fugientibus
sarcinas: & pecuniam iussit: qua sequentes moraretur: nec felicius in mari quàm in terra fuga: quippe cen-
tum amplius nauium classem apparatusque belli grauem: in pontico mari aggressa tempestas tam fœ-
da strage lacerauit: ut naualis belli instar efficeret: plane quasi Lucullus quodam cum fluctibus pro-
cellisque commercio debellandum tradidisse regem uideretur. Attritæ iam omnes ualidissimi re-
gni uires erant: sed animus malis angebatur. Itaque conuersus ad proximas gentes: totum pene orientem
ac septentrionem ruina sua inuoluit. Hiberi Caspii: albanii: & utroque sollicitabantur armenia. Perque oia
& decus & nomen & titulos Pompeio sua fortuna quærebat. Qui ubi nouis motibus ardere Asiam
uidet: aliosque ex aliis prodire reges: nihil cunctandum ratus: priusquam inter se gentium robora coirent:
statim ponte nauibus facto: omnium ante se primus transit euphratem regemque fugientem media na-
ctus armoenia quanta fœlicitas uiri uno prælio cōfecit: nocturna ea dimicatio fuit: & luna in partibus
quippe quasi commilitans cum a tergo hostibus: a facie romanis se præbuisse: pontici per errorem lon-
gius cadentes umbras suas: quasi hostium corpora petebant. Et Mithrydates quidem nocte illa debel-
latus est. Nihil enim postea ualuit: quæ omnia expertus more anguium: qui obruto capite postremum
cauda minantur. Quippe cum effugisset hostem colchos: Sicilia quoque littora: & campaniam nostram
subito aduentu terrere uoluit. Mox subruto pyrei portu colchis tenus iungere bosporon. Inde per
thraciam macedoniam: & græciam transilire. Sic Italiam nec oppinatus inuadere tantum cogitauit.
Nam per defectionem ciuium pharnaui filii scelere præuentus male tentatum ueneno spiritum ferro
expulit Cneus interim Magnus rebellis Asiae reliquias sequens per diuersa gentium terrarumque uolita-
bat: nunc sub orientem secutus armenios captis in ipso capite gentis Artaxis: supplicem iussit regna-
re Tigranem. At in septentrionem schyticum iter tanquam in mari stellas secutus cholchos cecidit:
ignouit hyberia pepercit albanis: regem cholchorum Orodem positus etiam sub ipso caucaso castris
iussit in plana descendere. Arthocen: qui hiberis imperabat: & obsides liberos dare: Orodem etiam re-
muneratus est. Ultro ab albania sua lectulum aureum & alia dona mittentem. necnon & in meridiem
uerso agmine. Libanum syriae: damascumque transgressus per nemora illa odorata: per thuris & balsa-
mi syluas romana signa circumtulit Arabes siquid imperaret præsto fuere. Hierosolymam defendere
tentauere iudei. Verum hæc quoque & intrauit: & uidit illud grande impiæ gentis archanum patens
aureo uti cælo Dissidentibus de regno fratribus: arbiter factus: regnare iussit Hircanum Aristobolo
quia renuebat eam rem: cithenas dedit. Sic Pompeio duce populus romanus totam qua latissima est:
Asiam peruagatus: quam extremam imperii habebant prouinciam: mediam fecit. Exceptis quippe
parthis: qui fœdus maluerunt & Indis: qui adhuc nos non nouerant: omnis Asia inter rubrum & cas-
pium & oceanum Pompeianis domita: uel oppræssa signis tenebatur.

BELLVM PYRATICVM.

Interim dum populus Romanus per diuersa terrarum distractus est. Cilices inuaserunt
maria: sublatiisque commertis: rupto fœdere generis humani: sic maria bello quasi tem-
pestate præcluserant: Audaciam perditis: furiosisque latronibus dabat inquieta Mi-
thrydati præliis Asia: dum sub alieni belli tumultu: exterique regis inuidia impune
graffantur. Ac primum duce Isodoro contenti proximo mari: Cretam inter atque cyre-
nas: pyreum: & achaiam sinumque maleum: quem a spoliis: aureum ipsi uocauerunt: latro-
cinabant: Missusque in eos Publius Seruilius: quis leues & fugaces & myoparonas: graui & martia clas-
se turbaret: non incruenta uictoria superat. Sed nec mari submouisse contentus ualidissimas urbes eorum:
& diutina præda abundantes: Phaselis & Olypon euertit: Isaurorumque ipsam arcem ciliciae unde cōscius
sibi magni laboris Isaurici cognomen adamauit. Non ideo tamē tot cladibus domiti: terra se contine-
re potuerunt: sed ut quædam animalia: quibus aquam terramque incolendi gemina natura est: sub ipso
hostis recessu impatiētes soli: in aquas suas resiluerunt: & aliquo latius quam prius: sic fœlix ille & dignus ui-
ctoria Pompeius uisus est: & Mithridaticæ prouinciæ facta accessio. ille dispersam toto mari pestem semel & i-
perpetuum uolens extingere diuino quodam apparatu aggressus est. Quippe cum classibus suis & socialibus
rhodiisque abundaret pluribus legatis: atque perfectis utraque ponti & oceani ora complexus est. Gellius tusco ma-
ri impositus plotius siculo. Gratillius ligusticum sinum Pompeius gallicum obsedit. Torquatus balearicum: Tibe-
rius Nero gaditanum fretum: quod primum maris nostri limen apertum. Lætulus lybicum. Marcellinus ægyptium. Pompeius iu-
uenes adriaticum. Varro Terentius ægeum & ponticum & Paphlyum. Metellus asiaticum. Cæpio ipas propretidis
fauces. portius Cato sic obditis nauibus: quasi portum obseruauit: sic pro ois æquoris portus: sinus: latebras
recessus: promontoria: freta peninsulas quicquid pyratæ fuit quadam indagine inclusum & oppræsum est. Ipse
Pompeius in originem fontemque belli ciliciam uersus est. Nec hostes detractare certamen non

ex fiducia: sed quia oppræssi erant ausi uidebantur: sed nihil tamen amplius: quàm ut primum ictum concurrerent. Mox ubi circumfusa undique rostra uiderunt abiectis statim telis: remisque plausu undique pari quod supplicantes signum fuit: uitam petierunt. Non alia tam incruenta uictoria usi nunc sumus sed nec fidelior in posterum reperta gens ulla est. Idcirco præsertim singulari consilio ducis: qui matrimonium genus a conspectu longe remouit: maris & mediteranis agris quasi obligauit. Eodemque tempore & usum maris nauibus recuperauit: & terræ homines iuos reddidit. Quid prius in hac mirere uictoria uelocitatem: quæ quadragesimo die parata est. An foelicitatem: quæ ne una quidem nauis amissa est. An perpetuitatem: quæ amplius pyratarum non fuerunt.

Pompeia
næ uictorie
uelocitas

CRETICVM BELLVM.

Reticum bellum: si uera uolumus noscere: nos fecimus: sola uincendi nobilem insulam cupiditate: fauisse Mithrydati uidebatur: hoc placuit armis uindicare. Primus inuasit insulam Marcus Antonius cum ingenti quidem uictoriae spe: atque fiducia: adeo ut pluris catenas in nauibus: quam arma portaret. dedit itaque poenas uacordiae: nam pluresque naues intercepte hostes: captiuasque corpora religata uelis: ac funibus pependere: ac sic uelificantes triumphantium in modum cretes portubus suis adremigauerunt. Metellus deinde totam insulam igni ferroque populatus intra castella: & urbes redegit: & gnoson: & erytream: & ut graeci dicere solent: urbium matrem cydonam. Adeoque saeue in captiuos consulebatur: ut ueneno se plerique conficerent. Alii deditioem suam ad Pompeium absentem mitterent: & cum ille res in asia gerens: eo quoque praefectum misisset Antonium in illa prouincia irritus fuit: eoque infestior Metellus in hostes ius uictoris exercuit: uictisque lasthenæ & panaræ cydonæ ducibus uictor rediit: nec quicquam amplius: tamen de tam famosa uictoria quam cognomen exercitum reportauit.

Metelli a
cerbitas in
cretes

BELLVM BALEARICVM.

Vatinus Metelli macedonici domus bellicis nominibus assueuerat: altero ex liberis eius cretico facto: mora non fuit: quin alter quoque balearicus: uocare baleares per idem tempus insulae pyratica rabie corruperant: maria homines feras atque siluestres mireris aulos a scopulis suis saltem maria prospicere. Ascendere etiam inconditas rates: & praenauigantes subinde sopinato impetu terruere. Sed cum uenientem ab alto romanam classem prospexissent: praedam putantes ausi etiam occurrere: & primo impetu ingenti lapidum saxorumque nimbo classem operuere. Tribus quisque fundis praeliatur: ceteros esse quis miretur ictus: cum haec sola genti arma sint: id unum ab infantia studium. cibum puer a matre non accipit: nisi quem ipsa monstrante percussit. Sed non diu lapidatione romanos terruere. postquam comminus uentum est: expertisque rostra: & pila uenientia pecudum in morem: clamore sublato petierunt fuga littora dilapsique in proximos tumulos quaerendi fuerunt ut uincerentur.

Baleares fū
de studiosi

EXPEDITIO IN CYPRON.

Derat fatum insulae: igitur & Cypros recepta sine bello: insulam ueteribus diuitiis abundantem: & ob hoc Veneri sacram Ptolemæus regebat: & diuitiarum tanta erat fama: nec falso ut uictor gentium populus & donare regna consuetus. Publio Clodio Tribuno duce socii uiuique regi confiscationem mandauerit & ille quidem ad rei famam ueneno fata praecipit. Ceterum portius Cato cyprias opes liburnis per Tyberinum hostium inuexit: quare res latius aerarium populi Romani quam ullus triumphus impleuit.

Ptolemæus

BELLVM GALLICVM.

Sia Pompeii manibus subacta: reliqua quae restabant in Europa: fortuna in Caesarem transtulit. Restabant autem immanissimi gentium galli atque germani: & quis toto orbe diuisi: tamen qui uinceret habuit britania. Primus galliae motus: ab heluetiis capit: qui Rhodanum inter & rhenum siti non sufficientibus terris uenere sedes petitu incensis moenibus suis: hoc sacramentum fuit: ne rediret: sed petito tempore ad liberandum: Cum inter moras Caesar Rhodani ponte rescisso: abstulisset fugam statim bellicosissimam gentem: & sic in sedes suas: quasi greges in stabula pastore deduxit. Sequens longeque cruentior pugna belgarum: quippe pro libertate pugnantium. Hic cum multa romanorum militum insignia: uel illud egregium ipius ducis: quod nutate in fuga exercitu: rapto fugientis e manu scuto: in primam uoluntas aciem: manu plium restituit. Inde cum Venetis etiam nauale bellum: sed maior cum oceano: quam cum ipsis nauibus rixa quippe ille rudes & informes: &

Heluetii

Belgae

Veneti

statim naufragæ rostra sensissent: sed hærebat in uadi pugna, cum æstibus solitis cum ipso certamine subductus Oceanus intercedere bello uideretur. Ille quoque accessere diuersitates pro gentium locorumque natura. Aquitani callidum genus in speluncas se recipiebant: iussit includi: mora dilabebantur in siluas: iussit incendi: nemo tantum feroces dixerit gallos: fraudibus agunt. Indutiomarus: treueros. Ambiorix conuocauit eburones: utriusque absente Cæsare coniuratione facta iuuenere legatos: sed ille fortiter a Dolobella summotus est: relatumque regis caput. Hic insidiis in ualle dispositis dolo pertulit: itaque & castra dirrepta sunt: & aurum ablatum. Cottam cum Titurio Sabino legato amisimus: nec ulla de rege mox ultio: quippe perpetua transrhenum fuga latuit: nec rhenus ergo immunis: nec etiam fas erat: ut liber esset receptator hostium atque defensor, sed prima contra germanos illius pugna iustissimis quidem ex causis: hæc auide incursionibus eorum quærebantur: quæ Arriouiusti regis superbia: cum legati dicerent: ueni ad Cæsarem: quis est autem Cæsar: & si uult ueniat inquit, & quid ad illum: quid agat nostra germania: num ego me interpono romanis? Itaque tantis gentis nouæ terror in castris: ut testamenta passim: & in principiis scriberentur: sed illa immania corpora: quo erant maiora: eo magis gladiis ferroque patuerunt. Qui calor in præliando militum fuerit: nullo magis exprimi potest: quam quæ elatis super caput scutis: cum se testudine barbarus tegetet: super ipsa romani scuta salierunt: & inde in iugulos gladiis descendebant. Iterum uno de germano centenari quærebantur. Hic uero iam Cæsar ultro Massiliam nauali ponte transgreditur: ipsumque rhenum: & hyrciniam hostem quærit in siluis: sed in saltus & paludes genus omne diffugerat: tantum pauoris incussit intra ripam subito romana uis: nec simul rhenus: & iterum quoque: & quidem ponte facto penetratus est: sed maior aliquanto trepidatio: quippe cum rhenum suum sic ponte quasi iugo captum uiderent. Fuga rursus in siluas & paludes: sed quod acerbissimum Cæsari fuit non fuere qui uincerentur: omnibus terra marique captis respexit oceanum & quasi hic romanus orbis non sufficeret alterum cogitauit. Classe igitur comparata Britanniam petit in Britanniam transit mira celeritate: quippe qui tertia uigilia morino soluisset a portu: minus quam medio die insulam ingressus est: plena erant tumultu hostico littora: & trepidantia ad conspectum rei nouæ carpenta uolitant. Itaque trepidatio pro uictoria fuit: arma & obsides accepit a trepidis: & ulterius isset: nisi improbam classem naufragio castigasset oceanus. Reuersus igitur ad galliam classe maiore: auctisque copiis: in eundem rursus oceanum eos denique rursus brytannos: calydonias secutus in siluas unum quoque e regibus cauelianis in uincula dedit: contentus his non enim prouinciæ: sed nomini studebatur: cum maiore quam prius præda reuerctus est. Ipso quoque oceano tranquillo magis & propitio: quasi imparè se fateretur. Sed maxima omnium eademque nouissima coniuratio fuit galliæ. Cum omnes pariter auernos atque byturigas: carnitas simul sequanturque: contra ille corpore armis: spiritusque terribilis: nomine & quasi terrore composito uergingetorix: ille festis diebus: & comicialibus: cum frequentissimos in lucis haberet: ferocibus dictis ad ius pristinum libertatis erexit. Aberat tunc Cæsar Rauennæ delectum agens: & hyeme creuerant alpes: sic iter clisum putabant iter. Sed ille qualis erat: ad nunciū rei felicissimæ temeritatis per inuios ad id tempus motum multos: per intactas uias: & niues expedita manu emensus: occupat galliam: ex distantibus hibernis castra contraxit: & ante in media gallia fuit: quam ad ultima timeretur. Tum ipsa capita belli aggressus urbes: saluari cum quadraginta milia propugnantium sustulit. Alesiam ducentorum quinquaginta milium iuuentute subnixam flammis adæquauit: circa Gergouiam tota belli moles fuit: quippe cum lxxx. muro & arce: & abruptis defenderent maximam ciuitatem uallo: sudibus: & fossa: inductoque fossæ flumine ad hoc. xviii. castellis ingentibus lorica circumdatam: primum fame domui: mox audentem eruptiones in uallo gladiis: sudibusque concidit: nouissime in deditioem redegit. Ipse ille rex maximum uictoriæ decus: supplex cum in castra uenisset: tum & faleras & sua arma ante Cæsaris genua proiecit. habes inquit fortem uir fortissime uicisti.

BELLVM PARTHICVM.

Undecim
 legiones cum
 Crasso dele-
 ta

Mezeras

Vm gallos per Cæsarem in septentrione debellat: interim ad orientem graue uulnus a parthis populus Romanus accepit. Nec de fortuna queri possumus: caret solatio clades: aduersa & diis & hominibus cupiditas consulis Crassi: dum parthico inhiat auro xi. stragæ legionum & ipsius capite multata est. quod tribunus plebis Metellus exentem ducem hostilibus diris deuouerat: & cum zeugma transisset exercitus: rapta subditis signa turbinibus hausit euphrates: & cum apud niceforum castra posuisset: missi ab Orode rege legati denunciauere percursorum cum Pompeio foederum consilia quam meminisset regis inhians ille thesauris nihil ne imaginario quidem iure: sed Seleuciae se responsurum esse respondit. Itaque dii foederum ultores: nec insidiis nec uirtuti hostium defuerunt. Iam primum qui solus & uere comatus: & munire poterat: a tergo relictus euphrates: dum simulato transfugæ cuidam. Mezeræ syro creditur: cum in mediam camporum uastitatem eodem duce ductus exercitus undique hosti exponeretur. Itaque uix dum uenerat carras: cum undique præfecti regis Sylaces & Surenas ostendere signa auro sericisque uexillis uibrantia. Tum sine mora circumfusi undique equitatus: in modum grandinis atque nimborum: densa tela pariter fuderunt. Si miserabili strage deletus exercitus: ipse in colloquium soli-

citans signo dato uiuus in hostium manus incidisset: nisi tribunis reluctantibus fugam ducis barba-
ri ferro occupassent. Sic quoque relatum caput: ludibrio hosti fuit. filium ducis poene in conspectu pa-
tris eisdem telis operuere reliquiae in foelicis exercitus: quo quocumque rapuit fugam in armeniam cili-
ciam: syriamque distractae uix nuntium cladis rettulerunt. Caput eius recisum cum dextra manu ad re-
gem reportatum ludibrio fuit neque indigno: aurum enim liquidum in rictum oris infusum est: ut cu-
ius animus arserat auri cupiditate eius etiam mortuum & exangue corpus auro uteretur.

Aurum li-
quidum gra-
si rictui in-
fusum

ANACEPHALEOSIS.

Haec est illa tertia aetas populi romani transmarina: qua italia progredi ausus orbe to-
to arma circumtulit. Cuius aetatis superiores .c. anni sancti pii: & ut diximus aurei: sine
flagitio: sine scelere: dum sincera adhuc & innoxia pastoriae illius sectae integritas: dumque
poenorum hostium imminens metus disciplinam ueterem continerebat. Postremi .c. quos
a carthagini: corynthis numantiae quae excidiis & attali regis in asiatica haereditate de-
duximus in Caesarem & Pompeium: secutumque os de quo dicemus. Augustum & clari-
tate rerum bellicarum magnifici. Ita domesticis cladibus miseri: & erubescendi quippe sicut galliam
thraciam: ciliciam: uberrimas uallidissimasque provincias: armenios etiam & britannos: ut non in usu:
ita ad imperii speciem magna nomina acquisisset pulchrum atque decorum. Ita eodem tempore dimi-
casse domi cum ciuibus: sociis: mancipiis: gladiatoribus: totoque inter se senatu: turpe atque miserandum
ac nescio an satis fuerit populo romano Sicila & Africa contentum fuisse: aut his etiam ipsis carere do-
minanti italia sua: quae eo magnitudinis crescere: ut uiribus suis conficeretur. Quae enim res alia furoribus ci-
uiles peperit: quam nimia foelicitas? Syria prima nos uicta corripit. Mox asiatica Pergameni regis haeredi-
tas: ille opes atque diuitiae afflixere saeculi mores: meriamque uitis suis: quasi sentina reipublicam pessun-
dedere. Vnde .n. populus romanus agros & cibaria flagitare nisi per famem: quam luxus fecerat. hinc
ergo gracchana: & prima & secunda: & illa tertia apuleiana seditio. Vnde regnaret de iudiciariis legibus
diuulsus a senatu eques: nisi ex auaricia: ut uectigalia reipublicae: atque ipsa iudicia in quaestu haberent
hinc rursus & promissa ciuitas latio: & per hoc arma sociorum. Quid autem bella seruilia unde nobis
nisi ex abundantia familiarium: unde gladiatorii aduersus dominos suos exercitus: nisi ad concilian-
dum plebis fauorem: effusa largitio? Cum spectaculis indulget supplicia quondam hostium artem fa-
cit iam ut speciosiora uitia tangamus. Nonne ambitus honorum ab hisdem diuitiis incitatus? Atqui
inde mariana: inde syllana potestas. Aut magnificus apparatus conuiuiorum & sumptuosa largitio non-
ne ab opulentia paritura mox aegestatem: haec Catilinam patriae suae impegi. Denique illa ipsa principa-
tus & dominandi cupido: unde nisi ex nimis opibus uenit? Atque hic Caesarem: atque Pompeium furiali-
bus in exitum reipublicae facibus armauit. Hos igitur populi romani omnis domesticos motus sepe-
ratos ab externis iustisque bellis ex ordine prosequemur.

Ciuium bel-
lorum cau-
sa

DE LEGIBVS GRACCHANIS

Editionum omnium causa tribunitia potestas excitauit: quae specie quidem plebis tue
da: cuius in auxilium comparata est. Re autem dominationem sibi acquirens studium
populi ac fauorem agrariis: frumentariis: iudiciariis legis aucupatur. Inerat omnibus spes
aequitatis: quid tam iustum enim: quam recipere plebem ius suum a patribus? ne populus
gentium uictor orbisque possessor: extorris: aris ac focis ageret? Quid tam aequum quam in-
opem populum uiuere ex arario suo? quid ad ius libertatis aequandae magis efficax
quam ut senatu regente provincias: ordinis aequae auctoritas saltem iudiciorum regno niteretur? sed
haec ipsa in perniciem redibant: & misera respublica in exitum suum recesserat: & a senatu in equite
translata iudiciorum potestas: uectigalium: id est imperii patrimonium supprimebat: & emptio fru-
menti ipsos reipublicae neruos exhauriebat: ararium reduci plebs in agros unde poterat sine posside-
tium euerfione: qui sibi pars populi erant & tamen relictas sibi a maioribus sedes aetate quasi iure ha-
reditario possidebant.

Iudicia in
equites tra-
sata

SEDTIO TYBERII GRACCHI.

Rimam certaminum famem. Tyberius Gracchus accendit genere: forma: eloquentia
facile princeps: sed hic siue Manciniana deditio: quia sponsor foederis fuerat con-
tagium timens: & inde popularis siue aequo & bono ductus: quia depulsam agris suis
plebem miseratus est ne populus romanus gentium uictor: orbisque possessor: laribus
ac focis suis exularet: & quacumque mente rem ausus ingentem postquam rogationis dies ade-
rat ingenti stipatus agmine rostra conscendit: nec deerat obuia manu tota inde nobi-
litas & tribuni in partibus sed ut intercedentem legibus suis Cneum Octauium uidet Gracchus: con-

Atq. Grac-
chi ferocia
in collegam

T. Gracchi cades era fas collegii ius potestatis iniecta manu depulit rostris: adeoque presenti metu mortis exterruit: ut abdicare se magistratu cogeretur: sic triumphus creatus diuidendis agris cum ad perpetranda coepta die comitorum prorogari sibi uellet imperium: obuia nobilium manu eorumque: quos agris mouerat: caedes a foro coepit. Inde cum in capitolium profugisset: plebemque ad defensionem salutis suae: manu caput tangens horteretur: praebuit speciem: regnum sibi & diadema poscentis: atque ita duce Scipione Nasica concitato in arma populo: quasi iure oppressus est.

SEDITIONO CAII GRACCHI.

C. Gracchi interis

Tatim & mortis & legum fratris sui uindex: non minore impetu incaluit Caius Gracchus: qui cum pari tumultu atque terrore plebem in auitos agros arcesseret: & recetem Artali haereditatem in alimenta populo polliceretur. lamque nimius & potens altero tribunatu secunda plebe uolitare: abrogare auso legibus suis Minutio tribuno: fretus comitum manu, fatale familiae suae capitolium inualit: Inde proximorum caede depulsus: cum se in auentinum recepisset: inde quoque obuia senatus manu ab Opimio consule oppressus est. Insultatum quoque mortis reliquiis & illud sacrosanctum caput tribuni plebis: percussoribus auro pensatum est.

SEDITIONO APVLEIANA

Metelli exilium

Saturnini interitus

Nihilominus Apuleius saturninus gracchanas asserere leges non destitit. Tantum animoque uiro Marius dabat: quod nobilitati inimicus: consulatu suo propterea confusus: occiso palam comitiis Annio competitore tribunatus subrogare conatus est in eius locum Caium Gracchum: hominem sine tribu: sine nomine: sed subito titulo in familiam ipse se adoptabat cum tot tantisque ludibriis exultaret impune: rogandis gracchorum legibus ita uehementer incubuit: ut senatum quoque cogeret in uerba iurare: cum abnuentibus aqua & igni interduturum se minaretur: unus tamen extitit qui mallet exilium. igitur post Metelli fugam omni nobilitate percussa: iam cum tertium annum dominaretur: eo uesaniae progressus est: ut consularia quoque comitia noua caede turbaret: quippe ut satellitem furoris sui Glauciam consulem faceret Gaium Memmiam competitorem interfici iussit: & in eo tumultu regem ex satellitibus suis appellatum: laetus accepit. Tum uero iam conspiratione senatus ipso quoque iam Mario consule: quia tueri non poterat aduerso, directe in foro acies: repulsi inde: capitolium inualit: sed cum abruptis fistulis obsideretur: senatuique per legatos poenitentiae fidem faceret ab arce digressus: cum ducibus factionis receptus in curiam est. Ibi in eum facta irruptione: populus sustibus: laxisque coopertum: in ipsa quoque morte lacerauit.

DRVSIANA SEDITIONO:

Equitum peculatus

Tribunitia uis

Postremo Liuius Drusus non tribunatus modo uiribus: sed ipsius etiam senatus auctoritate: totiusque italicae consensu easdem leges asserere conatus dum aliud captat ex alio tantum conflauit incendium: ut ne prima illius flamma posset sustineri: & subita morte correptus haereditarium in posteros suos bellum prorogaret iudiciaria lege Caii Gracchi. Diuiserant populum romanum: & bicipitem ex una fecerant ciuitatem: equites romani tanta potestate subnixi: ut qui fata patrum uitasque principum haberent in manu: interceptis uestigialibus peculabantur suo iure rempublicam: senatus exilio Metelli damnatione Rutilii: debilitatus omne decus maiestatis amiserat. In hoc statu rerum: pares opibus: animis dignitate: unde & nato Liuii Druso aemulatio accesserat: equitem Seruilius Cepio senatum Liuius Drusus asserere: signa & aquae: & uexilla aderat. Caeterum sic urbe in una quasi in binis castris dissidebantur: prior Cepio in senatum impetu facto: reos ambitus Scaurum & Philippum principes nobilitatis elegit. His ut motibus resisteret Drusus plebem: sed se gracchanis legibus eisdem socios ad plebem spe ciuitatis erexit. Extat uox ipsius nihil se ad largitionem ulli reliquisse: nisi si quis aut cauum diuidere uellet: aut caelum. aderat promulgandi dies: cum subito tanta uis hominum undique apparuit: ut hostium aduentu obfessa ciuitas uideretur. Ausus tamen abrogare de legibus consul Philippus: sed apprehensum faucibus uiator non ante dimisit: quam sanguis & in ora: & oculos redundaret: sic per uim datae iussaque leges: sed praecium rogationis statim focu flagitare: cum interim imparem Drusum: agrumque regem temere motarum: matura: ut in tali discrimine mors abstulit: nec ideo minus focii promissa Drusi a populo romano reposcere armis desierunt.

BELLVM QUOD ADVERSVS SOCIOS GESTVM EST.

Otiāle bellum uocetur: licet ut extenuemus inuidiam si uerum tamen uolumus: illud ciuile bellum: quippe cum populus romanus ethruscos: latinos: sabinosq; miscuerit: & unum ex omnibus sanguinem ducat: corpus fecit ex membris: & ex omnibus unus est nec minore flagitio socii citra italiam: q̄ intra urbē ciues rebellabant. Itaq; cum tusciae ciuitates: quas uiribus auxerant socii iustissime postularent: ad quam spem eos cupidine dominationis Drusus erexerat. Postq̄ ille domestico scelere oppressus ē: eadem fax: quae illum cremauit: socios in arma & in expugnationem urbis accendit. Quid hac clade tristius? qd calamitosius? cum omne latium: atq; picenum: ethruria omnis: atq; campania. Postremo italia cōtra matrem ac parentem suam urbem consurgerent: cum omne robur fortissimorum fidelissimorumq; sociorum sub suis quisq; signis haberent: n: unicipalia ista prodigia. Popedius marcos & etiam latinos Afranius umbros: totus senatus & consules Samnium Lucaniamq; Thelesinus: cum regum & gentiū arbiter populus: ipsum se regere nec posset: ut uictrix asiā europæq; a Corfinio Roma peteretur. Primum fuit belli in albano mōte cōsiliū: ut festo die latinarum Iulius Cæsar & Martius Philippus cōsules inter sacra & aras immolarentur. Postq̄ id nephas proditione discussum est. Asculo furor omnis erupit: in ipsa quidem ludorum frequentia trucidatis: qui tum aderant ab urbe legatis. Hoc fuit impij belli sacramentum: inde iam passim ab omni parte Italiae duce & auctore belli discursante Popedio diuersa per populos & urbes signa cecinere. Nec Hannibalis nec Pyrrhi fuit tanta uastatio. Ecce otriculum: ecce grumentum: ecce fesulæ: ecce carseoli referatæ: nuceriae & picentii: cædibus ferro & igne uastantur: fusæ Rutilii copiae: fusæ Cepionis: nam ipse Iulius Cæsar exercitu amisso cum in urbē cruetus referretur: miserabili funere: mediam etiam urbem per uiam fecit. Sed magna populi romani fortuna: & semper in malis maior: totis de suo uiribus insurrexit: aggressiq; singulos populos. Cato discit ethruscos: Gabinius marcos: Carbo lucanos: Sylla sanites: Strabo uero Pompeius omnia flammis ferroq; populatus: non prius finem cædium: q̄ Asculi euerfione manibus tot exercituum consulariū: direptarumq; urbium diis litaretur:

Quo populo a ro. imperio deserint

Popedii sociales bellidux

Cato
Gabinius
Ro. duces
Carbo
Sylla
Pompeius
Strabo

BELLVM SERVILE.

Tcūq; & si cum sociis nephas: cū liberis tamē & ingenuis dimicatū est. Quis æquo animo ferat in principe gentium populo bella seruorum? Primum seruile bellū inter initia urbis Herdonio duce Sabino: in ipsa tentatum est: cum occupata tribunitiis seditio nibus ciuitate capitolium obsessum est: & a consule captum. Sed hic tumultus magis fuit q̄ bellum. Mox imperio per diuersa terrarum occupato: quis crederet Sicilia multo cruetius seruili: q̄ punico bello esse uastatam: terra frugum serax: & quodammodo suburbana prouincia late fundis ciuium latinorum tenebatur. Hic ad cultum agri frequentia ergastula: cathenariq; cultores materiam bello præbuere. Syrus quidam nomine Eunus: magnitudo cladiū facit ut meminerimus: fanatico furore simulato: dum Syriae deæ cemonias iactat ad libertatem & arma seruos quasi numinum imperio concitauit: idq; ut diuinitus fieri probaret: i ore abdita nuce: quā sulphure & igne stipauerat: leuiter inspirans flammam inter uerba fundebat. Hoc miraculum primū duo milia ex obuiis: mox iure belli refractis ergastulis .lx. amplius milium fecit exercitum. Regiisq; nequid malis deesset decoratus insignibus: castella: oppida: uicos miserabili dirreptione uastauit. Illud quoq; in ultimum belli dedecus capta sunt castra prætorum: nec nominare ipsos pudet: castra Manili: Lentuli: Pisonis: Hipsei. Itaq; qui per fugitiuos distrahi debuissent: prætorios duces pfugos prælio ipsi sequebantur. Tandem Perpenna imperatore supplicium de eis sumptum est. Hic enim uictos & apud Ennam nouissime obsessos cum fame quasi pestilentia consumpsisset: reliquias latronum cum pedibus cathenis religauit: cruribusq; puniuit. Fuitq; de seruis ouatione contentus: ne dignitatē triumphī seruili inscriptione uiolaret. Vix dum respirauerat insula: cum statim a seruis & a Syro reditur ad cilicem. Athenio pastor interfecto domino: familiam ergastulo liberatam sub signis ordinat. Ipse ueste purpurea argenteoq; baculo: & regium in morem fronte redimita non minorem: quam ille fanaticus prior conflatur exercitum: acriusq; multum: quasi & illum uindicaret. uicos: castella: oppida diripiens: in dominos: in seruos infestius: q̄ in transfugas sæuiebat. Ab hoc quoq; prætoris exercitus cæsi: capta Seruili castra capta Luculli: sed Aquillius Perpennæ usus exemplo interclusum hostē cōmeatibus ad extrema compulit: cōmunitasq; copias armis: fame facile deleuit. Dedissentq; se nisi suppliciorum metu uoluntariam mortem pertulissent. Ac ne de duce quidē supplicium exigi potuit quāuis in manus uenerit: quippe dum circa ad deprehendēdū cum multitudo contendit: inter rixantium manus præda lacerata est:

Herdonius

Eunus
Syrus

Art. Euni
Syri commentum

Syri insignia

Seruiles copiae delectæ

BELLVM SPARTICVM.

Nimvero seruiliū armorum dedecus feras: nam & ipsi per fortunam in omnia obnoxii: tamen quasi secundum hominum genus sunt: & i bona libertatis nostræ adoptant

Spartacus bellum Spartaco duce concitatum: quo nomine appellem nescio quippe cum serui militauerint: gladiatores imperauerint: illi infimæ sortis homines: hi pessimam auxere ludibrio calamitatem. **Spartacus: Chrysus: & Oenomaus:** e fracto lentuli ludo: cum septuaginta aut amplius eiusdem fortunæ uiris eruperunt Capua: seruisq; ad uexillum & ad auxilium uocatis: cum statim decem amplius milia coissent homines: non modo effugisse contenti: iam uindicari etiam uolebant. Prima uelut ara ruris mōs Vesuius placuit: ibi cum etiam obsiderentur a Clodio glabro per fauces caui montis uitigineis delapsi uinculis ad imas eius descendere radices: & exitu in uno nihil tale opinantis ducis subito ipetu castra rapuere. Inde alia castra. Deinceps thoram: totamq; peruagantur campaniam: nec uillarū atq; uicorū uastatione contenti: nolam atq; nuceriam: turios atq; metapontum terribili strage populatur: affluēribus in diem copiis. Cum iam esset iustus exercitus e uiminibus pecudumq; tegumentis inconditos sibi clypeos: & ferro ergastulorum recocto: gladios ac tela fecerunt. Ac ne quod decus iusto deesset exercitui domitis obuiis gregibus paratur equitatus: captaq; de prætoribus insignia & fasces ad ducem detulere: nec abnuuit ille de stipendiario thrace miles: de milite desertor: inde latro: deinde in honore uirium gladiator: qui defunctorum quoq; prælio ducum funera imperatoris celebrauit exequiis captiuosq; circa rogam iussit armis depugnare. Quasi Plane expiaturus omne præteritū dedecus si de gladiatore munerator fuisset. Inde iam consulares quoq; aggressus in Apenino Lentuli exercitum cecidit: apud Mutinam Caii Crassii castra deleuit. Quibus elatus uictoris de inuadenda urbe romana quod satis est turpitudini nostræ deliberauit: tandem etiam totis uiribus contra Mirmillonem confurgitur: pudoremq; romanum: Licinius Crassus asseruit: a quo pulsus fugatiq; pudet dicere hostes in extrema italia consurrexerunt: ibi circa brutium angulum clusi: cum fugam in siciliam pararent: neq; nauigia suppetere: ratesq; ex cratibus: & dolia connexa uirgultis in rapidissimo freto frustra experirentur tandem eruptione facta: dignam uiris obiere mortem: & quod sub gladiatore duce oportuit: sine missione pugnatū est. Spartacus ipse i primo agmine fortissime dimicās quasi iperator occisus est.

BELLVM CIVILE MARIANVM.

Coc deerat unum populi Romani malis: iam ut ipse intra se parricidiale bellum domi stringeret: & in urbe media ac foro: quasi harena ciues cū ciuibus suis gladiatorio more concurrerent: æquiore animo utcunq; ferrem: si plebei duces: aut si nobiles: mali saltem ducatum sceleri præbuisent. Cum uero: proh facinus: qui uiri: qui imperatores. decora & ornamenta sæculi sui Marius & Sylla pessimo facinori suam etiam dignitatem præbuerunt: tribus ut sic dixerim syderibus agitatum ē. Primo & leui & modico tumultu: maiore q̄ bello: intra ipsos armorum duces subsistente sæuitia. Mox atrocius & cruentius p̄ totius uiscera senatus grassante uictoria. Vltimum non ciuicam modo: sed hostilem quoq; rabie supgressum est: cum armorum furor totius italiae uiribus niteretur: eousq; odiis sæuientibus: donec deessent: qui occiderentur. In initium & causa belli inexplebilis honorum marii fames: dum decretam Syllæ prouinciam Sulpitia lege sollicitat. Sed impatiens iniuriæ statim Sylla legiones circuegit: dilatoq; Mithrydate exquiliam Collinaq; porta gēinum agmen urbi infudit. Vnde cum subito Sulpitius & Albino uanus obiecissent cateruas: sudeseq; & saxa undiq; a mœnibus ac tela iacerentur: ipse quoq; iaculatus incendio uiam fecit: arcemq; capitolii: quæ pœnos quoq; gallos etiam Senonas euaserat. quasi captiuam uictor insedit: cum ex consulto senatus aduersariis hostibus iudicatis: in præsentem tribunum: aliosq; diuersæ factionis iure sæuitum est. Marium seruilis fuga exemit: imo fortuna alteri bello reseruauit. Cornelio Cinna Cneo Octauio consulibus male obrutum resurrexit incendiū: & quidem ab ipsorum discordia: cum de reuocandis: quos senatus hostes iudicauerat ad populum referretur: cincta quidem gladiis contione: sed uincens: quibus pax: & quies potior: profugus patria sua Cinna confugit ad partes: redit ab africa Marius: clade maior: siquidem carcer: cathenæ: fuga exiliū horrificauerant: dignitatem itaque ad nomen tanti uiri late concurritur: seruitia proh nefas: & ergastula armantur: & facile inuenit exercitum miser imperator. Itaque ui patriam reposcens: unde uifuerat expulsus: poterat uideri iure agere nisi causam suam sæuitia corrumpere: sed cum diis hominibusque infestus rediret: statim primo impetu cliens & alumna urbis hostia nefanda strage diripitur. Mox in urbem quadruplici agmine intratur: diuisere copias Cinna: Marius. Carbo: Sertorius. Hic postquam manus omnis Octauii depulsa ianiculo est: statim ad principum cædem signo dato aliquanto sæuius: quam aut in punica: aut in cymbrica urbe sæuitur. Octauii consulis caput pro rostris exponitur. Antonii consularis in Marii ipsius mensis: Cæsar & Fimbria in penetibus domorum suorum trucidantur. Crassii pater & filius in mutuo alter alterius aspectu. Bebiū atq; Numitorium per medium forum uinci traxere carnificum. Catulus se ignis haustu ludibrio hostium exemit. Merula flammendialis in capitolio louis ipsius oculos uenarum cruore respisit. Arcarius ipso uidente Mario cōfossus est: q̄a fatalē illā scilicet non manū porrexerat salutanti. Hæc tot senatus funera itra calēdas & idus Ianuarii mēsis: septia illa marii purpura dedit: quid futuræ fuit

si annum consularis impleffet. Scipione Norbano quinto consule tertius ille turbo ciuilis infaniae toto furore detonuit: quippe cum hinc. viii. legiones: inde quingentae cohortes starent in armis. Inde ab Asia cum uictore exercitu Sylla properat: & sane cum tam ferus in Syllanos Marius fuisset quanta saeuitia opus erat: ut Sylla de Mario uindicaretur. Primum apud Capuam sub amne Vulturno signa concurrunt: & ibi statim Norbani fusus exercitus: statim omnes Scipionis copiae ostentata spe pacis oppressae. Tum Marius iuuenis & Carbo consules: quasi desperata uictoria: ne multi perirent: sanguine senatus sibi parentabant: obsessaque curia: sic de senatu: quasi de carcere qui iugularentur educti. Quid funerum in foro in circo: in patentibus templis? Nam cum Mutius Scaeuola pontifex uastales amplexus aras: tantum non eodem igne sepelitur Lamponius atque Thelesinus Samnitum duces atrocius Pyrrho & Hannibale Campaniam et Hurruriamque populatur. & sub spem partium se uindicant. Apud Sacriportum: collinamque portam debellatae omnes hostium copiae. Ibi Marius hic Thelesinus, oppressi: nec idem tamen caedum: qui bello: finis fuit. Stricti enim & in pace gladii: animaduersumque in eos: qui se sponte dederant minus est. Quod Sacriportum, apud Collinam. lxx. amplius milia Sylla concidit: bellum erat: quatuor milia deditorum inermium ciuium in uilla pub. interfici iussit: isti tot in pace non plures sunt: quis autem illos potest computare: quos in urbe passim quisquis uoluit occidit? donec admonente Furfidio uiuere aliquos debere: ut essent: quibus imperarent: proposita est ingens illa tabula: & ex ipso equestri ordinis flore ac senatu duo milia electi qui mori iuberentur: noui generis editum piget post haec referri ludibrio abdita fata carbonis: fata sorani praetoris atque denuleii: Bebium sine ferro ritu ferarum inter manus laceratum marium ducis ipsius fratrem apud Catuli sepulchrum: oculis: manibus: cruribusque defossis seruatum aliquandiu: ut per singula membra moreretur: positus singulorum hominum fere poenis: municipia Italiae splendidissima sub hasta uenerunt. Spoletum: Interamnium: Praeneste. Florentia. nam Sulmonem uerius oppidum socium atque amicum: facinus indignum: nondum expugnatum: ut obsides iure belli: & modo morti damnati duci iubentur sic damnatum ciuitatem iussit Sylla deleri.

BELLVM SERTORIANVM:

Bellum sertorianum quid aliud: quam Syllanae proscriptiois haereditas fuit? hostile potius an ciuile dixerim nescio: quippe quod Lusitani Celtiberique romano cesserint duce: exul & profugus feralis illius tabulae uir summæ quidem: sed calamitosa uirtutis: malis suis maria terrasque permiscuit: etiam Africae: iam Baleariis insulis fortunam expertus: missusque in oceanum: fortunataeque insulas penetrauit: tandem Hispaniam armauit: ut cum uiris facile conuenit: nec aliter magis apparuit Hispani militis uigor: quam romano duce: quam ille non contentus Hispania: Ad Mithrydatem quoque Ponticosque respexit: regemque classe iuuat & quod futurum fuit: satis tanto hosti: uno imperatore resistere: res Romana non potuit. Additus Metello Cneus Pompeius: hi copias uiri diu & ancipiti semper acie atriuerunt: nec tamen prius bello: quam suorum scelere & insidiis extinctus. Copias eius prope tota Hispania persecuti: diu & ancipiti semper acie domauerunt. Prima per legatos certamina habita: cum hic Domitius & Horius: inde herculei proluderent: mox his apud Segoniam: illis apud Anam flumen oppressi: ipsi duces cominus inuicem experti: apud Lauronem atque Sucronem aequauere clades. Tum illis ad populationem agrorum: his ad urbium excidia conuersis: misera inter Romanos duces Hispania discordiae poenas dabat donec oppresso domestica fraude Sertorio: uictoque deditoque Perpenna: ipse quoque in Romanam fidem uenere urbes: ostater: mestudia: ualentia: auxilia: & in fame nihil non experta calagurris. Sic recepta in pacem Hispania: uictores duces externum id magis: quam ciuile bellum uideri uoluerunt ut triumpharent.

BELLVM CIVILE SVB LEPIDO.

Marco Lepido Quinto Catulo consulibus: ciuile bellum poene citius oppressum est: quam inciperet: sed quantum lateque fax illius motus ab ipso Syllae rogo exarsit. Cupidus namque rerum nouarum per insolentiam Lepidus: acta tanti uiri rescindere parabat: nec immerito: si tamen posset sine magna clade reipublicae. Nam cum iure belli Sylla dictator proscripsisset inimicos: qui supererant: reuocante Lepido: quid aliud: quam ad bellum uocabantur. Cum damnatorum ciuium bona addiciente Sylla: quauis male capta: iure tamen repetitio eorum procul dubio labefactabat compositam ciuitatem. Expediebat ergo quasi aegrae faucibusque reipu. requiescere quocumque: ne uulnera curatione ipsa rescinderent. Ergo cum turbidis concionibus: uelut classico ciuitatem terruisset: profectus in Hurruriam arma inde & exercitum urbi admouerat. Sed iam miluium pontem: colleque laniculum Luctatius Catulus Cneus Pompeius Syllanae dominationis duces atque signiferi alio exercitu insiderant. A quibus primo statim impetu retropulsus: hostisque a senatu iudicatus: in cruenta fuga Hurruriam: inde Sardiniam recessit. Ibi quoque morbo & poenitentia interiit. Victoresque non tenere aliis in ciuilibus bellis pace contenti fuerunt.

Lapponius
Thelesinus

Sertorii
errores

Sertorius
suorum
fraude
oppressus
est

Lepidi
motus
post
Syllae
interitum

BELLVM CATILINAE.

Attilinam luxuria primum; tum hinc conflata ægestas rei familiaris. simul occasio: q̄ in extremis finibus mundi: arma romana peregrinabantur: in nefaria cōsilia opprimendæ patriæ suæ compulere: senatum confodere: consules trucidare: distringere incēdiis urbē: diripere ærariū: totā deniq; rēp. fūdītus tollere: & q̄cqd nec Hānibal uideret optasse. Quibus o nefas sociis aggressus ē ipse patritius: sed hoc munus ē. Curii Porcii: Syllæ: Cethegi: Antonii: Vargūtei: atq; Lōgini: quæ familiæ: q̄ senatus insignia: Lentulus quoq; tunc maxime prætor: hos omnis immanissi facinoris satellites habuit. Additum est pignus coniurationis sanguis humanus: quem circumlatum patris bibere summum nefas: nisi amplius esset propter quod biberunt. Actum erat de pulcherrimo imperio: nisi illa coniuratio in Ciceronem & Antonium consules incidisset: quorum alter industria rem patefecit: alter manus oppressit. Tanti sceleris indicium per Fuluiam emerit: uilissimum scortū: sed patriciis innocens: consul habito senatu in præsentem parricidam reum Cicero perorauit: sed nō amplius profectum: q̄ ut hostis euaderet: seq; palam professo incendium suum restincturum ruina minaretur: ut ille quidem a præperatum a Manlio in Ethruria exercitum proficiscitur: signa illaturus urbi Lentulus destinatum familiæ suæ sybillinis uersibus regnum sibi uaticinans: ad præstitutum a Catilina diem urbe tota uiros: faces: tela disponit. Nec ciuili conspiratione cōtētus: legatis allobrogum: q̄ tum forte aderant: in arma sollicitatis: & isset ultra alpes furor: nisi altera prodicione. Vulturii prætoris litteræ tenerentur statim Ciceronis imperio iniecta est barbaris manus: palam prætor in senatu conuincitur. De supplicio agentibus Cæsar parcendum dignitati: Cato animaduertendum pro scelere censebat: quam sententiam secutis omnibus in carcere parricidæ strangulantur: q̄uis parte coniurationis oppressa: tamen ab incepto Catilina non destitit. Sed infestis ab ethruria signis patriam perēs obuio Antonii exercitu opprimitur: q̄ atrociter dimicatum sit exitus docuit. Nemo hostiū bello supfuit: quem quis in pugnando ceperat locum cum amissā animo corpore tegebat Catilina longe a suis inter hostium cadauera repertus est: pulcherrima morte: si pro patria sic concidisset.

BELLVM CAESARIS ET POMPEI.

Am pœne toto orbe pacato: maius erat imperium romanum: q̄ ullis externis uiribus extingui posset. Itaq; inuidens fortuna principi gentium populo: ipsum illum in exitiū suum armauit: ac Mariana quidem Cinnanaq; rabies intra urbem præcluserat: quasi experiretur syllana tempestas. Latius intra italiam tum detonuerat Cæsar furor atq; Pompei urbem: italiam: gentes nationes: totum deniq; quam patebat imperium quoddam quasi diluuiū & cum inflammatione corripuit: Adeo ut non recte tantum ciuile dicatur: ac ne sociale quidem: sed nec externum sed potius commune quoddam ex omnibus & plusq; bellum. Quippe si duces eius inspicias: totus senatus in partibus: si exercitus hīc: xi. legiōes: inde. xviii. flos omnis & robur italici sanguinis: si auxilia sociorum: hinc gallici germaniq; delectus: inde Deiotarus: Ariobarzanes: Tarchom: Dimotus Corinthius: omnis thraciæ: cappadociæq; ciliciæ: macedoniæ græciæ: italici: totiusq; robur orientis si moram belli: quattuor annis: & pro clade rerum breue tempus: si locum & spacium ubi commissum est: intra italiam: inde se in galliam: hispaniam deflexit. Reuersumq; ab occasu totis uiribus in epyro: thessaliaq; confedit: hinc ægyptum subito transfiliuit. Inde respexit asiam: africæ incubuit. Postremo i hispaniā remigrauit: & ibi aliquādo defecit: sed nō & odia partium finita cum bello: non enim prius quieuerunt: q̄ in urbe ipsa medio senatu eorum qui uicti erāt: odia uictoris sese cæde sociarent. Causa tantæ calamitatis: eademq; omnium nimia felicitas. Siquidē Quinto Metello & Lutio Afranio consulibus. cum romana maiestas toto orbe polleret: recenteq; uictorias: ponticos & armenios triumphos in Pompeianis theatris Roma cantaret: nimia Pompei potētia apud ociosos (ut solet) ciues mouit inuidiam. Metellus ob imminutum cretæ triumphum Cato aduersus potētes semper obliquus: detractare Pompeium: actisq; eius obstrepere. Hic dolor transuersum egit: & ad præsidia dignitati paranda impulit: forte tunc Crassus genere diuitiis dignitate florebat: uellet tamen auctores opes. Caius Cæsar eloquentia & spiritu ecce iam consulatu alleuabatur. Pompeius tamen super utrunq; eminebat. Sic igitur Cæsare dignitatem cōparare. Crasso augere. Pōpeio retinere cupientibus: omnibusq; pariter potētiæ cupidis: de inuadenda repu. facile conuenit: ergo cum mutuis uiribus in suum quisq; decus niteret: galliā Cæsar iuadit: Crassus Asiam. Pompeius Hispaniā. Tres maximos exercitus: etiam sic orbis imperium societate trium principum occupatur: decem annos traxit ista dominatio: exinde quoniam mutuo metu tenebatur: Crassi morte apud parthos: & morte Iulii Cæsaris filii: quæ nupta Pōpeio generi soceriq; concordia matrimo-

Att. fœdus
humano san
guine sanc
tum

Fulvia

Allobrogū
indicium

Catilina oc
ciditur

Auxiliares
Cæsaris &
Pompei co
piæ

Qu. Metel
lus
L. Afranius

Conspira
tio Pompei
Crassi &
Cæs.

nū foedere tenebat: statim æ mulatio erupit. Iam Pompeio suspectæ Cæsaris opes: & cæsari pompeiana dignitas grauis: nec hic ferebat parem: nec ille superiorem: nefas sic de principatu laborabant: tãq̃ duos tanti imperii fortuna non caperet: ergo Lentulo Marcelloq; consulibus: rupta prima cõiurationis fide: de successione Cæsaris senatus: idemq; Pompeius agitabat: nec ille abnuebat: si ratio sui proximis comitiis haberetur consulatus: absenti quem decem tribus fauente Põpeio nuper decreuerant Tum dissimulante eodem negabant: ueniret & peteret maiorum more: ille cõtra flagitare decreta ac nisi in fide permanerent: non se remittere exercitum: ergo ut: in hostem decernitur. His Cæsar agitat^{us} statuit premia armorum armis defedere. Prima ciuiliis belli arena Italia fuit: cuius arces leuibus præfidiis Pompeius insederat: sed omnia subito Cæsaris impetu oppressa sunt: prima Arimino signa cecinerunt. Tum pulsus ethruria Libo: umbria Thermus: Domitius corfinio: & peractum erat bellū sine sanguine: si Pompeium brundisii: opprimere: ut cõperat potuisset. Sed ille per obsessi claustra portus: nocturna fuga euasit: turpe dictu: modo princeps patrum pacis bellique moderator: per triumphatum a se mare: lacerata & pœne inermi naui fugiebat. Nec Pompeius ab italia q̃ senatus ab urbe fugatur prior: quam pœne uacua metu Cæsar ingressus consulem seipse facit. Aerarium quoq; sanctum quod quia tardius aperiebant: tribuni: iussit effringi: censumq; & patrimonium populi Romani ante rapuit: q̃ imperium. Pulso fugatoq; Pompeio maluit prius ordinare prouincia q̃ ipsum sequi. Siciliam & Sardiniam Annonæ pignora: per legatos habuit: nihil hostile erat in Gallia pacem ipse fecerat: Sed ad hispanienses Pompei exercitus transeunti: per eam duci portas claudere ausa Massilia est: misera dum cupit pacem: belli metu: in bellum incidit: sed quia tutis muris erat uici eã sibi iussit absenti. Græcula ciuitas non pro mollicia nominis: & uallum cepere: & incedere machinas ausa: & congregi nauibus. Sed Brutus cui mandatum erat bellum: uictos terra mariq; pdomuit: mox dedentibus sese ablata omnia. præter q̃ potiorem omnibus habebant libertatem. Anceps uariumq; & cruentum i hispania bellū: cum legatis Cnei Pompei Petreio & Afranio: quos Ilerdæ castra habentes: apud Sycorin amnem obsidere: & ab oppido intercludere aggreditur. Interim ab undatione uerni fluminis commeatibus prohibet: sic fame castra tentata sunt: obsessorq; ipse quasi obsidebat. Sed ubi pax fluminis redit: populationibus & pugna campos aperuit. Iterum ferox instat: & cedentes ad celtiberiam consecutus: aggere & uallo: & per hæc siti, ad deditiōem compulit. Sic citerior hispania recepta est: nec ulterior moram fecit: quid enim una post quinq; legiones. Itaq; ultro cedente Varro: ne: gades: fretum: oceanus: oia foelicitatē Cæsaris sequebantur. Aliquid tamen aduersus absentem ducem ausa fortuna est. Circa Illyricum & africam: quasi de industria prospera eius aduersis raderentur. Quippe cum fauces adriatici maris iussi occupare Dolabella & Antonius. Ille illyrico: hic cretico litore castra posuissent: iam maria late tenente Pompeio repente castra legatus eius Octauius Libo ingentibus copiis classicorum utrunq; circūuenit: deditiōem fames extorsit Antonio: Missæ quoq; a Basilio in auxilium eius rates: quales inopia nauium fecerat: noua Pompeianorum arte cilicum actis sub mare funibus captæ quasi per indaginé: duas tamen æstus explicuit: una quæ opiterginos ferebat in uadis hæsit memorandūq; posteris exitum dedit. Quippe uix mille iuuenum manus circūfusi undiq; exercitus: per totum diem tela sustinuit: & cū exitum uirtus non haberet: tamen ne in deditiōem uenirent hortate tribuno Vlteio mutuis ictibus i se concurrat. In africa quoq; par & uirtus: & calamitas Curionis fuit: qui ad recipiendum prouinciam missus pulso fugatoq; Varo iam superbus: subitū iubæ regis aduentum equitatumq; maurorum sustinere nō potuit. Patebat uicto fuga: sed pudor suasisit: ut amissum sua temeritate exercitum morte sequeretur. Sed iam debitum par fortuna flagitante sedem bello Pompeius epyron elegerat. Nec Cæsar mora Quippe ordinatis a tergo omnibus quamuis hyems media prohiberet tempestate ad bellum nauigauit: positiscq; ad oricum castris: cum pars exercitus ob inopiam nauium cum Antonio dimissa brundisii moram faceret: adeo impatiens erat: ut ad arcessendos eos ardente uentis mari nocte cõcubia: speculatorio nauigio solus ire temptauerit: extat ad trepidum tanto discrimine gubernatorem. uox ipsius. Quid times? Cæsarem uehis. Contractis in unum undiq; omnibus copiis: positiscq; cominus castris: diuersa erant ducum consilia. Cæsar pro natura ferox: & conficiendæ rei cupidus: ostentare aciem: prouocare: laceffere: nunc obsidione castrorum quæ sexdecim milium uallo obduxerat. Sed quid his obesset obsidio: qui patēte mari omnibus copiis abundarent. Nunc expugnatione dyrrachii irrita: quippe quam uel situs inexpugnabilem faceret. Ad hoc assiduis in arruptionem hostium præliis: quo tempore egregia uirtus Scæuæ ceturionis emicuit: cuius in scuto centum atq; uiginti tela sedere. Iam uero dirreptione urbium sociarum cum oricum & Gomphos: & alia castella thessaliæ uastarent. Pompeius aduersus hæc neclere moras tergiuersari simul: ut hostem interclusum undiq; inopia commeatum terreret: utq; ardentissimi ducis consenesceret impetus. Nec diutius profuit duci salutare consilium milites otium: socii moram: Principes ambitum ducis increpabant. Sic præcipitantibus fati prælio functa est thessalia: & philippicis campis urbis imperii generis humani fata commissa sunt: nunquam ullo loco tantum uirium populi Romani: tantum dignitatis fortuna uidit: trecenta amplius milia: hic & illinc præter auxilia regum & senatus. Nunquam imminentis minæ manifestiora prodigia: fuga uictimarum examina: insignes interdum te-

Lentulus
MarcellusPompeii fu
gaAerarii di
reptioMassiliae
obsidioHispania a
Cæsare reci
piunturOpitergi
norum fa
cinusCæsar i epi
rū traicitScæuæ uir
tusCopiæ quæ
in thessalia
conflixere

Pompeii fu
ga

Pompeii in
teritus

Theodotus
Photinus

Celerima
de Pharna-
ce uictoria

Scipionis
exitus
Iubæ
Petreii inte-
ritus

nebræ dux ipse & nocturna imagine theatri sui audiens plausum in modum planctus circumsonare: & mane cum pullo amiculo. nefas apud principia conspectus est. Nunquam acrior neq; alacrior exercitus Cæsar fuit. Inde classica prius: inde tela: annotatum quoq; committentis aciem Crastini pilum. Qui mox adacto in os gladio: sic inter cadauera repertus: libidinem ac rabiem qua pugnaerat ipsa no uitate uulneris præferbat. Sed nec minus admirabilior illius exitus belli. Quippe cū Pōpeius adeo equitum copia abundaret: ut facile circumuenturus sibi Cæsarem uideretur circūuentus ipse est. Nā cum diu æquo Marte contenderet: iussuq; Pompeii fusus a cornu erupisset equitatus repente hic si- gno dato: germanorum cohórtes tantum in effulos equites fecere impetum: ut illi esse pedites: si ue nire in equis uiderentur. Hanc stragem fugientis equitatus leuis armaturæ ruina comitata est: tunc terrore latius dato: turbantibus inuicem copiis: reliqua strages quasi una manu facta est. Nec ulla res magis exitio fuit q̄ ipsa exercitus magnitudo. Multus in eo prælio Cæsar fuit: mediulq; inter impera torem & militem: uoces quoq; ob equitantis exceptæ altera cruenta: sed dócta & ad uictoriam efficax miles faciem ferri: altera ad iactatione composita: parce ciuibus cum ipse sequeretur. Felicem utcūq; in malis Pompeium: si eadem ipsum quæ exercitum eius fortuna traxisset: superstes dignitatis suæ uixit: cum maiore dedecore per thessalica tépe equo fugeret pulsus i deserto ciliciæ scopulo fugam in parthos africam uel ægyptum agitaret. Ut deniq; in pelusio littore imperio uilissimi regis consilii in spadonum & ne quid malis desit. Septimii desertoris sui gladio trucidatus: sub oculis uxoris suæ liberorumq; moreretur. Quis non peractum eē cum Pompeio crederet bellum: at qui acrius mul- to atq; uæhementius thessalici incendii cineres recaluere: & in ægypto quidem aduersus Cæsarem sine partibus bellum: quippe cum Ptolemæus rex Alexandria summum ciuilibus belli scelus peregis- set: foedusque amicitia cum Cæsare medio Pompei capite sanxisset: ultionem clarissimi uiri ma nibus quærente fortuna causa non defuit. Cleopatra regis soror affusa Cæsaris genibus partem regni reposcebat. Aderat puellæ forma: & quæ duplicaretur ex illo: q̄ talis passa uidebatur inu- riam: odium ipsius regis: qui Pompeii cædem partium fato nō Cæsari dederat haud dubie idem in ipsum ausurus si expedisset. Quam ubi Cæsar restitui iussit in regnum: statim ab eisdem percus- soribus Pompeii obsessus in regia: q̄uis exigua manu ingentis exercitus molem mira uirtute susti- nuit. Ac primum edificiorum proximorum atq; naualium incendio ifestorum hostium tela submo- uit. Mox peninsulam Pharon subitus euasit. Inde depulsus in maria mira felicitate ad pximam clas- sem enatauit. Relicto quidem in fluctibus paludamento: seu fato: seu cōsilio ut illud ingruētibus ho- stiū telis saxisq; peteret. Tamē receptus a classicis suis undiq; simul hostes adortus de ibelli ac perfida gente iusta generi manibus dedit. Quippe & Theodotus magister: auctor totius belli: & ne ui- rilia quidem portenta Photinus atque Ganymedes diuersi per mare & transfugio & morte consum- pti. Regis ipsius corpus obrutum in limo repertum est in aureæ loriceæ honore. In Asia quoque no- uus rerum motus a ponto plane: quasi de industria captante fortuna hūc mithrydatico regno exitū: ut a pompeio pater: a Cæsare filius uinceretur. Rex Pharnaces magis discordia nostræ fiducia: q̄ uir- tutis suæ: infesto in Cappadociam agmine ruebat. Sed hunc Cæsar aggressus uno: & ut sic dixerim non toto prælio obtriuit more fluminis: quod uno eodemq; momento uenit: percussit: ab- fcessit. Nec uana de se prædicatio est Cæsaris: ante uictum hostem esse: quam uisum. Sic cum exteris. An in africa cum ciuibus multo atrocius q̄ in Pharsalia huc reliquias partium naufraga quidam furo- ris æstus expulerat. Nec reliquias diceret: sed integrum bellum: sparsæ magis q̄ oppresse uires erant. Auxerat sacramentum ipsa clades imperatoris: Nec degenerabat ducum successio. Quippe satis am- ple sonabant in Pompeiani nominis locum Cato & Scipio. Accessit copiis mauritanus rex Iuba: uide- licet ut latius uinceret Cæsar. Nihil ergo inter Pharsaniam: & Thapson: nisi q̄ amplior eoq; acrior cæ- sarianorum impetus fuit: indignantium post Pompeium creuisse bellum. Deniq; q̄ alter nunq̄ ante imperium ducis sua sponte signa cecinerunt strages a Iuba coepit. Et elephantum bellorum rudes. & nu- per a silua consternati subito glanglore: statim & exercitus in fugam: & duces fortius: q̄ ut effugerent. Non in conspicua tamen morte omnium iam Scipio naue fugiebat: & assecutus hostibus gladium p- uiscera exegit: & ubi esset quondam requirente: respondit hoc ipsum: bene se habet iperator. Iuba cū se recepisset in regiam magnifice epulatus: postero die cum Petreio fugæ comite superq; mentas & po- cula interficiendum se ei præbuit: ille & regi suffecit & sibi. Cum interim semeli in medio sciphi & pa- rentalia fercula regio simul Romanoq; sanguine madebant. Cato non interfuit bello positusq; ad bra- gadam castris: uricam uelut altera africæ claustra seruabat. Sed accepta partium clade nihil cūctatus: ut sapiente dignum erat: mortem etiam lætus acciuit. Nam postq̄ filium comitesq; ab amplexu dimi- sit: in nocte lecto ad lucernam Platōis libro: qui immortalitatem animæ docet: paulum quieuit: tum circa primam uigiliam stricto gladio reuelatum manu pectus semel: iterumq; pcussit. Ausi post hoc uirum medici uiolare fomentis. Ille passus dum abscederent. rescidit plagas: secutaq; uis sanguinis mo- ribundas manus in ipso uulnere reliquit. Quasi non esset usquam dimicatum: sic arma rursus & par- tes: quantoq; africa supra Thessaliam fuit: tato africam superabat Hispania plurimū: q̄tū fauoris par- tibus dabat fraternitas ducum & pro uno duos stare pompeios. Itaq; nusquam atrocius nec tam anci-

piti Marte concursum est. Primum in ipso hostio oceani Varus Didiusque legati confligere. Sed acrius fuit cum ipso mari: quod inter se nauibus bellum. Siquidem uelut furorem ciuicum castigaret oceanus: utranque classem naufragio cecidit. Quinam ille horror: cum eodem tempore fluctus, procellae: armamenta confligerent: adde situs ipsius formidinem urgentia in unum hinc hispaniae: inde mauritaniae littora: mare & intestinum & externum: imminentiisque Herculis speculas: cum omnia undique simul praelio & tempestate saeuirent. Mox circa obsidiones urbium utrinque discursum est. Quae miserae inter hos atque illos duces societatis romanae poenas dabant. Omnium postrema certaminum Munda hic non pro caetera felicitate: sed anceps & diu triste praelium: ut plane uideret nescio quid deliberare fortuna. Sane & ipse ante aciem moestior non ex more Caesar siue respectu fragilitatis humanae: siue nimiam prosperorum suspectam habens continuationem: uel eadem timens: postquam idem esse coeperat: quod Pompeius. Sed in ipso praelio: quod nemo unquam meminerat: cum diu pari Marte acies nihil aliud quam occiderent in medio ardore pugnantium subito ingens inter utrosque silentium quasi conuenissent: hic omnium sensus erat nouissime illud inusitatum. Caesaris oculis nephas: post. xiiii. annos probata ueteranorum manus gradum retro dedit: quod & si nondum fugerat: apparebat tamen pudore magis: quam uirtute resistere. Itaque ab legato equo similis furenti primam in aciem procurrat. Ibi pensare fugientes confirmare per totum: denique agmen oculi: manibus: clamore uolitare dicitur in illa perturbatione: & de extremis agitasse secum: & ita manifesto uultu fuisse: quasi occupare manu mortem uellet: nisi quod cohortes hostium quinque per transuersam aciem actae quas Labienus periclitantibus castris presidio miserat: spem fugae praebuissent: hoc aut & ipse credidit: aut dux callidus attribuit in occasionem & quasi fugientem inuectus: simul & suorum erexit animos: & hostes perculit. Nam dum se putant uincere fortius sequi: inde Pompeiani dum fugere credunt suos: fugere coeperunt. Quanta fuerit hostium caedes: ira rabiesque uictoribus sic aestimari potest. Hoc a praelio profugi cum se munda recepissent: & Caesar obsideri statim uictos imperasset: congestis cadaueribus ager effectus est: quae pilis iaculisque confixa inter se tenebantur: foedum etiam inter barbaras: sed uidelicet desperantibus Pompei libellis. Cneum praelio profugum crure saucio deserta & auia petentem Ceronius apud laurionem oppidum consecutus pugnantem nondum desperantem interficit. Sextum fortuna in celtiberia interim abscondit: aliosque post Caesarem bellis reseruauit. Caesar in patriam uictor inuehitur: primum de gallia triumphum transmiserat rhenus: rhodanus: & ex auro captiuus oceanus. Altera laurus aegyptia tunc in ferculis Nilus. arsinoe & ad simulachrum ignium ardens pharus. Tertius de pharnace currus & ponto. Quartus Iuban & Mauros: & bis subactam ostendebat hispaniam pharsalia & tharfos & munda nusquam: & quanto maiora erant de quibus non triumphabat hic aliquando finis armis fuit. Reliqua pax incruenta pensatumque clementia bellum nemo caesus imperio praeter Afranium: satis ignouerat semel: & Fastum Syllam: didicerat generosum timere: filiamque Pompei cum patruelibus ex Sylla hic posteris cauebatur. Itaque non in gratis ciuibus omnes unum in principem congesti honores circa templa imagines in theatro distincta radiis corona: suggestus in curia: fastigium in domo mensis in caelo ad hoc pater ipse patriae perpetuusque dictator. Nouissime dubium an ipso uolente: oblata pro rostris ab Antonio consule regni insignia. Quae omnia uelut insulae in destitutam morti uictimam congerebantur. Quippe clementiam principis uicit inuidia: grauisque erat: liberis ipsa beneficiorum potentia. Nec diutius dilatio donata est. Sed Brutus & Cassius aliique patricii consenserunt in caedem principis: quanta uis fati Manuerat late coniuratio: libellus etiam Caesari datus eodem die: nec periclitare centum uictimis potuerat: uenit in curiam tamen expeditionem paraticham meditans: ibi in curuli sedentem eum senatus inuasit: tribusque & uiginti uulneribus ad terram datus est: sic ille qui terrarum orbem ciuili sanguine impleuerat: tandem ipse sanguine suo curiam impleuit.

Oceani ius

Pompeiorum fratrum alter occiditur

Caesaris honores

Caesaris interitus

CAESAR AVGVSTVS.

Opulus romanus Caesare & Pompeio trucidatis: rediisse in statum pristinae libertatis uidebat: & redierat: nisi aut Pompeius liberos: aut Caesar haeredem reliquisset uel quod utroque perniciosius fuit: si non collega quondam mox aemulus caesariana est potentiae fax & turbo sequentis secundi superfuisset Antonius: quippe dum sextus paterna repetit trepidatum toto mari: dum Octavius mortem patris ulciscit: iteque fuit mouenda thessalia: dum Antonius uariis ingenio aut successoris caesaris indignat octauium aut amore cleopatrae desciscit in regem: nam aliter saluus esse non potuit: nisi confugisset ad seruitutem: gratulandum tamen in tanta prurba batione est quod potissimum ad Octauium Caesarem Augustum summa regum rediit: qui sapientia sua atque solertia: percussum undique & perturbatum ordinauit imperii corpus: quod ita ut dubiae nunquam coire & consentire potuisset: nisi unius praesidis nutu quasi anima & mente regeretur: Marco Antonio & publico Dolobella consilibus imperium romanum iam ad caesares transferente fortuna: uariis & multiplex motus ciuitatis

Vide ne feculi & non secundi sit legendum

fuit quodq; in annua cæli conuersione fieri solet: ut mota sydera tonēt ac suo flexu tempestates signi-
ficent: sic cū romanæ dominationis idest humani generis conuersione pœnitens intremuit omniq; ge-
nere discriminum ciuilibus: terrestribus: ac naualibus bellis omne imperii corpus agitatū est.

BELLVM MUTINENSE.

Vide ne he-
redem sit le-
gendum

Pulchrum
augusti fa-
cinus

Rima ciuiliū motuū causa testamētū Cæsaris fuit: cuius secūdus hæres Antonius præ-
latū sibi Octauiū furens, in expiabile cōtra adoptionē acerrimi iuuenis suscepit bel-
lū q̄ppe cū intra decē & octo annos tenet & obnoxiiū & opportunū iniuriæ iuuenem
uideret: ipse plane & cōmilito cæsaris dignitatē laceraret furiis hæreditatē: ipsum inse-
ctari p̄bris & cūctis artibus cooptationē Iuliæ gētis cū inhibere nō desineret. Deniq;
ad dep̄imēdū iuuenē: palā arma moliri: & parato exercitu in cisalpina gallia resistentē
motibus suis Deciū Brutū obsidebat Octauius Cæsar ætate & iniuria fauorabilis & noīs maiestate: q̄
sibi induerat: Reuocatis ad arma ueteranis: priuatus: quis crederet: consulem aggreditur: obsidio mu-
tinæ liberat Brutum: Antonium exiit castris: tum quidem etiam manu pulcher apparuit. Nam crue-
tus & saucius aquilam a moriente signifero traditam: suis humeris in castra referebat.

BELLVM PERVSINVM.

Perusina fa-
mes

Vide ne di-
uersa omni-
um nota in
cendia: sit
legendum

Vide quid
sibi uelit
hic immis-
catur

Iterum bellum concitauit agrorum diuisio: quos Cæsar ueteranis in castris pretium
militiæ p̄soluebat: semp̄aliter Antonii pessimū ingenium gladio cincta uirilis militiæ
uxor agitabat: ergo depulso agris colonos incitando iterum in arma ierat. Hic uero iā
non priuatis, sed totius senatus suffragiis iudicatum hostem Cæsar aggressus intra pe-
rusinæ muros redegit: cōpulsitq; ad extrema deditiois turpi & nihil non expertā fame.

TRIMUMVIRATVS.

VM solus etiā grauis paci: grauis reipublicæ esset Antonius: quasi ignis incendio lepi-
dus accessit: quid contra duos exercitus necesse fuit uenire in crudētissimi fœderis so-
cietatē diuersa oīum nota incendia: lepidū diuitiæ cupidū: quæ spes ex turbatione
reipublicæ Antoniū ultiones de eis: qui se hostem uindicassent. Cæsare inultus pater
& manibus eius graues Cassius & Brutus agitabant in hoc uelut fœdus pax inter tres
duces componit: apud cōfluentes inter mutinā & bononiā iungūt manus: & exercitus
cōsultāt: nullo bono more triūuiratus inuadit: oppressa armis reipublica redit syllana p̄scriptio. cuius
atrocitas nihil ī se minus habet q̄ numeꝝ. cxi. senatoꝝ exitus fœdi: truces: miserabiles toto terræ or-
be fugientiū p̄ indignitate rei: imiscat Cæsare auūculū suū lepidus lutiū Paulū suū fratrem p̄scripserit.
Romæ capita cæsoꝝ p̄ponere in rostris iā usitatū erat. Verū sic quoq; ciuitas lachrimas tenere nō po-
tuit: cum rescissum Ciceronis caput in illis suis rostris uideretur: nec aliter ad uidendum eum: q̄ sole-
bat ad audiendum cōcurreretur. Hæc scelera in Antoniū lepidiq; tabulis: Cæsar percussoribus patris
contentus fuit. Hæc quoq; nisi multa fuisset etiam iusta cædes haberetur.

BELLVM CASSII ET BRVTI.

Rutus & Cassius sic Cæsarem: quasi Tarquiniū regem depulisse regno uidebant. Sed
libertatem q̄ maxime restitutam uoluerūt: illo ipso parricidio perdidere. Igit̄ cæde p̄-
fecta. cū ueteranos Cæsaris nec immerito timerent: statim curia in capitolium confu-
gerant. Nec illis ad ultionē deerat animus: sed ducem non habebant. Igitur cum appa-
reret: quæ strages reipub. imineiet: displicuit ultio cū cōsulis abolitione decreta. Ne ta-
mē publici doloris oculos ferrent: ī puincias ab illo ipso quē occiderant Cæsare datas syriam & mace-
doniam concesserāt. Sic uindicta Cæsaris dilata potius q̄ oppressa ē: igitur ordinata magis ut poterat:
quam ut decebat in triumuiros reipublica relicto ad urbis præsidium Lepido: Cæsar cum Antonio in
Cassium Brutumq; succingitur. Illi comparatis ingentibus copiis eandē illā: quæ fatalis. Cn. Pompeio
fuit: harenā īfederat. Sed nec tum iminentia cladis destinatæ signa latuere. Nā & assuetæ cadauerū pa-
bulo uolucres castra quasi iam sua circūuolabāt In aciē prodeuntibus obuius ethiops nimis aperte se-
rale signū fuit. Ipsiq; Bruto per noctē cū illato lumine ex more aliqua secū agitaret: atra quædā imago
se obtulit: & quæ esset interrogata: tuus inquit malus genius hoc dixit & sub oculis mirantis euauit.
Pari in meliora prælagio in Cæsaris castris omina: aues: uictimæq; promiserant: Sed nihil præsentius:
q̄ Cæsaris medicus somnio admonitus: ut Cæsar castris excederet: quibus capi iminebat ut factū est.
Acie nanq; commissa cum pari ardore aliquādiu dimicatū foret: & quāuis duces nō essent tunc præ-

sententes cum alterum corporis ægritudo: illum metus & ignauia subduxissent staret tamen pro partibus inuicta fortuna: & ultoris: & q̄ uindicabat. Primū adeo anceps fuit: & par utrūq; discrimē: ut exitus plii docuit. Capra sūt hinc cæsaris castra: ide Cassii. Sed q̄to efficacior ē fortuna q̄ uirtus: & q̄ uege est: ubi oriens affluit non residet in uerbo: tantū esse uirtutē uictoriā illi prælio error dedit. Cassius inclinatio cornu suoq; cū captis Cæsaris castris rapido impetu recipientes se equites uideret: fugere arbitratu euadit in tumultū: inde puluere & strepitu etiam nocte uicina eximentibus gestæ rei sensum cum speculator quoq; in id missus tardius renunciaret: transactum de partibus ratus: uni ex proximis auferendum præbuit caput. Brutus cum in Cassio etiam suum animum perdidisset: nequid ex consti tuti fide resignaret: ita enim par superesse bello conuenerat: ipse quoq; uni comitum suorum. confo diendum præbuit latus. Quis sapientissimos uiros non miretur: ad ultimum non suis manibus ufos: nisi hoc quoq; ex persuasione non defuit ne uiolarent manus: sed in abolitione sanctissimarum piensissimarumq; animarum iudicio suo: scelere alieno uterentur.

Philippen-
sis pugna
anceps for-
tuna

Cassii inte-
ritus

Bruti inte-
ritus

BELLVM CVM SEXTO POMPEIO.

Vblatis percussoribus Cæsaris: supererat Pompei domus: alter iuuenū in hispania occiderat: alter fuga euaserat: cōtractisq; infelicis belli reliquis: cū insup ergastula armasset: siciliam sardiniamq; habebat: iam & classe mediū mare infederat. O q̄ diuersus a patre: ille cilicas extinxerat: hic secum pyratas nauales agitaret. Tanta mole belli penitus in siculo freto iuuenis oppressus est: Magniq; famam ducis ad inferos secum tulisset: si nihil tentasset ulterius nihil nisi q̄ magnæ indolis signum est sperare semper. Perditis enim rebus profugit aliamq; uelis petit ueturus ibi in manus hostiū: & cathenas & q̄ miserrimum est fortibus uiris: ad hostium arbitrium sub percussore moriturus. Nō alia post Xerxem miserabilior fuga: quippe modo trecentarū quinquaginta nauium dominus: cū sex septem ue fugiebat extincto prætoris nauis lumine: annulis in mare abiectis pauens atq; respectans: & tamen non timens ne periret.

Sexti pom-
peii exitus

BELLVM PARTHICVM DVCE VENTIDIO.

Vamuis in Cassio & Bruto partes sustulisset in Pompeio totū partiū nomē abolesset nōdū tamē ad pacis stabilitatē p̄fecerat Cæsar: cū scopulus & nodus & in ora publicæ securitatis superesset Antonius: nec ille defuit uitiis quin p̄ter. Imo oīa expertus ambitu & luxuria: primū hostes: deinde ciues: tadē etiā terræ sæculū liberauit. Parthi clade crassiana altius aīos erexerat ciuilesq; populi. R. discordias lati acceperant. Itaq; ut prima affulsit occasio nō dubitauerūt erumpere: ultro qdē iuirate labieno: q̄ missus a Cassio Brutoq; q̄ furor scelegē sollicitauerat hostes ī auxiliū: & illi pacato duce regio iuuenē dissipat antoniana p̄sidia Casca legatus ne ueniret in potestatē a gladio suo ipetrauit. Deniq; ablata syria: emanabat latius malū: hostibus sub auxilii spē sibi uincētibus: nisi uētidius & hic legatus Antonii incredibili felicitate: & labieni copias: ipsumq; pacog; & oēm particū eq̄tatū toto iter orontē & euphratē sinu late cecidisset. Viginti amplius milium fuit. Nec sine consilio ducis: qui simulato metu adeo passus est castris succedere: donec assumpto iactus spatio: adimeret usum sagittarum. rex fortissime dimicans cecidit. mox circumlato eius per urbes: quæ descuerāt captæ syria sine bello recepta. Sic crassianam cladem pacori cæde pensauimus.

Parthorū
eruptio

BELLVM PARTHICVM CVM ANTONIO.

Xpertis iuicem parthis atq; romanis: cum crassus atq; pacorus utrinq; uirium muruarum documenta fecissent: pari rursus reuerentia integrata amicitia. & qdē ab ipso fœdus antonio cū rege percussum. Sed imēsa uanitas hominis: dū titulorū cupidine araxem & euphratem sub imaginibus suis labi concupisset: neq; causa: nec consilio: ac ne imaginaria qdē belli conditione: quasi hoc quoq; ex arte ducis eēt obrepere: relicta repente syria in parthos ipetū facit gens p̄ter armogē fiduciā simulat trepidationē: & in cāpos fugā. Hic statim quasi uictor sequebat: cū subito nec magna hostiū ex iprouiso etiā ī fessos uia sub uespere uelut n̄bus erupit & missis undiq; sagittis duas legiōes operuerūt. Nihil acciderat in cōparationē cladis: quæ in postegē diem iminebat. nisi iteruenisset deū miseratio: unus ex clade crassiana: parthico habitu: castris adeḡtat: & salute latine data cū fidem ipso fecisset: qd imineret: edocuit. iā affuturū cū oībus copiis regē: irēt retro: peterētq; montes: sic quoq; hostē fortasse nō defore: atq; ita secuta est minor uis hostium: q̄ iminebat. Adfuit tamen deletæq; reliquæ copix foret nisi urgētibus telis ī modū grandinis quadam foret: quasi doctē p̄cubuisent ī genua milites: & elatis sup capita scutis cælogē speciē præbuisent: tum parthus archus inhibuit: deinde romani cū se rursus extulissent: adeo

Parthica
fraus

Noxiæ
aquæ

res miraculo fuit: ut unus ex barbaris miserit uocē. Ite & bene ualete romani merito uos uictores fama gentium loquitur: qui parthorum tela figistis. Non minor ex aqua postea: quam ab hostibus excepta clades infesta primū siti regio cum quibusdam Salmacidis fluiuis in festior: nouissimeq; cū iam ab inualidis & auide auriabatur: noxiæ etiam dulces fuere. Mox & ardores per armeniam: & niues per cappadociam & uttiusq; cæli subita mutatio pro pestilentia fuit. Sic uix tertia parte de. xvi: legionibus: reliqua cum argentum passim dolabris concideret: & subinde inter moras mortem a gladiatore suo flagitasset: egregius imperator tandem profugit in syriam: ubi incredibili quadam mentis uecoria ferocior aliquanto factus est: quasi uicisset qui euaserat.

BELLVM CVM ANTONIO ET CLEOPATRA.

Art. cultus
in anto.

Art. numero-
rum ordi-
nem in ma-
nibus anto-
nii

Antonii &
Cleopatraz
exitus

Bellum al-
pinum

Bellum Il-
lyricum

Bellum dal-
maticum

Mysii

Vror Antonii quatenus per ambitū nō interiret & luxu & libidine extinctus ē. Quippe post parthos cū exosus arma: in otio ageret: captus amore Cleopatraz: quasi bene gestis rebus i regio se sinu reficiebat. Hæc mulier ægyptia ab Ebrio iperatore preciū libidini romanū imperiū petit: & promisit Antonius: quasi facilius esset partho romanus Igitur dominationē parare: nec tacite: sed patriæ: nois: togæ: fasciū oblitus: totus ut monstrum illud: ut mente ita animo quoq; cultuq; descuerat. Aureū in manu baculū ad latus: & in acie purpurea uestis ingentibus ostricta gemis diadema aderat: ut regina rex ipse frueret. Ad primū nouog; motuū famā Cæsar a brundisio traiecerat: ut ueniēti bello occurreret. positisq; castris in epyro leucadē insulā montēq; leucatem: & ambracii sinus cornua infesta classe succinxerat. Nobis cccc. amplius naues. cc. non minus hostiū: sed numere magnitudo pensabat. Quippe a senis in nouenos remog; ordinibus: ad hæc turribus atq; tabulatis alleuata castellog; & urbiū specie. nō sine gemitu maris & labore uentog; ferebant: quæ qdē ipsa moles exitio fuit. Cæsar naues a triremibus in senos: nec amplius ordines creuerant. itaq; habiles in omnia: quæ usus poscebat: ad ipetus: & recursus: flexusq; capiēdos. Illas grauis & ad oia peditas singulas plures adortæ: missilibus simul: tum rostris: ad hoc ignibus iactis ad arbitriū dissipauere. Nec ullare magis hostiliū copiaz apparuit magnitudo: q̄ post uictoriam. Quippe imensa classis naufragio belli facto toto mari ferebat arabumq; & sabeog; & mille aliarum gentium asiæ spolia: purpurā aurū quæ in ripam assidue mota uentis maria reuomebant. Prima dux fugæ regina: cum aurea puppe: ueloz; purpureo se in altum dedit. Mox secutus Antonius: sed instare uestigiis Cæsar. Itaq; nec præparata in oceanum fuga: nec munita præsiidiis. utraque ægypti cornua parethonium atq; pelusium profuere: prope manu tenebantur. prior ferrum occupauit Antonius. Regina ad pedes Cæsaris prouoluta tentauit oculos ducis frustra. Nā pulchritudo intra pudiciā principis fuit. Nec illa de uita: qua offerebatur: sed de parte regni laborabat. Quod ubi desperauit a principe: seruariq; se triūpho uidit: in cautiorē nacta custodiā: in mauselū se (sepulchra regū sic uocat) recipit. ibi maximos ut solebat induta cultu in differto odoribus solio iuxta suū se collocauit Antonium Admotisq; ad uenas serpentibus: sic morte quasi somno soluta est.

Ic finis armog; ciuiliū. Reliqua aduersus exteras gentes. Quæ districto circa mala sua imperio diuersi orbis oris emicabāt. Noua quippe pax: nec dū assuetæ frenis seruitutis tumida gentiū inflataq; ceruices ab imposito nuper iugo resiliabant. Ad septétrionē conuersa ferme plaga ferocius agebat: norici: illirii: pannonii: dalmatæ: mysi: thraces: & daci: sarmatæ atq; germani: noricis aios dabant alpes atq; niues. q̄ bellum nō posset ascendere. Sed omnes illius cardinis populos brēnos: senones: atq; windelicos: p̄ priuignū suum Claudiū drusum pacauit. Quæ fuit callidarū gentiū feritas facile uel mulieres ostendere: quæ deficientibus telis infantes ipsos afflictos humo: in ora militum aduersa miserunt. Illirii quoq; sub alpibus agunt: imasq; ualles ear; & quædā quasi claustra custodiunt abruptis torrētibus iplicati. in hos expeditionē ipse sumpsit fieriq; pontē iperauit. Hic se & aq; & hoste turbātibus cunctāti ad ascensum militi scutū de manu rapuit: & iuia primus: tūc agminē secuto: cū illiricus multitudine pontē succidisset: saucius manibus ac cruribus speciosiore sanguine: & ipso periculo augūstior: terga hostium p̄cidit. Pannonii duobus salibus: ac tribus fluiuis drauo sauo histroq; uallantur: populati proximos intra ripas se recipiebant: In hos domando Vibium misit: cæsi sunt in utrisq; fluminibus: arma uictog; non ex more belli cremata sed capta sunt: & in profluentes data: ut cæteris q̄ resistebant: uictoria sic nunciaretur: Dalmatæ plærūq; sub siluis agunt. Inde ad latrocinia promptissimi. Hos iam qdem Marius incensa urbe delminio quasi detruncauerat. Postea Asinius pollio gregibus armis agris mulctauerat. hic secūsus orator. Sed Augustus per domandos Vibio mandat: q̄ effeg; genus fodere terras coegit: aurūq; uenis repurgare: q̄ alioqn gens oīum cupidissima studiosa diligentia atq; rit: ut illud in usus suos seruare uideatur: Mysii q̄ feri: q̄ truces fuerint: q̄ ipsog; etiā barbari barbarog; horribile dictū est. Vnus ducum ante aciem postulato silentio. Qui uos inqt estis? Responsum inuicē. Romani gētium domini: & illi: ita inqunt fiet: si uos uiceritis. Accepit omē Martius Crassus. Illi statim ante aciem imolato equo cōcepere uotū: ut cæsar extis ducū & litarēt & uescerent. Deos audisse credideri: nec tubā sustinere potuerūt. Nō

minimum terroris incussit barbaris Chonidus centurio satis barbaræ efficacis tamen apud pares homines stoliditatis: quod poculum gerens super cassidem suscitatum motu corporis flammam uelut ardenti capite fundebat. Ante hos thracum maximus populus desciverat. Ille barbarus & signis militaribus & disciplina armis etiam romanis asseuerat. Sed a pisone perdomiti in ipsa captiuitate rabie ostendere: quippe cum carthanas moribus tentarent: feritatem suam ipsi puniebant. Daci montibus inhaerent Cotisonis regis imperio: quotiens concretus imperio danubius uinxerat ripas decurrere solebant & uicina populari uisum est Caesari Augusto gentem aditu difficilissimam submouere. Misso igitur Lentulo ultra ulteriorem repulit ripam: citra praesidia constituit. Sic tunc Dacia non uicta sed summo atque dilata est. Sarmatae partibus capis inquietat & hos praeuidentem Letulum prohibere danubio satis fuit. nihil praeter niues rarasque siluas habet: tanta barbaria est: ut pacem non intelligat. Germaniam quoque utinam uincere tanti non putasset: magis turpiter amissa est quam gloriose acquisita: sed quatenus sciebat patrem suum Caesarem bis transuectum pontem rheno quis se bellum. In illius honorem concupiuit facere praesentiam: & factum erat: si barbari tanta uictoria nostraque ipsa ferre potuissent. Missus in eam praesentiam Drusus primos domuit usipetes: inde caeteros percurrit: & tactos. Nam marcominorum spoliis insignibus quendam editum tumulum in trophaei modum excoluit. Inde ualidissimas nationes cheruscos: sueuos: & sicambros praesentem aggressus est. Qui. xx. centurionibus crematis hoc uelut sacramento sumpserat bellum. Adeo certa uictoriae spes: ut praesentem in antecessum praesentem diuiserint. Charusci equos: Sueui aurum & argentum. Sicambri captiuos elegerant: sed omnia retrorsum. Victor namque Drusus equos: pecora: torques eorum: ipsosque praesentem diuisit & uendidit. Praeterea in tutelam praesentem praesentem atque praesentem ubique disposuit. Per mosam flumen per albam: per insurgiam: per rheni quidem ripam quinquaginta amplius castella direxit bonam & genosiam cum praesentem iunxit: classibusque firmavit. inuisum atque inaccessum in id tempus byciniu saltu praesentem. ea denique in germania pax erat: ut mutati homines alia terra coelum ipsum mitius molliusque solito uideretur. Denique non per adulationem sed ex meritis defuncto ibi fortissimo iuueni: ipsi quoque nunquam aliter senatus cognomen ex praesentem dedit. Sed difficilior est praesentem obtinere: quam facere uiribus parantur: iure retinentur: igitur breue id gaudium fuit. Quippe germani uicti magis quam domiti erant: moresque nostros: magis quam arma sub imperatore Druso suscipiebant postquam ille defunctus est: uari quintili libidine ac superbia: haud secus: quam fauicia odisse coeperunt. Ausus ille agere concuentum & in castris se direxerat: quasi uolentiam & barbarorum licentis uirgis: & praesentem uoce posset inhibere. At illi qui iam pridem rubigine oblitos enses: inerteque cernerent equos: ut primum togas & sauiora armis iura uiderunt: duce Arminio arma corripunt. Cum interim tanta erat Varo pacis fiducia: ut ne praesentem quidem & prodita per Segestem unum ducem coniuratione commoueretur. Itaque improuidum & nihil tale metuentem improuiso adorti: cum ille (o securitas) ad tribunal citaret undique inuadunt: castra rapiunt: tres legiones opprimunt. Varus perditas res eodem quo canensem die Paulus & fato est & animo securus: nihil illa caede per paludes: perque siluas cruentius: nihil insultatione barbarorum intollerantius: praesentem tamen in causam patronos: aliis oculos: aliis manus amputabant: unius hos solum recisa prius lingua quam in manu tenens barbarus tandem inquit: uipera sibilare desiste. Ipsius quoque consulis corpus quod militum pietas humi abdiderat: effossum. Signa & aquas duas adhuc & barbari possident. tertia signifer priusquam in manus hostium ueniret euulsit:mersaque intra balnei sui latebras gerens in cruenta palude sic latuit. hac clade factum: ut imperium quod in littore oceani non steterat in ripa rheni fluminis staret. Haec ad septentrionem. Sub meridiano tumultuatum magis quam bellatum est. Musulanios atque getulos accolae sirtium Cossio duce compescuit: unde illi getulici cognomen: latius uictoria patet. Marmaridas atque garamantas. Turmio subigendos dedit. Potuit & ille redire marmaricus: sed modestior in aestimanda uictoria fuit. Ad orientem plus negotii cum armenis huc alterum Caesar ex nepotibus suis misit ambo fato breues sed aliter inglorius: massiliae quippe Lutius morbo soluitur. In licia Caius ex uulnere cum armeniam ad parthos se subtrahentem recipit. Armenios uicto rege Tigrae in hoc unum seruitutis genus Pompeius assueuerat: ut rectores a nobis acciperent. Intermissum ergo ius: per hunc recuperatum: non incruento nec inulto tamen certamine. Quippe dominationis quem rex artaxatis praesentem: simulata prodicione adortus uirum intentum libello quem ut thesaurorum rationem continentem ipse porrexerat: strictus ac recreatus ex uulnere in tempus: caeterum barbarus undique infesto exercitu oppressus gladio & pyra in qui se percussus immisit: etiam Caesari satisfecit. Sub occasu pacata fere erat omnis hispania nisi quam pyrenei desinentis scopulis inherentem citior alluebat oceanus. Hic duae ualidissimae gentes Cantabri & Astures immunes imperii agitabant. Cantabrorum & peior & altior: & magis pertinax in rebellando animus fuit. Qui non contenti libertatem suam defendere: proximis etiam imperitare tentabant: uacceosque & curgonios & auri gonas crebris incursionibus fatigabant: in hos igitur quia uehementius agere nunciabatur: non mandata expeditio: sed sumpta est: ipse uenit segisamam castra posuit: inde partito exercitu totam in diem amplexus cantabram effera gentem ritu ferarum quasi indagine debellabat. Nec ab oceano quies: cum infesta classe ipsa quoque terga hostium cederentur. Primum aduersus cantabros sub moenibus belgicae praesentem est. Hinc fuga in eminentissimum uinum montem: quam maria prius oceani: quam arma romana ascensura esse crediderat. Tertio arracillum oppidum magna uis repugnat: captum tamen postre-

Thraces

Daci

Cotiso rex

Sarmatae

Germanicum bellum

Germani rebellant

Quintilii uari & trium legionum caedes

Getulici cognomen

Caius in licia perit

Cantabrum bellum

Astures

Pacatur no
uissime his
pania

Scythae le
gati farma
tharum le
gati

Art. q̄ re
motis ter
ris legati ro
mam uene
rint

mo fuit: medullae montis obsidio: quem perpetua. xv. milium fossa comprehensum cinxit undique simul
adeunte romano: postquam extrema barbari uident: certatim igne ferro inter epulas uenenoque: quod
ibi uulgo ex arboribus taxis exprimitur percepere mortem: sequi pars maior a captiuitate: quae uideba
tur: uindicauere. Haec per Antistium Firmum Agrippam legatos hibernans in taraconis maritimis Ca
sar accepit. ipse praesens hos deduxit montibus: hos obsidibus adstrinxit: hos sub corona iure belli ue
didit: digna res lauro: digna curru: senatui uisa est: & Caesar tantus erat: ut posset triumphos contem
nere. Astures per idem tempus ingenti agmine a montibus suis descenderant: nec temere sumptus: ut
ut barbaris impare & positis castris apud scuram flumen trifariam indiuiso agmine: tria simul roma
norum castra aggredi parant: fuisset anceps & cruentum: & utinam mutua clade certamen. tunc tam
fortibus: etiam subito. tam cum consilio uenientibus nisi drucecini prodissent: a quibus praemonitus
Carissus cum exercitu adueniens oppressisset consilia. Sic tamen quoque non incruento certamine: re
liquias fusi exercitus ualidissimi ciuitas lancia excepit. Vbi loci adeo certatum est: ut in captam urbe
falces poscerentur egre dux impetrauit ueniam: ut uictoriae romanae stans potius esset quam incenia mo
numetum. Hic finis augusto bellicorum certaminum fuit. idem rebellandi finis hispaniae certa mox
fides & aeterna pax: cum ipsorum ingenio in pacis partes promptior: & cum consilio Caesaris: qui fidu
ciam montium timens: in quos se recipiebant castra sua sed quae in plano erant habitare & incolere ius
sit: ingentis esse consilium illud obseruari caput. Natura regionis circa se omnis aurifera miniisque & chry
socollae & aliorum colorum ferax: igitur exerceri solum iussit. sic astures ut latentes in profundo opes
suas atque diuitias: dum aliis quaerunt nosse ceperunt. Omnibus ad occasum & meridiem pacatis gen
tibus: ad septentrionem quoque dumtaxat intra rhenum atque danubium. Item ad orientem intra eu
rum & euphraten: nili quoque reliqui: qui immunes imperii erant: sentiebant tamen magnitudinem:
& uictoriam gentium populi romani reuerentur. nam & scythae misere legatos: & farmatae amici
tiam petentes. Seres etiam habitantesque sub ipso sole Indi cum gemmis & margaritis elephantos quo
que inter munera trahentes nihil magis quam longinquitatem uiae imputabant quadriennium impleuerat
& tamen ipse hominum color ab alio uenire sole fatebatur. Parti quoque: quasi uictoriae pertineret. ra
pta clade crassiana ultro signa rettulere. sic ubique cuncta atque continua totius generis humani aut pax
fuit: aut pactio. Aususque tandem Caius Augustus septingentesimo ab urbe condita anno ianum gemi
num claudere: bis ante se clausum sub Numa rege: & uicta primum carthagine: hinc conuersus ad pa
cem prouidum in omnia mala: & in luxuriam fluens saeculum grauibus seuerisque legibus multis coer
cuit: ob haec tot facta ingentia dictator perpetuus: & pater patriae. Tractatum etiam in senatu: an quia
condidisset imperium Romulus uocaretur: sed sanctius & reuerentius uisum est nomen Augusti: ut
scilicet iam tum dum coli terras ipso nomine & titulo consecraretur:

Aurea Iustini Lucique epithomata flori
Aere tibi modico candide lector eme.
Contrahit iste Titi numerosa uolumina liui.
Pompeii historias colligit ille Trogi.
Quam bene coniuncti: namque hic ubi desinit: ille
Incipit: atque unum pene uidetur opus.
Rite recognouit quos Iustinianus ad unguem
Romanus. Felix lector amice Vale.

Registrum:

a	pant rempu,	h
prima alba	ris bellum	Tum quidem
Iustini hystorici	e	opibus & nomi
res multorum	grata uoluntate	pacis iniecta:
ratam. Et	posteaque tyranni	i
b	licto filio	citans signo
aut fugientes	f	Sotiale bellum
postulat sibi	eius memoriam	si annum
uictores: quae ex	minores copia	nii scedere
c	quibus rebus	Finis.
rem partem	g	
regio sed hostil	quadrata: nisi	
si flentes regem	Ad magnificum	
d	ipse mente	
infestiores		

MARCVS ANTONIVS SABELLICVS IO. MATTHAEO CONTARENO VIRO PATRITIO SALVTEM.

Recognoui his paucis diebus Iustini: & Lucii Flori Epitomen: Fuitq; ea mihi lectio parum Iucunda non Quia non uterq; sit amabilis. & ut hic ex Liuii maiestate multum referens: ita ille ex Trogi grauitate. Verum Romanæ. Peregrinæq; historiæ imaginē uelut duplici Tabella intuitus non sine dolore animi admonebar. Quantum in duobus uiris Quorum hī lineamēta uerius q̄ Typum expresse re amiserit posteritas. Cæterum si fatorum inuidia ea fuit ut tanta hominum Indole necessario carceremus. haud uulgaris gratia debetur his: per quos demum consecuti sumus ut si non corpus: imaginem saltem tantarum lugrubationum teneremus. q̄q̄ (Pro dolor) ne hanc quidem umbram nisi mendosam: claudam: & corruptā: librariorum siue incirca siue incuria ad posteros transmissit: scio ego uirum nostri temporis ingenio. & erruditione Florentem in hoc multum operæ adhibuisse ut Florus ipse q̄ emédatisime legeretur. Sed uel suo ipsius iudicio uel quod magis Credo liberariæ officinæ uitio parum quod uoluit effecit: Quod tu uir eruditissime ita esse facile deprehendes si recentia exemplaria (nisi ego quoq; pari fraude sum deceptus) cū ueteribus illis contuleris. Nihil enim q̄ ad eam recognitionē attineret. Quæ diligentissima esse potuit a me prætermisum puto: nec Bernardinus Rasinius Nouo comensis homo in hoc librario opificio supra q̄ dici possit accuratus: & diligens: gerendæ rei defuit: sed sic ego euenire arbitror ut nihil Quod a nolentibus, & inuitis fiat recte fiat Tu uero quid in hac parte profecerimus uide ac boni consule. Vale.

